

ISSN 1303 - 6890

düşünce • kültür • siyaset

Ummran

mayıs 2005 • 129 • 4.500.000 tl - 4.5 yıl

Başörtüsü ^{özgür} Olmadan Asla

- “Entegre Edilmemiş Boşlukta” Renkli Devrimler
- Modern Devletin Esrarı

EK: Başörtüsü Yasağının Tutanağı - Fatma Benli

Umran

Sahibi

Umran Yayıncılık
Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti. Adına
Abdullah Yıldız

Genel Yayın Yönetmeni
ve Yazı İşleri Müdürü
Cevat Özkaya

Yayın Kurulu

Uğur Altun, Cevat Özkaya, İlhan
Gündoğdu, Abdullah Yıldız

Bu Sayıya Katkıda Bulunanlar
Mustafa Aldı, Ali Bulaç,
Sibel Eraslan, Mahmut Rifat
Kademoğlu, Mesut Karaşahan,
Metin Onal Mengüşoğlu

İdare Merkezi

Sofular Mh. Yeşiltekkke Sk. No: 4/2
Fatih-İstanbul
Tel: (0212) 514 57 47 - 533 72 02
Fax: 534 88 88

www.umran.org
umran@umran.org
abone@umran.org

Temsilcilikler

Adana: (0505) 249 71 87
Ankara: (0312) 435 94 48
İzmit: (0542) 250 75 77
Trabzon: (0462) 321 95 44
İsparta: (0246) 232 34 77

Abonelik Şartları

Yurtiçi

Yıllık (12 sayı): 45.000.000 TL. (45 YTL)
Family Finans Kurumu Fatih Şb. TL Hesabı
15-165159-1 (Umran Yayıncılık)
Türkiye İş Bankası Fatih Şubesi TL Hesabı
1020 1386804 (Hasan Ak)
Posta Çeki Hesabı
1605252 (Umran Yayıncılık)

Yurtdışı

Yıllık (12 sayı): 80 Usd - 60 Euro
Türkiye İş Bankası Fatih Şb. Usd Hesabı
1020 301000 0658751 (Hasan Ak)
Türkiye İş Bankası Fatih Şb. Euro Hesabı
1020 301000 0658765 (Hasan Ak)

Fiyatı: 4.500.000 TL. (4.5 YTL)

Dizgi, İçdüzen: Umran
Kapak Tasarım: Sezer Erdoğan
Uygulama: Umran
Baskı: Yıldızlar Matbaacılık
Dağıtım: Yay-Sat

Ayda bir yayımlanır.

Başörtüsü Özgür Olmadan Asla!

“Küresel Şer Güç”ün Irak’tan sonra Suriye, Lübnan ve İran üzerinden Türkiye’yi çevreleme harekâtını sürdürmekte olduğu, güdümündeki STK’lar marifetiyle yakın bölgemizde rengârenk devrimler kotardığı bir ortamda, ülke içinde meydana gelen son gelişmeler ‘dügmeye kim bastı?’ sorusunu sorduracak boyutlara ulaştı. Gelişmeler, “Şeytani Güç Odağı”nın, Türkiye içindeki Türk-Kürt, Alevi-Sünni, laik-anti laik gibi gerilim potansiyellerini çatışmaya dönüştürme planını uygulamaya koymakta olduğunun sinyalleri olarak okunmalıdır.

‘Böylesi bir ortamda neden başörtüsü?’ denilebilir.

Bu soruya, ‘Evet, tam da böyle bir ortamda başörtüsü’ cevabını veriyoruz. Zira, çevremizdeki gelişmeler göstermektedir ki, halkını arkasına alamayan, halkıyla bütünleşemeyen, halkının farklı kesimleri arasında sağlam bir birliklilik oluşturamayan yönetimlerin, “Küresel Şer Güç”ün yeni şeytani planları karşısında ayakta kalması hayli zor, hatta imkansızdır. (Bu konuda “kadife devrim”leri tahlil eden Cevat Özkaya, Tevfik Emin ve Yıldırım Canoğlu’nun yazıları ile Metin Onal Mengüşoğlu’nun ‘modern devletin esrarı’ nı irdeleyen makalesi mutlaka okunmalı.)

Dolayısıyla, Türkiye’de halkının inatış, yaşayış ve giyiniş biçimine müdahil olmayı misyon edinmiş yasağcı bürokratik oligarşinin, aklını başına devşirip halkıyla barışmasının; halkın beklentisini daha fazla geciktirmemesi gereken iktidarın da artık harekete geçmesinin tam zamanıdır. Ülkede barış/bahar havası estirecek ilk ve en esaslı adım anlamsız başörtüsü yasağının kaldırılması olacaktır. Unutulmamalıdır ki, ülkedeki diğer gerilimleri azaltacak, özgürlük alanlarını genişletecek ilk adım da budur. Değilse, kimseyi ‘özgürlükçü, milliyetçi, vatansever, dine saygılı..’ olduğunuza inandıramazsınız.

O halde tekrarlıyoruz: Başörtüsü özgür olmadan asla!

Bu duruş ve teklifle karşınızdaki olan Umran’ın kapak dosyası, Abdullah Yıldız, Ali Bulaç, Mahmud Rifat Kademoğlu’nun başörtüsünün felsefi temellerini ortaya koyan yazıları, avukat Sibel Eraslan ve emekli başsavcı Reşat Petek’in yasağın hukukî çarpıklığını irdeleyen yazıları, Mesut Karaşahan’ın Avrupa’daki engizisyon cezalarının izini süren makalesi, Ahmet Mercan’ın “Yeis Yok” diye haykırın umut dolu sesleniş ve Mustafa Aldı’nın başörtüsü zulmü eksenin tarihe kayıtt düşen edebiyat ürünlerini tahlil eden incelemesi ve diğer çeşnilerden oluşuyor. Bu çerçevede gerçekleştirdiğimiz “Soruşturma”ya cevap verme nezaketinde bulunan Sabahattin Zaim, Merve Kavakçı, Hayrettin Karaman, Cihan Aktaş, Mustafa Başoğlu, Abdurrahman Dilipak, Özdemir Erdoğan, Ayhan Bilgen, Naciye Kaynak’a teşekkürler ediyoruz. Keza, “Başörtüsü Yasağının Tutanağı” niteliğindeki belgenin Umran-Ek’te yayımlanmasına imkan veren Avukat Fatma Benli Hanımefendiye de şükranlarımızı sunuyoruz.

Umran’ın bu sayısında, başörtüsü dosyasının yoğunluğu dolayısıyla, sayın Yıldırım Canoğlu’nun dizi yazısının 5.bölümünü gelecek sayımıza tehir ederken Yaşayan İslam ve Kültür-Sanat sayfalarımızı da iptal etmek zorunda kaldık. Başörtüsü mücadelesinin yakın tarihimizdeki canlı timsallerinden ‘yürüyen hayrât’ Fevziye Nuroğlu Abla ile Fatma Kutluoğlu Hanımefendinin gerçekleştirdiği sohbeti ise zevkle okuyacağınızdan eminiz.

Yeni Umran’larda buluşmak duasıyla.

Umran Dergisi Abone Hattı: 0212 514 57 47 abone@umran.org

GÜNDEM

4

'Entegre Edilmemiş Boşluk'ta
Renkli Devrimler (!), STK'lar
ve İslâm
CEVAT ÖZKAYA

9

Renk Renk Desen Desen
Devrimlerden Devrim Beğen
TEVFIK EMİN

12

Modern Devletin Esrarı
METİN ÖNAL MENGÜŞOĞLU

17

Düğmeye Kim Bastı?
ABDURRAHMAN DİLİPAK

ANALİZ

20

Kadife Darbelerden Çıkan Ders:
Milleti Yaşat ki Devlet Yaşasın
YILDIRIM CANOĞLU

içindekiler

KAPAK:
BAŞÖRTÜSÜ ÖZGÜR
OLMADAN ASLA

30

Başörtüsü Özgür Olmadan Asla!
ABDULLAH YILDIZ

33

Başörtüsü: Çözümler, Sorular,
Yeni Perspektifler
ALİ BULAÇ

39

Başörtüsü ile Öne Çıkan
Köklü Değerler
MAHMUD RİFAT KADEMOĞLU

46

Engizisyon, AİHM ve
Başörtüsü Yasağı
MESUT KARASHAHAN

50

Başörtüm Olmadan Asla...
SİBEL ERASLAN

54

Başörtüsü Yasak mı?

REŞAT PETEK

59

Ontolojik Seçimin Yazınsal
Bellekte Temsiliyet Biçimleri
MUSTAFA ALDI

67

Yeis Yok!
AHMET MERCAN

69

Bir Çağrı
Bizim Hikayemiz

70

"Başımı Örtünce
Zihnimi Açtım"
ŞERİFE CARLO
Çev: Salih Baykara

UMRAN / EK

Başörtüsü Yasağının Somut Olaylar
ve Anketlere Göre Değerlendirilmesi

KAPAK

Mustafa Aldı
Ali Bulaç
Sibel Eraslan
Mahmud Rifat Kademoğlu
Mesut Karasahan
Ahmet Mercan
Reşat Petek
Abdullah Yıldız

SORUŞTURMA

BAŞÖRTÜSÜ YASAĞI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER

71

“Başörtüsü Yasağı Toplum Mühendisliğinin İflasıdır”
MERVE KAVAKÇI

72

“Başörtüsü Özgürlük Mücadelesinin Simgesidir”
SABAHATTİN ZAIM

73

“Her Soru Soruldu; Artık Sözü Dinlenir Hale Getirmeliyiz”
CIHAN AKTAŞ

75

“Yasak İdeolojik ve Psikolojiktir”
HAYRETTİN KARAMAN

75

İktidar ve Muktedir!
ABDURRAHMAN DİLİPAK

76

“Başörtüsü Yasağı Sosyal Ayrımcılıktır”
ÖZDEMİR ERDOĞAN

77

“Yasakçılar ‘Kanun Yerine Kafam’ Anlayışıyla Hareket Ediyor”
MUSTAFA BAŞOĞLU

78

“Özgürlükler İhlâlcilerin İnsafına Bırakılamaz!”
AYHAN BİLGEN

78

Son Olaylar Yasakçılarının ‘İyi Niyet’ Testi Oldu
NACIYE KAYNAK

GEÇMİŞTEN GELECEĞE KO(NU)ŞANLAR

80

Fevziye Nuroğlu
“Yürüyen Hayrât”
ABDULLAH YILDIZ
Konuşan: Fatma Kutluoğlu

KİTAP

87

İkna Odası
SELİM ŞEVKİOĞLU

YAZARLAR

Cihan Aktaş: Araştırmacı yazar.
Mustafa Aldı: Eğitimci, edebiyat araştırmacısı, yazar.

Mustafa Başoğlu: Sağlık-İş Sendikası genel başkanı.

Ayhan Bilgen: Mazlum-Der genel başkanı.

Ali Bulaç: Zaman gazetesi yazarı, düşünür.

Yıldırım Canoğlu: Araştırmacı, yazar.

Abdurrahman Dilipak: Vakit gazetesi başyazarı.

Tevfik Emin: Uluslararası ilişkiler uzmanı, ekonomist.

Sibel Eraslan: Avukat, Vakit gazetesi yazarı.

Özdemir Erdoğan: Bestekâr, müzisyen.

Mahmud Rifat Kademoğlu: Gazeteci yazar.

Hayrettin Karaman: İlahiyat Profesörü, İslam hukukçusu.

Mesut Karasahan: Araştırmacı yazar, insan hakları ve totaliterizm üzerinde çalışıyor.

Merve S. Kavakçı: RP eski İstanbul milletvekili, Türkiye'nin ilk başörtülü milletvekili.

Naciye Kaynak: Yeni Asya gazetesi muhabiri.

Metin Önal Mengüşoğlu: Edebiyatçı, şair, düşünür.

Ahmet Mercan: Şair, yazar, insan hakları savunucusu.

Cevat Özkaya: Siyaset yorumcusu.

Reşat Petek: Emekli İl Cumhuriyet Başsavcısı.

Selim Şevkioğlu: Araştırmacı yazar.

Abdullah Yıldız: Araştırmacı yazar.

Sabahattin Zaim: Prof. Dr., “İktisadın duayeni”.

'ENTEĞRE EDİLMEMİŞ BOŞLUK'TA RENKLİ DEVRİMLER (!) STK'LAR VE İSLÂM

CEVAT ÖZKAYA

Sivil Toplum Kuruluşları(STK), Sovyet'lerin dağılma sürecinin başladığı 1980'lerin ikinci yarısından itibaren siyasi arenada boy göstermeye başladılar. Polonya'da Lech Walesa önderliğindeki Dayanışma Sendikası ile rejime karşı kitlesel eylemlerin odağı durumundaydı. Hem sendika, hem de lideri Walesa, rol model olarak hemen her gün batı medyasında yer alıyordu.

Günümüzde ise STK'lar siyasi arenanın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmişler-getirilmişlerdir. Sırbistan'dan başlayarak, Gürcistan, Ukrayna, Kırgızistan'da rejimlerin değişmesinde ana aktör görevini STK'lar üstlenmişlerdir. Bahsi geçen ülkelerde hemen hemen aynı yöntemleri kullanarak rejimlerin değişimiyle sonuçlanan, kitlesel eylemleri organize eden bu kurumlar, siyasetin etkin araçları olmaya yakın gelecekte de devam edeceklerdir. ABD'nin bugünkü dışişleri bakanı Condoleezza Rice, 2003 Ağustos'unda *Washington Post*'ta "Ortadoğu'yu Değiştirmek" başlığıyla yayınlanan makalesinde, Fas'tan Basra Körfezi'ne kadar olan bölgede (Buna Kafkasları ve Türki ülke-

leri de ilave etmek gerekir) 22 devletin değiştirileceğini yazdı. Rice, 22 devlet ve 300 milyon nüfusa sahip bölgedeki dönüşüm sürecinin zorlu olacağını, siyasi ve ekonomik haritaların değişeceğini belirtiyordu.

Nitekim, farklı yöntemler kullanılarak bazı ülkelerde değişim sağlandı bile. Irak'ta savaş yoluyla, Gürcistan ve Kırgızistan'da STK devrimleri vasıtasıyla yönetimler ve rejimler değiştirilmiştir. Sırbistan ve Ukrayna, her ne kadar Rice'nin bahsettiği coğrafyaya dahil değilse bile, oralarda da, rejim STK'lar eliyle değiştirilmiştir.

STK Nedir? Vazgeçilmez Özellikleri Nelerdir?

Şu soru insanın aklına takılıyor. Adı geçen ülkelerde rejimleri değiştiren eylemleri organize eden kurumlar gerçekten Sivil Toplum Kuruluşu mu? Yoksa, bir amaca yönelik olarak, dış yardımla hareketlendirilen bir organizasyon mu?

Sivil toplum kuruluşu nedir, özellikleri nelerdir, çok kısa bir şekilde özetleyerek, mevcut organizasyonların bu özelliklere uyup uymadıklarını değerlendir-

meye çalışalım.

1- STK'lar devletin güdüm ve belirleyiciliğinin olmalı olduğu kurumlardır.

2- Gönüllülük esasına göre ve rızaya dayalı olarak çalışırlar.

3- Ekonomik ihtiyaçlarını devlet ve devletin güdümünün dışındaki kaynaklardan temin ederler. Aidat gelirleri, kuruluşun amacına inanan hayırseverlerin bağışları ve benzeri yollar STK'ların gelir temin yollarıdır.

4- STK'larda devletin belirleyici olmaması onların hükümet dışında faaliyet göstermecekleri anlamına gelmez.

Bu maddeleri daha uzatmak ve çeşitlendirmek mümkün. Ancak temel göstergeler, STK'ların devletin yönlendirmesi dışında olmaları ve ekonomik bakımdan manipüle edilebilecekleri bağlantılara girmemeleridir. Yani hem karar mekanizması olarak, hem de ekonomik olarak bağımsız olmalarıdır.

Bu ölçülerle baktığımızda, Gürcistan, Ukrayna, Kırgızistan gibi ülkelerde rejim değişikliklerine yol açan eylemlerin geçek STK eylemleri olduğu çok şüphelidir. Bunlara STK eylemleri yerine, sivil darbeler demek daha doğru olur kanaatindeyim. Çünkü "sivil darbelerin şimdiki kadar uygulandığı 4 ülkede de, aynı örgüt şeması, aynı finans kaynakları ve hatta benzer sloganları kullandığı görülmüştür. NGO devrimlerinde son dönemin ilk devriminin gerçekleştiği Sırbistan'da devrimin motor gücünün "Otkor" (direniş) isimli bir gençlik örgütü olduğu görülmüştür. Benzer yapılanmanın Gürcistan'daki ismi "Kmara"

(yeter) ve Ukrayna'daki fikirdaşları ise "Pora" (zamanı geldi) ismiyle boy göstermiş ve devrim liderlerinin yanındaki en önemli güçlerden birisi olmuşlardır. Otor, Kmara ve Pora gibi gençlik örgütlerinin başta George Soros'un Open Society Institute (OSI) olmak üzere National Endowment for Democracy (NED), U.S. Agency for International Development (USAID), National Democratic Institute ve International Republican Institute gibi Batı menşeli sivil toplum (!) kuruluşları (NGO) tarafından desteklendikleri görülmektedir."¹

Soros ismini Uzakdoğu'daki ekonomik kriz vesilesiyle sıkça duyduk. Malezya başbakanı Mahathir Muhammed Uzakdoğu ekonomik krizi için Soros'u suçlamıştı. Onun bizdeki imajı bir uluslararası para spekülörü idi. Oysa, bu renkli devrimler vasıtasıyla kesin olarak öğreniyoruz ki, o aynı zamanda "Uluslararası bir politika spekülörüdür. Açık Toplum Enstitüsü (Open Society Institute) başta olmak üzere, kendi kurduğu sivil toplum kuruluşları (!) dışında, birçok ülkede sivil toplum kuruluşlarına (!) basın ve yayın organlarına siyasi partilere mali destek veriyor.

"Bir gazetecinin ifadesiyle Soros bazılarının düşündüğü gibi, tam anlamıyla maaşlı bir CIA ajanı olmayabilir. Ama şirketleri ve sivil toplum kuruluşlarının ABD yayılmacılığı ile içiçe olduğundan şüphe edilemez."²

Demokrasinin ve açık toplumun bütün dünyaya yayılmasını amaç edindiği söylenen Soros, Brezilya seçimlerinde Lula'nın seçilmesinin önlenmesi gerektiğini ifade ederek diyor ki; "Ro-

George Soros

ma İmparatorluğunda sadece Romalılar oy kullanırdı. Modern Küresel Kapitalizmde sadece Amerikalılar oy kullanır, Brezilyalılar değil."³ Görüldüğü gibi, Soros'a göre modern küresel kapitalizmin patronunun istediği şekilde oy kullanılmalıdır. Onun için kitleler bu yönde oy kullanacak şekilde hazırlanmalıdır. Soros'un kurduğu ve yardım ettiği sivil toplum kuruluşları da, herhalde bu amaca hizmet etmeleri için kurulmuşlar veya yardım değer bulunmuşlardır.

Burada Soros ve benzeri kurumlardan yardım alanların hepsinin kayıtsız şartsız ABD politikalarının aracı olduğunu söylemek istemiyoruz. Ancak bu tür yardımlarla İdame-i hayat eylemenin ne denli tehlikeli sularda dolaşmak anlamına geldiğinin bilincinde olmak gerektiğini vurgulamak istiyoruz.

Sivil toplum kuruluşlarının insanların özgürlük alanlarını genişletmek, bu uğurda kitleleri bilinçlendirmek, örgütlü bir toplum yapısı oluşturmak yönünde faaliyet göstermeleri hem onla-

rın varlık nedenleri, hem de toplumların ihtiyacıdır. Ancak, karar mekanizmalarını bağımsız kılmaları ve ekonomik olarak bağımsız olmaları halinde bu işleri tam olarak yapabilirler. Aksi halde "uluslararası politika spekülörleri"nin oyuncağı olmaları iştenden bile değerlidir.

ABD, BOP, İslam ve Toplumsal Dönüşüm Projeleri

ABD'nin patronajında oluşan yeni dünya düzeni, farklı ülke ve bölgelerde değişik usuller ve yöntemlerle hayata geçirilmektedir. Afganistan ve Irak gibi ülkelerde doğrudan ve savaş yoluyla, Sırbistan, Ukrayna, Gürcistan ve Kırgızistan'da sivil darbeler yoluyla hayata geçiriliyor. Ortadoğu İslam coğrafyasında ise, sivil toplum kuruluşları değerlendirilerek dini ve toplumsal dönüşüm projesi şeklinde hayata geçirilmek isteniyor yeni dünya düzeni.

Dini ve toplumsal değerlerin zayıf olduğu, iktidarın çok dar bir çerçeve içinde paylaşıldığı, halkın aşırı yoksul olduğu ülkelerde sivil darbelerle sonuç almak mümkün olabiliyor. Ancak Ortadoğu İslam coğrafyasında, durum yukarıdaki manzaradan biraz daha farklıdır. Yani sivil darbeye çok da uygun bir ortam yoktur. Evet iktidar yine bir kliğin elindedir, ama nisbi de olsa, iktidar mekanizmasının kendisini Gürcistan ve Kırgızistan'dan daha iyi tahkim ettiği bir gerçektir. Yoksulluk hemen tüm coğrafyada varolmasına rağmen, halkın durumu bahsi geçen ülkelerle kıyaslanmayacak kadar iyi durumdadır. Ayrıca bütün olumsuz şartlara rağmen, top-

lumsal değerler ve onları oluşturan temel etken İslam, toplumsal hayatta canlılığını devam ettirmektedir. Durum böyle olunca İslam'ı dikkate almadan, ona ilişkin yeni bir bakış açısı geliştirmeden, Ortadoğu İslâm coğrafyasında bir değişim gerçekleştirmek oldukça zor ve sanıldan daha maliyetli bir iştir. Onun içindir ki, ABD Ortadoğu'ya özellikle İslam'ın etkin olduğu coğrafyalara ilişkin dini bakış açısını değiştirecek ve buradan toplumsal dönüşümü gerçekleştirecek bir projeyi uygulamaya koymuştur.

Bu bağlamda İslam Dünyası'nda kültür diplomasisine hız veren ABD, Bangladeşli beşbin din adamını eğitmek için 18 ay sürecek bir eğitim programını uygulamaya koyacaktır. Amerika'nın uluslararası yardım kuruluşu USAİD, Bangladeş'te din adamlarının toplumdaki rollerini artırmaya yönelik bir programı şimdiden devreye soktu bile.

Bu kuruluşların projelerini uygulayabilmek için, projeye muhatap olan toplumun içinden işbirlikçilere ihtiyaçları olacaktır. Nitekim Bangladeş İslam Vakfı genel direktörü Shumsal Alam, Dakka'da kurulan Din adamı Eğitimi Akademisi'nin açılışında yaptığı konuşmada, USAİD'in imamlara sahip çıkmasının iyi bir şey olduğunu belirtiyordu. Yine Alam, ABD'nin İngiliz politikalarını iyi etüt etmesi gerektiğini vurgulayarak, "İngilizlerin 1780 yılında inşa ettikleri Aliya Medresesi sayesinde ülkedeki politikalarını çok kolay bir biçimde meşrulaştırdığını, din adamlarıyla kurdukları yoğun ilişkiler sayesinde, Bangladeşli Müslümanların kalplerini

nasıl zahmetsiz kazandıklarını örnek olarak verdi.⁴

Görüldüğü gibi Alam, ABD politikalarının toplum tarafından kolayca kabul edilmesi için neler yapılması gerektiğini tarihsel bir örnekle açıkça belirtiyor. Dolayısıyla hem ABD kaynaklı USİAD hem de Bangladeş İslam Vakfı, bir açıdan bakıldığında STK(!) görünümündedirler. ABD'nin devlet politikalarının da bu tür STK(!)'lar eliyle nasıl yürütüleceğini göstermesi bakımından Bangladeş uygulaması oldukça açıklayıcı bir örnektir.

ABD'nin İslam Politikası: Dine Karşı Din

ABD stratejistlerinin haritalarında *entegre edilememiş boşluk* olarak nitelenen İslâm coğrafyasının, küresel gelişmeye katılımının önündeki en önemli engel İslam'dır. İslam, hayatın bir başka biçimde ve daha insani olarak yaşanabileceğine ilişkin bir gücü içinde barındıran ve bu anlamda küresel sisteme karşı koyabilme potansiyelini taşıyan yegane bir din ve dünya görüşüdür. Onun içindir ki, soğuk savaşın ertesinde, Doğu Bloku'nun boşalttığı düşman koltuğuna İslam oturtulmuştur. Margaret Thatcher başta olmak üzere, Batılı birçok liderin dolaylı bir biçimde ifade ettiği bu gerçeği, Eski CIA başkanlarından James Woolsey çok daha açık bir şekilde ifade ediyor. Woolsey 2003 yılında yaptığı bir konuşmada şunları dile getiriyor:

"Dördüncü Dünya Savaşı başladı. Terörizme karşı savaş bunun sadece bir parçası. Bu savaş 20.yy boyunca Birinci, İkinci

ci Dünya savaşlarında ve Üçüncü Dünya savaşı da denebilecek soğuk savaşta inşa edip savunduğumuz liberal uygarlığa, Arap ve Müslüman Dünyası'ndan gelen tehditlere karşı demokrasiyi genişletme savaşıdır. Soğuk Savaş gibi 40 yılı aşkın bir süre kadar uzun sürmeyeceğini ümit ediyorum. Ama birinci ve ikinci dünya savaşları kadar da kısa olmayacak 4. Dünya savaşı belki 10, belki 20 yıl sürebilecektir."

Woolsey'in beyanatından ve son dönemlerde dünyada gelişen olaylardan da anlaşılacağı gibi, İslam'a karşı küresel bir savaş açıldığı kuşkuyla yer kalmayacak kadar kesin. ABD'nin ve bölgeye ilişkin politikaları bu savaşın çerçevesi içinde değerlendirilmelidir.

Yukarıda yaptığımız alıntıda küresel sisteme İslam Dünyası'ndan gelen bir saldırıdan bahsediliyor. İslam Dünyası'ndaki ülkeler hangi güçleriyle ABD gibi bir savaş makinesine saldırıda bulunabilecekler. Birtakım terör saldırılarının ise, değil küresel sistemi ve onun patronu ABD'yi, basit bir devleti bile tehdit etmekte zorlandığının örnekleri yakın tarihte bolca görülebilir. Kaldı ki, terörün her çeşidini siyasetin bir aracı olarak kullanmaktaki mahareti tartışılmaz olan ABD'nin bu tehditlerle korkutulması sözkonusu bile değildir.

O zaman tek bir yol kalıyor: ABD hakim olduğu büyük bir köy haline getirmeyi amaçladığı bu dünyada, kendi empoze ettiği değerlere alternatif olma potansiyelini taşıyan tek din ve tek dünya görüşü olan İslam'a karşı bir savaş başlatmıştır. Bu savaş da İslam'a ilişkin tereddütler

üretmek, iç sorunları gündeme getirmek, farklı İslami anlayışların mensuplarını çarpıştırarak ve İslam olmayan bir islami bölge insanına benimsetmeye çalışarak yapmaya çalışacaktır.

Nitekim ABD karar mekanizmalarıyla yakınlığı ve iççeliği bilinen RAND düşünce kuruluşunun 2003 yılında Cherly Benard'a hazırlattığı "Sivil Demokratik İslam: Ortaklar, Kaynaklar ve Stratejiler" adlı rapor, ABD'nin İslam'a ilişkin politikalarının ipuçlarını vermesi açısından önemlidir.

Rapor'da "açıkçası, sanayileşmiş modern dünyayı temsil eden ABD ve bütün olarak uluslararası toplum, İslam Dünyası'nın sistemin geri kalanıyla uyumlu olmasını istiyor" denilerek, bu uyumun nasıl sağlanacağına ilişkin önerilerde bulunuluyor.

Rapor, İslam Dünyası'nın güçsüzlüğü ve geri kalmışlığı konusunda Müslümanların bir fikir birliği içinde olmadıklarını belirtiyor ve dört temel grubun öne çıktığını ifade ediyor.

- a- Fundamentalistler
- b- Gelenekçiler
- c- Modernistler
- d- Laikler

Bu gruplar gerek İslam Dünyası'nın güçlenmesi, gelişmesi gibi konularda, gerekse batı karşısında sergilenen duruşta oldukça ciddi farklılıklar sergiledikleri belirterek ABD yönetiminin bu farklılıkları dikkate alarak politikalarını ona göre oluşturması tavsiye ediliyor. Yaklaşık 40 sayfa bulan raporun "Stratejiyi Destekleyici Özel Aktiviteler" başlıklı son bölümünden yaptığımız kısa alıntılar, ABD'nin İslam Dünyası'na

Kırgızistan'da Akayev'in devrilmesi ile sonuçlanan olaylar

karşı başlattığı taarruzun niteliği konusunda ipuçları vermektedir.

"Stratejinin genelinde başarılı olabilmek için şunları yapmak lazım. Öncelikle Modernistleri ve İlimli laikleri destekle

- Çalışmalarını yayımlat ve dağıt
- Geniş kitleler ve gençler için yazmaları konusunda cesaretlendir.
- Düşüncelerini islami eğitim müfredatlarına sok.

Fundamentalistlere karşı gelenekçileri destekle

- Gelenekçilerin fundamentalist vahşetine karşı yaptıkları eleştirileri yayımla, fundamentalist ve gelenekçiler arasındaki anlaşmazlıkları körükle.
- Gelenekçiler ve fundamentalistler arasındaki ittifakları boz.
- Gelenekçiler arasında farklı grupların arasında ayırım yap.
- Sufizmi güçlendir.

Fundamentalistlere Karşı Mücadele Et

- İslam yorumu konusunda tezatlarını ortaya çıkar.
- Vahşet içeren olayların sonuçlarını herkese göster.
- Kendi toplumlarının kalkınmasına yetecek bir yöneticilik kabiliyetlerinin olmadığını göster.
- Bu mesajlar için öncelikle gençleri, dindar olan gelenekçileri, Müslüman azınlıkları ve kadınları hedef seç.
- Gazetecileri bu grupların yolsuz-

lukları ve ahlaksızlıklarını araştırmaları konusunda cesaretlendir.

Laikleri Seçici Olarak Destekle

- Fundamentalizmi ortak düşman olarak göster, laiklerin ABD karşıtı güçlerle, solcu ideolojiler ve milliyetçilik tabanında yapacakları işbirliğini boz.
- İslam'da din ve devletin ayrı olabileceği fikrini aşılmalı ve bunun imanı zedelemeyeceğini belirtir."

Elbette rapor çok daha ayrıntılı bilgiler içeriyor, ancak yaptığımız bu kısa alıntı bile, ABD'nin İslâm'ı ve bölgeyi dönüştürmek için ne denli hedefli ve yoğun bir çaba harcadığını gösteriyor. ABD İslam'ı dönüştürerek kendine yakın bir din anlayışını bölgeye hakim kılmak bölgeyi küresel sisteme entegre etmek istiyor. Bunun için de bölme, parçalama, kışkırtma, çatıştırma dahil her türlü yöntemin denenmesi gerektiğini düşünüyor.

ABD tam anlamıyla din karşıtı, İslam karşıtı olarak meseleyi çözmenin zorluklarının farkında olduğu için, bölgedeki farklılıkları ve İslam'ın değişik yorumlarını değerlendirerek, İslam konusundaki genel mutabakatı çözmek, kitleler nezdinde İslam

lam'ın, olmazsa olmaz doğruları ve kuralları konusunda tereddüt uyandırmak istemektedir. Bunun için de din dışı bir söylemden ziyade, "dine karşı din" diyebileceğimiz bir yöntemi uygulamayı daha fonksiyonel bulduğunu anlaşıyor.

Şunu açıkça belirtmekte yarar var. ABD ne bölgede sahici bir İslam'ın hakim olmasını, ne dünyada cari olduğu biçimiyle bile bir demokrasi istemiyor. ABD sadece İslam'ın potansiyel olarak bile, kendi yaygınlaştırdığı hayat tarzına alternatif olmasını istemiyor. Onun içindir ki, bağlamından ve sabitelerinden koparılmış oynak merkezli, sabitesi olmayan, şekli bir dinin (ılımlı İslâm) bölgeye hakim olması için çaba gösteriyor. Yani İslam'ı reforme etmek ve Hıristiyanlığın yaşadığı tecrübeyi İslam'a da uygulamak istiyor.

ABD bölgeye ilişkin demokrasi taleplerinde asla samimi değildir. Eğer samimi olsaydı büyük ölçüde kendi eserleri olan bugünkü statükoya son vermek hiç de zor olmayabilirdi. Bölgede ABD'nin desteklemediği hiçbir diktatörün ayakta durması mümkün değildir. Bu desteğin çekilmesi halinde mevcut statüko yıkılır. Elbette ABD demokrasi isteğinde samimi ise, serbest seçimlere geçit vermek zorundadır. Bu durum şu anda ABD'nin asla istemeyeceği bir sonucu doğurabilir. Onun içindir ki, ABD statükoya son verirken, geleceği de kendisi açısından garantiye alabilecek, bir toplumsal değişimi gerçekleştirmeden bölgede serbest seçimlerin olabileceği bir yapılanmaya izin vermeyecektir.

Sonuç Yerine

ABD Müslümanların mevcut sorunlarını kullanarak bölgeyi dönüştürmeye çalışıyor. Sorunlarıyla yüzleşmeyen, onları halletmek yerine ertelemeyi yeğleyen bir tutumun sahibi iseniz, birisinin bu zaafınızı kullanmaya çalışmasında yadırganacak bir şey yok. Kendi sabitelerinizi ve vazgeçilmez hayati değerlerinizi koruyarak, toplumsal gelişim ve değişiminizi gerçekleştirmeyi beceremezseniz, burada bir büyük boşluk bırakırsanız, birilerinin bu boşluğu doldurmak istemesi tabiidir. '*Tabiat boşluğa müsaade etmez*' sözü boşuna söylenmemiştir. Dolayısıyla, ABD'yi suçlamaktan ziyade, onun politikalarına dayanak yaptığı sorunlarımızın üzerine eğilmek ve bu sorunları göğüslemek çabası içinde olmalıyız.

Bu çabanın neleri ihtiva etmesi gerektiği devasa bir soru ve sorun olarak önümüzde durmaktadır. Müslümanlara ve bölgeye ilişkin sahici çözümler üretebilenin yolu, bu soru ve soruna doğru cevaplar üretmekten geçiyor. Ancak, bugüne dönük olarak acil yapılması gereken birkaç noktayı sıralayarak yazıya nihayetlendirmek istiyorum.

Acil yapılması gerekenler:

1- İslam'ın farklı mezhepleri ve anlayışları arasında yaratılmak istenen çatışma ortamına asla izin vermemek. Ayrılıkları tartışmak belki, ama temel mutabakatlardan hareket ederek birlikteliği devam ettirmek.

2- Kendi içine kapanan değil, ana merkezle bağını koparmak kaydıyla dünyaya açılan bir anlayışı benimsemek.

3- Ertelenemez hale gelen sorunlarımızla yüzleşmek, hayatın

bir başka türlü ve daha iyi yaşanabileceğine ilişkin İslam'ın imkanlarını dünyaya takdim edilecek bir bakış açısı ve bir dil geliştirmek. Bu uzun vadeli ve çok zorlu işin üstesinden gelebilecek entelektüel birikimin var olanını hedefli olarak değerlendirmek, eksikliğini acilen tamamlama çabasına girişmek.

4- Bölgede uygulanacak ABD ve AB politikalarına karşı uyanık olmak. Baskıcı yönetimlere duyulan nefretle, kurtuluşu bir başkasının yanında arama gafletine düşmemek.

5- Sizin oluşturmadığınız, sizin katkı sağlamadığınız, sizin çabanızın ürünü olmayan hiçbir hareket sizin kurtuluşunuzu sağlayamayacaktır gerçeğini hiç unutmamak..

6- Uluslararası arenada hiçbir para, hiçbir yardım karşılıksız değildir. İster devlet, ister bazı STK (!)'lar eliyle yapılsın değişmez. Onun içindir ki, toplumlar için gerekli olan STK'ların o toplumun içindeki gönüllüler ve hayırseverler tarafından yaşatılması esastır. Uluslararası politika spekülâtörlerinin oluşturduğu STK(!)'lardan yardım alarak bağımsız kalmak hiçbir şekilde mümkün değildir.

Elbette yapılabilecekler bunlardan ibaret değildir. Ancak bölge üzerinde oynanmaya başlamış oyunlara dikkat çekmek, bu oyunun aleti olmamak için, özen gösterilmesi gereken bazı hususlara dikkat çekmek istedik. ■

Notlar:

- 1- Sinan Ogan, *Turksam*. 09.01.2005
- 2- Nuray Mert, *Radikal gazetesini*, 16. 12. 2003, "Politika Spekülâtörü Soros"
- 3- Isabel Hilton, *The Guardian*, 20 Eylül 2003 (Alıntı Nuray Mert, *Radikal*, 16. 12. 2003)
- 4- *Yeni Şafak Gazetesini* 19.04.2005 "Amerika 5 bin İmamı 18 ay Eğitim Verecek".

Giriş: Satranç Tahtasının Düşündürdükleri

Yüzyılın sonunda dünyaya yeniden verilecek nizamın niteliği kadar niceliği de tartışma konusuydu ya; 11 Eylül *dünya hadisesi*¹ sayesinde dikkatimiz yöntem değil de amaç ve sonuç üzerinde yoğunlaştı. Oysa Amerikan hegemonyasının sürdürülmesi çabalarının birbirinden farklı yöntem/araç ve amacı olduğunu satranç tahtasının pasif gibi görünen taşlarından okuyabiliyoruz artık. Amerikalı siyaset yapımcısı Brzezinski'den ödünç aldığımız satranç tahtasına elbette ki farklı bir içerik vermek amacındayız. Tahtayı tanımaya başlayalım önce: Batılı liberal paradigmanın zaferini erken ilan eden vezir açık bir biçimde Anglo-Amerikan askeri gücüdür. Piyon üstünlüğünü ele geçirdikten sonra sıra [Truva] atlarının kullanılmasına gelmiştir. Bir sonraki aşamayı ise karşı oyuncunun kalesini almak temsil eder. Artık son savunma hattı da kırılmış rakibin Şah-Mat olmaması için görünürde hiçbir engel kalmamıştır. Zira rakip oyuncu vezirsizdir, yani askeri üstünlüğü baştan hegemonya temsilcisine kaptırmıştır. Bu bakımdan karşı hamle imkanı oldukça sınırlı olan rakip oyuncu en iyi ihtimalle savunma direnci gösterip beraberliğe razı edecektir hegemonik gücü.

Tahtayı yahut oyunun kurallarını kısa vadede değiştirmek kolay olmayacağına göre savunma hatlarını inşa etmeliyiz. Sosyalist dünyanın dağılan taşları bir araya getirmede başarısızlığı

RENK RENK DESEN DESEN DEVRİMLERDEN DEVRİM BEĞEN

TEVFİK EMİN

artık tartışma götürmez. Bugün insanlığa aradığı dayanışma ruhunu yeniden üfleyecek yegane aktörün kimliğini tartışmalıyız. Aktör bellidir fakat bir kimlik arayışındadır. İslam dünyasının öz dinamikleri yeniden ihya için *yeniden keşfi* bekliyor. Karşı oyuncunun *fedalarına* aldanmayalım, dediğimiz gibi bir satranç oyunu bu: Fedalar ancak bir sonraki hamlede daha büyük bir kazanç için yapılır. İkinci dünya savaşının hemen akabinden seksenli yıllara kadar mücadele piyonlar üzerinden sürdürüldü. Ancak pozisyon üstünlüğünü ele geçiren Batı bloku rakip piyonları saf dışı bıraktı. Bu süreç ekonomik liberalleşme akımı sayesinde -elbette askeri gücün garantörlüğünde- saflarda kaymaları beraberinde getirdi. Bir on yıl kadar sonra ise rakip oyuncu (Sosyalist blok) masadan çekildiğini ilan etti. Şimdi dağılık da olsa, pozisyonu itibarıyla zayıf da olsa ortada kalan bir avuç taş İslam dünyasıdır. Bu hesaplaşmanın ise iki aşamada gerçekleşeceğini öngörmek analizi daraltıcı olmakla birlikte temelde hatalı olmayacaktır. Birinci aşamada İslam dünyası eldeki kalelerin korunmasını sağlayarak, direnci ve direnişi yeniden dirilişe dönüştürme sürecine girmeli, ikin-

ci aşamada ise piyonlarını yeniden tanım(lam)alı ve kale desteğiyle vezire gidecek piyonu desteklemelidir. Benzetmenin yerinde olmadığını düşünenlere sözümüz hem fonksiyonel ve hem de görüngüsel bakımdan İslam dünyasında piyonun üzerinde çapa sahip aktif oyuncunun olmadığını savunabiliriz. Fakat kalelerimiz dimdik yerinde durmaktadır: Allah'ın Kitab'ı ile Rasul'un Sünneti.

Tarihin bilinen en eski [askeri] strateji oyunundan alınacak dersler elbette ki sınırlıdır zira oyuncuların eşit düzlemde aynı kurallara tabi olmadıklarını biliyoruz fakat yine de dünyanın bu türlü bir okumasının kazandıracaklarını göz ardı edemeyiz. İslam dünyasının iki sarsılmaz kalesinden bir defa emin olmakla başlayacağız oyuna; işte size sınırsız bir pozisyon üstünlüğü, var mı ötesi? Ardından sıra [truva] atlarını tanıma ve yeniden konumlandırmaya hatta mümkünse saf değiştirmeye zorlamaktadır. Truva atı benzetmesinin iki boyutunun varolduğunu iddia edebiliriz: 1) Zihinsel ve 2) Siyasi-pratik boyutları. Zihinsel planda teslim alınmışlarımızı rehabilite etmeliyiz, değilse basitçe aramızdaki hukuku ayırtmalı ve mücadelede safları yeniden

tashih/tesis etmeliyiz. Amerikalıların son bilmem kaç yıldır kurguladığı gelecek senaryolarının tümünü boşa çıkarmak hiç de zor değildir. Zihinlerimizi teslim ve ipotek etmezsek eğer vahyin kurucu dünyasına kapılarımızı yeniden aralamış ve geleceğe giden yolda ufkumuzla yeni bir çığır açmış olacağız. Zihinsel savrulmanın önüne geçmekle pratik yansımalarını da asgariye indireceğiz ve daha onurlu bir duruş sahibi ferdi, ondan müteşekkil topluluğu, milleti ve ümmeti yeniden inşa edeceğiz. Bütün eleştirilerin başladığı yer özümüz olduğuna göre nefis muhasebesi ve sonrasında özeleştirimizi toplumsala taşıyarak Türkiye'yi tartışmalıyız. Fakat kısaca dünya sahnesine bir göz atalım.

İslam dünyası bugün kendisini aktif biçimde temsil eden aktörlerden yoksun. Ancak İslam'ın pasif temsili dahi Batılı oyun kurucularını endişelendiriyor. Geleneksel algıya göre İslam dünyasını teşkil eden ülkelerin yaklaşık 100 yıllık uykuları sürüyor fakat değişen birşeyler var. Ortadoğu'nun konumlandırılışı ve Müslümanlar üzerinden inşa edilen oryantalist dünya görüşü zeminini yitiriyor. Şimdi yalnızca bu ülkeler değil, Batı kendi içinde de uyanışın sancılarını yaşıyor. Dünyanın 1990 sonrası geldiği kaotik durumun aktif değilse de pasif aktörünün İslam dünyası olduğu doğrudur. 1750'lerden itibaren dünya sahnesine hakim olan Anglo-Sakson gelenek Avrupa kıtasını savaşlarla, dünyanın kalanını ise sömürgeleştirme ve liberal sosyo-ekonomik politikalarla değiştirmeye/dönüştürmeye zorladı.

Ancak İslam dünyası ile nihai he-saplaşmasını gerçekleştiremedi. Böylesi bir fenomenin altında yatan gerçeklik ise Müslümanlar için nihai gerçek olanın aşkın mahiyetidir, başkası değil. Askeri gerilemiş, ekonomik çöküş, toprak yani vatan kaybı dahi Müslümanları son tahlilde yersiz yurtsuz bırakmamıştır. Üst kimliklerine olan aidiyetleri sürdüğü müddetçe dünyevi olana karşı duruş sürebilirdir. Büyük Ortadoğu vesair projeler İslam dünyasında radikal değil tedrici ama derin izleri olacak değişimler öngörüyor. Türkiye dahil bu türlü tasarımlara karşılık üretmede yaşanan sıkıntı kendisini ya gelekselci ya da tümünden reddiyeci söylemlerde ortaya koyuyor. Rejimler dayanaklarını birer birer yitirme tehlikesine karşı kurucu ideolojilerine sıkı sıkıya sarılmaktan başka bir seçenek üretmiyorlar. İslam faktörünü yoksayan yaklaşık 100 yıllık köksüz bir geleneğin esaslı bir meydan okumaya karşı zaafiyeti günbegün ortadadır.

Domino Taşları Satranç Tahtasında Nereye Düşer?

Modernlik Batıya özgü durumunu modernleşme adıyla dünyanın kalanına pazarlamaya başlavalı 200 yıl geçti. Dönüştürme operasyonu askeri vesayetten eli kanlı kukla diktatörlere kadar hemen her yerde tepeden inmece ve otoriteryen biçimler sayesinde uygulandı. Bugün kullanılan araçlar değişiyor, hepsi bu. Dünyanın geleceğini yakından ilgilendiren enerji, su ve insan faktörü çatışma alanlarının odağı haline geldikçe Asya anakıta-

sı -özelde Ortadoğu ve Hazar Havzası-, Hint Alt kıtası ve Doğu Asya yeniden icad edilecek ve hegemonya kavgasındaki güçler tarafından kurgulanmaya çalışılacaktır. Avrupa'nın geleceği yok ve bu gerçeğin en başta kendisi farkında. Genişleme gibi geleceğini riske atacak bir adımı atması asla dünya barışı ve güzel güneşli yarınlar(!) için değildir. Öyle medeniyetler barışını falan sağlayacak çapta ve durumda da değil üstelik. Doğal kaynaklarının neredeyse tamamını tüketmiş bir ana kıtası, dil kursları, özel üniversiteleri ve futbol endüstrisi dışında pazarlayacak tek şeyi Amerikan emrine verdiği askerleri kalan Britanya ile gelecek Avrupa'ya değilse de Avrupa'dan gelmeyecektir. AB rüyalarına kendilerini fazlaca kaptırıp 'ötekileştirici ve yabancılaştırıcı' bir projeden medet umanlara ithaf olunur! Bir defa Avrupa Birliği'nin kilit ülkeleri Almanya ve Fransa eksilere düşen net nüfus artış oranları, AB yükü altında ezilen mali ve finansal kurumları ile limitlerinin sonuna gelmiştir. Önce Doğu Avrupa'yı sonrasında da Türkiye'yi de (öngörmediği halde zarureten) kapsayan genişleme dalgasının stratejik ve güvenlik boyutları vurgulansa da asıl motorun sosyo-ekonomik olduğunu iddia edebiliriz. Nitelikli ve ucuz işgücü 'yeni ekonomi'nin itici gücü olan sektörlerin geleceğini garanti almak amacı geniş pazarlara açılmanın da yolu aynı zamanda.

ABD ile AB arasında varlığı tartışma götürmez örtülü rekabet ve çatışma bu iki aktörün nihai tahlilde Batı blokunu temsilen

ortaklıklarına engel değildir. Irak işgali sonrasında yıpranan ikili ilişkileri tamir için ziyarette bulunan Rice'ın sözleri de geleneksel ittifakın mahiyetini ortaya koymaktadır. Açıkça bu iki güç de günümüzün Haçlı birliğinin iki yüzünü temsil ediyor. Soğuk Savaş'ın resmen bitişinin üzerinden geçen 15 yılda küresel tek aktör konumundaki ABD'nin hesaplarını Asya üzerine kurması tesadüf olmasa gerek. Amerika adım adım Rusya ve Çin-Hindistan gibi bölgesel güçleri sınırlayan askeri operasyonlara ve pozisyon kazanımlarına yöneldi. 11 Eylül sonrası daha da belirginleşen politikalarla, Asya haritasını yeniden bir okumaya tabi tuttuğunuzda karşınıza çıkacak manzara şudur: Afganistan işgalinin akabinde NATO'nun Kabil'e yerleşmesiyle uluslar arası (kimse o uluslar!) meşruiyeti de cebe indirdi önce ABD. *Türki* cumhuriyetlerde kurduğu ve gerçek sayısını bilemediğimiz üslerle birlikte Rusya açıkça Hint Alt kıtası ve Orta Asya'dan uzaklaştırılmıştır. Ardı ardına gelen yumuşak darbeler ve devrimlerle birlikte bölgede adeta domino taşı etkisi yaratıldı ve Soğuk Savaş dönemindeki hareket serbestisi kalmayan Rusya eli koluna bağlı seyirci oldu olan bitene.

Devrimler Zincirinde Kayıp Halka

Haritayı gözümüzün önüne yeniden getirelim: Batı'dan Doğu'ya sırasıyla Ukrayna, Gürcistan, Afganistan ve Özbekistan başta olmak üzere bölgedeki eski Sovyet ülkelerinde üsler, nihayet Kırgızistan bir zincirin halkaları-

Ukrayna'da STK devrimi ile yönetimi devralan Yuşçenko

Bugüne kadar yönetim düzeyinde her türlü baskıya ve yozlaşmaya göz yumanlar şimdi renk renk desen desen (turuncu, kırmızı, kadife vs.) devrimlerin erdemlerinden dem vuruyorlar. Elitler düzeyinde bir devir teslimdir gerçekleşen; asla halkların iradesinin idare mekanizmasındaki tecellisi değil.

nı temsil ediyor. Rusya'nın nedense bir türlü teslim alınmadığı bölgelere dikkat: Çeçenya-İçkerya ve birkaç otonom ülke. Hepsinin ortak paydası İslami eğilimli bir halk ve onun gerçek temsilcileridir. Bunun için işte Batı'nın iki yüzlü demokratisi, insan hakları masalları, savaş ve terör tanımlarındaki kaypaklığı...

Bahse konu ülkelerin tamamında siyasal ve ekonomik dönüşüm öngörüyor Batılılar, öncelikle de Amerikalılar. Nedense bugüne kadar yönetim düzeyinde her türlü baskıya ve yozlaşmaya göz yumanlar şimdi renk renk desen desen (turuncu,

kırmızı, kadife vs.) devrimlerin erdemlerinden dem vuruyorlar. Siyasal, askeri ve ekonomik elitler düzeyinde bir devir teslimdir gerçekleşen; asla halkların iradesinin idare mekanizmasındaki tecellisi değil. Elbette hegemonik tedbirler karşı tedbirleri de beraberinde getiriyor. Çin ve Hindistan daha önce *Şanghay Beşlisinin* attığı adımlarla entegre olabilecek bir yakınlaşma içinde, İran ise her iki ülkeyle milyarlarca dolarlık enerji anlaşmaları imzaladı örneğin. Yine İran'ın Rusya ile olan nükleer ortaklığının Batılılara yaşattığı sıkıntılar meydandadır. Bölgesel rekabetlerin de şiddetinde artış

görülyor: Çin-Japonya gerginliği, Kore sorunu ve Tayvan üzerinden bölgedeki Amerikan hakimiyetine karşı Çin tepkisi, Japonya'nın yeniden askeri yönelimi ve Amerikan gücünden kaynaklanan rahatsızlığı ve nihayet Endonezya-Malezya ekseninde İslam Konferansı Örgütü ve 'Üçüncü Dünya' ülkeleri toplantılarının etkisi ile dünya yeni bir evrenin gelişine hazırlanıyor. Genel olarak İslam dünyasının konumunu zaten vurguladık. Yeni dünyaya giden yolda hesapların büyük bölümü *eski dünyanın* kalbi üzerine yapıyor. Etnik ve mezhebe dayalı milliyetçilik dalgası bugün en fazla İslam dünyasını tehdit eder konumdadır, İslam coğrafyasının yeniden tanziminin önüne geçebilecek yegane perspektif *ümmettir*. İster stratejik ister taktik olsun liderlerin kaçınılmaz biçimde farkına varacakları gerçek budur.

Yeni bir geleceğe hazırlanacaksa eğer başlangıç noktasını iyi tespit etmeliyiz. Kanaatimizce bu nokta *insandır*. İnsanı yeniden imar edebilenler makine dünyasının sonunun yaklaştığı çağımızda geleceğin sahipleri olacaktır. Makine insanlığın sonunu getirmeden insan yeniden dünyaya aradığı *ruhu* üflemelidir. '*İzm*'lerin insanı kendisiyle birlikte dünyayı da yıkımın eşğine getirdi. Öyleyse bu insan ancak *İslam insanıdır*. Başlamaya kararlıysak eğer, en zor yerden... ■

1 Tabiri, hadisenin tarihte ilk defa olarak bütün dünyanın bizzat şahitliğinde canlı bir biçimde yaşanmasını vurgulamak için kullanan Alman filozof Habermas'tır. Bkz. *Philosophy in a Time of Terror: Dialogues with Jürgen Habermas and Jacques Derrida*, [interviewed by] Giovanna Borradori, The University of Chicago Press, 2003.

MODERN DEVLETİN ESRARI

METİN ÖNAL MENGÜŞOĞLU

Modern devletlerin feodal dönemleri gerilik ve ilkelikle suçlayarak caka sattığı, sistemlerini insanlığın en ileri buluşu olarak göstermeye kalkıştıkları, buna bizi ikna etmek için türlü oyunlar sergiledikleri günleri yaşıyoruz. İdrakimizi engellemek için en ileri iletişim teknolojilerini kullanmaktan geri durmuyorlar. Üstelik kahredici devlet gücünü bu teknolojilerin arkasında destek gibi kullanıyorlar. Ancak söz konusu icraat esnasında ne hikmetse bitmez tükenmez bir telaş içerisinde görünmekte. İnsanı nasıl da şüphelere sevk ediyorlar. İçimizden neler geçmiyor neler. Acaba bu telaş halkların gözünden bazı hakikatleri gizlemek için midir? Gelin görün ki şairin: **Kalmasın alemde Allah'ım hiçbir hakikat nihan** dizesindeki içli dua zaman zaman kabul görüyor. Ve bütün entrikalara rağmen devletlerin bu tutumunu bir yerinden delen, sırlarını deşifre eden irili ufaklı bir takım gizemli hadiseler onların kirli çamaşırlarını ortaya sermekte gecikmiyor.

Devlet Sırrı söyleminin sık-

lıkla kullanıldığı bu günlerde biz terkinin içindeki "**sır**"dan cesaret alarak biraz düşünmek istiyoruz. "**Sır**"dan ne gibi bir cesaret aldığımızı sonralara erteleyerek. Önce şu "**Devlet Sırrı**" ideolojisine dair bir çift sözü okuyucularıyla paylaşmak istiyorum. İlk soru şudur: acaba devletlerin hiçbir **sır**'rı olmamalı mı? Her bilgiyi ama her bilgiyi, halklarıyla paylaşmak, stratejik ve pratik bakımdan sakıncalar doğurmaz mı? İlk akla gelen makul tavır, bu sorulara olumlu cevap vermektir. Elbette devletlerin, dost ve düşman karşısında bir takım **sır**'ları bulunmalıdır. Bu **sır**'ları yöneticiler yahut yöneticileri de yönetenler bilmelidir ancak. Bu ayrı bir bahistir. İş bu noktaya kadar çok da mahsurlu gözükmeyen, akli tırmalamayan bir seyir izlemektedir. Ne var ki modern devletlerin böbürlene böbürlene ilan eyledikleri **insanlığın ortak değerleri, dünyanın global köye dönmesi ideali, demokrasi, özgürlükler, insan hakları v.b.** gibi küflü ve flu doktrinler, insan aklında bir türlü köklü tatminler yaratmamaktadır. Bu sebeple de sarsılmaz bir inanca dönüşemektedir. Çünkü bunun önünde **demokrasi, insan hakları v.b.** namına, özellikle güçsüz ve fukara ülkelere reva görülen bitmez

tükenmez katliamlar, dev boyutlu bir engel oluşturmaktadır. **Devlet Sırrı** pratiği, üstelik de **Hukuk Devleti** efsanesinin gölgesine sığınan modern devlette, ne hikmetse sürekli, yargısız infaz biçimindeki uygulamalarda boy göstermektedir. Devlet, kendini koruma refleksinin kaynağını, zaman zaman kendi koyduğu ve adına haksız olarak **Hukuk** dediği, ilke ve yasalardan almaktadır. Bunları bizzat çiğneyerek, hiç utanmadan, kendini hala nasıl **Hukuk Devleti** olarak takdim edebiliyor? Evet, devlet bazı bilgileri halkından saklasın. Acaba saklanan hangi bilgi düşman da olsa, esir de olsa, köle de olsa, başka bir suçlu bile olsa, tek bir insan hayatından daha değerlidir? Kaldı ki faili meçhul gizli cinayetlerin daha çok fikir suçlusu görünümündeki insanlara karşı işlendiğini hatırlarsak. Devleti koruma refleksi ile, hukuk dışı hangi icraat, niçin bu insanların hayatından daha değerli sayılsın? Hani modern devletler, geçmiş sultanlık ve krallıkları kınarken, yargılamak, ilkelle suçlarken, bir veya birkaç kişinin dudağı arasına sıkışmış, insan hayatlarına kıyan irade ve ifadeleri kötü örnek olarak gösteriyordu? Pekala modern devletlerin yargısız infazları acaba o bilgiyi taşıyan kaç kişinin dudakları arasından çıkmaktadır? Düşünen var mı? Yahut hala niçin biri **Derin** diğeri **Sathi** olmak üzere, modern ülkelerde iki tür **Devlet** modeli mevcuttur, niçin? Korkarım, **Guantanamo** esir kampları, **Bağdat Hapishaneleri** ve **İsrail Zindanları** gibi yerlerdeki hadiseler çoğaldıkça, yoğunlaştıkça insanlar cumhuri-

yetlerden bile soğuyacak, eski krallıklarını özlemeye ve aramaya koyulacaklardır. Bırakınız **Demokrasi** ihracını bu tarz uygulamalar belki de yeni sultanlıkların doğmasına sebep olacaktır.

İnsanı değil, insanların kendi hevalarıyla ortaya koyduklarını merkeze alan, yalnız onu kutsayan, sırf onu koruma refleksiyle yine bizzat insanı telef eden bir zihniyeti neye benzetebiliriz? Modern devletler eliyle işlenen cürümlerin, terörün, yargısız infazların, en ilkel kabilelerin sunaklarda putlara (tanrılara da diyebiliriz) insan kurban etmelerine benzeyen bir tarafı hiç mi yok sizce? Sanırım bu noktada söylemeye bile gerek yoktur ki, halktan bilgi gizlemek ile, gizli infaz, birbirinden öylesine farklı tatbikatlar ki...

Bazen yeni zamanlarda yaşayan insanların, geçmiştekilerle mukayesede zihniyet, telakki ve tatbikat noktasından daha geride kaldıkları hissi uyanır mı sizde de? Ben durdukça, düşündükçe ve gözlemedikçe bu duyguya sıkça kapılıyorum. Sadece bir hissediş değil elbette, bildiğim bir şeylerin varlığını da söylemeliyim. Bildiklerimin küçük ve herkesin (yani halkın) anlayacağı bir bölümünü paylaşabiliriz. Modern devletler dedik; bizim yaşadığımız ülkeyi örnek alırsak, burada devlet fikrinin, devlet telakkisinin veya devlet olgusunun çok köklü bir geleneği bulunduğunu görürüz. Yerine göre birçok kimse, bu ülkede, kendi-

Devlet Sırrı pratiği, üstelik de Hukuk Devleti efsanesinin gölgesine sığınan modern devlette, ne hikmetse sürekli, yargısız infaz biçimindeki uygulamalarda boy göstermektedir.

sini devlet ile özdeşleştirmeye, aynileştirmeye pek yatkındır. Müsteşardan hastane kapıcısına kadar herkes, her an karşımıza, devlet bizzat kendisiymiş gibi çıkabilir. Hani tıpkı krallıklarda, sultanlıklarda, yani o ilkel denilen dönemlerde olduğu gibi. Oysa yeni zamanlarda yaşayan modern insanlar, çok yararlı **ortak değerler**'e ulaştıklarını iddia etmekteydiler. **İnsan hakları, kadın hakları, hayvan hakları, eşcinsel hakları, zina hakkı** gibi nice yeni haklar keşfetmiştiler. En önemlisi **Demokrasi** ve **Laiklik** gibi gelişmiş sistemlere erişmiştiler. Öyleyse hala neydi bu büyük kitlelerin çektiği eziyetler? Hani devlet iradesini tek bir insanın veya küçük bir zümrünün iradesine bir daha indirgemeyecektiler? Bu ilke ve prensiplere ne oldu ki, halk yine hastane kapısında görgüsüz, bilgisiz, patavatsız bir hademenin komik iradesine boyun eğmek zorunda bırakılıyor? Ve bu insanlara ne oluyor ki bizzat eziyet görenlere aynı yetkiyi verdiğinizde bu sefer o, diğerlerine aynı muameleyi reva görüyor? **Demokrasi** ve **Laiklik** insanları yeterince eğitemedi mi yoksa? Yoksa bu sistemler iflas bayrağını mı çekmekte-ler? Modernlik hangi ağacın ko-

Şimdilerde tek taraflı katliamların adına savaş diyorlar. Tek kutuplu dünyanın lideri, kendine itaat eden güçleri de safına katıyor. Zayıf düşmüş bir halkın ordularının değil, bizzat ahalisinin üzerine yürüyor.

vuğuna gizlendi ki, üç kuruşluk emekli aylığını almak için girdiği kuyrukta beklemekten ötürü, evet yalnızca orada beklemekten ötürü, sayısız ihtiyar insanını ölüme mahkum ediyor yeni dünya?

İnsanlığın gelişmişliğine neler oluyor? Kimdir, kimlerdir, birileri insanlığı suya götürüyor, susuz mu getiriyor acaba? İblis, karakterine uygun bir oyun mu çeviriyor yoksa? İnsanların üzerinde oturdukları minderi birileri altlarından alıyor da kimse farkında mı değil? Herkeste korkunç bir zeka geriliği mi başladı? Çekilen bunca eziyetlere rağmen, insanların gözünün içine bakarak, ilerlemeden, gelişmeden bahsaçanlar, olup bitenlerden hiç mi utanmazlar? İlerlemenin veya gelişmenin tekamül anlamına gelmediğini birileri bu yeni insanlara anlatmalıdır.

Ey insanlık, ey insanlar hani despot krallardan, firavunlardan, sorgusuz sualsiz sultanlardan dünyayı kurtardık, diyordunuz. Modern firavunlukları nasıl görmezlikten gelirsiniz? Hani insanların kaderi bir veya birkaç insanın iki dudığı arasında şe-

killenen iradeye bir daha teslim edilmeyecekti?

Adını siz koyun, hiçbir örnek vermeden söylüyorum ve soruyorum, modern dünyada hangi halkın kadere, başkalarının değil, bizzat kendisinin eline verilmiştir? Siz ey okuyucu, eğer halktan birisi iseniz, elinizi vicdanınıza koyarak düşünmenizi istiyorum: kaderiniz kimin elinde? Şu anda ne işle meşgulünüz? Bunu hür iradenizle, bizzat kendiniz mi seçtiniz? Hayatınızdan memnun musunuz? **Global dünya köyü** ütopyası sahiden sizi heyecanlandırıyor ve içinize ferahlık veriyor mu? İnsanlığın geleceği hususunda iyimser olunabilecek günler yaşadığınıza inanıyor musunuz? Çocuklarınıza bırakacağınız dünya, sizinkinden daha umut verici görünüyor mu? Sizce dünyayı kim ya da kimler yönetiyor? Bu yönetim, kralların zulümkar yönetimlerini de hatırlayarak söyleyin lütfen, dünyayı yönetenlerin söylediği gibi gerçekten daha adil, daha hakkaniyetli ve daha şeffaf mıdır?

Yoksa siz de sizi aldatanlar gibi mi düşünüyorsunuz? Hani atalarımız eskiden ellerinde kılıç, düşmanlarıyla yüz yüze, göğüs göğüse muharebe ederlermiş. Her savaşçı bir, bilemedin iki savaşçıyla dövüşürmüş. Bu herhalde, size göre, çok ilkel ve gelişmemiş bir savaş teknolojisi idi, öyle mi? Üstelik görüntüsü de bir hayli barbarca idi. Oysa siz,

yani modern, gelişmiş, ileri, sosyal adaletçi yeni insanlık, mesele kimyasal silahı keşfettiniz. İnsanları bol bir araziye uçak depolarından gaz halinde bırakıveriyorsun, oradaki bütün insanlar hoop ya topluca ölüveriyorlar ya da yavaş yavaş, hiçbir şey hissetmeksizin. O eski barbarlıktan küçük bir eser bile yok. Ne kadar insancıl ve ne kadar adilce değil mi? Böyle mi düşünüyorsunuz?

Nasıl korkunç bir göz boyama çağında yaşıyoruz dediğiniz oluyor mu hiç? Yoksa sadece bana mı öyle geliyor? Eskiden krallar krallarla anlaşamazdı. Madem ki bütün ahali kralların kölesiydi, öyleyse tüm kölelerini sürerlerdi muharebe meydanlarına. İki ordu yüz yüze boy ölçüşürdü. Kim mert, kim daha namert, kim cesur kim korkak, kim güçlü kim zayıf, çıkardı orta yere. Savaşların tarihi böyle üretilirdi. Ya şimdi? Şimdi neler dönüyor benzer anlaşmazlıklar doğduğu vakit? Şimdilerde tek taraflı katliamların adına savaş diyorlar. Tek kutuplu dünyanın lideri, kendine itaat eden güçleri de safına katıyor. Zayıf düşmüş bir halkın ordularının değil, bizzat ahalisinin üzerine yürüyor. Bir direnişle karşılaşınca uyguladığı katliama savaş süsü vermekten utanmıyor. İnsanı, kimi krallar bunlardan daha merhametli idi diye düşünmekten alıkoyan ne vardır?

Ömrümün hatırlayabildiğim dönemlerinin siyasal sosyal çalkantılarını düşünüyorum. Dünyaya önce iki blokluymuştu. İkinci cihan harbinin akabinde imzalanan bir anlaşma ile **Doğu ve Batı** bloklarına bölünmüştü. **Milletler Cemiyeti'**nde ise bu iki

bloğun başındaki devletler ve onların bir iki uydusunun tartışılmaz üstünlükleri vardı. Bu bir nevi tek adamlık yani krallık, firavunluk ve sultanlık değil de neydi? Sadece bunu kağıda geçirip sözde yasallaştırmışlardı. Bütün küçük ülkeler, o büyüklerin peyki, halkları ise modern kölesi konumundaydı. **Dünya Devleti** iradesinin merkezi o iki büyük gücün iki dudağı arasına sıkıştırılmıştı. İşin aslına bakarsanız krallıklar filan devrilmiş değil, sadece krallıkların şekli değişmiş ve kralların sayısı artmıştı. Mesela idamları eskiden olduğu gibi barbarca yapmıyor, gaz odaları kullanıyorlardı. Veya gizlice yargısız infazlar şeklinde icra ediyorlardı. Ne kadar modern değil mi? Hayranlık uyandırıcı... İnsanlar arasındaki düşmanlıklar için çok modern metotlar uyguluyorlardı. Husumetleri çok gelişkin teknolojilerle destekleyip besliyorlardı. Onların bu maharetleri için elleriniz kırılıncaya kadar alkışlarsanız dahi haklarını ödeyemezsiniz.

Amerikancılarla komünistlerin karşı karşıya getirildiği, çatıştıldığı, mahsus birbirine düşürüldüğü, hülasa birçok insanın ziyan edildiği yıllardı o yıllar. O dönemlerde genç bir üniversite öğrencisi idim. Birçok kere komünistlerin tutumunu doğru bularak onların safında yer alan bir Müslümandım. Ülkemdeki üç ihtilalin bizzat şahidiydim. Bu günden o günleri düşündüğümde, söz konusu kalkışmaların maksadını biraz daha iyi anlıyorum. Halktan bilgi gizlemenin, korku salarak halkın gözlerini boyamanın, yukarıdakilerin arzuları doğrultusunda bir kamu

oyu, bir kamu eğilimi yaratmanın taktikleriydi bunlar, besbelli. Hani şu **Demokrasi** ünvanlı yönetim biçiminin, halkın kendi kendini yönetmesine dair bir efsanesi vardır ya; işte o efsane-nin fabrikasyon üretim merkezleri bu ve benzeri ihtilallerdi, bunu iyice anlamıştım.

Elbette bütün bu halkın zihnini, temayülünü şekillendirme fikirleri, kendi kendini yönetmesi istenen halktan uzak ve gizli mekanlarda hazırlanıyordu. Herhalde halkına merhamet eden **Modern Devlet**, onun boşu boşuna yorulmasını istemiyor, bu uğurda müthiş bir fedakarlıkta bulunuyordu. Halkın, olup biteni olup bitmeden önce bilme, anlama ve müdahale etme hak ve yetkisi, sanki zahmet çekmesin diye elinden alınıyordu. İşte **Demokrasi** zaten böyle bir şeydi. Kitle iletişim araçları, okullar, kamu kuruluşları seferber edilerek, arzulanen istikamette bir zihniyet oluşumu, her nasılsa yine de gerçekleştiriliyordu. Halkın zihni bu anlamda öylesine müsaitti, öylesine bir seyyaliyet gösteriyordu ki, çok fazla çaba harcamadan istenen istikamete dön-dürülebiliyordu.

Bazen düşünüyorum ve diyorum ki, yukarıdakiler, bütün bu uğraşları ile, halktan, aslında kendi kendilerini yönetmedikleri hakikatini mi gizliyorlar? Ne dersiniz çok mu fitneci bir mantığım var?

Ben yaşarken dünya şimdi yeni bir döneme doğru

evriliyor. İki bloklu dünya, bloklardan birisinin zayıflaması sonucunda artık tek bloğun egemenliği istikametinde bir değişime uğradı. Amerika şimdilerde **Birleşmiş Milletler** adını almış kuruluşun iradesini de hiçe sayarak hareket edebilmektedir. Her türlü saygınlık ve itibarı kendi üzerinde toplamış gözükmektedir. Ne **Afganistan**'daki yeşil gözlü küçük kızın renksiz göz yaşları, ne **Bağdat** minarelerinde Allah'ın tek'liğine şahadet eden müezzinin gecikmiş nidası durdurabiliyor onu. Ne de **Saddam Hüseyin** dönemine göre **Irak**'taki bebek ölümlerinin iki misli artmış olması...

Amerika'nın elbette bütün maksadı **Demokrasi**'yi yaymak. Kötü bir niyeti yok, besbelli. **İnsan Hakları** ihlallerine engel olmak ve **Laiklik**'i yerleştirmek istiyor. Özellikle halkı Müslüman olan (sanılan da diyebilirsiniz) ülkelerde maksat, İslam'ı insanların içerisine öylesine gömmek ki, mezardaki ölüden daha cansız olmasını sağlamak. Dışarıya yansıyan en ufak tezahürüne bile fırsat tanımamak. Tabii böylece İslam'ı her türlü şer ve beladan da

Halkların sinelerinde yatan bu tür itaat genleri yaşamayı sürdürdüğü müddetçe, devlet gücünü elinde tutanların "Sır" ve "Derin"lik adına insanları hayvanlar gibi gütmeleri bitmeyecektir.

korumak(!...) Amerikan tipi laikliğin, halkı Müslüman olan ülkelere teklif ettiği dindarlık tipi, sanki dünyanın en gizli, en hissedilmez, en tezahürsüz bir din ve dindarlık biçimidir. Hatırlanacak olursa, Türkiye Cumhurbaşkanı bir konuşmasında, din telakkisinin benzer biçimde olanına hayat hakkı tanımının laiklik anlamına geleceğini belirtmişti. Geçenlerde de ılımlı İslam'a tahammülün, radikal İslam tehlikesine yol açacağını söylediği rivayet edildi. Muhtemelen bu sebeple yeni dünya artık İslam'ın ilimlisine karşı da yeni bir cephe açacaktır.

Yaşadığımız (ız) dünyanın bu günlerinde siyasal ve sosyal hayatımızı şekillendirmeye kalkışan tek gücün, modern alışkanlıklar gereği, insanların gözünden neleri gizlemek uğruna ne tür icraatlara tevessül eylediğinin acaba kaç yeryüzü sakini farkındadır? Medyanın itibarlı kuruluşlarından her gün kaç muteber kalem ve söz erbabı bu modern, demokratik, laik, Amerikan tipi yayımcılığın sözcülüğünü yapmaktadır? Savunucusudur? Bunun karşılığında kendilerine ne(ler) ihsan edilmektedir? Sadece ve sadece manevi bir tatmin için bütün bu müesseseler ve muteber kimseler killarını kıpırdatırlar mı acaba? **Demokrasi** veya **laikliğin** vaad ettiği bir cennet de var mı ola ki?

Dünyayı güya global bir köye döndüreceklermiş. Bir arada çoğulcu bir biçimde ve nasıl olcaksa kardeşçe yaşatacaklarmış insanlığı. Nelerse onlar, insanlığın ortak değerleri etrafında tüm insanlar buluşacak/ birleşecekmiş. Herhalde tek dili yani İngi-

lizce'yi konuşacaklar. Ve belki adı **Hümanizm** olan tek din'e iman edecekler. Hayata, fitrata ve tabiata aykırı bu ucuz ütopya, daha ne kadar süre, hangi geri zekaluların kalbini titretir, onlara heyecan verir sizce?

Vah ki, halkının hala Müslüman olduğunu var saydığımız veya umduğumuz ülkelerde bir nice insan, devletin, medyanın, okulların, bazı kanaat önderlerinin, sokakların, çoğu köşe yazarının empoze ettiği bu ütopyaya çoktan ikna olmuşlardır. Zaten bozuk olan **Amentü**'leri buna benzer körü körüne itaatlere öylesine müsaittir ki. Zaten diyorum çünkü onların geleneklerinden genlerine işlemiş, orada kökleşmiş bulunan basiretsiz, akılsız itaat duygusu veya refleksi, böylesine bir davranışı emretmektedir. Ne kadar üzülsek, kendimizi paralasak da, vakıta kalbimizi ferahlatacak bir umut ışığını dışarıya sızdırmamaktadır.

Bir vakitler Türkiye'deki kimi sağ görüşlüler, Filipinlerde Cuma hutbelerinin hala Sultan Abdulhamit adına okunduğunu söyleyerek bundan övünç payesi çıkarmaya çalışırlardı. Hilafetin yerinde esen soğuk yellerden bihaber bir topluluğun, körlük ve sağırlığından ötürü utanmak yerine övünmeleri, mevcut durumlarını ele veren acı bir vesika konumundadır kanaatimce. Türkiye'deki sağ siyasal partilerin, sol partilerden daha ziyade devletçi refleksler sergilemeleri, genlerindeki çarpık ve körü körüne itaatkarlık aşısının bir sonucudur diye düşünüyorum ben. Bu şaşkınlığın kabahatini İslam akaidine yükleyenler varsa, derim ki, İslam'ın insan unsurunu yaratıl-

mışlar içerisinde en şerefli mevkkiye oturttuğunu bilmeyen mi var? Melekleri bile insan hizmetine verdiğini bildiren bir iman manzumesinin, insan eliyle oluşturulmuş devlet v.s. gibi hükmi şahsiyetleri, insana tercih etmesi düşünülebilir mi? Devleti kutsayan bir anlayış elbette **Devlet Sırrı** veya **Derin Devlet** gibi olguları meşrulaştırmanın bir yolunu bulacaktır. Hülasa halkların sinelerinde yatan bu tür itaat genleri yaşamayı sürdürdüğü müddetçe, devlet gücünü elinde tutanların "**Sır**" ve "**Derin**"lik adına insanları hayvanlar gibi gütmeleri bitmeyecektir. Modernlik, devletin haklı ve adil olması için yeter sebep midir? Ve bir yargı: **Demokrat**'lar adalet, hürriyet, hakkaniyet ve **hukuk devleti** iddialarını bugüne kadar ki göstergelerde insan oğluna asla kanıtlayamamışlardır.

Hiç kimse beni, yakındığım uygulamaların aslında hakiki **Demokrasi** veya **Laiklik** olmadığına, bunların hakikisinin bizi mesut edeceğine inandırmaya kalkışmasın. Somut model göstereyin. Beşer eliyle üretilmiş yasalardan uygulanmasıyla insanlığı saadete erdirmiş somut model istiyorum. Yoksa aptal değilim, elbet ben de babadan oğula geçen ilkel krallık ve sultanlıkların gayri insani uygulamalarından hem haberdar hem şikayetçiyim. Ama ben kendim ve insanlık için saadet istiyorum, hem de iki cihanda saadet. Öldükten sonra yeniden dirildiğimde Demokrasi ve laikliğin beni mukafatlandıracığı bir cennet var mı? Kim bana/ bize bunu vaad ediyorsa, onun sesine kulak vereceğim, bilmüş olun. ■

Her şey Çanakkale savaşının yıldönümü ile birlikte başladı.. Ardından Bayrak krizi ile tırmanmaya devam etti. Derken Ermeni meselesi, Papanın ölümü, Tapınak Şövalyeleri, Kıyamet tartışmaları ve Kıbrıs'la bu süreç devam ediyor..

Çanakkale savaşı sanki yeni yapılmıştı.. Filmler, konferanslar, kutlama törenleri.. Oysa Osmanlı devleti 1914 sonlarında Çanakkale'den geçen iki Alman gemisinin Sivastopol'u bombalaması ile Almanların yanında, Rusya'ya İngiltere ve Fransa'ya savaşa girmiş oluyordu.. Çanakkale'den geçen iki alman gemisini takip eden İngiliz ve Fransız gemilerinin boğazdan geçmelerine izin verilmeyince ipler kopmuş ve savaş başlamıştı.. Sonunda yaklaşık 500 bin insanın hayatına mal olan savaşın başlamasından 3 yıl 2 ay sonra İngilizler boğazlardan geçerek İstanbul'u işgal etmişlerdi.. Ermeni meselesi bu günlerde patlamıştı. Çanakkale'den sonra Rusya ile Kafkaslarda karşı karşıya kalmıştık. Çanakkale savaşının genel komutanı Çanakkale'den sonra Şam'daki 3 ordunun başına geçmiş ve Filistin'de tam bir bozgun yaşanmıştı..

Sıradan bir KİT'in bile tasfiyesinin yapılamadığı 3 yıl 2 ay gibi kısa bir zamanda koca bir imparatorluk tasfiye edilmiş ve Mondros mütarekesi ile Osmanlı topraklarının nerede ise tamamı işgal edilmişti.. 20 Milyon nüfustan 5 milyonu, ölü, yaralı, sakat ya da kayıptı..

Ama birileri hala "Çanakkale geçilmez" diye nutuk atmaya devam ediyordu..

İşin ilginç yanı, İngiliz gemi-

DÜĞMEYE KİM BASTI?

ABDURRAHMAN DİLİPAK

lerine bindirilip Hindistan'dan, Mısır'dan, Senegal'dan, Almanlar tarafından hilafet merkezinin işgal edilmesi karşısında İngilizlerin Halifeye yardım etmek için Çanakkale'ye İngiltere'nin çıkartma yaptığını Sanan on binlerce müslüman, işin gerçeğinin farkına varmadan bu savaşta hayatını kaybettiler. Bizi bize kırdırılmışlardı.. "Çanakkale'nin sırrı" hala deşifre edilmeyi bekliyordu..

Ardından beklenmedik bir şekilde Mersinde Nevruz kutlamaları sırasında 12-14 yaşlarında bir çocuğun elindeki bayrağı caddede sürüklemesi milli bir infiale dönüştü. Aslında ilk önce kimse olayın farkında bile değildi.. 48 saat sonra Genel Kurmay, ardından Cumhurbaşkanı, Başbakan, İçişleri Bakanı derken bir çok siyasinin sert açıklamaları ile ortam bir anda gerildi.. Bu kişilerin günler sonrası halka sükunet çağrısı yapması, aslında geç kalmış bir uyarı idi.

Oysa bayrağı çocukların eline tutuşturulan kravatlı, takım elbiseli adamın bulunup işin sırrı çözümlenmesi gerekirken devlet bir çocuğa karşı ayaklandı. Her yere bayraklar asıldı.. Ondan sonra ardı arkası kesilmedi. Önce "Bayrağı kurtaran kahraman polis" e ödül verildi.. Çok geçmeden yurdun dört bir yanından

bayrak haberleri gelmeye başladı. Bayrak resimli pastayı kesmek suç olur mu idi, Bayrak direğinin ipini keserek bayrağı yere düşürenler kimlerdi. Trabzon'da basın açıklaması yapmak isteyen HADEP'liler saldırıya uğrarken polis saldırıya uğrayanları gözaltına aldı. Olaylar Sakarya'ya sıçradı.. Yetmedi Yunanistan'la da bayrak krizi yaşandı.. Yunan Harp okullarında okuyan Türk öğrencilerin odasına zedelenmiş ve üzerine Türkiye karşıtı sözler yazılan bir bayrak bırakılmıştı.. Tesadüfe bakın ki, Kardak'da da gergin anlar yaşanıyordu.. Ve bu olaylar, tam da KKTC de Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yapıldığı bir zamana rastlıyordu.

Hedefte kim var mı? İktidar mı, AB sürecini engellemek isteyen güçler mi? Demokratikleşmeyi ve insan haklarını engellemek isteyen birileri mi vardı. Yoksa hükümetin ABD ve İsrail'e karşı soğuk tavrı mı etkili olmuştu bu süreçte. Suriye ziyareti ya da İncirliğin pazarlık konusu edilmesi bu gelişmelerde etkili olmuş mu idi?

AİHM'nin Apo hakkındaki yeniden yargılanması yönündeki karar da işin tuzu biberi oldu. Aslında dönemin başbakanı olan Ecevit, bugün hala ABD'nin Apo'yu kendilerine niçin verdiğini anlayamadığını söylüyor..

CHP'deki iç sıkıntı, AKP' deki çözülme de acaba bu konu ile ilgili mi idi? Bundan sonra ne olabilirdi?

Bu arada AK Parti parlamentodaki anayasal çoğunluğu kaybetti. Kan kaybı bu şekilde devam edecek olursa tek başına iktidar olma şansını da yitirebilir.. SP'nin kongresinden sonra, ilk seçimlerde kendilerinin yeniden aday gösterilmesinden umudunu kesen milletvekilleri şimdiden kendilerine yeni bir yuva arayışına girebilir. O zaman DYP, MHP de transfer için ortaya çıkabilir.

Acaba bütün bunlar, **Kamu Reformu Yasa tasarısı, Anayasa Değişikliği ve Erken seçimle birlikte bir referandum hesapları** yaptığı söylenen **Tayyip Erdoğan**'ın önünü kesmeye yönelik planlar mı? Ya da birileri Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden önce **AKP** yi budamak mı istiyor?

Kuşkusuz bu iddiaların hepsi ya da bir bölümü doğru olabilir.

Hele **Erdoğan** bir **İsrail'e**, ardından **Amerika'ya** gitsin. **ABD'nin Ortadoğu planı** bir netleşsin, o zaman yeni bir çok sürpriz gelişmeyle karşı karşıya

kalabiliriz..

Peki bir düğmeye basan varsa, onlar kimler? İçeride neler oluyor? İçerdeki operasyonların dışarıyla (**ABD, İncirlik, Irak-Suriye..**) alakalı olmadığını söylemek mümkün mü? **AB süreci, Kıbrıs, AKP'nin bölünmesi vs.** hepsi aynı oyunun parçaları gibi. Ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ilişkilerin hepsi birbirini etkileyen, tetikleyen süreçler olarak önümüzde duruyor..

Şunu görelim. Batılıların ilkeleri yok, çıkarları var. Çıkarlarının gerektirdiği gibi hareket ediyorlar. Çıkarları çok büyük ve kendi gelecekleri açısından hayati önem taşıdığı için de onu tek bir alternatifte bağlamak istemiyorlar.. Onun için **AB, ABD ve İsrail'in** çoklu / alternatif kişiler ve kurumlarla, politik tercihlerle işini götürmek isteyeceği çok açık.. Bu güne kadar **AKP** ile işbirliği içinde olmaları, daha çok **İslami kesimi kontrol altında bulundurma** gayretinden kaynaklanıyor..

Bütün bu gelişmeler, Türkiye'de işlerin nasıl bir pamuk ipliğine bağlı olduğunu, her an her şeyin olabileceği, en basit olay-

lardan bir bir ulusal sorun icad edilebileceğinin açık bir göstergesi idi..

Aslında, eğer bu ülkede bayrağına sahip çıkanlar, bu olaylar karşısında bayrak asanlar kadarsa gerçekten çok azdı. Eğer bir çocuğun densizliğine verilen bu tepki ise çok fazla idi.. Nasıl oluyor da bu insanlar hiç bir bilgi sahibi olmadan böyle kesin kanaat sahibi oluyor ve bu kadar kolay dolduruşa gelebiliyor, provakasyonlara alet olabiliyordu. Demek ki, **81 ilde, ceplerine 100 dolar koyacağınız 81 tinerici** çocukla bir günde her şeyi altüst etmek mümkün olabiliyor. Bu ülke bu kadar ucuz mu? Bu yaşanan olaylar herhalde birilerinin aklına bir şeyler düşürmüş ve onların cür'et ve cesaretini artırmıştır.. Bir çocuğun bayrağı yerde sürüklemesi değil ama işte bu gerçek bu ülkeyi gerçekten yaralar. Zaten bunu gören bir takım örgütler daha ilk günden "**Bir bayrak da sen yak**" kampanyası başlatmak istediler, ama neyse ki bu tutmadı.

Olay son derece yakışıksız. Bir bayrağın yerde sürüklenmesini tasvip etmek mümkün değil ama bu durum da kabul edilemez.

Şimdi hala birileri iz üzerinde. **MHP, CHP** binalarında bombalar patlıyor.. Birileri yarayı kaşımaya devam ediyor.. Korkuyorum, ya yarın bir camiye, bir saldırı olursa ya da **Atatürk büstüne, portresine** birileri zarar verirse ne olur?

Bu karanlık, kanlı ve kirli oyuna alet olmamız gerek.. Aslında biz bu filmi daha önce defalarca gördük.. Feraset sahibi olanların, aynı çukura iki defa düşmemeleri gerekmez mi?

Özkök ve "İlimli İslâm"

Bir askerin siyasi konularda ulu orta şeyler söylemesi ne kadar doğru sizce?

Hiçbir hukuk devletinde, böyle bir şey olamaz. Bu tür çabalar devleti yüceltme, dış itibar ve saygınlığımızı da artırma yönünde hiçbir pozitif katkı sağlamaz.. Toplumunu sindirir. Bunun ne ülkeye ne millete ne de Devlete faydası vardır..

Özkök bu açıklaması ile, ABD'nin Türkiye'ye dayatmaya çalıştığı İlimli İslam politikasına hayır demek istemiş olabilir.. Ama bunun biçimi, yeri, zamanını, sözcüsünü doğru seçmek gerekmez mi? Veladet kandiline denk gelen bir zamanda, Hıristiyanlığın AB' nin ortak değeri olduğu ve bu değerın yüceltilmesinin gerektiğini söyleyen bir kişinin Papalık koltuğuna oturduğu bir zamanda Türkiye'nin, halkının %90'ının Müslüman oldu-

ğuna vurgu yaptıktan sonra bir İslam ülkesi, bir İslam devleti olmadığını söylemek ne anlama gelir.. İslam'ın bu toplumun ekonomik, sosyal, siyasal hayatında hiç mi bir etkisi yok? Bu nasıl bir din ki böyle; kamusal alana sokulması devlete karşı bir tehdit olarak algılanıyor?! Yani "Din toplum için en büyük tehdit" mi? Marks bile bu kadarını söylemedi.. Dini irtica, dindarı mürteci gören anlayışın arkasında bu düşünce mi var?!

Türkiye Laik, demokratik ve sosyal bir hukuk devleti imiş.. Türkiye'nin laik olduğu tezi, karşılığı olmayan bir iddiadır.. Demokratik olduğu da, darbe anayasaları ile yönetilen, halkın inancını, tarihini, kültürünü, kıyafetini, geleneğini, dilini dışlayan halksız bir demokrasi.. Dünyanın gelir dağılımı en kötü ülkeleri arasında yer alıp sosyal bir devlet olduğu iddiası da çok inandırıcı olmasa gerek.. Hele

hukuk devleti olma iddiası. Kamil bir kanun devleti bile değil..

Devleti yönetenler "Laik İslam" tezini savunduklarına göre, aslında ABD ile bu konuda ortak bir amaçta buluşuyorlar demektir. ABD de "İlimli İslam" politikası ile, aslında ne'vi şahsına münhasır bir "demokratik-laik İslam" icad etme gayretinde.. Bunun için 10 Milyar dolar bütçe ayrıldığı açıklandı..

Evet biz de ABD'nin BOP projesine ucuz asker olmak istemiyoruz.. Ama bunu söylerken birilerinin bizi rencide etmeye hakkı yok. Arkasında halk olmayan, hangi politikacı, hangi bürokrat dışı karşı direnebilir? Ya da sözleri ne kadar etkili olabilir..

Askerler politikacı değil. Filozof ya da teolog da değiller.

Keşke herkes işini yapsa.. Kaş yapayım derken göz çıkartan duruma düşmesek.. Çünkü, her zaman tek başına "iyi niyet" yeterli olmuyor..

Amerikan İslâmı (İlimli İslâm)

"Amerikan İslâmı" ifadesi ilk kez şehit Seyyid Kutup (1966'da Mısır rejimi tarafından idam edilen İhvan düşünüürü) tarafından ortaya atıldı. Sonra 1977'de -Londra'da Şah'ın gizli servisi tarafından suikasta uğramadan önce İnan İslam devriminin zeminini hazırlamaya büyük katkıda bulunan Şehid Ali Şeriatî ve İmam Humeyni tarafından da kullanılmaya devam edildi. Minimalist, hareketsiz ve bireysel olarak tasvir edilen İslam Amerikan siyasi hegemonyası ve materyalist, seküler ve tüketici toplum değer ve normlarıyla bir arada olabilir miydi? Ve "Amerikan İslâmı" giderek dünya üzerindeki tüm Müslümanları aşağılamak için kullanılagelen bir ifade halini aldı.

Günümüzdeyse aynı ifade İslam'ın batıyla dost versiyonunu yaratmayı uman Daniel Pipes gibi neo-muhafazakar ideologlar ve onlarla işbirliği içine girmeye çabalayan Progressive Muslim Union of North America(Kuzey Amerika Gelişen Müslüman Birliği) gibi organizasyonlardaki örnek Müslümanlarca uyarlanmak isteniyor. Tabi bu uyarlamayı, kendilerini "kültürel Müslüman" yahut "ateist Müslüman" olarak addeden, İslami inançların Kuran'ı bile

kapsayan tüm temel ilkelerine saldırıya son derece hevesli ve her tür Batılı politikaya kayıtsız-şartsız destek verip meşrûriyet kazandırmaya çalışan Müslümanlar yapıyor. Son numaraları da New York'ta bir kadın imam tarafından kadın erkek karışık cemaate kıldırılan Cuma namazı. Bu son olay Batıda geniş yankı bulduğu gibi, uluslararası medyada da "Amerikan İslâmı"nın cinsiyetçi öğretilerini güncellemeye imkan verdi.

Aslında Amerikalı Müslümanlar içinde son derece zayıf, marjinal ve gündem dışı kalmış bazı Müslümanların ne oldukları, geri kalan Müslüman çoğunluk tarafından iyi biliniyor. İslam'ın asıl yüzünü ise, kitleler halinde İslamî değerlere koşan, Batı/ABD değerlerine, hegemonyasına ve dayatmalarına sabır ve sebatla karşı duran Müslüman gençlik gösteriyor. İşte İslam'ın gelecek dalgası buradadır, bizi yanıltmaya çalışan batının çizdiği istikamet ise tamamen gündem dışı bir naradan ibarettir ve başarısızlığa mahkumdur; koparılan bunca kıyamete rağmen, daha fazla dikkate alınmayacaktır. (Crescent, Nisan 2005)

“KADİFE DARBE”LERDEN ÇIKAN DERS: MİLLETİ YAŞAT Kİ DEVLET YAŞASIN

YILDIRIM CANOĞLU

“Ülkemizin halkı ülkemizin şerefi, ülkemizin halkı ülkemizin gerçek zenginliğidir.” Ebû Hamîd el-Gazali

Sırbistan’da başlayıp Kırgızistan’da şimdilik son bulan, ancak devam edeceği anlaşılan, medyada ‘Kadife Devrim’ diye nitelendirilen batı destekli İşbirlikçi Sivil Post Modern Darbeler dönemi çok önemli yeni bir süreçtir. Bu süreç, bu güne kadar alışılmış darbe süreçlerine benzememekte, asker doğrudan doğruya işin içine girmemektedir. Sırbistan, Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan İşbirlikçi Post Modern Darbeleri, Genişletilmiş Ortadoğu’yu Kuşatma, ABD’nin yıkılan imajını düzeltme ve ABD hakimiyetini, kan bedeli ödmeden, kurma amaçlıdır. Yeni tip işbirlikçiler kazanma ve onlarla çalışma süreci olarak bakılabilir bu sürece. Bu süreç, ABD’nin İmparatorluk hayalleri ile beraber göz önüne alınarak iyi okunmalı, analiz edilmeli, iyi yorumlanmalı ve gerekli karşı önlemler alınmalıdır. Bu çalışmada bu konu ele alınmaktadır.

Gizli Dünya Devleti

Sovyetler Birliğinin çökmesi ile biten iki kutuplu dünya dönemi, ABD’yi rakipsiz bir güç haline getirmiştir. ABD’nin patronajında başlatılmak istenen Yeni Dünya Düzeni, cazip bir slogan olmaktan öteye geçememiş, ABD patronluğu beklenen ilgiyi görmemiştir. Küresel olmasa bile yeni bölgesel güçler, Çin, Rusya, Hindistan, Japonya ve AB ön plana çıkmaya başlamıştır. ABD’nin bir arada var olma nedeni olarak görülen/ gösterilen ‘Dış Tehdit’ ortadan kalkınca,

ABD’nin bünyesindeki etnik kimlikler ön plana çıkmaya ve ABD’lilik önemini kaybetmeye başlamıştır.

ABD’nin parçalanmaktan korunması, uluslararası arenada kendine meydan okuyacak bir gücün ortaya çıkmasına mani olunması, ABD halkının tüketim toplumu özelliğini muhafaza ederek ihtiyaçlarının makul ölçüler içerisinde karşılanabilmesi ve uluslararası sermayenin önündeki tüm engellerin kaldırılması, ABD’nin soğuk savaş sonrası stratejisinin dört ana belirleyicisi olmuştur.

1800’lerden beri ABD, kapitalizmin putlaştırdığı bir şirket devlettir:

“Başkan Hayes(1876): Amerikan hükümeti şirketlerin, şirketler tarafından, şirketler için yönetildiği bir hükümettir.” der.¹

Başkan Woodrow Wilson, ‘Para babalarının önündeki engellerin ne pahasına olursa olsun kaldırılması’ talimatını verirken, bir şirket devletin başkanı olduğunun bilincindeydi.²

Ahlak ve adalet gibi kavramların kapitalizmde yeri yoktur. Kapitalizmin doğası, uluslararası sermayenin kârının maksimizasyonunu öngörür. Buna engel gördüğü her düşünce, her sistem ve her millet yok edilmesi gereken bir düşmandır:

“(Tüm müdahalelerde) Amaç, rakip toplumsal düzenlerin ortaya çıkmasını önlemek ve kapitalist bağımlı devlete karşı işleyebilir tüm alter-

natifleri ortadan kaldırmaktı... Tehlikede olan şu ya da bu Üçüncü Dünya ülkesindeki yatırımlar değil, bütün bir uluslar ötesi yatırımlar sisteminin uzun vadeli güvenliğidir. Bağımsız bir gelişme rotası izleyen hiçbir ülkenin, öteki halklar için tehlikeli bir örnek oluşturmasına izin verilmemelidir.”³

Bu uluslararası sermayenin çok öne çıkmasa da ideolojik bir kimliği vardır. Bu kimlik, Siyonizm olup bir dünya devleti kurma peşindedir. Gizli Dünya Devleti elindeki muazzam sermayeyi ve nüfuz ettiği bürokratları kullanarak ülkelerin kaderleri ile oynamaktadır. ABD bugün bu güç tarafından yönetilmektedir:

“(House Banking Committee başkanı, kongre üyesi Wright Patman):

‘Amerika’da aslında iki hükümet bulunmaktadır... Bir usûle göre teşekkül eden hükümet var... Bir de, aslında kontrol yetkisi Anayasa tarafından kongreye verilen, mali gücü idare eden, bağımsız, kontrol edilmeyen, koordine edilmeyen Federal Reserve Sistem mevcut.”⁴

Dünyada vuku bulan pek çok olayın asıl faille ri sahnede rol alan aktörler değildir. Onlar birer figürandır. Asıl irade perde arkasında bulunmaktadır:

“Dünyada ki asıl malı güç, birleşmemiş olan şahsı bankaların kulisi arkasında kalan, (uluslararası veya büyük bankerler diye isimlendirilen) Investment olan bankerlerin elinde bulunuyor. Bu, merkez bankalarının ajanlarından çok özel, güç sahibi ve gizli olan uluslararası işbirliği ve ulusal hakimiyeti içeren bir sistem kurdu.”⁴

Eski Bakanlarımızdan Kâmrân İnan; “Çok uluslu şirketlerin insan satın almada ihtisasları vardır... Milletlerarası ekonomik ilişkilerin görünmeyen tarafları, görünenden çoktur.”⁵ derken gizli bir gücün varlığına dikkat çekmiş olmaktadır.

Bu gizli devlet, CFR, Bilderberg, Tri Lateral, Lions, Rotary gibi kuruluşlarla legal, Masonluk, Siyonizm gibi kuruluşlarla illegal olarak dünyayı yönetmeye ve ülkelerin kaderleri ile oynamaya çalışmaktadır. Bu yazıda biz ABD derken, görü-

nen legal yapı ile görülmeyen illegal yapıyı birlikte kastetmekteyiz.

ABD İmparatorluğu İçin Genişletilmiş Ortadoğu'nun Kontrolü

ABD stratejistleri, ABD için gelecekte tehlike olabilecek güçleri iki farklı boyutu/ekseni gözüne alarak tespit etmektedirler. Eksenlerden biri, askeri-ekonomik; diğeri ise değerler sistemidir. Askeri-ekonomik olarak AB, Çin, Rusya, Hindistan, Japonya; değer sistemi olarak da İslam muhtemel güç olarak düşünülmüştür.⁶

ABD'nin soğuk savaş sonrası stratejisinin nirengi noktası, gelecekte kendisine rakip olabilecek tüm güçleri şimdiden tasfiye edebilmek için gereken önlemleri almaktır:

“Stratejimiz şimdi, gelecekte potansiyel bir küresel rakibin ortaya çıkışma meydan vermeyecek şekilde yeniden ayarlanmalıdır.”⁷

Bu sonucun elde edilebilmesi için hazırlanan ‘Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi’ (PNAC), ‘Merkez Bölge’ diye tanımlanan (Genişletilmiş Ortadoğu, Büyük Ortadoğu) bir bölgenin kontrolünü hedefler,⁸

Genişletilmiş Ortadoğunun enerji kaynaklarına ve onun ulaşım yollarına hakim olmakla ABD, rakiplerinin nefes boruları üzerine kontrolü kendisinde olan birer vana yerleştirmiş olacaktır:

“Irak’ta Mac Arthur tarzı bir askeri yönetim kura- cağız ve petrol kaynaklarını ele geçireceğiz. Askeri yönetim, Suudi Arabistan dahil, petrol üreten Arap ülkeleri üzerinde ki denetimimizi garanti altına alacak. Suudi Arabistan ve Irak gibi iki büyük petrol kaynağını ele geçirip bu iki bölgede İslâmcı grupları yok ettikten sonra Amerika’nın dünya ekonomisini ele geçirmesi için çok önemli bir güç kazanacağız.”⁹

İki Farklı Güç

11 Eylül sonrasında ABD'nin izlediği politikalar, dünyaya karşı takındığı tavır, ABD'ne Dünya Kamuoyunu kaybettirmiştir. Kamuoyunun kafasında gıpta edilen, sevilen, saygı duyulan ABD yerle bir olmuş; bunun yerine, korkulan, nefret

edilen tehlikeli görülen, yalancı, ilkesiz, çifte standartçı, iki yüzlü, barış ve insanlık düşmanı bir ABD gelmiştir. Artık ABD, dünya kamuoyu nezdinde dünya barışı için en tehlikeli iki ülkeden (İsrail, ABD) biridir. 11 Eylül'de dünya kamuoyuna karşı söylenen yalanla yapılan en büyük yanıltma, aldatma faaliyetinin sonucunda gerçekte yıkılan, ikiz kuleler değildi; yıkılan ABD rüyası, ABD imajı, ABD imparatorluğu, ABD güvenilirliği idi.

Nobel ödüllü İranlı avukat Şirin Ebadi'nin Ebu Gureyp'teki olaylar üzerine söyledikleri, ABD'ye hayran olanların psikolojisinin dışavurumundan başka bir şey değildir:

"Amerika bir zamanlar her yerde insan hakları konusunda ölçüt olarak alınırdı; ama şimdi, Irak'tan gelen resimleri gördüğümde, kendi kendime ne oldu o Amerikan uygarlığına diye sordum."¹⁰

Bu gerçeği gören Brzezinski, Amerikalıları kendileri ile yüzleşmeye çağırılmaktadır: "Amerikalılar, kitle kültürümüzün dünya çapındaki, kültürel kutuplaşmayı hızlandırdığı gerçeği ile yüzleşmek zorundadır... Ulusal tarihimizde dünya kamuoyu, ABD'ye hiç bu kadar düşman olmamıştı."¹⁰

ABD yönetimi, dünyada girdiği bu yalnızlığın farkına varmış olmalı ki, Dünyada ki medyada nasıl algılandıklarını anlayabilmek için Doksan milyon dolarlık bir bütçeyle araştırma için ayırmıştır.¹¹

ABD politikalarında güç kullanımı konusunda çekişen iki farklı yaklaşım vardır: 'Sert Güç (Hard Power)', 'Yumuşak Güç (Soft Power)'.

'Yumuşak Güç' kavramı, ilk kez Joseph S. Nye tarafından 1990 yılında çıkan 'Öncülüğe Mecbur: Amerikan Gücünün Değişen Doğası' ("Bound to Lead: The Changing Nature of American Power") adlı kitabında ortaya atılmıştır. Nye'ye göre Yumuşak Güç;

"Başkalarına cazip gelerek ve onları ikna ederek hedeflerinizi benimsemelerini sağlayarak istediğinizi elde etme hüneridir... Yumuşak güç, zorlama ve baskı değil işbirliği ve iknadır. Özü bir takım değerlerde bulunur. Mesela demokrasi ve insan hakları, bir ülkenin kültürünün, politik ide-

allerinin politikalarının cazibesıyla oluşur... Yumuşak güç kimin kazandığına değil kimin hikayesinin kazandığına ilişkindir.. Enformasyon çağında siyaset, sonunda kimin öyküsünün galip geleceği meselesidir."¹⁰

Nye'ye göre 'Sert Güç' ise: "Başkalarının sizin isteklerinize uymasını sağlayacak biçimde, askeri ve ekonomik imkanın havuç ve sopasını kullanma kabiliyetidir."¹⁰

Giyim tarzı, düşünme tarzı, eğlence, film, tiyatro, müzik, ibadet ve değerler yumuşak gücün silahlarıdır. Bu silahlar, İnsanların kalplerine, gönüllerine ve nefislerine yönelmişlerdir. Che Guvera'nın arkadaşlarından Regis Debray:

"Blue-Jeanların ve rock'n roll'un gücü, tüm bir kızıl ordunun gücünden fazla" demekle yumuşak gücün etkinliğine dikkat çekmiştir.¹¹

Avrupa'nın göbeğindeki Berlin Duvarı; tek bir mermi atılmadan, hiçbir silah kullanılmadan yerle bir edilmiştir:

"(Michael Eisner, 1995) "Berlin duvarı Batının silahları tarafından değil, Batının fikirleri tarafından yıkılmıştır. Peki bu fikirleri taşıyan sistem nedir? Bu konuda Amerikan eğlence sektörünün açık arayla başı çektiği kabul edilmelidir. En iyi ve en kötü filmlerimizde, TV gösterilerimizde, kitaplarımızda ve kasetlerimizde, bir bireysel özgürlük duygusu ve ancak hürriyetle gelebilecek bir yaşam tarzı içkindir. Bu özellik, Steven Spielberg'in filmlerinde de, Madonna'nın şarkılarında da, Bill Cosby'nin mizahında da bulunmaktadır"... "Eğlence endüstrisinin, tarihin yönünü tayin etmede oynadığı rolle ne kadar övünsek azdır."¹⁰

"Medya eleştirmeni Todd Gitlin: Amerikan kitle medyası küresel bir çekim yaratıyor çünkü mutluluğun devamlı olmadığı bir eğlence kültürünü yansıtıyor."¹⁰

Gerçekten de Batı eğlence endüstrisi, başta gençlik olmak üzere tüm insanları kendisine çekmekte başarılı bir cazibe merkezidir. Başlangıçta gençleri mutlu ediyor gözüküyor; ancak nihayetinde uyuşturuyor, yalnızlaştırıyor, kendisine, toplumuna ve ülkesine karşı yabancılaştırıp sürüleştiriyor, eşyalaştırıyor.

Uluslararası İlişkiler Uzmanı Fuat Köymen,

Antonio Gramsci'ye"atıfta bulunarak üç kavram ('yumuşak güç', 'hegemonya', 'lider') arasındaki ilişkiyi şöyle açıklamaktadır:

"Yumuşak güç uluslararası ilişkilerde daha çok liderlik ve hegemonya kavramları ile birlikte kullanılıyor. Dünyada lider temelinde bir düzen kurulduğu zaman, liderin bu düzeni ne şekilde ve hangi mekanizmalarla kuracağı üzerine geliştirilen bir kavram. Lider, sistemdeki düzeni kurarken iki türlü mekanizmaya sahip. Bunlardan bir tanesi baskıya ve güce dayanan mekanizmalar ki, uluslar arası ilişkilerde daha çok askeri güçle düşünülen bir şey. İkincisi de daha çok ideolojik. Kültürel mekanizmalarla düzeni kurarken, düzeni oluşturan diğer aktörlerden rıza almak temelinde oluşturulan mekanizma... Sistemin lideri düzeni kurarken kendi kullanmış olduğu dilin diğer aktörlerin diline tekabül etmesi lazım. O yüzden de hegemonya, güç artı rıza olarak tanımlanıyor... Rıza temelinde hareket etmeyen yanı kendi diliyle düzenin diğer aktörleri arasında bir tekabüliyet kurmayan bir liderlik anlayışı zaten hegemonik olamıyor. Sadece baskıcı ve güç temelli olabiliyor. O yüzden de hegemonyanın oluşturucu temel referansı, rızanın oluşturulması yani liderin kendi çıkarlarına dönük dili sanki düzenin çıkarınaymış gibi lanse etmesi ve düzeni oluşturan diğer aktörlerin bunu kabul etmeleri gerekiyor"¹²

Johu Arquilla ve David Ronfeldt, 1992 yılında, ABD'nin Yumuşak Güç kullanımı ile ilgili iki aşamalı bir politika önermişlerdir:

"İlk aşamada Amerika'nın evrensel değerlerinin büyüleyiciliğine kapılabilecek bir ruh hali yaratmak. Daha sonra bu değerler üstünden Amerikan ideolojilerinin benimsenmesine uygun bir ortam oluşturmak."¹³

Yumuşak Güç Kullanımı: Kadife Darbeler

ABD tarihi süreç içerisinde, bir dünya devleti kurabilme stratejisine bağlı kalarak değişik ülkelerde, değişik zamanlarda, değişik darbe yöntemleri geliştirmiştir. Bunları dört grupta sınıflandırabiliriz:

- **Birinci Nesil Darbeler: Fiili Askeri İşgal:** Afganistan, Irak, Panama örnekleri.
- **İkinci Nesil Darbeler:** ABD onaylı askeri cuntalar. Türkiye'de 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül bu tür darbelerdir.
- **Üçüncü Nesil Darbeler(Postmodern Darbe):** Askerlerin öncülüğünde sivil toplum kuruluşlarının muhalefeti ile hükümetin devrilmesi. Türkiye'deki 28 Şubat bunun en güzel örneğidir.
- **Dördüncü Nesil Darbeler(Postmodern Kadife Darbeler):** ABD işbirlikçisi STK'lar ile darbe; Sırbistan, Gürcistan, Ukrayna, Kırgızistan örnekleri.

Dördüncü Nesil Darbe, o ülkenin yerli görüntülü sivil toplum örgütlerinin önderliğinde kitle hareketi ile yönetimleri devirme sanatı olarak tanımlanabilir.

Kullanılan Yöntem

Burada, yerli işbirlikçiler aracılığıyla ülkeleri içerden ele geçirmek ana yaklaşım tarzıdır. Baskın olan yumuşak güç kullanımınıdır. ABD'nin başlattığı bu süreçte ülkeler, içerden karıştırılmakta, etnik ve mezhebi tüm ayrılıklar tahrik edilmekte ve tüm gayri memnunlar iktidar karşısı bir safta birleştirilmektedir. Finansman ve medya desteği ABD'nin STK'larının karşılanmaktadır. Bu yeni dönemin Truva atı: Demokrasi, İnsan hakları, özgürlüklerdir. ABD bu atla ülkelerin içine girmek istemektedir.

Dördüncü Nesil Darbelerin teorik alt yapısı, Avusturyalı düşünür Karl Popper'in 'Açık Toplum ve Düşmanları' adlı kitabına dayanmaktadır:

"Totaliterler zorunlu, hatta kaçınılmaz olarak baskıya şiddete başvuruyorlar. Bu totaliter rejimlerin karşısına konabilecek bir seçenek var. Gerçeğin kimsenin tekelinde olmadığı bir seçenek. Farklı bireylerin değişik görüşleri taşıdığı, bu farklılıkların, bu çeşitliliğin barış içerisinde bir arada yaşamasını sağlayacak kurumların gerektiği bir seçenek. Yurttaşların haklarını o kurumlar koruyacak, ifade ve tercih özgürlüğünü yine o kurumlar güvence altına alacak. Bu toplumsal örgütlenmeye bir ad koymak gerekirse, Açık Toplum diyebiliriz."¹⁴

Kadife Darbelerin Finansörü ABD'li spekülâ-tör Soros'un vakfının isminin, Popper'den mül-hem, 'Açık Toplum'(Open Society) olmasına dikkat edilmelidir. Soros vakfını bu amaçla kur-duğunu saklamıyor. Kadife darbelerde uygulanan yöntemin temel felsefesi ise, siyaset bilimci Gene Sharp'a aittir. '**Şiddet İçermeyen Hareketin Poli-tikası**' ('The Politics of Nonviolent Action') ve '**Diktatörlükten Demokrasiye**' ('From Dictators-hip to Democracy') adlı kitaplarında uygulanan yöntemi anlatır(14). G.Sharp'a göre:

"İktidar monolitikdir. Diktatörün kredisi azaldık-ça ona itaatsızlık edecek olan bürokratların ve **güvenlik güçlerinin sayısı da artar**. Bu kitle kri-tik bir seviyeye ulaştığında ise diktatör iktidarı kaybeder. Muhafız güçler, işte bu anlayışa uygun nitelikte bir program uygulamalıdır."14

G.Sarp, kitaplarında, '**sivil itaatsizlik ve ulus-lararası baskının**' diktatörlüklerin '**aşıl topuğu**' olduğunu ileri sürüyor ve bu amaçla **189 farklı eylem** metodu öneriyor.14

Gene Sarp'ın uygulamayı önerdiği yöntem şöyle özetlenebilir:14

- **1. Nokta: Örgüt:** Öncelikle tek kelimelik vu-rucu bir örgüt ismi ile gençler ve öğrenciler arasında örgütlenme.
- **2. Nokta: Slogan:** Basit ve etkileyici bir slo-gan oluşturma ve yayma.
- **3. Nokta: Medya:** Ulusal ve uluslararası med-ya desteği.
- **4. Nokta: Finansman:** Uluslararası vakıf ve sivil toplum örgütlerinin parasal desteği.
- **5. Nokta: Seçimlere Hazırlık:** Seçimler hal-kın sokağa dökülmesi için en uygun dönemler-dir. Bunu için alt yapı çalışması yapmak.
 - Seçimlerden altı ay kadar önce seçimlere hile karıştırılacağı şüphelerini yayararak se-çimlere gölge düşürmek.
 - Seçim sonuçları ne olursa olsun seçimlerin adil yapılmadığı ve seçimlere hile karıştırıl-dığı iddiasını gündeme getirmek.
 - Seçimlere gözlemci olarak gelen batılı ulus-lararası teşkilat temsilcilerinin bu iddiayı destekleyerek sorunun uluslararası arena

taşınmasını sağlamak.

- **6. Nokta: Gerilim Artırma:**
 - Ekonomik manipülasyon yaparak bunalımı körtüklemek.
 - Etnik ve mezhepsel farklılıkları kaşımak.
- **7. Nokta: Gayri Memnunları Toparlama:**
 - Kitlelerin takip edebileceği tanınan insanla-rı lider olarak öne çıkarma. Eski yönetimden dışlanmış popüler isimler uygun olabilir.
 - Yönetime karşı olan tüm gayri memnunla-rı bir çatı altında toplama.
- **8. Nokta: Asker ve güvenlik güçlerini ka-zanma ya da tarafsızlaştırma:** Yönetimin ya-nında yer almamasını, en azından olaylara mü-dahale etmemesini, tarafsız kalmasını ve fakat muhalefeti de açık bir şekilde destekleyerek askeri darbe görüntüsü de verilmemesini sağla-mak. Böylelikle kitlelerin daha cesur davran-ması sağlanıyor, katılım artıyor.15
- **9.Nokta: Sokak Hakimiyeti:** Taraftarları sü-rekli olarak sokakta tutarak yönetimin otorite-sini ve iradesini kırmak. Bu gelişme yönetimi yalnızlığa iter, kendisine bağlı güçlerin itaat-sizlik oranında '**kritik düzeyin aşılmasını**' sağ-lar ve muhalefetin halk desteğini hızla artırır.
- **10. Nokta: Sonuç:** Yönetimin(diktatörün) şiddet uygulanmadan kansız bir şekilde yıkılışı.

Kadife darbelerin başarılı olmalarının neden-lerini ortaya çıkarabilmek için iyi bir analiz yapıl-ması ve olaya etki eden tüm parametrelerin göz önüne alınması gerekir. Olayları iç ve dış dina-mikler kapsamında iki boyutlu bir uzayda ele ala-biliriz (Bunların ayrıntılı incelenmesine burada yer verme imkanı yoktur):

İç Dinamikler

Kadife Darbe sürecine etki eden, onu kolay-laştıran ve hatta hızlandıran iç parametreleri aşağıdaki başlıklar altında toplayabiliriz:

- '**Siyasal Kültür ve Yapılar**'
- **Ekonomik Yapı**
- **Toplumsal Yapı**
- **İktidarın Durumu**
- **Muhalefetin Durumu**
- **Kitle İletişim Araçlarının Durumu**

Son "Kadife Darbe" Kırgızistan'da gerçekleşti.

Dış Dinamikler

Bu darbelerde etkili olan dış parametreleri aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

- Ülkenin Stratejik Durumu
- Dış güçlerin Tutumu
- Kitle iletişim Araçlarının Tutumu

Kadife Darbelerin ortak noktalarını aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

1-Darbeyi sembolleştirecek ve isim babası olacak çiçekler, renkler ve giysiler seçilmiştir. İsimlendirmeler buna uygun yapılmıştır: Gürcistan Kırmızı- Gül Devrimi, Ukrayna Turuncu-Kestane Devrimi, Kırgızistan Sarı-Lale devrimi.^{14,15}

Kitlelerin elbiseleri buna göre şekillendirilmiştir ve ellerinde çiçekler bulunmaktadır.

2-Üniversite gençliği öncü rolünü oynamıştır. Gençler, rock konserleri, eğlencelerle protestocuların safına çekilmiştir. Batılılar gibi yaşamak isteyen gençler örgütlendirilmiştir.¹⁶ Sovyet zulmünden yeni çıkmış, sağlam değerleri olmayan, ekonomileri bozuk ve yönetim tarafından baskı altında tutulmuş bu ülke insanların medya kitle kültürü ile batıya hayran hale getirilmesi pek zor olmamıştır. Bunun sonucunda Batı ile işbirli-

ğinde anormal bir şey görmemişlerdir.

Kıbrıs gençliğinde benzer psikolojinin meydana yansıdığını hep beraber gördük. Genç partinin %7.5'lik bir oy potansiyeline ulaşmış olmasında medya kitle kültürünün etkisi olduğu unutulmamalıdır.

3- Tek isimli bir gençlik örgütü popüler hale getirilip örgütlenme onun etrafında gerçekleştirilmiştir: Sırbistan'da Otpor(Direnış), Gürcistan'da Kmara(Yeter), Ukrayna'da Pora(Zamanı Geldi), Kırgızistan'da Birge(Birlikte).

Ukrayna'da Znayu, 100 sivil toplum örgütünü bünyesinde barındıran bir çatı örgüt olmuştur. 30 bin kişilik bir öğrenci potansiyeline ulaşmıştır. Kırgızistan'da çatı örgüt olarak Kel Kel, 170 sivil toplum örgütünü bünyesine almıştır.¹⁴⁻¹⁶

4- İçerde ve dışarıda medya desteği sağlanmıştır: Sırbistan'da B-92 Radyosu, Gürcistan'da Rustavi-2 televizyonu, Ukrayna'da Kanal 5 televizyonu, Kırgızistan'da Res Publica ve MSN Gazeteleri, ayrıca Bişkek'teki ABD dışişleri bakanlığının basımevi 60 değişik yayını basarak destek vermiştir.¹⁴

5- Tümünün finansmanı yabancı vakıf ve sivil toplum örgütleri tarafından karşılanmıştır. Sırbistan'da Soros vakıfları; Gürcistan'da Soros Vakfı,

Freedom House Uluslararası Demokrasi Enstitüsü; **Ukrayna'da** Soros'un Açık Toplum Vakfı, Freedom House, Amerikan Cumhuriyetçi Partiye Yakın IRI, Amerikan Demokrat Partiye yakın NDI sivil toplum kuruluşları, ABD-Ukrayna Vakfı; **Kırgızistan'da** USAID, Freedom House, National Democratic İnstitüte(NDI), İnternational Republican İnstitute(IRI), Open Society İnstitüte(OSI=Soros'un Açık Toplum Enstitüsü).

Kel Kel'in bütçesi 110 bin dolar olup NDI tarafından sağlanmıştır. Kel Kel içerisindeki 'Yolsuzluğa karşı Sivil Toplum Kuruluşu'na NED (Ulusal Demokrasi Fonu) tarafından 25 bin dolar yardım yapılmıştır, Sakaşvili ve yeni yönetimin maaşları uzun zaman Soros vakfı ve BM tarafından ödenmiştir.^{14,15}

6- **ABD elçilikleri** olaylara destek verip yönlendirme yapmışlardır. Sırbistan'da Belgrat ABD büyükelçisi **Richard Miles**, Gürcistan'da Tiflis ABD büyükelçisi **Richard Miles**, Ukrayna'da Kiev büyükelçisi **John Herbst**, Kırgızistan'da **Bişkek ABD büyükelçisi Steven Young**.

Steven Young, 2004 yılında, "Eğer Kırgızistan'da iktidar barışçı yollarla el değiştirirse, bu durum bütün komşu Orta Asya devletlerinin vatandaşlarını umutlandıracaktır."¹⁴ diyerek olayları tahrik etmiştir. Keza darbeden bir hafta önce internette yayınladığı raporla darbenin planını Kırgızistan halkına sunarak yönlendirme yapmıştır. Muhalefetin eylemlerini desteklediğini kamuoyuna duyurmuştur.¹⁴

7- **Eylemi götüren örgütlerin eğitimleri**, yabancı vakıflar tarafından finanse edilip Sırbistan üzerinden gerçekleştirilmiştir. Sırbistan'daki örgütler, diğer ülke gençlik örgütlerini eğitmede kullanılmıştır. Hatta Sırbistan gençliği, diğer ülkelerdeki eylemlere bizzat iştirak etmiştir. (Gürcistan)Skaşvili ve arkadaşları Soros vakfı tarafından Belgrat'a götürülerek eğitilmişlerdir. Sırbistan'daki Otpor Örgütü (kitleleri kazanma ve yönlendirme konusunda) Pora(Ukrayna) üyelerini eğitmiştir. Znayu tüm il ve ilçelerde seçmenlere seçimle ve adaylarla ilgili eğitim vermiştir.^{15,16}

Moldova, Belarus, Rusya ve orta Asya ülkelerinden gelen gençler, eğitime tabi tutulmuştur.¹⁵

8- **Muhalefet liderlerinin tümü** daha önce yönetimde bulunup bir şekilde dışlanmış olan kimselerdir. Batıda eğitim almış ve batı eğilimli-

dirler. Bu ülkelerde gençliğin yanı sıra kadınların önemli rolü olmuş, kadın liderler kitleleri sürüklemiştir.

Bayan liderler: Gürcistan'da **Nino Burcanadze**, Ukrayna'da **Yulya Timaşenko**, Kırgızistan'da **Roza Otunbayeva**.¹⁶

9- Ülkelerin hepsinde **etnik ve mezhepsel huzursuzluklar kaşınmıştır**:^{14,16} Gürcistan'da; Acara, Osetya, Abhazya, Javakheti, **Ukrayna'da;** Doğu-Batı, Rus-Ukraynalı, Rusça konuşan Ukraynalılar, **Kırgızistan'da** Özbek-Kırgız.

10-**Düğmeye seçimlerle birlikte basılmıştır.** Sırbistan(2000), Gürcistan(2003), Ukrayna(2004), Kırgızistan'da(2005). Ancak bu ülkelerin tümünde seçimlerden yaklaşık 6 ay kadar önce seçimlerin adil olması ve hile yapılmaması için kampanya açılarak farklı örgütler arasında dayanışma sağlanmıştır. Bu arada kamuoyu hile konusunda şartlandırılarak bir şuur altı oluşturulmuştur. Seçimlerden önce yapılan anketlerle muhalefetin iktidardan daha ilerde olduğu kanısı yerleştirilmiştir. Seçimlerden sonra da hile var diyerek kampanya başlatılmıştır.^{14, 16}

Yabancı vakıflar, medya ve siyasiler için içerisine girmiş, AGİT ve diğer gözlemci kuruluşlar aracılığıyla seçim sonuçları, uluslararası camiaya taşınıp mevcut yönetim baskı altına alınıp yalnızlaştırılmıştır.

Ukrayna seçimleri ile ilgili olarak ABD Başkanı Bush ve AB Dışişleri sorumlusu

Javier Solana; 'Seçim sonuçlarını kabul etmediklerini' ilan etmişlerdir.^{14, 16}

Ukrayna darbesinden sonra George Soros: "Orta Asya ülkeleri de Ukrayna ve Gürcistan örneklerini izleyerek değişmelidirler." demiş olması, ABD şirket devletinin olaylara ne derece müdahil olduğunun bir göstergesidir.¹⁴

AB Dış Politika Temsilcisi Javier Solana, Brüksel'de yayınladığı bildirisinde: "Kırgızistan'daki olayları yakından takip ediyoruz. Parlamento seçimlerinin uluslararası normlara uymaması ve halkı tatmin etmemesi konusunda endişeliyiz. Bu durum ülkede gerilim yaşanmasına neden oluyor"¹⁴ demekle istenen desteği sağlamıştır.

11-Bu ülkelerin hepsinde **yolsuzluk, yoksulluk, işsizlik, yandaşlık ve adaletsizlik en hakim unsur olmuştur.** Değer sistemlerinde ciddi bir erozyon vardır. Millet olma bilincinde ciddi kırıl-

malar mevcuttur. Batının medya kitle kültürü, büyük bir batı hayranlığı oluşturmuş ve batılı gibi yaşayabilmek için para etkin bir unsur olarak öne çıkmıştır.

Sonuç: Kadife Darbelerden Alınması Gereken Dersler

Genişletilmiş Ortadoğu(GO) kapsamına giren ülkelerde, önümüzdeki dönemde yapılacak seçimlerde benzer hareket tarzını beklemek yanlış bir değerlendirme olmaz. Şimdiden medya aracılığıyla 'sırada kim var', 'sıradaki' kampanyası başlatılmış bile. Dört ülkedeki darbelerin başarıyla sonuçlanmasının oluşturduğu psikoloji, hedef ülkeleri çok ciddi bir şekilde etkileyecektir. ABD'nin yumuşak güç kullanmaya dayalı bu taktik hareketi için hedef seçilen ülkeler; Sovyetlerden kopmuş, Rus/Çin baskısından kurtulamamış, ekonomisi bozuk, baskı, yolsuzluk, yoksulluk, yandaşlık ve adaletsizliğin baskın olduğu ülkelerdir. Genişletilmiş Ortadoğu'nun sınır/çevre ülkeleridir. ABD, sert güç kullanarak Afganistan ve Irak'ı işgal ederek GO'nun merkezine yerleşmiştir. Şimdi de kadife darbelerle ya da yumuşak güç kullanarak GO'yu çevreden kuşatmaktadır.

Önemli olan bir nokta da; dünya kamuoyunun dikkatini Suriye, İran ve Filistin üzerine çekecek çıkışlar yapıp rakiplerine daha kuzeyde darbe vurmasıdır. Stratejistlerin 'Dolaylı Tutum' dedikleri bir stratejiyi uyguladığı görülmektedir. Bu nedenle Geniş Ortadoğu kapsamına giren her ülke hedeftir ve en büyük hedef de Türkiye'dir.

Geniş Ortadoğu'nun neredeyse tamamı, Türkiye'nin güvenlik alanıdır. Türkiye'nin güvenliği, Bosna'dan Çin Seddine; Kırım'dan Güney Afrika-Endonezya eksenine kadar olan geniş bir alanla ilgilidir. Türkiye'nin güvenlik alanını, Misak-ı Milli içerisine hapsederseniz içeri kapanır, sonra da Irak'taki gibi olaylar vuku bulduğunda eliniz kolunuz bağlı kalırsınız. Bu geniş coğrafyaya dönük daha ufuklu, daha kuşatıcı politikaları zamanında geliştirmesiniz, bu coğrafyayı kuşatacak bir üst kimlik inşa edemezseniz, kriz zamanlarında seyretmekle yetinarsınız. Türkiye cumhuriyetler ve İslam ülkeleri, ABD, Rusya, Çin, Hindistan ve AB'den daha çok bizi ilgilendiren bölgeler değil midir? Herhalde bunun so-

rumlusu, bu ülkeyi yıllardır yönetenlerden başkası değildir.

Kadife darbelerin yapıldığı ülkelerin ortak bir özeliği de, komünizmden sonraki dönemde ciddi ve tutarlı bir değer sistemi inşa edememiş olmalarıdır. Erozyona uğramış değer sistemleri, Batının medya kitle kültürü aracılığıyla neredeyse tasfiye edilmiş, yerine batının eşyalaştırıcı ve sürüleştirci eğlence kültürü yerleştirilmiştir. Hedef olarak da gençlik seçilmiştir. Kadife darbeler, böyle bir değer erozyonunun sonunda gelmiştir. AB'nin Kıbrıs'ta benzer bir operasyonu yaptığını, 'Evet' kampanyasını gençlerin öncülüğünde başarıyla götürdüğünü unutmamalıyız. Bu gelişme karşısında Denktaş'ların feryatları hiçbir anlam ifade etmemiştir. Çünkü 30 yıl iktidarda olup da gençliğini, toplumsal değerleri göz önüne almadan batılı değerlere göre yetiştirenlerin, bu gün şikayet etmeye hakları yoktur.

Genelkurmay Başkanı'nın medya eğlence kültürünün tahrifatına dikkat

çekmesi çok önemlidir. Çünkü askeri bürokrasi hatırlayabildiğimiz kadarı ile ilk defa böyle bir tehlikenin varlığından şikayet etmektedir. Bu faaliyetleri, "düşman güçlerin 'beşinci kol faaliyeti olarak" değerlendirmesi, Kadife Darbelerle bu faaliyetler arasında ilişki kurulduğu manasına gelmektedir. Yapılan, bir malumun asker diliyle ilanıdır. Çözüm önerilmemektedir. 100 yıllık batılılaşma hareketi sürecinde bu ülkede dini ve milli ne varsa tasfiye edilmek istenmiştir. Bu hareketin sonucunda milli ne varsa neredeyse tasfiye edilmiş; Din ise kendi asli kaynaklarının var olması nedeniyle varlığını devam ettirebilmiştir. Toplumsal bunalım ve Batılı medya kitle kültürünün istilasının yoğunlaştığı dönemlerde insanlar, Din'i koruyucu bir kalkan olarak görüp altına sığınmışlardır. Türkiye'de Din'in halk kitleleri indinde yaygınlaşması batının eğlence kültürüne bir tepki ve bir karşı duruşun ifadesidir. İslam'ın, inkarcılığa, yabancılaşmaya, sürüleştirmeye ve eşyalaştırmaya dayalı bu şeytanî güce karşı çıkması kaçınılmazdı.

Genelkurmay Başkanı dini bireysel bir olgu olarak tanımlamaktadır.¹⁷ İslam dini bireysellik dini değildir. Bireyi, toplumu ve nesilleri yaşamla birlikte bir bütün olarak ele alır. Bireyin vicdanına veya mabetlere hapsedilmiş bir din İslam değil-

dir. İslam'ın hiçbir kaynağında böyle bir ilke, böyle bir tanımlama bulmak mümkün değildir. Bu tür tanımlamalara, yorumlamalara girip Müslümanları rencide etmenin kime ne fayda sağladığı iyi düşünülmelidir. İslam, bu ülkenin hatta Genişletilmiş Ortadoğu'nun çimentosudur. Türkiye'deki sivil ve askeri bürokrasinin ve aydınların bu gerçeği görmelerinde fayda vardır.

Türkiye'de herkes şunu kendine sormalıdır: Hangi üst kimlikle ve hangi değerlerle bölünmekten ve batının istilasından kurtulabiliriz? Evet bu soruya bu ülkeyi seven herkes gerçekçi bir şekilde cevap aramalıdır. Hakaret ve sopa göstererek çözüm arama devri kapanmalıdır.

Türkiye'de Türk-Kürt, Alevi-Sünni ve laik-anti laik olmak üzere üç önemli fay hattı vardır. ABD ve AB, bu fay hatlarını anında harekete geçirebilecek bir gerilimde tutulmasını istemektedirler. Türkiye'de uzun zamandır, Türk-Kürt, Alevi-Sünni ve laik-anti laik çatışması için gerekli alt yapı çalışmaları ABD ve AB tarafından yapılmaktadır. Farklılıklar tezada dönüştürülmeye çalışılmaktadır.

Son Bayrak ve İstiklal Marşı operasyonları ile Türk-Kürt fay hattı harekete geçirilmek istenmiştir. Tarafların basiretli davranması ile şu an için fay hattı tetiklenememiştir. Ancak bu, bundan vazgeçildiği anlamına gelmemelidir. Bu konuda düşmana fırsat verecek tutum ve uygulamalardan kaçınılmalıdır. Aynı toprakları yıllarca paylaşmış ve savunmuş, şehitlerinin kanları birbirine karışmış bu iki aslı unsur arasındaki kavga nedeni olabilecek tüm konular çözüme kavuşturulmalıdır.

Son 2,3 aydır ABD ve AB medyasında Türkiye aleyhtarı yayınlar yapılmaktadır. Özellikle şimdiye kadar baş tacı yaptıkları AKP hükümeti ağır bir şekilde eleştirilmektedir. Şimdiye kadar Laiklik uygulamasını ve Kemalizm'i eleştirenlerin, birden bire Laikliğin ve Kemalizm'in tehlikede olduğuna dair yayın yapmaya başlamaları dikkat çekicidir. Kime ve ne için mesaj gönderilmektedir? Türkiye'deki sistemin ne olduğunu çok iyi bilmiş olmalarına rağmen ısrarla 'İlimli İslam Cumhuriyeti' nitelemesinde bulunmaları, RAND vakfının yayınladığı rapor çerçevesinde, Türkiye'deki 3. fay hattı (laik-anti laik) üzerindeki gerilimi artırarak daha fazla taviz koparmak için

olamaz mı? Genelkurmay Başkanının yaptığı konuşma, bu boyutu ile ABD'nin tuzağına düşüldüğü anlamına gelmektedir. Müslümanları mürteci gibi gösterme, ülkeyi İslam ülkesi olarak görme, Din'i vicdanlara hapsedme gibi söylemler,¹⁷ bu ülkenin yararına değil zararmadır. Ne İslam bir irtica hareketidir; ne de Müslümanlar mürtecidir.

Yıllardır bu ülkede din ve dindar baskı altında tutulmuş ve horlanmıştır. Gayri memnunlarını artıran bir ülkenin iç barışı sağlaması mümkün değildir. Halkı dış manipülasyonlara açık hale getirmemek, ülkeyi yönetenlerin dikkat etmesi gereken çok önemli bir yönetme ilkesidir. Osmanlı İmparatorluğunun hatta bütün imparatorlukların dağılmasında en temel parametrenin adaltsizlik ve zulüm olduğu hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir.

ABD'nin başlatıp devam ettireceği anlaşılan Kadife Darbelerin tümünün dayanak kitlesinin, o ülkenin gayri memnunları olduğu unutulmalıdır. Bu ülkede yeteri kadar gayri memnun vardır. Bunları artırmak veya memnuniyetsizlik düzeyini derinleştirmek stratejik bir bakış olmasa gerek.

Diğer taraftan medya kültürünün yaptığı değer erozyonu ile İslam'ın aynı kategoride mütalaa edilmesi, hata olmuştur. Medya, Batının kitle kültürünün yayılmasına hizmet emekle; Batının yumuşak güç (Genelkurmay Başkanı Beşinci Kol faaliyeti diyor.) kullanması için gerekli alt yapıyı hazırlamış olmaktadır. Türkiye'de, Batının bu yumuşak gücüne karşı çıkarılabilecek İslam'dan başka bir güç var mıdır? Eğer mevcut sistemin değerleri, bu çürümeye karşı durabilseydi; Denktaş'ların ve Genelkurmay Başkanının şikayet ettiği bir gençlik, ne Kıbrıs'ta ne de Türkiye'de meydana gelmemeliydi. Tüm dünyayı saran inanç boşluğunun meydana getirdiği depresyondan Türkiye'nin gerektiğince payını almasının en temel güvencesi İslam'dır. Ecevit hükümeti zamanındaki ekonomik krizde insanların, Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi birbirinin boğazını kesmemelerini ve etrafı yağmalamalarını İslam'a borçluyuz. Devletin İslam devleti olmadığı doğrudur. Ancak halkın %99'u Müslüman olan' bir ülkenin İslam ülkesi olmadığı ilk defa ifade edilmektedir.¹⁷ Bunun ülke halkını de-

rinden yaralayacağı ve bir güven bunalımı meydana getireceği düşünülmeliydi.

Tüm dünyada İslam'a savaş açmış, haçlı seferlerini başlatmış bir ABD'nin, Türkiye'den *İlmli İslam Devleti* diye bahsetmesinin nasıl bir havuç olduğunu görememek çok büyük bir yanığı olur. Genişletilmiş Ortadoğu Projesinin uygulamaya sokulduğu bir dönemde, Türkiye'nin ihtiyacı kavga değil barıştır. Bunun da yolu kurumların birbiri ile uyumlu bir şekilde çalışması ve devletin millet için olduğu gerçeğinin unutulmamasıdır.

Kadife darbelerin en belirgin özelliklerinden biri de, Sivil Toplum Örgütlerinin öncülük yapması ve bunların uluslararası vakıf ve STK'lar tarafından finanse edilmeleridir. ABD ve AB'nin ülkemizde de benzer çalışmaları yürüttüğü bilinmektedir. AB'nin 32 milyon Euro'luk fonundan sivil toplum kuruluşlarına proje karşılığı para verilmektedir.¹⁸ Dikkat edilmesi gereken en temel nokta, bu ülkedeki hiçbir sivil toplum kuruluşunun, böyle bir işbirliğine yaklaşmamasıdır. Özellikle dini ve milli hassasiyetleri yüksek olanların böyle bir şeye karşı açık ve net bir tavır alması gerekir.

ABD, Genişletilmiş Ortadoğu Projesi çerçevesinde işgali daha rahat gerçekleştirebilmesi için her türlü muhalefeti, içerden kompanze etmeye çalışmaktadır. Bu nedenle sivil toplum kuruluşları ile diyalogu artırmaya uğraşmakta ve bu arada bazılarını işbirlikçi konuma sokmak istemektedir. Bu amaçla Katar'ın başkenti Doha'da Washington merkezli Brookings İnstitution adlı liberal düşünce kuruluşu, İslam dünyasındaki değişik cemaat ve aydınları bir araya toplamıştır. Burada ABD'li yetkililer katılımcılara işbirliği önerisinde bulunmuşlardır.¹⁹

Diğer taraftan ABD, bir sivil toplum örgütü olarak gözüken Amerikan Uluslararası Yardım Kuruluşu USAID aracılığıyla Bangladeşli 5 bin din adamını 18 ay süreyle ABD'ye getirip bir eğitime tabi tutarak kazanmaya çalışmaktadır. Keza aynı proje çerçevesinde değişik Müslüman ülkelerden 500 civarında din adamını da götürüp eğitmeyi planlamıştır.²⁰ Anlaşılan odur ki ABD, Sert Güçle yerleşemediği bir coğrafyaya Yumuşak Gücüyle yerleşmek istemektedir. Bunun için de hedef kitle olarak Müslüman cemaat, vakıf ve dernekleri seçtiği anlaşılmaktadır. Bu teşeb-

büs yeni işbirlikçiler elde etmeye dönük olduğu gibi; İslam'ın içerisinde yeni ihtilaflar çıkarmaya ve sapma hareketlerini destekleyip geliştirmeye de dönüktür.

Önümüzdeki günlerde(30.04-1.05.2005,İstanbul) TGTV'nin öncülüğünü yapacağı, 'Uluslar arası İslam Dünyası STK'ları Konferansı: Değişen Dünyada Yeni Bir Vizyon Arayışı' toplantısında Doha'daki hataya düşülmemelidir. Hiçbir sivil toplum kuruluşu, ABD ile işbirliğine girmemeli ve yardım almamalıdır.

Unutmayalım ki;

'Yardım almaya alışanlar zamanla buyruk almaya da alışırlar'.

Ve unutmayalım ki;

"Müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinenler, onların yanında izzet (güç ve şeref) mi arıyorlar? Bilsinler ki bütün izzet yalnızca Allah'a aittir."(4/139) ■

Kaynaklar

- 1- Ataöv T., 'ABD; "şirketlerin, şirketler tarafından, şirketler için yönetimidir"', *NPQ*, cilt 6, Özel sayı, 2004, S:18-21
- 2- Garaudy R., *Çöküşün Öncüsü ABD*, Nehir Yay, İstanbul, 1997, S: 51
- 3- Parenti, M., *İmparatorluğa Karşı*, Çeviren Özcan Buze, Kaynak y.,İstanbul.(1996) s:49-50
- 4- Allen G. *Gizli Dünya Devleti*, Milli Gazete, İstanbul 1996,
- 5- İnan k., *Hayır Diyebilen Türkiye*, TİMAŞ, İstanbul
- 6- Huntington,S.P., *Medeniyetler Çatışması*, Vadi Yay, Ankara, 1997 S.:120
- 7- New York Times, 8 Mart 1992
- 8- Huntington,S.P., a.g.e., S:80
- 9-Karagül I., 'Enerji Savaşları ve Yeni Dünya Haritası', *Umran Dergisi*, Sayı 95, Temmuz 2002, S:20-27)
- 10- Gardels N., 'Amerikanın Yumuşak Gücünün Yükselişi ve Düşüşü',*NPQ*, cilt 7, Sayı 1, 2005 S:36-43
- 11- Tartışma, ABD'nin Yumuşak Gücüne Ne oldu? *NPQ*, cilt 7, Sayı 1, 2005 S:8-20
- 12- Köymen, F.,Yumuşak Güç ve AKP'nin İkilemi, *NPQ*, cilt 7, Sayı 1, 2005 S:28-29
- 13- Talu U., Yumuşak ve Şefkatli, *NPQ*, çit 7, Sayı 1, 2005 S:16-27
- 14- Kırgızistan Kadife Devrim Dosyası, *Araştırma Kültür Vakfı*, 2005
- 15-Başyurt E., Kadife Devrimin Yeni Hedefi: Orta Asya, *Aksiyon*, 28.03.2005, S:34-37
- 16- Ukrayna Dosyası, *Araştırma Kültür Vakfı*, 2005
- 17- Genel Kurmay Başkanı Org. Hilmi Özkök'ün Harp Akademilerindeki Yıllık Değerlendirme Konuşması, 20/04/2005
- 18- *Para-Piyasa*, 11/05/2004
- 19- *Yeni Şafak*, 15/05/2005
- 20- *Yeni Şafak*, 19/05/2005

BAŞÖRTÜSÜ ÖZGÜR OLMADAN ASLA!

ABDULLAH YILDIZ

Türkiye’de 28 Şubat darbesiyle başlayıp el-ân inat ve ısrarla sürdürülmekte olan başörtüsü yasağı; yeryüzünde İslâmî duyarlılığı olabildiğince azaltıp durdurmayı hedefleyen küresel projenin yerel ayağını simgelediği gibi, başörtüsü yasağının kaldırılması da yerel güçlerin, İslâm’ı bir “tehdit” olarak ilân edip Müslüman dünyaya karşı “kutsal savaş” başlatan küresel sistemin güdümünden kurtulması anlamına da gelecektir. Dahası, bugünkü süreçte, başörtüsü yasağı kaldırılmadan Türkiye’de demokratik açılımların sağlanması, insan hakları ve özgürlüklerin güvence altına alınması ve genişletilmesi mümkün olmayacak, devletle halk arasındaki mesafe de bir türlü kapatılamayacaktır.

İslâm-fobik duygusallığın paranoyaya dönüştüğü, İslâm karşıtlığının ha bire yükseltildiği ve başörtüsü yasağının yakıcı biçimde devam ettirildiği bir süreçte başörtüsünün ve daha genel mada tesettürün, kitabî hakikatler çerçevesinde önyargısız olarak anlaşılması, anlatılması ve bazı gerçeklerin altının kalın çizgilerle bir kez daha çizilmesi gerekiyor.

Başörtüsü Mümin Kadının Kimliği ve Özgürlük Sembolüdür; Asla İçi Boşaltılamaz!

Kur’ân’ın apaçık emri ve yüzyıllar boyu Müslüman kadının tartışmasız giyim tarzı olan tesettürün mütemmim ana unsuru mevkîindeki başörtüsü, hayli zamandır Türkiye’de malûm ve mahût

çevrelerce kasıtlı olarak “türban” diye isimlendirilmiş ve böylece içi boşaltılmak, amacı ve özü çarpıtılmak istenmiştir. Öte yandan, başörtüsüne yönelik katı yasakçı uygulamalar, İslâm’ı “kamusal alan”dan (aslında hayatın siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik tüm alanlarından) yalıtmanın aracı olarak kullanılmıştır. Bu yasakçı süreçte başörtüsü (‘türban’), kimilerince gericiliğin (‘irticâ’) göstergesi, kimilerince İslâm’ın siyasallaşmasının simgesi, kimilerince de ‘müslüman kadının zindanı’, ‘erkeklerin kadına baskı aracı’ olarak lanse edildi...

Oysa, açık ve kesin olan kitabî hakikat şudur: **Tesettür** ve onun en önemli, belirleyici unsuru olan başörtüsü, **mümin kadının gerçek özgürlüğünü, taciz edici bakışlardan eminliğini, şeytanî ve nefsanî zincirlerden âzâde oluşunu ve yalnızca Allah’a teslimiyetini** simgeler. Başörtüsü, giderek Kur’ân’da kadının tepeden tırnağa örtünmesini ifade için kullanılan “**humur**” (24/31) ve “**cilbâb**” (33/59) kavramları ile tesettürün amacını ve özünü tanımlayan “**takvâ elbisesi**”(7/26) nitelemesini kapsayacak biçimde bir genişlik kazanmış bulunmaktadır. Dahası Kur’ân, tesettür ve başörtüsünü, mümin kadını diğerlerinden ayıran bir alâmet-i fârika, bir kimlik sembolü ve kadın-erkek ilişkileri açısından da bir koruyucu kalkan, bir güzellik / temizlik / arınma ögesi olarak nitelemiştir:

“...cilbâblarını üzerlerine sıkıca örtünler! Bu, onların **tanınmalarına ve incitilmemelerine en elverişli olanıdır...**” (Ahzâb 33/59)

“...bu onların arınması içindir...”

“...namus ve iffetlerini korusunlar. Görünen kı-sımları müstesna olmak üzere, zinetlerini teşhir etme-sinler. Başörtülerini(humur), yakalarının üzerine ka-dar örtünler...” (Nûr 24/30-31)

Yine Kur’ân’ın apaçık beyanlarına göre çıplak-lık olgusu ve çıplaklık kültürü, şeytana uyararak Allah’a isyan etmenin bir sonucu (7/22-23, 27-28) iken; buna karşılık tesettür ve başörtüsü, Al-lah’a îman edip itaat etmenin sembolüdür (24/31; 33/59). Şık bir ifadeyle; tesettür, kadının dişiliği-ni değil kişiliğini ön plana çıkarmaktadır.

Bu gerçekliklerden hareketle özet bir hüküm cümlesi olarak söylemeliyiz ki; başörtüsü, mümin kadını şeytanın, şehvetin, modanın, medyanın, tüketimin.. aracı/esiri olmaktan kurtarmakta; onu yalnızca Allah’a kul yaparak onurlu bir mevkte oturmakta ve mutlak özgürlüğe kavuşturmakta-dır. Dolayısıyla, böylesine derûnî ve lâhutî anlamlar içiren tesettür ve başörtüsünün içini boşaltma-ya, onu başkalaştırmaya, basit bir aksesuara indirgemeye, bir câzibe unsuruna dönüştürmeye ve şapka, fular, vs. benzeri sıradan bir moda aracı ha-line getirmeye hiç kimsenin hakkı yoktur. Müslü-man kadın, özellikle kadın cinsini nesneleştiren, hatta metalaştıran ayartıcı giyim tarzlarının etki-si altında kalarak şu veya bu biçimde kutsal teset-türünü tahfif ve tahrif edici yönelimlere kesinlikle girmemelidir.

Başörtüsü, İslâm’ın “Olmazsa Olmaz”ıdır Başörtüsü Olmadan Asla!

Hemen söyleyelim ki: İslâm’ın tesettüre ve be-tah-sis başörtüsüne ilişkin hükümleri, vurguları hiçbir gerekçe ve hiçbir mülahazayla hafife alınmaz, ih-mal edilemez ve asla iptal edilemez. Psikolojik ve fiili baskılar karşısında ‘dik durma’ cesaretini ve kararlılığını gösteremeyen, uzun soluklu bir dire-nişe de nefesleri yetmeyenlerin pasifist tutumlarını ve çâresizliklerini meşrûlaştırmak için geliştirdik-leri, ‘İslâmî mücadeleyi bir metrelilik bez parçasına in-dirgememek lazım’ türü söylemler kesinlikle yanlış-tır, yanıltıcıdır, îman zaafının eseridir.

Ayrıca, sosyolojik ve tarihi bir tespit de şudur ki; tarihin çeşitli dönemlerinde, değişik ortamlar-da verilen İslâmî mücadelelerde farklı İslâmî şiar-lar ve değerler ön plana çıkarlar. Osmanlı tarihin-

de ilk Batı taklitçiliği hareketini başlatan II. Mah-mut’un fes dayatmasına karşı sarık bir direniş simgesi-ydi. Cumhuriyetin ilk yıllarında da şapka-ya karşı benzer bir direniş sergilenmişti. Fransızlara karşı başlatılan Cezayir bağımsızlık savaşında çarşaf bir simge olarak ön plana çıkmıştı. Komü-nist Bulgaristan’da Müslüman Türkler, çocukları-na Müslüman ismi verip sünnet ederek kimlikle-rini koruma mücadelesi vermişlerdi... İslâmî mü-cadele, elbette hayatın bütün alanlarını İslâmî de-ğer ölçülerine göre dönüştürmeyi ve şekillendir-meyi hedefler; ama kimi zaman İslâmî değişim ya-da direniş mücadelesinde bazı değerler, değişimin simgesi yada direnişin odağı, siperi haline gelir-ler. Hindistan’da yeni Müslüman olanlardan, bu-nu kanıtlamaları için inek eti yemeleri istenir. Bizde de, nasıl ki, ‘modernleşme’ adı altında yakla-şık iki yüzyıldır yürütülen Batılılaştırma çabaları, özellikle ve öncelikle kadının adım adım tesettür-den / çarşaftan / başörtüsünden / türbandan ‘kur-tarılıp’ bedeninin sergilenmesi eşliğinde sürdürü-lüyorsa, bu durumda Batılılaşmaya, Batılı yaşam biçimine (şimdilerde Amerikanlaşmaya) karşı di-renç de çıplaklık kültürüne karşı dirençle ve te-settüre / başörtüsüne sarılmakla sürdürülecek demektir.

Kısaca; başörtüsüne sarılmak İslâmî hayat tarzına sarılmaktır. Bir İslâmî direniş hareketi, bir İslâmî değişim ve dönüşüm mücadelesi de başörtüsü olmadan asla "İslâmî" olamaz, başörtüsü olmadan asla başarıya ulaşamaz.

Bu Konjonktürde Başörtüsü Özgürlüğü Diğer Özgürlüklerin Eşiği ve İlk Adımıdır

Bugün gelinen noktada, Türkiye başta olmak üzere, herhangi bir ülkede Müslümanların inanç, ibadet, fikir ve hareket özgürlüğüne sahip olup olmadıkları, kadınlarının 'kamusal' dahil her alanda başörtülü olarak serbestçe bulunabilmeleri ve inançlarına uygun biçimde varlıklarını ortaya koyabilmeleri ile anlaşılabilir. Gerek Türkiye ve Tunus gibi kimi halkı Müslüman ülkelerde gerekse Fransa, Belçika, Almanya gibi Batı ülkelerinde temel özgürlükler ve özellikle de inanç özgürlüğü bugün başörtüsü ile test edilmektedir. Daha açık ve net ifade ederse; bugünün dünyasında, başörtüsü serbest olmadan diğer özgürlükler yapay ve anlamsız olmakta; bütün insan hakları, demokrasi, laiklik, eşitlik söylemleri havada kalmaktadır. Din ve vicdan özgürlüğü başta olmak üzere bütün özgürlüklerin ilk ve en önemli eşiği şü anki konjonktürde başörtüsü özgürlüğüdür.

Avrupa Birliği'ne girme yolunda 'sessiz devrim' gerçekleştirdiği söylenerek pohpohlanan, 17 Aralık'tan sonra ise 'iş yavaşlatıyor' diye hemen eleştirili sağanağına tutulan AK Parti iktidarı; artık 'dostunu-düşmanı' iyi tanı(mla)malı, zaman geçmeden âcil önceliklerini belirleyip harekete geçmeli ve iki odak sorumlulukla karşı karşıya olduğunu unutmamalıdır: başörtüsü yasağını kaldırmak ve İHL'lere yönelik ÖSS adaletsizliğine son vermek. (Açıkça ortaya çıktı ki, meslek liselerini de yakan ÖSS adaletsizliği sırf İHL'lerin önünü kesmek için geliştirilmiş sinsi bir formüldür.) Millet büyük çoğunluğunun reylerini alarak iktidara gelenler bu sorumluluktan hiçbir sebeple ve hiçbir gerekçeyle sarfı nazar edemezler. AK Parti iktidarı başörtüsü yasağını kaldırmadan ve İHL'lerin önünü açmadan diğer özgürlük alanlarını genişletemeyeceği gibi, gerçek anlamda 'iktidar' da olamayacaktır. Malum çevrelerin hep alkışladığı işleri yapıp size oy verenlerin beklentilerini 'zamanı değil' diyerek ertelemekle *muktedir*

olunamaz! Dahası, geciken adalete gerçek anlamıyla "adalet" denilemeyeceği gibi, zulmedenler kadar zulme vesile olan ve seyirci kalanlar da 'her şeyin hesabının görüleceği gün' yapıp ettikleri ve yapmayıp etmediklerinden sorguya çekileceklerdir!

Bu bağlamda hatırlatalım ki, başörtüsü yasağını kaldırmadan çıkarılan öğrenci affı, bu sebeple okulundan atılan binlerce öğrenciye, "başını aç da gel" demek anlamına geldiği için bir kıymet-i harbiyesi olmamış; hele aynı anlama gelen "haydi kızlar okula" kampanyalarına öncülük etmek ise tamamen absürd ve beyhüde bir çaba düzleminde kalmıştır.

Son olarak; Sayın Başbakan Tayyip Erdoğan'ın uzun süredir dillendirdiği "başörtüsü sorunu toplumsal mutabakatla çözülür" şeklindeki yaklaşımına gelirse: Kendilerinin de yenilerde ifade ettiği gibi, bu konuda halkımız başından beri mutabık. Yapılan anketlerde, yasağı onaylayanların oranı %70-80'lerde. 'Şimdi top Meclis'te, orada mutabakat sağlamalıyız' deniyor. Bu konuda CHP lideri Baykal'ın seçim arifesinde kullandığı ifadeler belli. Eğer aksini iddia ederse, 'bu sözleriniz seçime yönelik bir rüşvet-i kelâm mıydı' diye sorarlar adama. DYP lideri Ağar, açıkça 'bu işi biz çözeriz' diyor. ANAP'ın yeni lideri Mumcu, başörtüsü konusunda 'gevşek' davranıldığı için AKP'den ayrıldığını söylüyor... Demek ki, Parlamento mutabakatı da biraz gayretle sağlanabilir. Peki, geriye ne kalıyor? Eğer tepkilerinden çekindikleriniz 'bürokratik oligarşi' ve 'çıkarıcı medya baronları' ise, şunu unutmayın ki, bu ülkede halkıyla barışmayı asla düşünmeyen yabancılaşmış sözde elitler ve harici gazlarla harekete geçebilecek 'yeminli' din karşıtları hep bulunacaktır ve bunların bir kısmı zinhar ıslah olmayacaklardır. Zira "onların kalpleri vardır ama akletmezler, gözleri vardır ama görmezler, kulakları vardır ama işitmezler." (7/179)

Yıllar yılı bu milletin ensesinde boza pişiren bir grup azınlık rahatsız olacak diye, halk çoğunluğunu temel insanî ve İslâmî haklarından mahrum bırakamazsınız. Bu mahrumiyeti gidermeden de ülkedeki gerilimi ortadan kaldıramazsınız; bu gerilimi kaldırmadan ise harici baskılara karşı güçlü olamazsınız; dahası ne halkınız ne de siz mutlu olabilirsiniz! ■

BAŞÖRTÜSÜ: ÇÖZÜMLER, SORULAR, YENİ PERSPEKTİFLER

ALİ BULAÇ

AİHM ve Başörtüsü

Avrupa Birliği kapısında bulunuyoruz. Türkiye'nin tam üye olup olmayacağını bilmiyoruz. Öyle olmakla beraber hemen hemen her konuda herkes AB'ye büyük ümitler bağlamış durumda. Başörtüsü sorunuyla ilgili de AB'ye büyük ümit bağlayanların sayısı az değil. Aşırı iyimserliğe gerek yok. Çünkü perşembenin gelişi çarşambadan bellidir. AİHM'in, 26 Haziran 2004'te başörtüsüyle ilgili açıkladığı kararına bakınca, AB'de neyle karşılaşacağımızı tahmin edebiliyoruz. AİHM'nin verdiği karar önemli ölçüde referans oldu ve bu kararın işaret ettiği çerçeve, üç aşağı beş yukarı Avrupa Birliği'nde de karşımıza çıkacaktır.

İkinci önemli husus, başörtüsü yasağı sadece kadınların değil, hepimizin sorunudur. Genel anlamda bir insanlık sorunudur, ama özel olarak Müslüman insanın sorunudur. Eğer yeterince bunun farkında olmasak, başörtüsü meselesinin kadın çerçevesinde yoğunlaştırılması zaman içinde bizi cinsiyetçiliğe götürme tehlikesini içinde taşır.

Kanaatime göre başörtüsü yasağıyla ilgili yaşadığımız bu tecrübe, sonunda bizi temel bir perspektif değişikliğine götürmeli. Buna bağlı olarak tutumumuzu da değiştirmemiz gerekir. Öne süreceğim fikirler birçok kimsenin hoşuna gitmeyebilir. Afaki bulunabilir, ama bunların artık dile getirilmesi ve üzerinde imal-i fikr edilmesi gerekir diye düşünüyorum.

Şu ana kadar elimizdeki kayıtlara göre okullardan atılan öğrenci sayısı 80 bin (bu, DYP Genel Başkanı Mehmet Ağar'ın açıkladığı rakamdır, Zaman, 1 Ekim 2004), başörtüsü yüzünden işinden

atılan öğretmen sayısı 5 bin. Bu çok yüksek bir rakam elbette. Haziran-2000'den itibaren üniversite ile ilişkisi kesilip de öğrenci affından yararlanacakların sayısı 677 bindir. Bunların doğrudan 270'nin başörtüsü mağduru olduğu iddia ediliyor (*Hürriyet*, 17 Şubat 2005). Ben kesin olarak bu sayının çok yüksek olduğunu, yüzbinlerle ifade edilebileceğini düşünüyorum. YÖK'ten de yapılan açıklamada ifade edildiği üzere, öğrencilerin büyük bir bölümünün "devamsızlık" dolayısıyla üniversite ile ilişkisi kesilmiştir. Bunlardan kız öğrencilerin yüzde 90'ı başörtüsü dolayısıyla okula gidemeyen ve "devamsızlık" adı altında okudukları bölümlerle ilişkisi kesilenlerdir. Ayrıca şunu unutmamalı: 1982'den bu yana sorunun devam ettiğini düşünürsek rakamın ne kadar yüksek olduğunu tahmin edebiliriz.

AİHM bu konuda bilgisiz değildi. Gerekli temel bilgileri topladı. Mahkemenin kararının sonuçta siyasi bir karar olduğunu anladı.

Şunun altını çizmekte fayda var: Konunun AİHM'e götürülmesi temel bir hataydı, tıpkı yıllarca Avrupa'ya ve bir "Batı Kulübü" olduğunu öne sürerek AB'ye karşı çıkan RP'lilerin partinin kapatılma davasını AİHM'e götürmeleri gibi. Yine de RP davası sonuçta siyasi nitelikliydi, ama başörtüsü AİHM'yi "dini bir vecibe"nin tanınmasında, dini bir vecibenin yerine getirilip getirilmeyeceği konusunda yetkili merci kılması" açısından vahim bir hataydı. Kendi elimizle dinimize müdahale edilmesine fırsat verdik. Çünkü biraz sonra üzerinde duracağım gibi, dini vecibelerin tanımlanması hiçbir mahkemenin yetki alanında değildir.

Başörtüsü kesin, açık ve tartışmasız dini bir vecibedir. Aksini iddia edenlerin ne iyi niyetlerine,

ne İslami nasslardan hüküm çıkarma ehliyetlerine güven duyulur, bunların ilahiyatçı olması veya yıllardan beri Müslüman çevrelerde tanınır olması veya kabul görmesi bu gerçeği değiştirmez.

AİHM açık bir şekilde çifte standart bir tutum takip etti, iki şapkası olduğunu göstermiş oldu. Yani Müslümanlar söz konusu olduğunda başka bir hukuk şapkasını; Avrupa'nın, Batı'nın kendi soydaşı, kendi dindaşı olduğunda farklı bir şapkayı başına geçiriyor. Hukukçularımızın, avukatlarımızın bu çifte standart konusunda dikkatli olmaları gerekirdi. AİHM'in zorla din değiştirme, dini hayata uygulanan baskılar, yaşama hakkının ihlali, Yahudi ve Hıristiyanlarla ilgili verdiği kararlar ortada. Müslümanlara sıra geldiğinde tarihi ön yargıları öne çıktı, İslamiyet'in ikinci bir kültür olduğu ve Türkiye'nin uyguladığı modernizasyon politikası bağlamında bu şekilde ele alınması gerektiği konseptine teyit verdi. Öne sürdüğü gerekçeler komikti. Mesela Türkiye'de "Müslüman çoğunluğun olması, Türkiye'de azınlık üzerinde baskı kurma tehdidi oluşturabilir", dedi. Yani azınlık hakları için çoğunluğun haklarını feda etti.

Bu yetmiyormuş gibi "potansiyel bir tehdid"i esas aldı. Hukukta hiçbir şekilde olmaması gereken ve fiili bir baskı olmadığı halde musavver bir tehlike üzerinde karar bina etti. Kararda ilginç bir cümle var: "Başörtüsü örtenler örtmeyenler üzerinde baskı kurar." Bu AİHM'in başını açanlardan yana tavır aldığını gösteriyor. Yani mahkemenin

bizzat kendisi, taraf tutuyor, ayrımcılık yapıyor. Bu mantığa göre, başını açanların başörtülüler üzerinde baskı kurdukları kaale alınmıyor. Halbuki bir mahkemenin önüne çıktığınız zaman, hakim ve mahkeme heyeti herhangi bir şekilde ayrımcılık yapamaz. Başka bir ifadeyle davacının veya davalının kılık kıyafetine bakamaz. Davanın bizzat kendisine bakması icap eder. Fakat AİHM -ki Avrupa' da en üst hukuk merciidir-, din ve vicdan hürriyetini, ifade hürriyetini, kılık kıyafet seçme hürriyetini, eğitim ve öğretim görme hakkını, dinine göre yaşama hakkını görmezlikten geldi. Önce, Batı'da yüzyıllardır savunulan bir değer aksine davrandı, yani erkekle kadın arasında ayrımcılık yaptı, arkasından kadınlar (başını örten ve açan kadınlar) arasında bu ayrımcılığı sürdürdü.

Peki neden?

Mahkeme'nin kararı temel bir zihni uyanışa vesile olmalı. Biz Müslümanlar, ya saflıktan ya bilgisizlikten, dinimizin temel değerlerine rağmen modern dünyanın kültürünü tüketebileceğimizi düşünüyoruz. Mücadelesini verdiğimiz tek şey başörtüsü ve kılık kıyafetle sınırlı. Fakat artık ciddi bir yüzleşmeye, otokritiğe ihtiyacımız var.

Belli ki, AİHM ve Batı'nın tavrı "dini bir sebep"e dayanmaktadır. Görünmez dini sebep görünür seküler formlara bürünerek varlığını sürdürüyor. Avrupa insanı, ister liberal ister Hıristiyan olsun, dinimizi üç semavi dinden bir din olarak kabul etmiyor. Onun gözünde kültürünün temelinde

Yahudilik ve Hıristiyanlık var. Bugünkü modern kültürün ortaya çıkışında İslam'ın herhangi bir katkı sağladığını kabul etmiyor. Abbasiler ve sonraki dönemlerde çalışma yapanlara, "postacılar, nakilciler" gözüyle bakıyor, Arapların ve Müslümanların ortaya çıkardığı zengin külliyyatı Yunan felsefesine yazdıkları "büyük bir şerh" olarak görüyor. Onun için de Grek ve Roma'yı temel alıyor.

"İbrahimi dinleri" kabul etse dahi, Batı, bizi İsmail'in soyundan olduğumuz, İsmail Hacer'in çocuğu olduğu ve Hacer de cariye olduğu için ikinci sınıf insan kabul ediyor. Bu kolay kolay değişebilecek bir bakış açısı değildir. Bu kültürel genlere işlemiştir. Elbette Avrupa'ya karşı ırkçı bir tutum içinde olmayalım, nitekim bunun aksini düşünen ve savunanlar da var, ama çoğunluğun ve hakim-sivil toplumun bize nasıl baktığını ve bizim kendimizi nasıl idrak etmemiz gerektiğini iyi bilmemiz gerekiyor.

Dini Bir Vecibe

Başörtüsü konusunda bilmemiz gereken husus şu ki, başörtüsü demokratik bir konu, yani demokrasi yoluyla elde edilen, elde edilebilecek bir hak değildir. Dolayısıyla devletlerin müdahale alanına giremez. Başka bir ifadeyle yasama meclislerinin alanına giremez, meclisler bu konuda yasa yapamaz. Devletler bu konuda herhangi bir karar veremezler. Mahkemeler de bir karar veremezler. Çünkü bu dini bir vecibedir. Bir dine mensup olan insanlar kendilerini nasıl beyan ediyorlarsa, onları kendi beyanları ve konularıyla temel almak lazımdır. Bu bir inanç konusudur, başını örtenler dini inançlarının gereği olarak örtünüyorlar, dini bir vecibeyi yerine getirmeye çalışıyorlar. Bu dini vecibenin referansı, kaynağı dindir. Bütün dünya bunun bir vecibe olmadığını iddia etse dahi o yine kendi zatında, kendi hakikatinde, kendi özünde dini bir vecibedir. Vecibe olma özelliğini kıyamete kadar devam ettirecektir.

Bu din yeryüzünden kalkmadıkça, başörtüsü meselesi de yeryüzünden kalkmaz. Şu halde devletler ya diğer vecibeler gibi bu dini vecibenin yerine getirilmesi için gerekli düzenlemeleri yapar veya engel olur. Tarih boyunca dini hayat üzerinde baskılar olmuştur, modern zamanlardaki yönetimler de bundan bağımsız değildir. Devletler, meclisler, mahkemeler, başörtüsünün dini bir ve-

cibe olup olmadığına kendileri karar veremezler.

Dini bir vecibe olarak örtünmenin şekli, vicdani bir kanaattir, içtihatla ilgili bir tercihtir; bunu fertler ve sivil cemaatler, gruplar tayin eder. Bu konuda da mahkemeler herhangi bir müdahalede bulunamaz. Yasama meclisleri yasa yapamazlar, yapmamalıdır. Çünkü eğer benim vicdani kanaatim dini vecibeyi yerine getirmek için çarşaf giymemi gerektiriyorsa, çarşaf giyerim. Ve hiç kimse beni çarşafımdan dolayı küçük düşüremez, aşağılayamaz, çarşafın "dine aykırı olduğu"nu iddia edemez. Ama bu memlekette Diyanet İşleri Başkanı bile "kara çarşaf" deyip, örtünme emrinin çarşafı yerine getirilebileceğine inanan insanları aşağılıyor, toplumun bir kesimine, müminlerin bir bölümüne hakaret edebiliyor. Başkan, şunu diyebilirdi: "Çarşaf tesettür vecibesinin yerine getirilmesinde amir bir hüküm değildir, başka şekilde bu vecibe yerine getirilebilir." Bu cümlenin fıkhi bir değeri vardır ve doğrudur. Ama "kara çarşaf" dediğinde oryantalist bir dil kullanmanın ötesinde aslında suç işlemektedir. Çünkü toplumun bir kesimini tahkir ve tezyif etmektedir.

Toplumun bir kesiminin tahkir ve tezyif edilmesi bizde yaygın bir teamüldür. Size gazetelerden örnekler verebilirim. Almanya'da yaşayan bir hanım bizim bir köşe yazarımıza mektup yazıyor ve "Bazı kadınların hantal giyindiklerini, çevreden tepki çektiklerini" dedikten sonra şunları soruyor: "Giyimde çevrenin de tepkisini çekmeyecek şekilde tesettürlü olmamız mümkün değil mi? Mutlaka belli kimselerin benimsedikleri hoş karşılanmayan hantal giyime mecbur mu bütün hanımlar?" (Ahmet Şahin, Avrupa'daki hanımların giyim sorunları, *Zaman*, 25 Ağustos 2004). Bu mektubu yazan hanımın tesettürlü olması, beş vakit namaz kılması önemlidir. "Hantal" diye tanımladığı kıyafet tepeden tırnağa olan dış elbisedir. Avrupa sokaklarında bunu giyenin Türkiye'den gelmiş Müslüman bir kadın olduğunu hemen belli ediyor. Ama bu hanıma göre bu kıyafet "çevrenin tepkisi"ne sebep oluyor. Tepki çektiği doğrudur, çünkü Avrupa tek kültür, tek tip insan merkezli bir dünya görüşüne sahiptir. Farklı din müntesiplerinin kendilerine özgü yaşama biçimlerine, kendilerini somut olarak toplumsal hayatta ifade etmelerine ve buna göre temel bazı hak ve özgürlüklere sahip olmalarına kapalı bir demokrasiye sahiptir. Başka bir ifade ile siyasal çoğulculuk vardır, ama kültürel ve toplum-

sal çoğulculuk yoktur.

Burada önemli olan Müslüman hanımların da artık bu tür elbiselere artık hoşgörüyü bakmaması. Mesela çoğu "çarşaf" dendiğinde tüyleri diken diken olur. "Çarşaf" dendiğinde bedenini ve yüzünü estetize ederek modern hayata uyum sağlayan kadının aklına Afganların geleneksel kadın kıyafeti burka geliyor ve bundan utanıyor. Oysa çarşaf gibi burkayı İslam dışı ilan etmek de kimsenin hakkı ve yetkisi dahilinde değildir. Burkayı aşağılamak Afgan kadını, kültürü, tarihi zevki, estetik beğenisi ve kişiliğiyle aşağılamaktır. Kimse fıkhi bakımdan burka giymek zorunda değildir elbette, ama hiç kimse burkayı İslam'a aykırı bir kıyafet ilan etmek veya aşağılamak durumunda da değildir.

Ö zaman şunu diyeceğiz: başörtüsü demokratik bir oylama konusu değildir, referandum konusu da değildir. Bazıları, çok dahiyane bir fikirmiş gibi "Hadi referanduma gidelim" diyor. Referanduma gidip toplumun yüzde 99'u "başörtüsü takılmalı" dese dahi bu şirk olur. Toplumun bu konuda karar verme yetkisi yoktur. Bu Allah'ın va'z ettiği bir hükümdür. Kadınların örtüneceğine Allah ve Resulü karar vermiş, imamlar icma etmiştir. Toplumun yüzde 51 veya yüzde 99'u başörtüsü takılmamalı da diyebilir. Biz Münzel Şeriat'ta, münzel hükümlerde ne zamandan beri toplumu, kamoyunu referans alıyoruz ki?

Cözüm: Siyaset

Bir başka önemli husus, hukuki yollarla, mahkemelere müracaat ederek de bu sorunu çözemeyiz. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de hukuk verilidir, elimizde verilmiş, yapılmış bir hukuk vardır. Hukuk ve kanunlar onları yapanların dünya görüşünden, ideolojilerinden, sınıfsal çıkarlarından, sahip oldukları konum ve avantajlarla olan ilişkilerinden bağımsız değildirler. İnsanlar, yasa yaptıklarında bunlar belirleyici olur. Modern toplumlarda hukuk ideoloji bağımlıdır ve toplumu emredici modernizasyon politikaları çerçevesinde değiştirmenin, dönüştürmenin etkili bir aracı olarak kullanılmaktadır. Elbette uygulayıcı durumunda olan hakimler belli bir hukuk çerçevesinde ellerindeki kanunlara göre karar verirler. Ayrıca hukukun, hakimlerin, yargı mensuplarının hangi farklı dünya görüşlerinden bakıp olaylar hakkında

hüküm verdiklerini söylemeye gerek yok.

Bu durumda tek bir çözüm yolu kalıyor, o da siyasettir. Eğer bir çözüm peşinde olacaksak siyaset yolunu denemeliyiz.

AİHM karar verirken, tarihinde ilk defa bir şey yaptı. İlk defa Türkiye'nin hukuki mevzuatını referans gösterdi, bu mevzuata göre mevcut yasağa destek verdi, yani yasağı teyit etti. Başka bir ifadeyle başörtüsünü yasaklayan kararı onayladı. Bu mevcut iktidarı rahatlatan bir karar gibi görünse de, bir başka açıdan çözüm için bir yoldur da.

Sanki Türkiye'ye şunu demiş oldu: Eğer sen mevzuatını değiştirirsen ben de o mevzuata göre başörtüsünün serbest kalmasına onay verebilirim. Bu durumda söz konusu mevzuatın değişmesi gerekir. Eğer siyasi iktidar bu konuda kararlı ve samimiyse mevcut mevzuatı değiştirme cihetine gitme yolunu seçecektir. Usûl ve en azından tutarlılık açısından AİHM aksi bir tutum içine giremez. Çünkü o zaman iktidar şunu deme hakkına sahip olur: "Arkadaş sen benim bu mevzuatımı niçin referans gösterdin? Ben işkence yaptığımda mevcut mevzuat vardı, Güneydoğuda köy boşaltıldığında, gözaltında kayıplar olduğunda, haksız istimlak davalarında yine bu mevzuat söz konusuydu. Sen mevzuatı yargılıyorsun, beni tazminat vermeye mahkum ediyorsun, peki başörtüsü konusunda niçin bu mevzuatı kabul ediyorsun? Niçin işkence, köy boşaltma gibi başörtü konusunda da Türkiye'yi yargılamıyorsun?"

Başörtüsü sorunu basit yönetmelik değişiklikleriyle çözülemez. Bu açıkça anlaşılmıştır. Aynı şekilde iddia edildiği üzere toplumu ikna etmekle, bir konsensüs sağlamakla da çözülemez. İknâ edilecek "toplum" kimlerden oluşuyor? Kamuoyu araştırmaları, toplumun yüzde 70'inin başörtüsü yasağına karşı olduğunu gösteriyor. En son Polmark Araştırma Şirketi'nin Ocak-2005 sonu itibarıyla yaptırdığı araştırma bunu göstermektedir (*Zaman*, 10 Şubat 2005). Ama yine de yasak sürüyor.

Bir kesim var ki, "ben hiçbir şekilde bu başörtüsünün serbest kalmasına taraftar değilim," diyor. Ben bu kesimi, bu sert çekirdeği nasıl ikna edeyim? Ve niçin ikna edeyim? Ben, dini bir vecibemi yerine getirmek istediğimde neden bir başkasını ikna etmek zorunda olayım? Eğer bu temel bir hakkımsa, temel bir özgürlüğümse devlet bunu güvence altına almak zorundadır. Toplumun yüzde 1'i vicdani kanaat olarak bir şeye inanıyorsa o yüzde 1'in

hakını siyasi iktidar güvence altına almak zorundadır. Yüzde 99 öyle düşünmüyor olabilir. Örneğin diyelim ki, Hindistan'dan ineğe tapan bir grup geldi bize. Bunlar ineğe tapıyorlar. Ama bizde toplumun tümü insanların ineğe tapınmalarına karşı. Pekiyi, biz Hinduların inançlarından, inançlarıyla ilgili ritüellerinden, ibadet şekillerinden yoksun bırakabilir miyiz? Onlar bizi bu konuda ikna etmek zorunda mıdır? Hindulara, ineğin kutsallığı konusunda bizi ikna etme mecburiyetini kim koyuyor? Öyle bir şey olabilir mi? Elbette olamaz.

Modern anayasalar yapılırken, halkın çoğunluğu ne derse desin, temel hak ve özgürlükler ile azınlık haklarına aykırı anayasa yapılamaz. Bugün genel kabul gören ilke bu iken, neden halkın yüzde 70'i küçük bir azınlığı ikna etmek zorunda kalsın veya onunla mutabakata varmadıkça temel bir hakını kullanmasın? Doğru olan şu ki, ne çoğunluk azınlığı haklarından mahrum etmeli, ne azınlık çoğunluğu ikna etmek zorunda kalmalı.

Bu sorunun çözümünün tek bir yolu gözüküyor: Kapsamlı bir anayasa değişikliği. Kurumların görev ve yetkilerini yeniden tanımlayacak bir değişiklik. Madem ki yasa koyma yetkisi sadece meclise aittir, başka hiçbir kurum ve kuruluş meclisin önüne geçmemeli. Meclis, başörtüsünün dini bir vecibe olup olmadığına karar vermeyecek, çünkü bu meclisin yetkisi dahilinde bir karar değildir, laikliğe de aykırıdır. Meclis, bunu dini bir vecibe olarak kabul edenlerin dini vecibelerini hiçbir engelle karşılaşmadan özgürce yerine getirebileceklerine ilişkin yasa çıkaracak. Ya kapsamlı bir anayasa değişikliği veya Anayasa Mahkemesi'nin geri çevirme yetkisi olmayan bir "Meclis kararı"!

Kamusal Alan, Hizmet Veren Hizmet Alan Ayırımı

Bir husus da şudur: "Hizmet veren" ve "hizmet alan" ayırımı yapmak sorunu çözmeyecektir. Bu ayırım temelden yanlıştır. "Başörtülüler kamu hizmeti veren alanlarda istihdam edilmesinler, ama üniversitelerde okumalarına izin verilsin" fikri çözüm değildir. Zaten Türkiye ve Tunus'tan başka dünyanın neresinde üniversitelerde başörtüsü yasağı var ki! Üniversite okuyan bir genç kızın hedefi iş ve hizmet piyasasına katılmak, meslek sahibi olmaktır. Siz ona "Oku, mesleki formasyon kazanmak için emek ve kaynak harca, bu işe yıllarını

sarfet, ama başörtünden dolayı hizmet veren kurumda olma" diyorsunuz. Bunun mantığı nedir? Başörtüsü emri sadece üniversitede okuyanlar için mi? Memurlar, çalışanlar neden eğer inanıyor ve istiyorsa bu temel dini vecibeyi yerine getirmesin? Neden iş ve din arasında bir çatışma içine atılsın?

Başörtüsü sorununda taraf olanlar toplumun kendisi ve küçük bir zümredir. Bazıları "ölümü gösterip sıtmaya razı etmek istiyor." Bugüne kadar yüz binlerce genç kız ve aile acı çekti, haksızlığa maruz kaldı. Bunun sonucu bu olmamalı, böyle bir çözüme asla rıza gösterilmemeli. Lise dahil bütün eğitim kademelerinde isteyen başını örtebilmeli ve liyakatine, formasyonuna göre kamuda veya özel sektörde iş bulabilmelidir. Çünkü bu dini vecibenin esası, bülüğ çağına eren genç kızın dini bir vecibe olarak başını örtmesidir, bunun keyfi istisnası yoktur.

Mevcut iktidar elinde bulundurduğu çoğunlukla kapsamlı anayasa değişikliğini yapabilecek güç ve imkana sahipti. Partiden yapılan istifalarla bu çoğunluğu kaybetti. Şimdi diğer partileri (mesela DYP ve ANAP'ı) ikna ederek anayasa değişikliğine gidebilir. İktidar nasıl AB üyeliği sürecinde çok sayıda reform kararı alıp, gerektiğinde risk almaktan çekinmiyorsa, bu konuda da risk alabilmelidir. DYP böyle bir teşebbüse hazır olduğunu açıkça dile getirmektedir.

Son olarak değinmek istediğim husus şudur: Öyle anlaşılıyor ki, bu sıkıntı daha uzun süre devam edecek. Avrupa genelinde de yasaklar yaygınlaşabilir, hatta günün birinde Avrupa'da üniversiteler bile başörtülü öğrenci almak istemeyebilir. Mevcut iktidarın bu sorunu çözebileceğine ilişkin ümitler giderek zayıflıyor. Başbakan bu konuda "bir taahhütlerinin olmadığı"ni söylüyor. Kabul etmemiz lazım ki, bu yasak küresel bir konseptin bir parçası. Bu durumda bir çok konuda ve alanda olduğu gibi başörtüsü konusunda da bazı görüşlerimizi gözden geçirmemizde fayda var.

Yeni Sorular, Yeni Perspektifler

Belki şu soruyu sormanın zamanı gelmiştir: Acaba her ne olursa olsun, biz bugünkü örgün eğitim kurumlarında okumak zorunda mıyız? İlim öğrenmenin, iyi bir Müslüman olmanın, toplumda fonksiyonel olmanın mümkün ve tek yolu bu mudur? Başka bir seçeneğimiz yok mudur? Kamusal hayata

girmek, görev almak konusunda çok istekli olduğumuz belli. Kamusal hayattan ne anlıyoruz? Devletin kendi uhdesine ayırdığı ve iktidar seçkinlerinin, merkezdeki çekirdeğin imtiyazlarını korumak amacıyla düzenlediği ve denetlediği bir kamusal alan tanımını kabul ediyor muyuz? Biz böyle bir alana mı girmek istiyoruz? Orada merkezi çekirdeğin bir unsuru mu olmak istiyoruz?

Bu soruların cevapları üzerinde düşünmek zorundayız.

Kişisel gözlemlerimden hareketle şunu diyebilirim: Mevcut durumda modern toplumun üç alana, birbiriyle ilişkili, birbiriyle etkileşim halinde üç alana ayrılmakta olduğunu görüyoruz: “Özel Alan”, “Sivil Alan” ve “Siyasi Alan”. Kamusal alanın tanımı, ister Habermas’tan, ister Cumhurbaşkanlığı A. Necdet Sezer’in demeçlerinden hareket edelim, söz konusu olan, sivil hayatı da denetim ve gözetim altına almayı amaçlayan bir alan tanımıyla karşı karşıya bulunuyoruz. Modern devlet kamusal alan üzerinden sivil alanı ve giderek özel hayatı da sıkı bir denetim altına almak istiyor.

Oysa bize özgü alanlarda var olabilirsek; kendimize ait sivil alanlar, inisiyatifler, özel dünyalar, oturma biçimleri, yeni yaşama biçimleri, varolma şekilleri geliştirebilirsek; yeni öğrenme tarzları geliştirebilirsek, belki de kamusal alanın kendi içinde bir dönüşüme uğramasına, sınırlarının daralmasına, kısılmasına ve toplumun, yani ümmetin devletin önüne geçmesine, üstüne çıkmasına imkan bulabiliriz. Tarihsel geleneğimizin ruhu budur. Bizim örgütlenme modelimiz aşağıdan yukarıya doğrudur, yani temelde sivil ve geniş özgür alanların varlığını öngörür. Farklı modeller üzerinde düşünmekte yarar var. Bizim kendimize özgü varoluş alanlarımız olmalı, hiç kimse bizi kendi alanlarına çekmemeli. Osmanlıda, Emevilerde, Abbasilerde Müslüman kadın ne yapıyor idiye onu yapmaya çalışalım. Geleneğimizden olduğu kadar, modern dünyanın imkan ve avantajlarından da istifade edelim.

Biz tek bir perspektife mecbur ve mahkum değiliz. Bir kapı kapanır, yüzlerce kapı açılır. Varoluşumuz, yaratılışımızın hikmeti İÜ. Hukuk fakültesinde okuyup avukat olmak, icra ve iflas işleriyle uğraşmak değildir. Mağduriyete uğradığımız bir gerçek. Ama ben bir Müslümanım. Müslüman olma bilinci tek başına ümmet olma gücünü verir:

İbrahim (a.s) gibi güçlü ve evrensel bir bilince sahip olmalı. Dinin yaşanması yeni hayat alanlarının bulunmasıyla mümkündür. Bize ait olmayan biçimler bizim hayatımızın anlamı ve amacı olmalı.

Bizi nereden çıkartmak istiyorsa oraya dönelim. Evi, vakfı, hayır faaliyetlerini, birlikte öğrenimi, sivil kursları, cemaat hayatını küçümsemeyelim. Bu alanda iyi örnekler var. Mesela başörtüsü yasağı dolayısıyla üniversiteyi bırakan Meryem Çetinel -ki özel bir üniversitede coğrafya okuyordu- hattat Yusuf Sezer’in kurslarına devam ederek icazet almayı başardı ve iyi bir hattat oldu. (Zaman, 8 Aralık 2003.)

Ancak bunu göze alan kızlarımızı işe almamakla, onlara destek çıkmamakla veya hoşlarına gitmeyecek tekliflerde bulunmakla cezalandırma yoluna gitmeyelim. Tam aksine tercih listesinin başında yer almayı hak ediyorlar. İş piyasasında, firmalarının, şirketlerinin vitrinlerini başı ve artık başka yerleri açık kızlar ve kadınlarla süsleyen dindarlara, muhafazakarlara, dinlerini birer bezirgan gibi kullandıklarını söylemekten çekinmeyelim.

İslamcılık, İslami hareketler üzerine yüzlerce ve binlerce çalışma yapılıyor. Söz konusu çalışmalarda tarihsel durumların, çevresel faktörlerin etkisi araştırılır. Fakat araştırmacıların, sosyal bilimcilerin, oryantalistlerin, İslamologların bilmediği bir şey var: Bu hareketleri ortaya çıkaran çevresel faktörler değildir. Yani ekonomik sefalet, siyasi baskılar, eşitsizlikler etkileyici faktörlerdir. Asıl belirleyici faktör nedir, biliyor musunuz? Allah’ın bir çağrısına bizim verdiğimiz cevaptır? “Ey İman edenler, yeniden iman edin”!. Modern tarihte İslamcılık ve İslami hareketler bu çağrıya bir cevaptır. İmanımızı harekete geçirmeye çalışalım, ona tutunalım, düşünme perspektifimizi buna dayandıralım. Bu iman bize çok büyük imkan ve avantajlar, dönüştürücü enerjiler sağlayacaktır. Sonucun ne olacağını bilmiyoruz. Elimizde herhangi bir formül, bir model yok. Geleceği de planlamaya kalkışmayalım. Ama bu imanın muhalif ve dönüştürücü bir güç olduğunu, bize yeni hayat alanları keşfettirecek kadar bir enerji verdiğini hiçbir zaman aklımızdan çıkarmayalım. Bizi diriltten ve direncimizi arttıran sürekli kılan imandır. ■

BAŞÖRTÜSÜ İLE ÖNE ÇIKAN KÖKLÜ DEĞERLER

MAHMUD RİFAT KADEMOĞLU

Başörtüsü, Kur'an-ı Kerim'de açıkça işaret edildiği (24/31) gibi, İslâm'ın kadın giyimi için öngördüğü örtünmenin vazgeçilmez bir unsurudur. O, örtünmeyi bütünleyişi ile Müslüman giyimini çağırıştırır. Müslüman hanımlar önce başörtüleriyle bilinir ve tanınırlar. Diğerlerinden bununla farkedilirler. Ve başörtüsünün onlar için dinî bir icab oluşu ise, ilmî bakımdan tartışmasıdır.

Müslüman hanımların büyük çoğunluğu başörtüsü gereğine fiilen ve saygı ile uyarlar. Böylece, yaşayışlarının bütünü için olduğu gibi, giyim hususunda da dini meşruiyeti esas tutar ve aynı çizgiyi izleyen geleneği hassasiyetle sürdürürler. Onlardan bir kısmının ise, seküler giyim kültürünün etkisi altında kaldıkları için başörtüsü kullanmadıkları da bir gerçektir. Şerî kuralı tanınmaları ve işi inkârta vardırılmaları kaydıyla bu durumun, onlar hesabına günah olmakla beraber, imanlarını tehlikeye atmak anlamına gelmediği, genel kabul gören bir kanaattir. Ancak, bireysel ve müstakil olaylar için böyle düşünmek mümkün ise de, bu davranışın ısrarlı, sistematik ve yaygınlık kazanmış bir eğilim hâlinde süreklilik arzemesi ve ümmetin bütünlüğünü tehdit etmesi durumunda aynı tahlilin savunulamayacağı da açıktır. Çünkü bu takdirde, böyle yapanlar, inkarcılarla aynı safta yer almış; örtünme karşısında tavır belirlemiş ve onu fiilen kaldırmak anlamına gelen somut bir kararlılık sergilemiş olurlar. Bu aykırılığın, dini hükümü reddetme noktasına götürülmesi hâlinde ise, iman açısından esaslı bir sorun oluşturacağı zaten bellidir.

Sadece bir günah seviyesinde kalarak ya da küfür noktasına götürülmüş ısrarlı bir masiyet hâline dönüştürülerek başörtüsü gereğinden fiilen uzaklaşılması; herhalde İslâm topluluklarının sekülerleşmesinin ve bu bağlamda özellikle yabancı kültürlerin etkisi altında kalmalarının çarpıcı neticelerinden biridir. Bu anlamda tipik bir yabancılaşma olgusudur. Asıl sorun da olayın bu karakterinden kaynaklanmaktadır. Bunun içindir ki, başörtüsüne karşı duranlar, konuyu sekülerleşme yönünde stratejik bir fırsat sayar ve başörtüsü için sergiledikleri muhalif tavırlarını onu toplum dışı tutmak hususunda ısrara vardırırlar. Bu kesim için asıl mesele, toplumu İslâm'dan uzaklaştırmak (ya da dinin etki alanını daraltmak) ve böylece de seküler zihniyet için dönüştürmektir. Hedefleri önce başörtüsünü kaldırmak, sonra da onun çağırıştığı değerleri bütünüyle unutturmaktır. Müdahaleci ve baskıcı tutumlarının altındaki sebep budur.

Konu sadece Türkiye'nin ve bazı İslâm ülkelerinin bir meselesinden ibaret değildir. Başörtüsü, Müslümanların yaşadığı hemen bütün coğrafyaların; demografik yapısı gayrimüslim ağırlıklı toplumların ve özellikle Batılı ülkelerin de gündemine girmiştir. Her birinde farklı düzeylerde ve değişik gerekçelerle onları da meşgul etmektedir. Bizde toplumu dönüştürme amacıyla yürütülen yasakçı politikanın yansıdığı bu konu; onlar için, Müslümanlığın kendi toplumlarını nasıl etkileyeceğini değerlendirmeye çalıştıkları güncel bir vakiydir. Bazen içlerinde, meseleyi kendileri hesabına potansiyel bir tehdit gibi algılayıp yasakçılığa meyledenler çıkırsa da, bu gün için genel olarak bi-

zim yasakçılarımıza göre çok daha hoşgörülü ve müsaadekâr davrandıkları bir vakiadır.

Başörtüsü İslâm Dininin belli bir gereği ve örtünen kadının vazgeçilmez bir kıyafet unsuru olduğuna göre, ona yönelik düzenlemenin din özgürlüğü ile doğrudan irtibatlı olacağı açıktır. Onun kullanımının kısıtlandığı ya da baskı altına alındığı bir düzenlemenin ise, din özgürlüğüne ve dinini yaşama hakkına aykırı olacağı belli ve kesindir. Din özgürlüğü, halihazır uluslararası belgelerde daima 'insan hakları' kategorisinde temel bir hak ve özgürlük mevzuu olarak kaydedilmişken, buna rağmen başörtüsünü ısrarla yasak hudutları içinde tutmanın hukukî bir izahı elbette olamaz. Şu halde, meşru dayanağı bulunmayan birtakım düzenlemelerle baskıya maruz tutulan Müslüman kadınların bu konuda, esasen ilke düzeyinde tanınmış olan haklarını kullanmak istemeleri; önlerindeki engellerin kaldırılmasını talep etmeleri ve muhataplarına, kendilerini bağlayan hukuk esaslarını ve taahhütlerini hatırlatmaları elbette doğaldır.

Evet, yasal savunma ve hak talebi gereklidir; istenen sonuca gitmek için ilk planda tutulması lazım gelen yoldur. Ancak daha önemli olan, bu hak talebinin arkasındaki ihtiyacın tanıtılması ve anlatılmasıdır. Çünkü en azından bir kısım muhataplarımız bunu hâlâ layıkıyla bilmiyor. Hangi gerçek icaba karşılık olduğu bilinmeyen talepler ise, beklenen ilgi ve saygıyı görmüyor. Asıl anlamlı olan, başörtüsünü de lüzumlu kılan örtünme kavramının nasıl köklü ve soylu bir insanî gerekliliğe karşılık bulunduğu izahıdır. Kısacası Allah'ın Dininin örtünmeyi hangi hikmetlerle gerekli kıldığıdır.

Örtünme Eğilimi Fıtrî Yapıdan Kaynaklanıyor

Kadın olsun erkek olsun insanlar için örtünme eğiliminin fıtrî bir temeli vardır. Âdem ile eşinin cennetten inişleri ile sonuçlanan olay da bunu göstermektedir: *"Derken şeytan, kendilerinden gizlenmiş olan çıplaklıklarını (çirkin yerlerini) açmak için, ikisine de vesvese verdi (fısıldadı) ve: 'Sizi Rabbiniz, başka bir şey için değil, sırf melek olmayasınız yahut ebediyyen kalanlardan olmayasınız diye bu ağaçtan menetti' dedi ve 'Herhalde ben sizin hayrınızı isteyenlerdenim' diye ikisine de yemin etti. Böylece kandırarak ikisini*

de düşürdü. Bu suretle ne zaman ki o ağacı tattılar, ikisine de çıplaklıkları açılıverdi ve cennet yapraklarından üst üste üzerlerini örtmeye koyuldular..." (7/20-22) *"Ey Âdemoğulları! Şeytan ana-babanızı, çıplaklıklarını kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sakın sizi de aldatmasın..."* (7/27)

Bunun üzerine onlar, pişmanlık içinde hemen Allah'a sığınarak: *"Her ikisi, 'Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Ve eğer Sen bizi mağfiret etmez, merhamet buyurmazsan, şüphe yok ki, kaybedenlerden oluruz' dediler."* (7/23)

Ve Allah'a dönüş yapıp tevbe ettiler: *"Sonra âdem, Rabbinden kelimeler (birtakım ilhamlar) aldı ve derhal tevbe etti. Çünkü Allah tevbeleri kabul eden ve merhameti bol olandır."* (2/37)

Burada tasvir edilen olayda, insanın mâsiyeti ile ayıp yerlerini farkeddiği ya da çıplaklığını hissettiği arasındaki bağlantıya işaret edilmiş; günah ile utandırıcı açıklığın birlikte görünüşüne dikkat çekilmiştir. Bu suretle Âdem ile eşinin şahıslarında insanoğlunun, dosdoğru ilerlemek yerine, kayba uğrayışı ve engellenişi ile neticelenen ve onu açmaza düşüren bu iki tehlikenin birbirine yakınlığına vurgu yapılmış ve buna karşılık kendisinin, pişmanlık içinde hemen örtünerek tevbe edişindeki paralellik de ayrıca resmedilmiştir. Buna göre, günaha ve çıplaklığa karşı bilincin uyanışındaki benzerlik, tevbe ile örtünme arasında da aynen vâridir. Şu halde, aykırılık çizgisinde ortak olan günah ile çıplaklık konularında insan tutarlı olmalı; hem tevbeyle, hem de aynı doğrultuda örtünmeye yönelmelidir. Başka bir ifadeyle örtünme de, aynı tevbe gibi bir kulluk gereği olarak benimsenmeli ve yerine getirilmelidir.

Kur'ân-ı Kerîm'de günahlar için tevbe gibi, gerekliliğine pek çok yerde işaret edilen 'istiğfar'ın kelime olarak aslı 'ğa-fe-ra'dır ki, bu da, *"bir nesneyi kirden ve pastan koruyan bir mahfaza ile örtmek"* (bkn. El-Müfredat, Râgıb el-İsfahânî, ÖFR maddesi) anlamına gelmektedir. Bununla, insan için günahlarının örtülmesi ve artık onu lekelemekten çıkarılması talep edilmiş olur ki, tevbenin bir başka ifadesidir. Şu halde, temel bir bağışlanma duası olarak istiğfar da, gene örtünme fiilini hatırlatan benzer bir kavramla ifade edilmiştir.

Keza, Allah'ın mü'min kullarının seyyiatlarını bağışlayacağını belirtmek için Kitapta 14 yerde geçen ve sözlükte 'örtmek, gizlemek; nankörlük

etmek' manalarına gelen 'küfr' kökünden 'keffera' 'yükeffiru' kelimeleri de; gene tamamen 'örtmek' ya da 'silmek' demektir. Böylece vahyin dilinde bağışlanma ile örtünmenin benzer ve paralel oluşları, -aynen tevbede olduğu gibi- günahları tamamen silip gidermeyi belirten 'keffera' 'yükeffiru' kelimeleriyle de bir kere daha vurgulanmıştır.

İnsanın giyinen bir varlık olarak diğer yaratılmışlardan ayrılması, Rabbinin ona olan pek özel bir lütfudur: *"Ey Âdemoğulları! Size çıplaklıklarınızı gizleyip örtecek elbiseyi elbette Biz indirdik. -Kuş tüyünü de.- Fakat takvâ elbisesi; işte o, sırf hayırdır. İşte bu, Allah'ın âyetlerinden-dir. Umulur ki, düşünüp hatırlarlar..."* (7/26) Böylece giyinerek çıplaklığımızı örtüyor ve hoş bir görünüm kazanıyoruz. Elbisenin Allah tarafından indirilmesi, insan için giyinip-örtünerek çıplaklıktan kurtulmanın, Rabbimizin bir emri olduğu anlamına gelir. O'nun, insanın giyinip örtünmesinden hoşnut olacağını bir ifadesidir.

Âyette yer alan ve 'sırf hayr' olarak nitelenen '*takvâ elbisesi*' ibaresi ise, elbisenin ve örtünmenin amacını ve asıl hedefini belirtmektedir. Bu da takvâ sahibi olmaktır. Takvâ, insanın kendisini, âhirette telâfisi olmayan ağır kayıplara ve kalıcı bir azaba sürükleyecek olan; dünyada da onun için sıkıntı ve yıkımla sonuçlanacak bulunan şeylerden sakınması; korkup çekinmesi anlamına gelmektedir. Günah ve isyandan korunmanın yolu budur. Takvânın bir elbise gibi resmedilmesi ise, onun insanı, her yönden bütünüyle kuşatan; ahlâkî tehlikelere kapatan; kötülük ve uygunsuzluklara sürüklenmesini engelleyen manevî bir örtü mesabesinde olduğundandır. Örtünmenin, asıl amaç olan ahlâkî korunma için, onu ifham eden bir başlangıç ve amelî bir gereklilik olduğuna da böylece dikkat çekilmiştir. Evet elbise, takvâyı çağrıştırır ve aynı zamanda ona hizmet eder. Cenâb-ı Hakk, Âdemoğullarına elbise nimetini indirirken aslında onlarda takvâ bilincini uyandırmayı murad etmiştir. Çünkü bu fizikî icab, takvâ için bir hazırlık mahiyetindedir. Giyinip örtünmenin, düşünülmesi gereken asıl anlamı da buradadır. Şu hâlde giyinmek ve örtünmekle aslında takvâ bilincine vararak ona yönelmiş olmalıyız.

Bu bakımdan, örtünün arkasında sakınma psikolojisi ve edep daima hissedilmeli; takvâyâ bakan niyet ve irade kararlılığı iyice anlaşılmalıdır. Örtünen insan, kendisini haramdan uzaklaştıran, baş-

kalari için kendi fiziğini bir fitne mevzuu olmaktan çıkararak örtülerini severek-sevinerek bürünmelidir. Ona, nâmusu ve haysiyeti için koruyucu bir tedbir, bir vasıta olarak sarılmalıdır. Onun içinde huzur ve sekînet bulmalı; onu teennî ile, mazbut ve abartısız bir içtenlikle taşımalıdır.

Burada 'kuş tüyü' anlamına gelen ve istiare olarak 'süs kıyafeti'ni ifade eden 'rîş' kelimesi ise; avret yerlerini (çıplaklığı) örten (çamaşır gibi) temel giyim unsurlarına ek olarak, örfen yakışıklılık ve zarafet için giyilen kıyafeti belirtmektedir. O da giyimin, ifa ettiği rolü daha üst bir düzeye yükselten nitelikli bir tezahürü ve elbette gene Allah tarafından bahşedilmiş -ve insana yakıştırılmış- ayrı bir lütuftur.

Evli çiftler için: *"... Onlar sizin için bir elbise, siz de onlar için bir elbisesiniz..."* (2/187) buyurulmuştur. Burada da eşler, daima birlikte, içli dışlı oldukları; birbirlerinin cinselliklerini gayri

meşru yönelişlerden korudukları ve ayıplarını dışarıya karşı gizledikleri için elbiseye benzetilmişlerdir. İnsan cinselliğini nikah esasına bağlayan ve aile kurumu içinde çözen kadîm ahlâkı ve eşler arasındaki sıcak muhabbeti vurgulayan pek hoş bir istiaredir.

İnsan zaman zaman tefekkür için yalnız kalmaya, kendini toplumdan tecride ihtiyaç hisseder. Bazen inzivaya çekilerek nefsi ile baş başa kalmak ve böylece sakin içinde kendini dinlemek özlenen bir şeydir. Bu konuda mescidlerde tek başına kalarak kendini ibadete ve tefekküre vermeyi belirten itikafı hatırlamalıyız. Ayrıca, bildiğimiz oruçtan başka, eskiden bazen, hiç dünya kelamı etmemek şeklinde bir oruç türü uygulandığı ya da bunun, orucun bir gereği gibi telâkki edildiği de bilinmektedir. (msl. 19/26) Bütün bunlarda imsâkı esas alan bir tutum ile insanın nefsinin varlık alanından mümkün olduğunca çekmesi söz konusudur. İbadet kastıyla nefsin, mutad faaliyetlerden bir süre uzaklaştırılması ve sıradan meşgalelerin dışında tutulması hedeflenmektedir. Bedenin örtülmesinde de böyle bir imsâk; nefsinin tutma, tecrid etme ve geri çekme esprisidir. Genel olarak ibadet psikolojisinin bir yansıması olan imsâk, bir sakınma davranışı olarak örtünmede de hissedilir. Giyinip örtünmek, vücudu gözlerden gizlemek, yabancı bakışlardan çekmek demektir. Şüphesiz, bu amaç için kıyafetlerini bir disiplin içinde belirli sınırlar içine çekip düzenlemek de özel bir çaba ister, dikkat ve itina işidir. Şu halde ibadetlerin imsâkî tabiatı, örtünme sonucuna yönelen gayretlerin de ana hassasiyetidir.

Aynı çizgide, bazen olağan dışı durumlarda, hatta fevrî bir davranışla, sarınıp örtünmek de gerilimden kurtulmak için arzulanabilir. Tabii hâletine dönene kadar, heyecanını yatıştırmak için sarınmak ihtiyacı hissedilebilir. Zaten elbise ve örtü de bir çeşit sığınak gibidir. Peygamberimiz (sav) vahyin başlangıç döneminde böyle hâller yaşamıştır. Muhatabı olduğu vahyin azameti karşısında ürpermiş ve sükün bulmak için iyice bürünüp örtünmüştür. Müzzemmil sûresinin “*Ey o örtünen!*” ve Müddessir sûresinin de “*Ey bürünen!*” şeklinde Rasûlullah’a hitapları bunun delilleridir. Belki bu hitaplarda bir ilâhî rıza ve iltifat nüktesi bulunduğu; çünkü tertemiz heyecanlarıyla Rasûlullah’ın örtünmesinin, beşerin kendine özgü soylu bir hâlini temsil ettiği düşünülebilir.

Örtünme, inanan insanın yaşayışına merkez edindiği ibadetinin de temel bir şartıdır. Bu da onun aslî önemini zaten ortaya koymaktadır. Şu bilinir ki, namaz kılmak için önce vücudun görünmemesi gereken yerlerinin örtülmesi lazımdır. (Setr-i avret bahsi.) İnsanın yaratılış hikmetine yaraşan en soylu davranışı ibadetlerinde, özellikle de namazlarında görünür. Bu bakımdan, namazında örtünmenin vazgeçilmezliğini bilen bir mü’min, bunu hâliyle ibadetini bütünleyen bütün öbür etkinliklerine de taşıyacaktır. Çünkü ibadetleri ile tutarlı bir doğrultuda yaşamak onun için ahlâkî olan yoldur. Bu anlamda ibadet için örtünme, sırf orada kalmaz ve insan hayatının bütününe hâkim bir gereklilik hâlinde özümser.

Ego ve Dini Bilincin Uyanışı

Varlığa getirildiği andan itibaren insan, kendisini çepeçevre kuşatan dış âlemi gözlemlemekle, orada Allah’ın âyetlerini (O’nu işaret eden belirti ve delilleri) okur ve her şeye hükümler olan ilâhî gerçekliği derinden hisseder. O’nun aşkın kuşatıcılığı ile muhatap bulunduğunu anlar. Kendi benliği ile dış âlemin ayrılığını farkederek. Egosunun (kendi mevcudiyetinin) şahidi olur. Böylece korunma/sakınma duygusu ile donanır ve insiyakî bir eğilimle kendi ‘özel’liğini kısıkanan bir varlık hâline gelir. Kendisinde uyanan güçlü hâyâ duygusunun kaynağında da bu vardır. Kusurlardan, çirkinliklerden, hata ve uygunsuzluklardan hep utanılır. Kişisel zaaf da böyledir. Çünkü bunların, Allah’ın huzurunda ve hemcinslerinin arasında kendi varlığı için yakışsız düşüğünü sezmiştir.

Egonun belki en uç ve en çetin tezahürü cinsellikte ortaya çıkar. Benliğin bu zorlu belirtisi ile insan, bireyliğini ve kendine özgü bir varlık oluşunu çarpıcı bir şekilde algılar. Bu yüzden hâyâ duygusu özellikle cinsellik etrafında gözlemlenir. Sonra, psiko-sosyal mahiyette bir manevî disiplin olan edep, hâyâ hissini bir türevi olarak geliştirir. Yüksek ahlâka özenen ve beşerî ilişkileri güzelleştiren kişilik yapılışı böylece vücut bulur. İnsanın kulluğunu idraki ve dinî bilincinin canlanması da bu yapı üzerinde gerçekleşir. Çünkü imana erişmek, kendi nefsinin farkında olmakla yakından alakalıdır.

Giyimin, Zarurî Olmaktan Öte Hizmetleri Vardır

Cenâb-ı Hakk, insan vücudunu nahif yaratmış, diğer canlılardan farklı olarak ona ilk planda doğa ve iklim şartlarına karşı giyinerek korunma zaruretinde olan bir beden vermiştir. Aynı zamanda, onda ben şuurunu ve hâyâ hissini var etmiş; giyinmek için kendisine gereken her şeyi hazırlamış ve bunları kullanıp yararlanacak zeka ile de donatmıştır. Fakat giyimin asıl görevi -yukarıda da temas ettiğimiz gibi- onun takvâya hizmet etmesi ve muttaki insan idealine zemin oluşturmasıdır. Bunun için beşerî ilişkilere yüksek bir vasat hazırlaması; edep, zarafet ve insanî güzelliklerin mümkün olacağı uygun bir düzey sağlaması ve herhalde ortamı cinsel istismara elverişli olmaktan çıkarmasıdır. Ama bunun gerçekleşmesi örtünmedeki hikmetin kavranmasına ve ona saygı duyularak sadâkat gösterilmesine bağlıdır. Tesettüre aldırmayanlara gelince, seküler tutumlarıyla onlar, giyimi asıl esprisinden saptırıp dönüştürmüş ve takvâ hedefi ile uyuşmayan bir yöne çekerek kötüye kullanmış oluyorlar. İman ile ve kulluk esası ile bağdaşmayan bir tavır üzere gidiyorlar.

İnsan cinselliği inkâr edilemez. Onu görmezden gelen ya da yok farzeden bir toplum yapılanması sağlıklı olamaz. İki cinsin karşılıklı konumlarını ve hassasiyetlerini göz ardı eden ve bu bağlamda giyim konusunda cinselliği görmezden gelen bir yaklaşımla isabetli çözümlere ulaşılamaz. Bu alanda insan cinselliğini temel ve gerçek bir veri olarak hep dikkate almak zarureti vardır.

Her iki cinsin fizikî ve psikolojik bütün varlıkları, karşılıklı olarak birbirleri için cinsel anlam ve değer taşır ve bu yüzden de mahremiyet çerçevesi içinde yer alır. Kadîm cinsel ahlâk ve evlilik kurumu önemini koruduğu sürece, mahremiyet ve örtünmede temel kriter bu olacak ve meselenin fıkhı (düzenleyici hükümleri) bu esasın etrafında şekillenecektir. Özetle, cinsel olan evliliğe hasredilecek ve dışarıya karşı örtülecektir.

Örtünmede cinselliğe ait olanı -haram hudutları içinde bulunduğu- tecrid etme ve gizleme vardır. Ta ki, cinsel anlam ve değer taşıdığı için kişisel sakınmaya bir vesile olan insan vücudu örtülerek korunsun, serbestçe ulaşılamayan bir hususiyet olarak saklı kalsın ve haram ilgilerin konusu olabilmek ihtimalinden çıkarılsın. Bu köklü tavır, evlilik dışı cinsel ilgilerin tamamını -hangi

düzeyde olursa olsun- (zinaya varmasa bile) mübah saymamak ve insan bedenini mahrem olmayan kimseler için, onların ilgilerinden sakınmak demektir. Örtünmenin kapsamı da bunun için geniş tutulmuştur.

Burada fitrata uygun bir tutum, cinsel potansiyelin doğasını olduğu gibi gözeten gerçekçi/kök-tenci bir değerlendirme ve sonuç itibarıyla sağlıklı bir tavır söz konusudur. En önemlisi de bunun, kulluk bilinci ve ibadet yönlenişine hizmet etme bakımından haiz olduğu elverişliliğidir. Bu noktada cinselliğin makul şekilde tecridi ve insan üzerindeki cinsel baskının -mümkün olduğunca- azaltılması kastedilmiştir ki, bu da helâl-haram ayırımının netleşmesi sonucu, bu ayırımı esas alan bir örtünme ile kabildir.

Aile ve Etrafındaki Değerler Korunmak İsteniyorsa

Allah'ın Dini'ne dayanan kadîm ahlâk, insan cinselliğini nikah bağına ve aile yapılanmasına hasretmiştir. Bunun dışı hukuken tanınmaz ve himaye görmez. Bu sebeple erkek ile kadın ilişkilerinde serbestlik anlayışının, imanlı ve dindar insanlarca kabulü söz konusu olamaz. İki cins arasında serbestliğe rıza gösteren, müsaadekâr davranan veya en azından müsamaha gösteren tavrın tamamen ters olduğu pek açıktır. Kadîm ahlâkı yaşatan İslâmiyet, bu konuyu disiplin altına almış; erkek ile kadın arasında birlikteliği hayli sınırlayarak net kurallara bağlamıştır. Örtünmeyi ilke edinmesi de bunun bir devamı mahiyetindedir. Bu bakımdan, genel olarak Batı'da bu konuda fiilen (de facto) ve hukuken (de jure) geçerli olan anlayışı, gevşeklik ifade eden alışkanlıkları ve değer yargılarındaki çözülmeyi Müslüman toplumundan beklemek ve ona taşımaya kalkışmak boşunadır. Bu tesbit elbette, konunun bir devamı olarak şekillenen seküler giyim hususunda da aynen geçerlidir.

Şu bir gerçek ki, örtünmenin egemen olduğu bir kültürde, cinselliğin evlilik yoluyla tabii ve ahlâkî çözümüne doğru güçlü bir yöneliş olacak, herkes uygun çözümün evlilikte olduğu bilincini kazanacaktır. Böyle bir toplumda gençler, çok erken çağlarından itibaren cinsel ilgi ve yönelişlerini, kendilerine bu yönde akseden toplum şuuruna göre belirleme (ya da terbiye etme) yoluna gireceklerdir.

Görülüyor ki, aile yapılanması ve onun etrafında şekillenen mahremiyet kavramı örtünme ile bütünlenir. O gözetilmemişse, toplumun nüvesi, güçlü bir desteğinden mahrum kalır ve cinsellik yavaş yavaş aile dışı çözümlere yönelir. Bu sadece nazarı bir ihtimal değil, tecrübe edilmiş yaşanan bir vakıdır. Bu durumda, hâlen Batı'da görüldüğü gibi, evlenme bir külfet gibi görülür, nikahsız birliktelikler sıradanlaşır ve evlilik dışı çocuk sayısı gitgide artar. Nesep sağlığı ve hukuku tehlikeye girer. Akrabalık bağları gölgelenir. Mal varlığının nesiller arasında intikalini düzenleyen miras hükümleri de anlamını yitirir. Kadîm ahlâktan destek alan kavramların oturmuşluğu tamamen sarsılır. Başta aile olmak üzere, onun vücut verdiği kavram ve kurumlar, temellerini kaybeder ve istikrarlarını borçlu oldukları zeminleri altlarından kayar.

Manevî ve Psikolojik Sağlık Örtünmeyi İşaret Ediyor

Bütün insanlar şu veya bu şekilde giyinirler. Ancak giyinmenin takvâya yönelik, onu çağrıştıran ruhunu sezgileriyle ve onun da ötesinde bilinçle yakalayanlar imanlı insanlardır. Onlar ilk bakışta sıradan bir iş gibi görünen giyim konusunu, örtünmeyi esas alarak "Müslümanca bir iş ve tavır" hâline dönüştürmüş; kıyafet kültürlerini dinî ve ahlâkî hassasiyetlerinin yansıdığı mazbut bir çizgide şekillendirmişlerdir. Böylece onların giyinişleri, başlı başına ahlâkî bir titizlik ve özen ifadesi olmuştur.

Açıklığın bir çeşit cinsel istismar olduğu ortadadır. Kışkırtıcı rolü ile o, karşı cins için ister istemez istismar anlamı taşır. Çünkü açıklıkta kaba ve ilkel bir çekicilik vardır. Zaten bu çekicilik kötüye kullanılmak suretiyle insanlar etkilenmek istediği için bu yola gidilmiştir. Yaygın bir şekilde açıklığın geçerli olduğu bir kültürde alışkanlık ve olayın sıradanlığı, içinde yaşanan ilkel yapının istismara elverişli karakterini değiştirmez. Hâkim kültürün böyle yapılanmış olması ve buna alışılmış olunması cinsel câzibenin etkileyciliğini kaldırır. Açıklıkta karşı cins ile, cinselliğin sürekli dahil bulunduğu bir iletişim ortamı vardır; istismar da her zaman mümkün ve kolaydır. Karşı cinsin zaafına ve ahlâkî hafifliklerine meydan açıktır. İnsanlar iletişim ve ilişkilerini, böylesine

ihkellekle malûl bir ortamda sürdürmek durumundadırlar. Zira açıklığı ve sonuç olarak cinsel câzibeyi olağan ve sıradan bir olay hâlinde serbest bırakmak, insanlar için onu öne çıkarmaktan başka bir anlam taşımaz. Bu da ortamı kaba ilkelliğe açık tutmak anlamına gelir. Böyle bir ortamda karşı cins -hiç değilse ilk planda- bir nesne, bir eşya gibi görsel yönü ile algılanabilir. Oysa insana asla bu gözle bakılmamalıdır. Çünkü o, herhangi bir obje değil, fizikî ve anatomik yapısının ötesindeki hüviyeti ile muhatap alınması gereken bir varlıktır.

Şunun açıklıkla ve dürüstçe teslim edilmesi gerekir: Haddizatında çok güçlü ve baskın bir eğilim olan cinsellik, özellikle gençlik yıllarında insanların çok büyük bir kısmı için zaten denetimi çetin bir sorundur. Bu zor sorunlarında, üzerlerindeki baskıyı azaltmak için insanlara yardımcı olmak gerekirken, bunun aksini yapmak; yani, nikah ve aile kavramını umursamayan bir tavırla açıklığı benimsemek ve mahremiyete ilişkin ahlâkî endişeleri göz ardı ederek erkek-kadın beraberliğine alabildiğine müsaadekâr davranmak, işi tamamen zorlaştırıp çıkmaza götürmekten başka bir şey değildir.

Böyle zorlaştırılmış bir ortamda beşerî ilişkiler rahatsız ve ruhen yorucudur. Özellikle ibadet psikolojisi yönünden pek aykırı, hırpalayıcı ve hayli zorlaştırıcı münasebetlerdir. İnanan insan için temel öncelik olan kulluğunu yaşama esprisine ve nefsin arınmasını ve terbiyesini amaçlayan dinî öğretimin bütününe terstir.

Örten Kıyafet Hem Ahlâkî Hem de Güzeldir

Örtünmeye karşı olanlar onu estetik bulmuyorlar. Halbuki örten kıyafet, hem etik icapların; hem de estetiğin gereklerini karşılayan bir sonuçtur. Önce şu esasta anlaşmak gerekiyor; estetik tek başına ele alınamaz. Nasıl insan ancak bütün vecihleriyle birlikte düşünülüyorsa, estetik de etik ile aynı anlam bütünlüğü içinde mütalaa edilmek gerekir. Çünkü bu iki kavram, ilâhî hikmetin iki ayrı vecihine karşılıktır. Ama farklı boyutlara karşılık oluşları zıtlık ya da aykırılık anlamı taşımaz. Birbirini bütünler ve asla ters düşmezler. Bu yüzden ürettikleri çözümler aynı doğrultuda ve paraleldir. Estetik sonuçların etik değerleri askıya aldırması veya ahlâkî icapların estetik yönden aykırı sonuçlar doğurması söz konusu olamaz. Birbirini tamamlayan

değerlerde çelişkiden bahsedilemez. Bir şeyi ahlâken benimsemişsek, estetik yönden de severiz. Gene bir şey estetik bulunmuşsa, bu onun esasen ahlâkî değer taşıdığındandır.

Ama fitrata ve kadîm ahlâkî değerlere yabancılaşmış gönülleri bu konuda ikna etmek kolay olmuyor. Onların gerçeklik algıları bölünmüş olduğu için, etiği hiç hatıra getirmeden hep estetikten söz edebiliyorlar. Oysa imanlı insan, bu ikisini birlikte düşünmek ve gözetmek durumunda olduğunun farkındadır.

Fizikî yapılarıyla güzel sayılanların bunu teşhirleri, ondan yoksun bulunanlar için bir tür ayırimcılık olduğundan utandırıcıdır; edep ve ahlâk dışı bir davranıştır. Her açıklık girişiminde aynı etik mahzur vardır. Çünkü açıklık, güzel olduğu düşünüleni göstermekle ilgilidir. Aslında sadece dünya hayatına ait geçici ve aldatıcı ölçülere dayandığı hâlde, sırf bir kısım insanlarca önem atfedildiği için birtakım izafî farklılıklara değer vermek elbette ayıptır, hiç yakışık almaz. Güzellik ve kusursuzluk bir ayrıcalık değildir. Dünya hayatında o bir imtihan konusu olarak verilmiş özel bir nasiptir. İnsanın onu hemcinsleri için bir fitne mevzuu hâline getirmemesi lazımdır. Oysa örtünmede, güzel sayılanlarla bundan mahrum olanların ya da kusurlu bulunanların aralarında mevcut olan fizikî farklılıkların alenen izlenmesine fırsat tanımamak bakımından sorun kapanmakta ve herkes için rahatlatıcı olan çözüm ortaya çıkmaktadır. Konu, özellikle yoksun ve kusurlu bulunanların ruh hâletleri açısından düşünüldüğünde, bunun ne kadar önemli bir manevî destek ve ferahlama sebebi olduğu ve özellikle de ne kadar müşfik bir tutum oluşturduğu herhalde kabul edilecektir.

Fizik alanında insan eliyle yapılan estetik düzenleme ve müdahalelerde de her zaman mutlaka 'saklama' veya 'gizleme' (kamuflej) unsuru mevcuttur. Güzellik bu usulle sağlanmaya çalışılır. Bu da örtünme kavramının paralelinde olan bir başka vaktadır. Mimariden şehirciliğe, dekorasyondan resme, makyajdan terzilik sanatına, hatta belki müziğe kadar bu hep böyledir.

* * *

Alışkanlık psikolojisi bir kısım insanları, içinde yaşadığı ortamı olduğu gibi kabule sevkeder. Bu gibiler genelde sorgulama yapmaz ve mevcut orta-

mı tartışmayı aklına getirmez. Hâkim durumda olan ve yaygınlık kazanmış bulunan kültür, onlara fitrî eğilimlerini kaybettirebilir ve nihayet kulluk gereklerini de unutturabilir. Böylece onlar alışkanlığın sevkiyle yaşarlar. Kalabalıklar için durum çoğunlukla böyledir; onlar için genelde gaflet ağır basmaktadır. Bu yüzden açıklıktan rahatsızlık duyarak onu sorgulamak, daima, iman ve kulluk bilinci ile donanmış insanların bir meselesi olmuştur.

Başörtüsü ve onun ayrılmaz bir unsuru bulunduğu örtünme, kadîm medenî toplumlarda ve hemen her devirde, insanî ve ahlâkî bir değer kabul edilmiş ve hep var olmuştur. Onun, sadece İslâm Dininde değil, Yahudilik'te ve Hıristiyanlık'ta da dini bir icab olarak benimsendiğini biliyoruz. Başlangıçtan itibaren insanlar arasında her devirde, iman ile nifakın; salâh ve takvâ ile isyan ve bozgunculuğun; ahlâk ile fıskın aynı anda farklı gruplar üzerinde bir arada gözlemlenişinde olduğu gibi; giyim konusunda da örtünme esaslarını gözetken bir geleneğin yanı sıra, onu dışlayan veya umursamayan seküler bir tavır da hep görülmüştür. İnsanların imana veya tam aksine küfür ve nifaka yönelik temel tutumları, nasıl tarihî süreçle ilgili bir mesele değilse, örtünme konusundaki temel tercih ve yaklaşımları da öyledir. Bu bakımdan, örtünmeyi yadırgayan ve ona karşı tavır koyan davranış, gerçekte sadece (belli bir tarih kesitini ilgilendirdiğini zannettikleri) İslâm'ın bir şîârına ve gereğine cephe almış olmuyor; aynı zamanda insan için fitrî olan ve onun ibadet hayatını bütünleyen kadîm hayat kültürüne de ters düştüğünü ve yabancılaşma içinde bulunduğunu açığa çıkarıyor.

Allah'ın Dini, insan cinsinin yaratılışından itibaren onun için geçerli kılınmış ve Âdem (as) ile başlayan dünya sürecinde o, daima Allah'a teslimiyet (Müslüman olmak) gereğinin sorumluluğunu taşımıştır. Hep süregelen bu hikmet, Hz. Muhammed'e (sav) gelen ilâhî vahiy ile de teyid ve ihya edilmiştir. Kozmik bir varlık olan insana, dünyada da âhirette de başarı vaad eden, onu kurtuluş ve mutluluğa ulaştıracak olan yol budur. Onun ötesi ise, bir çıkmazdır. Şu halde anlamayan, anlamak istemeyen ve ısrarla muhalefet edenler, bu zulümleriyle gerçekte sadece kendilerine yazık ediyor ve kendi geleceklerini karartmış oluyorlar. ■

ENGİZİSYON, AİHM VE BAŞÖRTÜSÜ YASAĞI

MESUT KARASHAN

Cağlar boyu karanlık, Avrupa'nın kaderi oldu. Hıristiyanlıktan önce Roma putperestliği vardı. M. 325 yılından itibaren bu putperestliğe Hıristiyanlık eklendi. Sezarların yanı sıra halka tahakküm eden ruhani otoriteler türedi. Papa "iki kılıç" öğretisiyle ceberrut iktidara ortak oldu.

Kilise, İznik Konsili'nde büyük tartışmalardan sonra ihdas edilen temel ilkelerini izah etmede ve geniş kitlelere benimsetmede büyük zorluklar yaşayacaktı sonraki dönemler boyunca. Bazen devlet içinde devlet, bazen krallıklar ve feodal beyler üstünde nihai otorite haline gelirken, zenginlik ve servetin toplandığı bir merkeze dönüşecek ve temsil ettiği inanç sistemine yönelik soru ve sorgulamalar, sömürülen yoksul kitlelerin sömürü merkezine isyanıyla birleşip derinlik ve genişlik kazanacaktı. 11. yüzyılda Kilise, Avrupa'daki ekilebilir arazilerin yüzde 30-40'ını elinde bulunduruyordu. Servet, zenginlik ve ihtişam Vatikan'da, papalık sarayında olursa caizdi. Papanın sarayında üst katlarda sefahat, bodrum katındaki zindanlarda -asiler için- işkence seansları düzenlenirdi.

Papa, Haçlı Seferleri'ni sadece İslâm dünyasına karşı örgütledi. 11. yüzyıldan itibaren güçlenen Kathari ve Waldensçiler başta olmak üzere heretik akımlar Kilise'nin örgütlediği, kanlı bastırma hareketlerine hedef oldu. Fransa'nın kuzey bölgeleri ve bugün Benelux ülkelerinin bulunduğu coğrafya sık sık Papalık güçlerinin katliam ve yağma vakalarına sahne oldu. Kilise'nin emrinde-

ki ordular çoğu zaman heretik ve Katolik ayrımı bile gözetmeksizin katlediyor, tecavüz ediyor, yağmalıyordu.

Kilise'ye vergi vermeyi reddeden, bazen Teslis'in doğruluğunu sorgulayan, ayinleri anlamlı bulmayan bu heretik akımlar için Engizisyon mahkemeleri kuruldu. Avrupalı yüzyıllarca Engizisyon terörü altında yaşadı. Sözleri birer ilahi buyruk, hatadan münezzeh, yanılmaz ve dolayısıyla geri alınamaz kesin tanrısız yargılar diye takdim edilen veya algılanan papalık engizitörleri tarafından heretiklikle suçlanmak demek, "itiraf" edinceye veya ölüncüye kadar işkenceye uğramak demekti; tabii, sanığın malının mülkünün Kilise tarafından müsadere edilip yağmalanması da cabası -belki de Kilise için işin en önemli tarafı idi. İşkence normal ve rutin bir hukuki prosedür oldu; Papa işkence uzmanları yetiştirdi; insanları dualar eşliğinde kazığa bağlayıp yakma törenleri düzenlemek için ayrıntılı prosedürler geliştirildi. Gerekçe: Heretik akımlar güçleniyor; din elden gidiyor.

Papalık sömürü ve terör düzenine tepkiler sadece heretik akımlarla kendini göstermedi. Zaman zaman Roma'daki Papalık sarayı seküler güçlerin saldırısına uğradı. Fransız İhtilali ve Napolyon'dan uzun yıllar önce Kral V. Charles'ın ordusu 1527'de Roma'ya girdiğinde tüm Roma'yla birlikte Papalık sarayını da yağmaladı. Papa Clement VII tutsak edildi, rahibeler sokaklarda tecavüze uğradı ya da genelevlere satıldı.

Fransa'nın güneyine inildikçe, Pireneler'in öbür tarafında Endülüs İslam medeniyeti varlığıyla hem Hıristiyan Avrupa için tehdit, hem de Kilise'ye karşı heretik akımlar için bir ilham kaynağı oluşturmaktaydı. 11. yüzyıldan itibaren Haçlı Seferleri'nin bir başka kolu Endülüs'ü tehdit etmeye başladı ve iç çekişmeler ve türlü zaafılar içindeki Müslümanlar bu saldırılar karşısında muhkem kalelerini bir bir yitirdiler.

1942'de Gırnata düşünce Müslüman halk kılıç zoruyla Hıristiyanlaştırma politikasıyla karşı karşıya kaldı. Vaftiz edilenleri köşe başında Engizisyon bekliyordu. Bu politikanın henüz yürürlüğe konmadığı yerlerde Yahudilerle birlikte Müslümanları da tanımalarını sağlayacak özel bir elbise giymeye veya rozet taşımaya zorlayan Kilise, böylelikle onları aşağıladığı gibi, sokakta saldırıya açık hedef haline getiriyordu. Bu şekilde pek çok ölüm yaşanmış, pek çok Müslüman şehit edilmiştir.

Engizisyon görevlilerinin hâlâ İslamî pratiklerini devam ettiren kimseleri teshiş etmek için başvurduğu yöntemler ilginç ve ibretâmez şeylerdir. İnsanları muhbirliğe teşvik veya zorlama, hatta bu amaçla kişisel ihtilaf ve kavgalardan yararlanma gibi Avrupa'nın her köşesinde bilinen yöntemlerinin yanı sıra Katolik İspanyol Engizisyonu, Endülüs Müslümanlarını düzgün kılık-kıyafetleri, temiz ve nezih görünüşleri sayesinde belirleme yoluna gitmiş, çarşıda pazarda kirli, pis kokulu ve hırpani Hıristiyan kalabalıklar arasından banyo yaptığı belli olan temiz insanları ayıklayıp engizisyon (inquisition: sorgulama) ve işkence seanslarına tâbi tutmuştur, gerçekten ve yürekten Hıristiyanlaşmadıklarını "itiraf" ettirebilmek için.

ALHM'in Leyla Şahin kararı ya da çağdaş engizisyon

Fransa'da başörtüsü yasağını protesto eden müslümanlar

1597'de, yani Gırnata'nın düşmesinin ardından yüz yıldan fazla bir zaman geçtikten sonra bile İspanyol Engizisyonu'nun yakarak ölüme mahkum ettiği "Morisko"ların suçlanma gerekçeleri arasında temiz görünmek ve sık sık banyo yapmak yer alabilmiştir. Ölüyü defnetmeden önce temiz bir bezle sarmak, tarlada, bahçede çalışırken suyla temizlik yaptığı veya yıkandığı görülmek, yakılarak infaz edilmekten ağır işkencelere, hapis ve kürek cezalarına kadar bir dizi cezaya yol açabilmiştir.

Ve tabii ki, tesettür: Zahiren Hıristiyan, içten içe Müslüman Endülüs halkı Engizisyon'un sıkı gözetimi altında pazar günleri kiliseye devam etmeye, cuma günleri kuşku çekici davranışlarda (temizlik, ibadet, istirahat vb.) bulunmamaya özen gösterebilir de, kadınların kıyafetleri söz konusu olunca Hıristiyanlara benzemekte bir kat daha zorluk yaşıyorlardı. Çünkü Müslüman kadının

1566 gibi geç bir tarihte Gırnata halkına iletilen emirnamede, Arapça kitapların toplatılması, hamamların yıkılması, Arap isim ve ünvanlarının kullanılmaması gibi buyrukların yanı sıra, Müslüman kıyafetlerinin terkedilmesi ve kadınların yüzlerini açık tutmaları da yer almaktaydı.

örtünmesi modaya uygun bir giyim tarzını yansıtan ve salt biçimsel bir vaka olmamış, bilakis iffet, takva, hayâ, hicâb vb. kavramlarla örülü bir ahlâk anlayışını esas alan, belli davranış tarzlarını da beraberinde icbar eden kapsamlı bir farklılaşmayı ifade etmiştir.

Görünüşte Hıristiyanlığı benimsemiş Endülüslü kadınların yüzyıllar içinde oluşmuş bütün bu vasıflarından derhal sıyrılmasını talep eden Kili-se otoriteleri ve İspanya kralı, yeni tebalarına “çeki-düzen” vermeyi hedefleyen emirnamelerinde zaman zaman bu konuya ilişkin düzenlemeleri de dahil ettiler. 1566 gibi geç bir tarihte Gırnata halkına iletilen emirnamede, Arapça kitapların toplatılması, hamamların yıkılması, Arap isim ve ünvanlarının kullanılmaması gibi buyrukların yanı sıra, Müslüman kıyafetlerinin terkedilmesi ve kadınların yüzlerini açık tutmaları da yer almaktaydı. Genelde bir bütün olarak Müslümanların kılık kıyafeti sorun edildiğine göre buradaki buyruğun, Hıristiyan araştırmacıların aktardığı gibi peçenin kaldırılmasından ibaret olmadığını söyleyebiliriz. Kadınların örtüsünün o tarihe kadar halledilememiş konulardan biri olarak emirnamede yer alması da anlamlıdır. Hıristiyan kadınlar elbette modern zamanlardaki gibi bir çıplaklığı tecrübe ediyor da değillerdi. Ancak kılıç zoruyla Hıristiyanlaştırılan Endülüslü kadınların şu veya bu şekilde tesettüre ilişkin bir dayatmayla karşılaşmış olmaları önemlidir. Diyebiliriz ki, tarihte ilk başörtüsü yasağı Hıristiyanlardan gelmiştir ve Avrupa’da uygulanmıştır.

Sonra aradan uzun yıllar, yüzyıllar geçti. Kili-se’yi Avrupa’nın başlıca siyasal ve ekonomik odaklarından biri olmaktan çıkararak bir dizi dönüşüm yaşandı. Galileo Galilei’nin öğretisi Kili-se’ninkine baskın çıktı. İtalyan bilgiden itibaren Avrupalı “niçin”leri terkedip “nasıl”lar üzerinde yoğunlaştı. Bilim, felsefeden ayrıldı ve bilim adamı Cennet’i yeryüzüne indirmenin vasıtalarını bulup çıkarma görevi üstlendi. Baba, Oğul ve Ru-hu’l-Kudüs, yerini, sorgudan sualden münezzehten insan aklına bıraktı. Bu şekilde putperestlik elbette sona ermedi; bilakis insan şehvet ve iştihasına konu olabilecek nesnelere oranında çeşitlendi. Maddenin sırları çözüldü, sırlardan ve kutsaldan arındırılmamış birşey bırakılmadı. Materyalizm, sadece Katolik ve Protestanlığın değil, siyasal, sosyal ve ekonomik hayata ilişkin canlı talepler içermeyen bütün kadim inanç sistemi ve geleneklerin yerini aldı veya içlerine nüfuz etti. Modernizm, doğru, sağlam ve temiz kalabilmiş ne varsa eğip bükerek, kirletip çirkinleştirerek yerkürenin ücra köşelerine doğru sirayet etme eğilimine girdi. Avrupalı, yeni bir karanlık çağa (üstelik Aydınlanma’yla başlamıştır!) adım atarken peşinden dünyanın geri kalanını da sürüklemek gibi misyon üstlenmişti. Çünkü ekonominin üstatları sınırsız büyümeyi kapitalizmin amentüsüne yerleştirmişti.

Suyla sabunun çokça kullanıldığı bu yeni karanlık çağda zihinsel ve ahlâki kirlenmeye karşı ancak zihni ve kalbi temiz kalmış olanlar direnebilirdi. Tesettür, modern, kapitalist ve materyalist kirlenmeye karşı bir kalkan olarak modernizmin başkentlerinde dikkat çekici bir görünürlüğe ulaştı. Sistemin, insanı alçaltan, bayağılaştıran, süfli ve değersiz şeylerin oyuncağı haline getiren temel işleyiş mantığını ele veren bir vaka olabilirdi kadının örtünmesi. Örtünme ve tevazu, örtünme ve utanma, birlikte bu en acımasız ve ahlâksız sömürü sistemine karşı görülmemiş bir meydan okuma anlamına gelebilirdi. Sistemin kanaat önderleri uyardı: “İslamizasyon şu an Avrupa’nın en büyük sorunu. Eğer süratle birşeyler yapmazsak, çok geç olacak.” Belçikalı “aşırı sağcı” parti liderinin uyarılarını öne çıkaran Time dergisi, kapağına, teset-

türe girmiş Mona Lisa tablosunu uygun görmüştü (Time, 28 Şubat 2005).

Avrupalı için, "aşırı" diye nitelenip yedekte tutulan grupların etrafında toplanma zamanı gelmişti. Yeni bir "din elden gidiyor" sloganının ("Komünistler geliyor" ve "İslamcılar güçleniyor" temelde bundan farklı sloganlar değildi) hukuka, insanlık ve ahlâka aykırı ne yöntem varsa tatbiki ni caiz hale getirmesi umulurdu. Nitekim ABD'de işkence "teröristler"e yönelik olduktan sonra meşru sayılması gerektiği düşüncesi son dönemlerde geniş taraftar bulmaya başlamıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi mesajı çoktan almıştı. Bugüne kadar İslamcıları ilgilendiren davalarda açıkça tarafgir davranmaktan kaçınmayan Mahkeme'nin Leyla Şahin davasında başörtüsü yasağına onay verirken öne sürdüğü argümanlar bariz biçimde siyasallaşmış bir kurumla karşı karşıya olunduğunu gösteriyordu. Türkiye'deki laikliği korumak adına yasağı onayladığını belirtmekten kaçınmayan Mahkeme, Kur'an'daki örtünme emrinin "cinsiyet eşitliği ilkesiyle bağdaştırılması zor" bir husus olduğunu belirtecek kadar da cürekârdı. En düşündürücü yaklaşımı ise, "zorunlu bir dini vecibe gibi takdim edilen veya algılanan böylesi bir simgeyi takmanın, onu takmamayı seçenler üzerinde yaratacağı etkiyi göz önüne almak zorunda" olduğunu belirtirken sergiledi.

AİHM, kimin neye, nasıl inanacağına ve bu inancın gereklerini nasıl yerine getireceğine karar vermeye kalkışan ve aynı zamanda din ve vicdan özgürlüğünü korumak iddiasındaki kurum olma özelliğini, yani temelinde yatan çelişkiyi pekiştirdi. Bu, Nazi ve Faşistlerden ancak derece farkıyla ayrılan bir tutumdur. Din elden gidiyorsa, yani çok kazanma ve çok tüketme hırsını ve bu hırsı girilebilecek bir Yeryüzü Cenneti'ne imanı kendi "mü'min"lerinden hep taze tutmalarını bekleyen bir dinden yana şüpheler yayılmaya başlamışsa, demokratik ve insan haklarına saygılı görünmeye çalışmanın ne anlamı var? AİHM ve genelde Batı dünyasının karar mekanizmaları için çok kültürlülük ve çeşitlilik elbiselerini bir kenara atma vakti gelmiştir.

Mahkeme, başörtüsünü, farklı düşünen, ina-

nan ve davranan herkes için potansiyel bir taciz ve tehdit unsuru haline getirdi. Halen baskı ve tehditlere maruz kalanlar başörtülü Müslüman hanımlar değilmiş gibi. Amerika'da 11 Eylül sonrasında ve son dönemlerde Avrupa'nın pek çok ülkesinde yaşanan yasaklama, dışlama, işten uzaklaştırma, sokaktan, görünür mekanlardan uzak tutma girişimlerine arka çıktı. Bunun bir adım ötesinde cadı avı vardır.

Cadı avı, Batı tarihinin "leitmotif'i. 15-17.yüzyıllarda çoğu Avrupa'da ve bir kısmı ABD'de yüzbinlerce insan Engizisyon tarafından cadılıkla suçlandı, işkence altında itirafa mecbur edildi ve yakılarak öldürüldü. 1940'ların ikinci yarısından 1960'lara kadar ABD'deki komünist avı, McCarthy sorgulamaları ve kara liste hadiseleri cadı avı ve Engizisyon'un geniş kitlelerce onaylanan, desteklenen yöntemler olabileceğini, demokratik kurumlara dönüşebileceğini gösterdi. Zaman zaman cadılar üretilip sürekle avları düzenlenmedikçe demokrasi yaşayamıyordu; aksi halde sistem sorgulanır. Cadı avı demokratiktir; sanıldığı gibi aksine insan hakları nosyonuyla da çelişmez..

İspanya'nın korkunç başengizitörü Torquemada bugün yaşasaydı, kendine en uygun yeri ancak AİHM'de bulabilirdi; tabii, herşeyin sofistike yöntemlerle yürütüldüğü bir çağda halkla ilişkiler endüstrisinin talep edeceği zarif ve kibar pozlarını takınmak şartıyla.

Aşırı tüketim, yeryüzü kaynaklarının israfı ve yağmalanması, nükleer teknoloji, cinsellik ve pornografi düşkünlüğü, sapkınlıkların meşrulaşması, insanın insanlığından sıyrılması... ile kirlenen bir dünyada temiz kalanların heretik konumuna düşmesi kadar doğal ne olabilirdi?

Karanlıklar, Avrupa'nın hep kaderi oldu.

Sahih, sağlam ve tutarlı bir inanç sistemine, gerçekten kutsal olan bir Kitaba ve dolayısıyla iyi ile kötünün, güzel ile çirkinin değişmez kriterlerine sahip olanlar, Avrupalının dünyayı içine sürüklediği karanlık ve kirlilikten kurtulup arınabilmenin imkan ve vasıtalarına sahipler. Onların sorumlulukları büyük. ■

BAŞÖRTÜM OLMADAN ASLA...

SİBEL ERASLAN

Yeni İlişkiler ve Yeni Söz'ler

Içinde bulunduğumuz AB tartışmalarını, yeni bir sözleşmeler döneminin başlangıcı olarak değerlendirmekten ziyade, farklı kültürlerin yüz yüze geldiği yeni bir ilişkiler durumu olarak değerlendirdiğimi ifade ederek söze başlayacağım. Bu düşüncemde, şüphesiz ki uluslararası sözleşmelerin pek çok kere insan hakları aleyhine işletilen sıcak güç dayatmalarını, işgali, katliamları ve işkenceyi engelleme kuvvetinin olmayışı etkilidir.

Bizler buradaki konuşmalarımızı henüz bitirmeden, başta Irak'ta yaşadığımız insanlık dışı katliamlar, tecavüzler ve Filistin'de hiç bitmeyen işgal ve işkenceler olmak üzere, savaş açlık yaygın hastalıklar ve kadınlarla çocuklar üzerinden olanca hızıyla devam eden cinsel taciz ve saldırılar kendilerine yeni devamlar arayıp bulacaklar da şüphesiz... Bazen, aslında çoğu kez, sözün, savaş ve işgaller karşısında giderek anlamını yitirdiğini de düşünüyorum.

Benim burada ifade etmek istediğim şey, cephe öngörülerinin dışında yepyeni bir dünyanın bizi beklediği gerçeği...

Bütün dünyada anti küresel ve anti kapitalist yeni ve genç bir kuşak hızlı bir muhalefet kuşağı oluşturuyor. İnternet haberleşmesinin de sağladığı enformatik imkanlarla artık özgürlükler konusunda çok duyarlı ve hareketli yeni bir nesil, haklar ve hürriyetler söz konusu olduğunda sadece kendi özel parantezleriyle konuşmuyorlar. Özgürlükler bahsi, sadece Müslümanlar veya azınlıklar veya

üçüncü dünya veya zenciler için değil, hepimizin insan olma ve insan onuru adına mücadelesini vermemiz gereken hayati bir konudur... Küresel açlık ve küresel adaletsizliğin ezici ve kuşatıcı rolü, sözünü ettiğimiz küresel muhalefetin en önemli itici güçlerinden. Dünyanın yönetim kurulu gibi hareket eden G8 ülkelerinin, dünya nüfusunun % 14'ünü oluşturmalarına rağmen her yola başvurarak küresel zenginliğin dörtte üçünü kontrol etmeleri, çevreyi ve insanları hiçe sayarak bütün kıtaları bir ucuz işgücü ve pazar haline çevirmeleri, iletişim ve eğitim yoluyla her şeyin farkında olan genç kuşak insanlarda bir direniş ruhu oluşmasına neden oluyor doğal olarak. Yüz binin üzerinde insanın ölümüne sebep olan, halkın bütün değerlerini aşağılayan, binlerce yıllık tarihi yağmalatan, şehirleri yerle bir eden Irak işgalinin hala insanlıkla alay edercesine "*Irak'ın Özgürlüğü*" başlığıyla naklen yayınlanıyor olması insanların tahammül sınırlarını elbette zorluyor. Tüm bunlar, gençlerde derin bir "Batı değerleri" sorgulamasına sebep oluyor.

Bugün Avrupa, Yeni Avrupalı simalarla ,asırlardan beri tanımlaya geldiği ve site dışı görmeye özen gösterdiği "öteki" ve "yabancı" kavramlarıyla yeniden bir yüzleşme içine girmiştir... Başta da ifade ettiğim ve sözleşme ifadesine göre çok daha gerçekçi bulduğum bir ilişkiler düzeyi bu... Avrupa'nın altmışların sonunda sadece pazu gücü ve ekonomik hareketlilik olarak değerlendirdiği Avrupa'daki Türkiye göçmenleri üzerinden konuştuğumuzda bile durum değişen bir ilişkiler düzeyini

işaret etmekte...

Sözgelimi yetmişlerde "işçi" olarak Almanya'ya gitmiş pek çok vatandaşımızın üçüncü kuşağı bugün sadece, bilek ve istihdam gücüyle değil, siyasi katılım, eğitim ve sanat talepleriyle de Avrupa için yeni bir ilişki talebiyle ortadalar... Keza 68'e kadar Türkiye üniversitelerinde bile görülmeyen başörtülü kızlar, ülkemizdeki yasaklamalardan dolayı Avrupa'nın yeni göçmenleri olarak ortadalar. Veya, bir zamanlar ülkelerini işgal ettiği ve sömürgeleştirdiği pek çok Kuzey Afrikalıyla yeni bir yüzleşme içine giren Fransa'nın durumu da öyle...

Artık Avrupa'dan hareket eden bir Haçlı seferinden değil, tersinden mağrip ve şark üzerinden Avrupa'ya bir hareketten söz ediyoruz. Üstelik sadece ekonomik sebepler ve sosyal refah beklentisi değil, eğitim, sanat ve demokratik imkanlar çerçevesinde de Avrupa bugün farklı kültürlerin talep üşüşmeleriyle karşı karşıyadır...

Avrupa'da Yeni Kadınlar, Sözleri ve Vatandaşlık Eleştirileri

Avrupa ülkelerinin tüm bu taleplere karşı geliştirmeye çalıştığı "avrupalı olmak" koşulu ise, her ne kadar entegrasyon şeklinde ifade ediliyorsa da çok kültürlülüğe karşı direnebilme konusunda bir zaman kazanmadan başka bir şey değildir. Zira mevcut Avrupa uygulamaları, bizlere, entegrasyondan ziyade asimilasyon izlenimi vermektedir. Fransa'da okuluna devam edebilmesi için başörtüsünü çıkarmaya zorlanan bu yüzden saçlarını kazıtan Cennet Doğanay örneğinde olduğu gibi, farklı kültürlerin "uyum sağlayamama" retoriğinden hareketle yapılan baskıların, evrensel hukuk beyannameleri veya örneğin AİHM'nin kayıtlı bulunduğu AİHS ile asla bağdaşmadığını anlayabilmek için bilgin olmak gerekmiyor. Bugün Fransa ve Fransız mahkemeleri bağlı ve kayıtlı buldukları kanun ve uluslararası hukuk metinlerini de bir tarafa bırakarak, yeni göçmen ve işçileri ve onların çocuklarını "uyum sağlayamamak" gibi muğlak ve yoruma açık bir kavramla cezalandırıyorlar... Fakat göçmen işçiler için işletilebilen bu "desentegrasyon" savunması örneğin Fransa'nın kendi vatandaşları için söz konusu olduğunda durum daha da çetrefilleşiyor. Fransa, başlarını ört-

meye karar veren kendi kızlarına karşı da entegre olmadılar savunmasını yapabilecek mi? Şüphesiz ki hayır! Demek ki maksat insanların Avrupalılık Kültürüne entegre olup olmadıkları değil, demek ki maksat Avrupa sitesi için belirlenmiş renk olan beyazın, Avrupa sitesi için belirlenmiş din olan Hıristiyanlığın dışında hiçbir şeye hayat sürme hakkı tanımamakla ilintili... Hatta beyaz ve Hıristiyanlık Avrupalı olabilenler, günün birinde İslam dinine inanır olduklarında derhal Avrupalı olmaktan tard edilebiliyorlar da... Tıpkı Lila ve Alma Levy kardeşlerde olduğu gibi.

Lila ve Alma Levy-Omari
Tam da Fransa'nın Sinir Ucuna Bastı
Aubervilliers'den Haber Yapan Economist Muhabiri
(23 Ekim 2003)

Peki ne oldu da iki kız kardeşin okullarına başörtüsüyle gelmesi Fransız toplumunu ikiye böldü? Bu konu *inanç özgürlüğü* çerçevesinde mi yoksa *laikliğin korunması* bağlamında mı ele alınmalı, diye yoğun bir tartışmaya neden oldu.

Levy kardeşlerin davasıyla Fransa'nın gerçek anlamda çok kültürlülük olgusuyla ilk kez karşılaşmış olduğunu söyleyebiliriz. Genç kadınlarda ve öğrenciler arasında başörtüsü olarak görünür olan bu durum, çok kültürlülüğe hazır olmayan, "öteki"ne sadece *asimile* etme düşüncesiyle yaklaşan muhafazakârları baskı ve sindirme için formül aramaya yöneltti. Genç kızlar kendi seçimleriyle örtünüyorlardı hatta bazen ailelerine rağmen bunu yapıyorlardı. Örneğin tartışmaların odağındaki Lila ve Alma'nın anneleri laik bir Cezayirli, babaları Musevi, büyükanneleri ise hristiyan... Bu yepyeni bir ilişki düzeyi ve Fransa'nın alışkın olduğu, beyaz-hristiyan ve Avrupalı sağlamlasını bozan farklı bir atak...

Başörtüsünün devlet okullarında ve kamusal işyerlerinde yasaklanması için kanun çıkarılmasını

Türkiye’de vatandaşların inancını devlet düzenliyor. İnanç, devletin tarif ettiği ve izin verdiği ölçüde bizlere sunulan bir vatandaşlık görevi telakkisi olunca Avrupa’nın kendi iç tartışmalarına, Türkiye iç uygulaması vasıtasıyla, yeni bir kısıtlayıcı içtihad daha girmiş oluyor.

destekleyenlerin isteği, yabancıların Avrupa’da yaşadıklarını asla unutmadan Fransız değerlerine kayıtsız şartsız uyum sağlamaları ve farklılıklarını, geldikleri yerlere ait değerleri, hatıraları içlerine gömmeleri.

Tartışmaları izlemek için Paris’e gelen BBC muhabiri **Caroline Wyatt**’la orta yaşlı bir işadamı olan Fransız arkadaşı Antonie, bir restoranın cam kenarında oturup insanları seyredelerken önlerinden öpüşerek ve sarılmış halde iki genç erkek geçiyor. Arkadaşı birden *‘ne tiksindirici!’* deyince Caroline, *‘kim’* diyor, *‘şu adamlar mı?’* *‘Hayır canım’* diyor adam, *‘onların arkasından gelen şu iki kadın’*. “Konuşarak yürüyen iki başörtülü kadını gösteriyordu arkadaşım” diyor Wyatt. *‘Nedir kötü olan?’* dediğinde de, *‘başörtülü olmaları, Fransa buna izin vermemeli’* cevabını aldığını söylüyor. Bunun Fransız değerlerini ve kültürünü reddetmek, kendi kimliklerini kaybetmeme hususunda fazla ısrarcı olmak anlamına geldiği üzerine uzun bir söylev çekmiş arkadaşası.

“Fransa’nın değerlerine uyma”yı nasıl anladığını şöyle açıklıyor Lila *Economist*’e: *“Ben bir Fransız’ım. Burada doğdum. Fakat Fransız olmanın kriteri nedir? Katolik olmak mı? Eğer öyleyse biz Müslüman olduğumuza göre buraya ait değiliz demektir.”*

Bugün gerek Fransa’da gerekse ülkemizde işletilen başörtü yasaklamalarının hiç bir hukuki ve sofistike gerekçesi yoktur. Fakat emperyalist-

lerin baskılarına gerekçe olarak uydurduğu “önleyici vuruş”, “muhtemel ve yakın tehlike” kavramları eşliğinde dikte ettirilen faşizan bir uygulamayla da karşı karşıyayız... Müslüman kadınlar ne yaptıklarından veya ne yapmadıklarından dolayı değil “öyle olduklarından” dolayı cezalandırılmaktadırlar... Bu açık bir ırkçılık, açık bir ayrımcılık ve dışlayıcı bir laiklik anlayışıdır... Maalesef, inanç özgürlüğü kavramı, açık ırkçılık, açık ayrımcılık ve açık dışlayıcı laiklik saldırısıyla anlamını ve hayatiyetini yitirmekle karşı karşıyadır...

İnanç özgürlüğü bahsinin veya diğer insan haklarının, bazı insanları ilgilendirdiği ve bazılarını ise ilgilendirmediği düşüncesini belki pratik ve kolay, fakat evrensel hukuk kavramı ve teminatını zedeleyecek bir eksiklik olarak gördüğümü ifade etmeliyim. Tıpkı ırk ayrımcılığına karşı çıkarırken zenci olmamız gerekmediği gibi...

Evrensel olduğu İnsan Hakları Beyannamesi ve Avrupa İnsan Hakları Beyannamesinde deklare edilen **“İnanç Özgürlüğü”** kavramının etrafında gezinirken, aslında bu ifadenin yer yer, *“din özgürlüğü”*, *“vicdan özgürlüğü”* ve *“düşünce özgürlüğü”* gibi paralel kuşak özgürlüklerle açıklandığına da rastlamak, bende **“haklar ve evrensellikleri”** konusunda ciddi şüpheler uyandırdı...

“İnanç Özgürlüğü” bakışını ve uygulamalarını Fransa, Almanya, İngiltere ve Hollanda gibi ülkeler üzerinden takip ettiğimizde de zaten evrensellikten ziyade, çarpıcı bir **görecelik** söz konusu... Fransa’nın şüpheli ve kısıtlayıcı, Almanya’nın idealistçi ve fakat daha Hıristiyanlığa yönelik, İngiltere’nin demokratik ve serbestlikçi, Hollanda’nınsa kamuoyu tepkilerine yönelik kurguladığı ve baktığı **“inanç”** meselesi, nihai kararları henüz verilmemiş karmaşık bir ilişkiler düzeyini resmediyor. Kendi içinde bir özgürlük olarak inanca dair yeknesak bir bakışı olmayan Avrupa’nın nazarında farklı kültürel, tarihi ve siyasi geçmişiyle Türkiye’yi sunmak ise bir o kadar sorunlu yeni bir ilişki düzeyi... Zira Türkiye’de vatandaşların inancını devlet düzenliyor. İnanç, devletin tarif ettiği ve izin verdiği ölçüde bizlere sunulan bir vatandaşlık görevi telakkisi olunca Avrupa’nın kendi iç tartışmalarına, Türkiye iç uygulaması vasıtasıyla, yeni bir kısıtlayıcı içtihad daha girmiş oluyor...

Sorun Avrupa'nın inanç dediğinde ne anlıyor olmasıyla da ilgili. Avrupa'nın din derken Hıristiyanlığı ve fakat Sezar'ın hakkının Sezar'a Tanrı'nın hakkınınsa göklere hapsedilmiş olarak Tanrı'ya ikram edildiği bir Hıristiyanlığı anladığı da bir başka gerçek. Avrupa'da kendine özgürlük bahşedilmiş din, zaten hayatta yaşama kabiliyetini neredeyse yitirmiş hayattan çekilmiş bir Hıristiyanlık... Oysa Avrupa ile ilişkiyi zorlayan İslam Dini hem müntesiplerinin genç, kalabalık ve dinamik yapısı itibarıyla, hem de hayata dair yaşama talepleriyle, Avrupa'nın inanç olarak algıladığı Hıristiyanlıktan çok farklı...

Bu bağlamda ifade hürriyeti argümanı ile savunma geliştirmek belki daha anlamlı olacaktır. Zira dışta ifade edilemeyen özgürlükler gerçek anlamıyla özgürlük değildir... İfade hürriyeti bir kavşak özgürlük olarak yaşama ve düşünce hürriyetinin de, anlam ve içeriğini sağlar...

Bugün baskıcı uygulamalar ve önleyici vurular aracılığıyla Avrupa'dan ve modern dünyadan uzaklaştırılacağı zannedilen İslam; günümüzün ve geleceğin dinidir... Dünyadaki bütün tartışmaların odağındaki İslam dinini, dışarıdan ve tanımlayıcı bakış açısıyla yorumlamak hiçbir meseleyi çözmeyecektir... Müslümanlar işgal, tecrit, işkence ve nükleer tehditle inançlarından vazgeçecek değiller...

Bu noktada hak ve hürriyetler söz konusu edildiğinde "ifade hürriyeti" kavramının anlam ve içerik olarak altının çizilmesi gerektiğini düşünüyorum. İfade hürriyeti, muhafazakar devlet reflekslerine ve uluslaştırma projelerinin yoğunlaşmış dışlayıcı sınırlarına karşı aslında kadınlar olarak hepimiz için de önemli bir vurgu... Zira ifade kabiliyetinden yoksun, konuşturulamayan ve dışa vurulamayan şey'lerin, var olduğundan bahsetmenin de bir anlamı yok. Yaşama ve düşünme özgürlüğünden bahsedebilmemiz için öncelikle var olmak gerekiyor. Varlığımızın en büyük delili de halen "söz"...

Ben burada söz söylemesine ve dolayısıyla var olmasına izin verilmeyen kadın fotoğrafları üzerinden açılan yeni bir sayfaya dikkat çekmek istiyorum... Bu fotoğraf, Lili ve Alma Levy kardeşlerin fotoğrafıdır. Zira Fransa Devlet Başkanı başta olmak üzere pek çok Fransız aydınının da ifade ettiğinin tersine, Fransa'da İslam dini sadece varoş-

lardaki yoksul ve çoğu kaçak göçmenlerin dini değildir. Bir dini ve müntesiplerini yoksulluk, eğitimsizlik ve göçmenlik üzerinden tanımlamak belki politikacılar nazarında kolaylık sağlayabilir. Ve fakat Lili ve Alma örneğinde olduğu gibi, gün gelir, hijyenik sitenizin içinden vatandaşlarınız da "yabancı" ve "tanımsız" muamelesi yaptığınız bir kimlikle kendilerini ifade etmeye karar verebilirler... İşte Lili ve Alma Levy davasını bir hukuk mücadelesi olmaktan çıkarıp modern zihin ve ulus inşası eleştirisi haline getiren süreç de tam burada başlıyor. Modern sonrası çağın en belirleyici ve beklide öngörülemez karmaşık yapısı itibarıyla bilim dışı sayılabilecek bu eşliğine "ilişkiler" damgasını vuruyor. Başlattıkları ilişkiler ve genişlemelerle her kesim için huzursuzluk doğuracak bu yeni sayfa kadınlar aracılığıyla açılıyor... Dışlayıcı laiklik ve dışlayıcı milliyetçilik tavırlarıyla kendilerini muhkemleştireceğini düşünen uluslaştırma projeleri bu yeni kadın fotoğraflarıyla ciddi darbeler almaktadır ve almaya da devam edecektir...

Türkiye'de 1990'ların yarısından itibaren kuvvetle tartışmaya başladığımız "kamusal alan" kavramının kadınlar/ gövdeleri/ bedenleri/ giysileri üzerinden devam ediyor oluşu da yeterince manidar. "Cumhuriyetin ulusal kimlik idealine zarar verdikleri düşünülen etnik-dinsel kimliklerin özel alana sığamaması, görünürlük kazanmaya, konuşmaya ve siyasete katılım talebinde bulunmaya başlaması nedeniyle" kamusal alanı tartışmaya başladık. (Nigar Bulut Tuğsuz, *Tezkire Dergisi* 2004)

Bir hukukçu olarak, günümüz Türkiye'sinde, kamusal alan kavramının hukuki bir kavram olmadığını ve fakat içinin siyasiler tarafından doldurulduğu değişken ve asla cezai ölçüt olamayacak bir mefhum olduğunu da biliyorum. Kamusal alanda görünür olmanın iki aracı olarak kabul edilen "kılık-kıyafet ve söz"ün en başta önemine binaen altını çizdiğim ifade hürriyetiyle ne kadar bitişik olduğu da aşikardır... Levy'ler, İntisar'lar, Leyla Şahinler ve yüzbinlerce örtülü çağımız kadınları için önemi de bununla alakalı zannedirim: çünkü bu fotoğrafların hepsi söyleyecek sözü olan kadınlarla ilgili. Hem de sözünün bedelini kılık kıyafetleri üzerinden ödemek zorunda kalan kadınlar var bu fotoğraflarda... ■

BAŞÖRTÜSÜ YASAK MI?

REŞAT PETEK

Konu başörtüsü olunca, “başörtüsü yasak mı” sorusu ile başlamak en doğrusu. Hangi sebeple olursa olsun fiilen uygulanan bir “yasak” olmasaydı, bu konuyu yıllardır tartışmaya zaten gerek olmayacaktı. Konu güncelliğini koruduğu ve sorun hala çözülmediği için, geçirdiği aşamalara bakmadan bu sorunun cevabını arayarak başörtüsü meselesini ele almamız gerekir.

Türk Dil Kurumu “yasak” kelimesini, “bir işin yapılmasına karşı olan yasal veya yasa dışı engel, memnuiyet” olarak tanımlıyor.

Yasak bölge, yasak kitap, seçim yasağı, av yasağı gibi yasal yasaklardan söz edildiği gibi, yasak aşk, yasak meyve gibi yasal olmayan ama din ya da örf'e göre söz konusu yasaklardan da söz ediliyor.

Yasal olan yasaklar, kavramı içinde ifade edildiği gibi bir yasaya dayanıyor. Örneğin “askeri yasak bölge, izinsiz girmek yasak” levhalarıyla karşılaşıyorsanız, veya askeri personelin toplu olarak söz ve yazı ile müracaatta bulunmalarının yasak olduğundan, ya da siyasi faaliyette bulunmalarının, sözlü veya yazılı beyanat vermelerinin yasak olduğundan bahsediyorsanız, Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununda bu yasaklara dair yasal düzenlemeler karşınıza çıkıyor. Bu yasakları ihlal etmenin yaptırımları -cezaları- da yer alıyor.

Yasal olmayan yasakların dayanağı ise din, örf ve adetler. Bunların yaptırımı da ya bireylerin kendi vicdanları ile ilgili ya da toplumun kınaması dışlaması şeklinde tezahür ediyor.

Bir de hiçbir yasal dayanağı olmayan, örf, adet veya dini inanışlara da dayanmayan, keyfi uygulamalara bağlı yasaklar var.

Şimdi yeniden başa dönüp soruyorum. Başör-

tüsü yasağı bu tanımların hangisine uygun. Başörtüsü takanlar ekseriyetle “dinimizin emri gereği takıyoruz” dediklerine göre, kendi vicdanlarınca dini bir yasak işlemiyorlar. Toplumumuzdaki örf ve adetlere göre de kimse başörtüsünün yasak olduğunu iddia komikliğinde bulunmuyor. Öyleyse başörtüsü yasağının yasal bir dayanağı olmalı değil mi ?

Yasak Yasal mı ?

Yasalar resmi gazetede yayınlanan aleni kurallar olduğuna, kimse kalkıp da sizin bilmediğiniz yasalar var diyemeyeceğine göre, şimdi burada bir kez daha malumu ilan ile iddia ediyorum ve aksi iddia sahiplerine meydan okuyarak söylüyorum ki, Türkiye’de yasal bir başörtüsü yasağı yoktur. İlegal, yasa dışı, hukuk dışı, örf ve ahlak dışı bir yasak vardır. Keyfi ve zorbalığa dayalı bir uygulama vardır.

Bu konuyu biraz daha açalım. Aslında temel insan hakları, klasik ifadesi ile hayat, hürriyet ve mülkiyet haklarıdır. Bunlar insanların doğuştan sahip olduğu haklardır. Kılık kıyafet de, hürriyet hakkı çerçevesi içinde mütalaa edilen haklardır. Başörtüsü takmak veya takmamak da, din ve vicdan hürriyeti, kılık kıyafet hürriyetinin bir yansıması olarak mütalaa edilmelidir. Bir hukuk kuralı ile, yasa ile ayrıca kılık kıyafetin serbest olduğunu ifadeye de gerek yoktur. Aslıolan hürriyetlerdir. Tahdit ve yasaklar istisna olabilir. Nasıl ki yaşamak serbesttir, yemek -içmek serbesttir gibi, yaşamaya serbestlik tanıyan bir yasaya ihtiyaç yoksa, başörtüsü serbesttir şeklinde bir yasal dü-

zenlemeye de ihtiyaç yoktur. Demokratik sistemlerde bunun aksi iddia edilemez.

Bu izahlar ışığında olaya baktığımızda, yasal başörtüsü yasağından söz edebilmemiz için yasağı düzenleyen bir kanun bulunması gerekir. Türk hukuk sistemi içinde böyle bir yasa yoktur. (Bu arada belirtmeliyiz ki böyle bir yasa olsaydı bile, temel insan haklarını sınırlayan bir düzenlemenin haklı ve hukuka uygun olduğunu söyleyemezdik.) Tam aksine idarenin yasa dışı başörtüsü yasağı uygulamalarının başka türlü önü alınamayınca, üniversitelere yönelik olarak, kılık kıyafetin serbest olduğuna dair yasa çıkarılmıştır. 2547 Sayılı Kanunun Ek.17 maddesi ile yapılan bu düzenleme halen yürürlüktedir.

Anayasa Mahkemesi Kararları

Yasakçı zihniyet, illegal uygulamaları hukuki dayanaktan yoksun olunca Anayasa Mahkemesinin bir kararının gerekçesine göre yasağı uyguladığını ileri sürerek sorumluluğu üzerinden atmak istemektedir. Oysa Anayasa, hukuk, ve Anayasa Mahkemesi konusunda birazcık bilgi sahibi olanlar, Anayasa Mahkemesinin kanun koyucu gibi yeni bir hüküm tesis edemeyeceğini, sadece açılan davalarda Anyasaya aykırılık iddiasını değerlendirerek, kanunun iptali veya iptal isteminin reddine dair karar verme yetkisinin olduğunu bilirler. Bu husus Anayasa'nın 153.maddesinde düzenlenmiştir. "Anayasa Mahkemesi bir kanun veya kanun hükmünde kararnamenin tamamını veya bir hükmünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni

bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez."

Eğer Anayasa Mahkemesi kural koysaydı, demokrasiden ve hakimiyetin kayıtsız şartsız milletinin olduğu ilkesinden söz etmek mümkün olmazdı.

Kaldı ki, üniversitelerde başörtüsünü serbest bırakan yasal düzenleme iptal edilmemiştir. Bu konudaki gelişmeleri özetlersek; 1989 yılında Ek.16.madde ile, "Dinî inanç sebebiyle boyun ve saçların örtü veya türbanla kapatılması serbesttir." Şeklinde yasal düzenleme yapılmıştır. Bu yasanın iptali için yapılan başvuru sonucu, Anayasa Mahkemesi 1989/1-12 sayılı karar ile bu yasayı iptal etmiştir. Bu süreçte de yasal olmayan başörtüsü yasağı keyfi tasarruflarla sürdürüldüğü için, milletinin iradesini temsil eden TBMM, 2547 Sayılı kanunun Ek.17.maddesi ile yeni bir düzenleme getirmiştir . "Ek Madde 17.- Yürürlükteki Kanunlara aykırı olmamak kaydı ile; Yükseköğretim Kurumlarında kılık ve kıyafet serbesttir."

Bu kanunun iptali için yapılan başvuruyu Anayasa Mahkemesi, 9.4.1991 tarihinde 1990/36 E. 1991/8 sayılı kararı ile reddetmiştir. Sonuç olarak Ek Madde 17 yürürlüktedir. Yürürlükteki kanunlara aykırı olmamak kaydı ile Yükseköğretim Kurumlarında kılık ve kıyafet serbesttir.

Buraya ilginç bir not daha düşelim. O zaman Anayasa Mahkemesi üyesi olan, Sayın Cumhurbaşkanı Necdet Sezer de, kanunun iptali gerektiği yolunda muhalefet gerekçesi yazarken, bu kanun iptal edilmediği sürece üniversitelerde başörtüsü dahil hiçbir kılık kıyafet sınırlaması getirilemeye-

ceğine işaret etmiştir. Ne yazık ki şimdiki uygulamaları, hem hukuk ile hem de kendi ileri sürdüğü görüşleri ile çelişki teşkil etmektedir.

Ceza Yerine Geçen Güvenlik Tedbirleri

Buraya kadar başörtüsü yasağının yasal bir dayanağının olmadığını, yasa dışı bir yasağın fiili güç kullanılarak sürdürüldüğünü ortaya koyduk. Zaten yasal bir yasak söz konusu olsaydı, bu yasağı ihlal edenlere uygulanacak ceza da o yasa da yer alacak, olayın failleri mahkemelere sevk edilerek, hak ettikleri cezalara çarptırılacaktı. Yasak yasal olmadığı içindir ki, başörtüsü yasağını ihlal ediyor gerekçesi ile mahkemelere sevk edilip cezalandırılmış tek kişi bile yoktur. O yasakçı zihniyetin yapacağı tek şey kalmaktadır. İdari tasarrufları ile fiili güç kullanarak, "ceza yerine geçen bir güvenlik önlemi" uygulamak suretiyle, başörtülü öğrencileri üniversite kapısından içeri sokmamak. Bu yolla kendilerini yargı mercii yerine koyarak, başörtülü öğrencilere güvenlik önlemi adıyla ceza uygulamaktadırlar. Haklarında geçici veya daimi olarak okullarından uzaklaştırılmalarına dair karar verilmemiş, bu kararlar idari yargı mercilerinden geçerek kesinleşmemiş başörtülü öğrenciler, kapılara konulan güvenlik görevlilerine verilen "kanunsuz emir" ile "yasak" denilerek okullarına alınmamaktadır. Bu fiili durum Anayasadaki tanıma uygun olarak, "ceza yerine geçen güvenlik tedbiridir" dir. Böyle bir güvenlik tedbirinin uygulanabilmesi için de mutlaka kanunla düzenlenmiş olması gerekir. Anayasanın 38. maddesi bu konuyu da kapsamaktadır:

Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar

Madde 38.- Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Suç ve ceza zaman aşımı ile ceza mahkumiyetinin sonuçları konusunda da yukarıdaki fıkra uygulanır.

Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.

Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse

suçlu sayılamaz.

Başörtüsü yasağı tartışılırken şahsen çok üzerinde durduğum, ancak çok az tartışılan bir maddede Anayasanın 38.maddesidir. Burada kanunsuz olarak uygulanan güvenlik tedbirleri vardır. Kanunsuz emirlerle başörtülü öğrenciler okullarına alınmamaktadır. Öğrencilerin öğrenim hayatları sona ermekte, eğitim özgürlüğü engellenmektedir. Hep yüksek tahsil, üniversite umuduyla çalışıp alınının teri ile kazandığı fakültelerine yasa dışı bir uygulama ile son vermek mecburiyetinde kalmak, ancak bu durumu yaşayanların anlayabildiği bir durum ki, sorumluluk mevkiinde olanlar hala zamandan ve zeminden söz ederek meselenin çözümünü ertelemektedirler.

Başörtüsü Yasakçılığı Suç İşliyor

İzahlarımız ışığında şu soru sorulabilir, sorulmalıdır. Yasal olmayan başörtüsü yasağını, kanunsuz idari tasarruflarla sürdürenler, bu konuda emir verenler, kanunsuz emirleri uygulayan görevliler suç işlemiş olmuyor mu? Suç işliyorlarsa haklarında neden soruşturma yapılmıyor?

Öncelikle ve katiyetle belirtmeliyiz ki, hukuk keyfiliği kabul etmez. Keyfi uygulamalar yasalarda tanımlanan bir suç tipine uygun ise, orada suçtan ve öngörülen cezadan bahsedilebilir.

Türk Ceza Kanununda, yasal olmayan başörtüsü yasakçılarının eylemleri suç olarak tanımlanmış ve cezalandırılmaları da öngörülmüştür.

Türk Ceza Kanununun 188.maddesinin 6.fikrasını birlikte okuyalım:

TCK. Madde 188/6:

"Bir kimse, gayrimeşru olarak her türlü eğitim ve öğretim kurumlarına veya öğrencilerin toplu olarak oturdukları yurt veya benzeri yerlere veya bunların eklentilerine girilmesine veya orada kalınmasına kişiler veya eşya üzerinde zor kullanarak veya başkalarını tehdit ederek engel olursa yukarıdaki fıkrada gösterilen ceza ile cezalandırılır." (iki yıldan dört yıla kadar hapis)

Bu maddede yazılı suçun unsurları:

- 1-Her türlü eğitim ve öğretim kurumu olması (yükseköğretim de bu kapsamdadır)
- 2-Bu kurumlara girmeye hak kazanmış öğrenci olması
- 3-Öğrencilerin öğretim kurumlarına girmeleri-

nin gayrimeşru olarak (yasal olmayan yasak ile) engellenmesi

- 4-Engellemeyi uygulamak için kişiler üzerinde zor kullanılması.(güvenlik görevlilerine verilen kanunsuz emir ile, öğrenciler üzerinde zor kullanılarak öğretim kurumlarına alınmaması)
- 5-Bu yasağı uygulayanların kasıtlı, bilinçli davranması.

Bu bölüm ceza hukukçularının daha iyi değerlendirecekleri bir husus olmakla birlikte, konunun iyi anlaşılabilmesi yönünden biraz detaylı izah edilmiş olup, yasakçuların işlediği suç tipini tanımlamaktadır.

İkinci sorumuza gelince. Neden haklarında soruşturma yapıp dava açılmıyor?

Burada iki husus karşımıza çıkmaktadır. Birincisi eylemi gerçekleştirenlerin statüleri gereği 2547 sayılı Kanunun sağladığı dokunulmazlıklar. Dokunulmazlıklar diyorum, çünkü ilk soruşturma açılıp dosyanın mahkemelere intikal etmesi YÖK ve hiyerarşik olarak alt birimlerinin verecekleri izinlere bağlı kılınmış. Yasa dışı yasağı uygulama talimatı verenlerin kendileri hakkında soruşturma izni vermelerini beklemek, ancak bizim kanunlarımızda olan bir düzenleme olarak sırtılmaktadır.

İkincisi ise, soruşturma usulündeki bir yorum ile ilgilidir. TCK'nun 188. maddesinde tanımla-

nan, eğitim özgürlüğünü engelleme suçu ile ilgili olarak kanaatimce Cumhuriyet Savcıları YÖK'ten izin beklemeden doğrudan doğruya soruşturma yapabilirler. YÖK kanununun 53/C-7 maddesi bu hususu düzenlemektedir .

YÖK Kanunu madde 53/C-7:

İdeolojik amaçlarla Anayasada yer alan temel hak ve hürriyetleri,devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü veya dil, ırk, sınıf, din ve mezhep ayrılığına dayanılarak nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak amacıyla işlenen suçlarla bunlara irtibatlı suçlar, öğrenme ve öğretme hürriyetini doğrudan veya dolaylı olarak kısıtlayan, kurumların sükun, huzur ve çalışma düzenini bozan boykot, işgal, engelleme, bunları teşvik ve tahrik, anarşik ve ideolojik olaylara ilişkin suçlar ile ağır cezayı gerektiren suçüstü hallerinde, yukarıda yazılı usuller uygulanmaz; bu hallerde kovuşturmayı Cumhuriyet Savcısı doğrudan yapar.

Yasal olmayan, keyfi bir yasak uygulaması olsa olsa uygulayıcıların ideolojik amaçlarla uyguladığı bir yasak olabilir. Temel hak ve hürriyetlerden öğrenme ve öğretme hürriyetinin kısıtlanması, engellenmesi, Cumhuriyet Savcılarında doğrudan soruşturma yapma yetkisi vermektedir.

Anayasanın 42.Maddesinde, "kimse eğitim ve

öğretim hakkından yoksun bırakılamaz” hükmü yer alırken yasa koyucu eğitim öğretim hürriyetini engelleyenleri de eylemin önemine binaen doğrudan Cumhuriyet Savcılarının soruşturma yetkisi kapsamında düzenlemiştir.

Yasalarını Uygulayamayan Yürütme

TBMM’de görüşülüp kabul edilen ve resmi gazetede yayınlanan kanunların son maddelerinde, bu kanunları Bakanlar Kurulu yürütür denilmektedir. Bu da yasanın bir maddesidir. Meclis yasama görevini yerine getirerek, yasaların uygulanması, uygulattırılması görevini yürütmeye tevdi etmektedir.

Başörtüsü yasağı konusunda, yürütmenin uygulamadığı/ uygulatmadığı yürürlükte olan bir yasa vardır.

Başörtüsü konusunda hükümetin siyasi görüşü, vaadleri ne olursa olsun, öncelikle yasaları uygulamak gibi esas bir görevi söz konusudur. Bu görevin hiçbir gerekçe ile savsaklanması mümkün değildir. Yürütme/hükümet bu konuda “mutabakat” gerekçesi ile topu taca atamaz. O zaman diğer yasaların uygulanmasında da toplumsal mutabakat neden aramadıkları sorulur.

Demokrasi Varsa Çözüm Vardır

Şimdi ülkemizde güçlü parlamento desteğine sahip bir iktidar bulunmaktadır. Ülkemizin Başbakanının eşi ve kızları da, Meclis Başkanımızın eşi ve pek çok milletvekilinin eşi de başörtülüdür ve başörtüsü mağdurdur. Başörtülülerin mağduriyetleri devam etmektedir. Hiç kimse bu iktidardan, başörtülüler lehine, başı açık olanların aleyhine bir uygulama beklememektedir. Beklenen adalettir. Geciken adalet adalet olmaktan çıkmaktadır. Hayatları kararın, umutları sönen mağdurlara biraz daha bekleyin demenin hiçbir haklı yanı olamaz. Hele bir de “haydi kızlar okula” kampanyaları düzenlenmesi, okul kapılarında döndürülenlerle alay etmek değilse, örtünme hürriyetinizden vazgeçerek gelin anlamına gelmiyor mu? Yasa dışı başörtüsü yasağının kalkması için millet çözüm yolunu göstermiştir. Yasağı kaldıracağını vaad edenlere tam yetki vermiştir. Demokratik sistemlerde yöneticiler yetkilerini millettendirir.

ve millete hesabını verir. Sorumluluk sahibi olanlar, kendilerini başörtüsünden mağdur olanların yerine koymalıdır. Kendileri için erteleyemeyecekleri mağduriyetlere başkalarının biraz daha katlanmalarını istemek, ne insani, ne ahlaki, ne de hukukidir.

Öyleyse çözüm nedir ?

Başörtüsü konusunda yeni bir yasaya asla ihtiyaç yoktur.

Yasalarla başörtüsü serbesttir. Yasaları uygulayamayan, keyfi uygulamalar yapan, suç işleyen yasadışı kişiler vardır.

Bu yasadışlıların yargı önünde hesap vermesini engelleyen, onlara dolaylı da olsa dokunulmazlık zırhı görevi yapan yasalar vardır ve bu yasaları değiştirmek, yürütmenin teklifi ile TBMM’nin yetkisi dahilindedir.

Yasadışlıların iddia ettiği gibi, yasama,yürütme ve yargı organlarını bağlayıcı nitelikte Anayasa Mahkemesi kararı yoktur. Karar gerekçeleri asla kanun değildir.

Demokrasi varsa, hukuk devleti ise kanun yasal olmayan başörtüsü yasağını kaldırmaktan daha tabii bir şey olamaz.

Sonuç olarak, başörtüsü mağdurları yasal haklarını istiyor. Yasa dışı yasadışı uygulamaları önerdiğimiz yöntemle derhal sona erdirilmeli, hukuka ve yasalara direnenler de hak ettikleri müeyyidelere çarptırılmalıdır. ■

Reşat Petek; Ankara Hukuk Fakültesi mezunu. Dokuz ayrı il ve ilçede Cumhuriyet Savcılığı ve İl C.Başsavcılığı görevlerinde bulundu. 1998’de, Yozgat Cumhuriyet Başsavcısı iken, Erciyes Üniversitesi Yozgat Fen Edebiyat Fakültesinde okuyan başörtülü öğrencilerin şikayeti üzerine, onları okullarına almayan rektör ve dekan hakkında soruşturma yaparak, eğitim hürriyetini engellemek suçundan kamu davası açması ile kamu oyunca tanındı. 28 Şubat sürecinde, bu olay nedeniyle hakkında birkaç kez soruşturma yapılan Reşat Petek’in uygulamalarında yasal olmayan bir husus tespit edilemediğinden, herhangi bir cezai işlem yapılmadı. Ancak Başsavcılık görevinden alınarak İstanbul C.Savcısı olarak atandı. Açtığı dava nedeniyle suçlanmayan Reşat Petek’in, yargı üzerindeki baskılar nedeniyle, “soruşturma tarihinden bir yıl öncesine ait mahalli bir gazetede yayımlanan köşe yazısı hakkında dava açmadığı gerekçesi ile Yargıtay’da yargılandı. Birinci sınıf Cumhuriyet Savcısı ünvanını alan Petek, 1999 yılında kendi isteği ile emekli oldu.

ONTOLOJİK SEÇİMİN YAZINSAL BELLEKTE TEMSİLİYET BİÇİMLERİ

MUSTAFA ALDI

"Bugün bizi en ziyade meşgul eden bir mesele-i ilmiye var ise, o da tesettür meselesidir."

Ismail Hakkı (İzmirli) Sebilürreşad 1994

G ünümüz Türkiye'sinde tesettür meselesinin yazın dünyasında ele alınış biçimlerine bakarken, özelde Türk toplumunun genelde ise İslam dünyasının geçirdiği modernleşme ve kolonyalizm evrelerinin hatırlanması gerekiyor. Başörtüsünün yazınsal bellekteki farklı konumlarını belirlemede/görebilmeye yaşanan büyük dönüşüm ve yıkım süreçlerinin inkar edilemez boyutta etkileri vardır.

Osmanlı'dan bugüne uzanan tarihsel değişim süreçlerinin batılılaşma yanlısı girişimlerin ve oryantalist kolonyalizmin kadına odaklı olarak inşa edilmeye çalışıldığını ve bu yöndeki girişimlerin güncelliğini de koruduğunu anımsamakta yarar var. Modernleşmenin kuşkusuz çeşitli ve birbiriyile çatışan tarifleri var ama özünde tanrısal kısıtlamalar da dahil olmak üzere bütün kısıtlamalardan kurtulma isteğinin/hevesinin sembolik adıdır modernleşme/modernizm. Bu algılamanın yaşamsallaştırılarak pratiğe yansımalarının farklı boyutlanış biçimlerinin süreklilik ve kopuş ekseninde yapılandırılması mümkün. Müslüman kadının farklı mekanlarda çeşitli biçimlerde görünürlük kazanan örtüsü, oryantalist çalışmalarda "peçe" metaforuyla karşılanmış, kolonyalizm macerasının başlangıcından günümüze Batı-İslam karşılaştırmasının, karşıtlığının sembolik göstereni olarak kodlanmıştır. Oryantalist söylemin ve feminizmin kolonyalizmle işbirliği, Müslüman kadının ezilmişliğine, ikinci sınıf yurttaş oluşuna dair bir yığın literatürün oluşmasını sağlamıştır. Modernitenin kurduğu söylemsel paradigma, İslam ve batı ara-

sındaki farklılığı, karşıtlığı kadının toplumsal konumunda bulmuştur. Bu konumlandırma politikası Timoty Mitchell, Leila Ahmed ve Meyda Yeğenoğlu'nun çeşitli biçimlerde dile getirdikleri kolonyal feminizm ve oryantalist hegemonya tarafından pekiştirilmiştir.¹ Bu alanın belirgin/belirleyici etkisinin hissedildiği, uygarlık değişim süreçlerinin barizleştiği alanların başında giyim kodlarında oluşturulmaya çalışılan batılı kadın algısı gelir. Batılılaşma politikalarının gönüllüleri, laik söylemin havarileri olarak kamusal mekana tutunan cumhuriyetçi kadın tipinin en belirgin vasfı görünüş itibarıyla batılı beden algısına sahip oluşudur. Bu sahip oluş kadın kimliğinin belirleyici itici gücü olmuş, bu çerçevede şekillenen yazınsal ürünlerde bu algılama ve yapılandırma siyasetinden etkilenmiştir.

Başörtüsü/tesettür yazını demenin sakınlı boyutunu da düşürerek, gerek kadınların yazmak eyleminde gerekse erkeklerin yazmak eyleminde özellikle öykü ve romanda belirginleşen iki çizginin varlığını hala koruduğunu rahatlıkla ifade edebiliriz. Yazın dünyamızda tesettür meselesinin temsiliyet konumlarını belirlemeye çalışırken yüz yıllık bir süreçte ama yoğun olarak seksenli yıllardan sonra belirginlik/görünürlük kazanan varoluşsal seçimin yansımalarının ipuçlarını yakalayabileceğimiz seçilmiş sınırlı bir seçkiye dayandığımızı belirtmeliyim. Bu belirlemede amaç, temsiliyet biçimlerinin genel havasını, ahvâlini tartışmak ve yazınsal içeriklerdeki yargıların çeşitli söylemsel paradigmalara ilişkilerini saptayarak, zihniyet

çerçevelerinin analizi için edebi metinleri bir imkan olarak işlevselleştirmektedir.²

İmlenen süreçte yazmaya yönelen kişilerin gerçekliği farklı biçimlerde yazdıkları çeşitli bilinç durumlarını işlevsel kıldıkları inkar edilemez. Ama bu durumların irdelenmesinden daha önce, 'edebiyat/yazın ve başörtüsünün nasıl bir ilişkisi vardır?' sorusuna odaklanmak gerekli. Yazınsal belleğe yansıyan ve yansımayan/yansıyacak boyutlarıyla ontolojik seçim nasıl konumlandırılıyor? Bu sorulara postmodern intikal sonrasındaki gelişmeler ekseninde farklı yazıtlar verilebilir kuşkusuz. Örneğin **Elif Şafak** 'türban ve türbanlı kadınların yaşadıkları edebiyatımızda ne kadar işlendi?' sorusunu roman ve modernleşme arasındaki araçsal ilişkiyi analiz ederek, mesaj yönelimli yazınsal ürünleri eleştirerek yanıtlar. Kültürel gettolardan şikayet eder. Herkesin (her kimsek?) olmadığı durumları anlatmasının kültürel gettoları kıracağını belirtir. "Bence ben türbanlı kadınları anlatayım, türbanlı bir kadın yazar da mesela türbansız bir kadını anlatsın. Herkes olduğu şeyi değil, olmadığı şeyi anlatmaya çalışsın. Edebiyat hayal gücü ve aşkınlık ise eğer, kendi kimliğimizin dışındaki kimlikleri de anlayabilme yeteneği olmalı."³ Elif Şafak dile getirdiği bu kültürel temsiliyeti şu ana kadar gerçekleştirebilmiş değil. Başörtüsünün kültürel kolektivitinin bir unsuru olarak takıldığını bu durumdan kurtulması gerektiğini belirten Şafak'a göre başörtüsü oryantalist söylemde kurgulanan baskıcı, tahakkümcü bir gösterge değildir. O meseleye kadınların mücadelesi perspektifinden yaklaşan feminen bir yazardır. Yersiz yurtsuzlaşarak özgürleşebilme olanakları üzerinde düşünen öykü ve roman yazarı Müge İplikçi, başörtüsü meselesinin yazın dünyasında yeterince/hakkaniyetli biçimde temsil edilmemesini devlet iktidarının baskıcılığının uzantısı olarak görür. Hidayet romanları birkaç roman ve öykü dışında başörtüsü odaklı yazınsal eserler verilememesi hususunda şunları dile getirir: "Bugüne kadar edebiyata bunun yansımaysını devlet oluşturduğu o laik refleksin bir sonucu, bir uzantısını olarak düşünüyorum."⁴ Kuşkusuz modernist söylemin suskunlaştırıcı yasakçı politikaları bu konuda etkili ama bunu sadece bu büyük iktidara endekslemek eksik bir yaklaşım. Gerçekten asil olan asil susuşluğun yazıyla geç tanışıklığının da bu azlık

üzerinde inkar edilemez boyutlarda etkileri vardır. Başörtülü kadınlardan hareketle roman ve öykü yazma denemesi konusunda **Müge İplikçi**; "kadın bedeninin sınırsızlığı üzerinden bir şey yazacağım tabii ki. Bunları bu kadar düşünürken ve içselleştirmeye çalışırken, bu türban veya başörtüsü olur mu, olmaz mı emin değilim ama o sınır politikaları üzerinden mutlaka bir şey çıkacaktır benden"⁵ diyor. İslam/modernlik arasındaki gerginlik ve çatışmaların sembolü konumuna gelen başörtüsü konusunda yazma düşüncesini taşıyan feminist duyarlıklı yazarlar meselenin sosyolojik, kimlik siyaseti vb. boyutlarına temas eden metinler kaleme alabilirler kuşkusuz. Ama bu yöndeki temsil biçimi ontolojik seçimi kuşatacak bir dili inşa edemez. Feminist duyarlıklı yazılar, Canetti'nin yazar tanımından hareket edecek olursak kendilerini kendi tasavvur ve tahayyüllerini tesettür özeline görmenin ötesini tahayyül edemezler.⁶ Seksenli yıllardan itibaren başörtülülerin hayat hikayeleri üzerinde ısrarla yazmayı sürdüren ilk başörtülü kadın öykücü **Cihan Aktaş** oldu. O, başörtülü kadınların "kamusal alanda olduğu gibi edebiyatta da zorunlu olarak mahremiyetin yeniden tanımlanışında belirleyici bir konum üstlenmiş olduklarını" düşünür.⁷ Öykülerinde, denemelerinde iktidarın dayattığı azınlık mantığını yapıbozuma uğratan **Fatma. K. Barbarosoğlu** başörtüsü meselesini öykülerinde işleminin gerekçelerini şöyle açıklıyor: "Yaşadığım her şeyin bir parçasıyım. Başörtüsü yasağına maruz kalmış gençlerle muhatap oluyorum, duyduklarımı taşımakta zorlanıyorum ve zorlandığımda hikayeye başvuruyorum. Yazmak iyileştiriyor."⁸ *Ter ve Tempo*'da öykülerini toplayan **Hülya Aktaş** başörtüsü odaklı öykülerin tarihe kayıt düşme, bir döneme tanıklık etme açısından çok önemli olduğunu şöyle ifade ediyor: "Bu konuda çok fazla edebî ürün ortaya konulmalı. Çünkü edebiyat en kalıcı olanıdır. Başörtüsü yasağını belgelemiş oluyor bu hikayeler."⁹

Edebiyatımızın içinde bulunduğu kekemeliğin, soğukluğun önemli nedenleri arasında "yaşamdan kopukluk" durumu ilk önce dile getirilen eleştirilerdendir. Kuşkusuz yeni bir zaaf değil bu. Sanatın, yazının kökenlerine değin uzanan uzun bir geçmişi var; ama yaygınlık açısından derinlik açısından birkaç on yıllık bir mesele olduğu rahatlıkla belirtilebilir. Yaşamsal yoksulluk toplumsal mü-

cadelenin yadsımşının da göstergesi. Anlatı biçimlerinin en buyurgan türü yazının; yaşamın sızılarına, acılarına tahakküm biçimlerine, direniş sanatlarına dair söyledikleri ve söyleyecekleri var. Kendi döneminin edebiyat ve düşünce anlayışını yeni ifade imkanlarını kullanarak kendi dönemlerine etkileyici katkılarda bulunan yazınsal eserler kuşatmayı karşı bir düşünsel/yazınsal kuşatma ile aşma imkanını bağrında taşırlar.¹⁰ Öz yaratımın poetikasını yazan William L. Randall bireysel hikayelerin önemine dikkat çekiyordu. “Bizi Biz Yapan Hikayeler”de. Ve “anlatılmayan hikayenin” yaşanmamış bir hayat olduğunu dillendiriyordu abartılı biçimde. Kendimizle, çevremizle Biz’le hikayenin ilişkisini tesettür meselesi bağlamında düşünmemizi salık veren metinler oluşturma girişimlerinin yoğunlaştığı bir dönemde, tanıklık bağlamında önemli açılımlar sunacak bu çabaların önemszenmesi gerekiyor. **Mazlum-Der** İstanbul Şubesinin başörtüsü hikayeleri oluşturma girişimi ve sıldan kovulanların sanal ortamda oluşturdıkları ve başörtüsü özelinde kollektif tanıklık için kolları sıvadıkları “**Bizim Hikayemiz**” (*Our Story*) anılmaya değer. Bizim Hikayemiz; bireysel tarihlerle toplumsal tarihin kesişim noktasında bir duyarlılığı diri tutarak yazınsal bir bellek oluşturmayı hedefliyor. Bellek hafıza bireysel bir yeti olduğu kadar toplumsal bir yetidir de. Günümüzün olaylarını geçmişin dünyasından edindiğimiz alışkanlıklar, duyduklarımız ve okuduklarımızla

anlamlandırırız büyük ölçüde. Yeni başlangıçlar yapabilmek büyük ölçüde anımsa(t)maya dayanır. Her Peygamber aynı zamanda büyük bir hatırlatıcı değil midir? ‘İnsan gruplarının belleği nasıl taşınır ve nasıl korunur?’ sorusuna farklı cevaplar verilmiştir ve verilecektir.¹¹ Anımsama biçimlerinin başında yazınla anımsamak gelir. Oluşan, oluşmakta olan yazınsal belleğe dair kategorik bir yaklaşım denemesi yapılabilir mi? Bütün farklılıklara söylemsel, pratik farklılıklara rağmen birinden kir birinden, nur akan iki yol olduğu söylenebilir mi? Büyük kapatılmanın evveliyatına dair yapılacak bir geziye dahi iki unsurun belirgin biçimde görülebileceği kanısındayım. Yadsıyan, çözülen ve yaşayan bellek olarak üçlü bir ayrıma imkan da veren yazınsal metinleri şu an için ikili bir ayrımla ifade edişin amaçsal düzlemde daha isabetli olacağını düşünüyorum.

Yazınsal İktidarın Kertenkeleleri

Örtünme/tesettür pratiğini “devlete karşı bir rahibeler hareketi” olarak değerlendiren film yönetmeni **Halit Refiğ**’den, başörtüsünü devlete karşı yürütülen bölücülük faaliyetleriyle ilişkilendiren Türk Edebiyatı yazarlarından **B. İbrahim Hakkıoğlu**’na, başörtülülere tüketim nesnelere köleleri olarak sunan romancı **Tahsin Yücel**’e değin bir yığın kertenkeleden ve çeşitli kertenkelelik biçimlerinden söz edilebilir.¹² Nedir peki kertenke-

lelik? ya yazınsal iktidar? Martin Heidegger “Bir kertenkele çalılar arasındaki en zayıf hışırtıyı bile duyar. Ancak kulağının dibinde ateşlenen silahın sesini duyamaz” der. Farklı anlamlandırmalara, okumalara konu edilen bu sözden hareketle kertenkeleşmiş edebiyatçıların söz ustalarının duyarsızlıklarının yada iktidarla bir biçimde dirsek teması edişlerinin soykütüğünün çıkarılması gerekiyor. Resmi söylemi sahiplenerek güç temerküzü oluşturan yazarlar modern iktidarın payandası konumunda bir yazınsal alan oluştururlar. Yürürlükteki düzenin beğenilerini, kişilik tasarımlarını, beden politikalarını savunarak zaman zamanda öfkelerini kusak ama her halükarda kölelik ahlakını işleterek işgörür yazınsal iktidarın kertenkelesi. Modernleşme politikalarının kara treninin hız kazandığı yıllarda *Çalılıkusu* gibi anlatılar ekseninde farklı mücadeleler gerçekleştiriliyor. Yazınsal iktidar sembollere müdahale eder iktidarın politikalarının değiştiği yıllarda. Şekli modernleşme eleştirilerinin yapıldığı *Kiralık Konak*, *Yağrak Dökümü* gibi eserlerde Müslüman kadınların tesettüre riayet etmek isteyen hallerine uzak durulur. Böyle kadınlar sanki hiç yokmuş gibi davranılır.¹³ Kolonyal feminizmin lügatçesinden yararlanarak peçe/çarçaf ötekileştirilir. **Erendüz Atasü**, **Emine Şenlikoğlu**’ndan hareketle şunları ifade ediyordu bir yazısında: “Kara örtünün akça pakça yüzü ve kösnül dudakların büsbütün belirginleştirdiği aynı “sûret”.¹⁴ Namık Kemal’in torunu **Selma Ekrem**’in otuzlu yıllarda Amerika’da yayınladığı anıları bir dönemin üst sınıf kadınlarının tesettür algısının bariz olarak görülebileceği ifadeler sunar. “Şapkasını huzur içinde giyebilmek için” Amerika’ya geldiğini belirten Selma Ekrem asıl olarak tesettürsüzlüğe vurgu yapar. Aydınlanmacı kolonyal feminizmin argümanlarını sahiplenir.¹⁵

Kültürel alan kimliklerinden kuruluş süreçlerini anlamak kamuoyunun oluşumunu anlamak açısından önemlidir. Kültürel alanın alt alanı yazın dünyasında sürdürülen mücadele stratejilerinin, temsiliyet hallerinin toplumu, bireyi, otoriteyi ve kimliklenmeyi analiz için imkanlar sunduğu bilinir. Çoğu zaman kişisel bir seçimin sonunda oluşan yazınsal dünya; temsil ettikleriyle, meşurlaştırdıklarıyla, paylaşılar kıldıklarıyla beğeni normları yaratarak gerçeklik hakkındaki bazı hakikatleri onaylarken bazılarını yasaklayarak uygun

davranış kuralları sunar. Okurlara davranış kalıpları benimseterek insani etkinlikleri yönlendirir.¹⁶ Bu perspektiften bakıldığında çocuk edebiyatı eserleri ve araştırmalarıyla da tanıdığımız **Pınar Kür**’ün annesi İsmet Kür’ün kardeşi Halide Nuzret Zorlutuna ile ilgili yapılacak televizyon programına katılmayı reddedişi klasik bir tarihsel blok tavrıdır. Alın şekilde müstağrip zihinlerin tescettürü Nazilerin sarı yıldızıyla özdeşleştirmeleri feminizmin örtüye dair geliştirdiği argümanların içselleştirilişinin göstergesi mahiyetindedir. Bu zihniyet sahiplerinden **Halide Mesudi**; **Fatıma Mernissi**, **Teslime Nesrin**, **Neval Sedavi** gibi İslam’ı ataerkil düşünceyle özdeş görür ve örtünme emrini “siyasal bir üniforma” olarak görmekte bir sakınca görmez. “Türban bizim sarı yıldızımızdır” söylemini dillendiren Halide Mesudi’nin söyleşileri Cezayir’de kadın olmak adıyla yayınlanmıştı.¹⁷ Bu ve buna benzer feminist yorumların irdelenmesi hem İslam’a ilişkin kolonyalist zihniyetin anlaşılmasını hem de İslam dünyasında yaygınlaşan/yaygınlaştırılan amazonik kadın romantizmi, kadın bakış açısı gibi söylemsel kiplerin siyasal boyutlarının kavranmasını sağlayacaktır. İslamcı erkekler/İslamcı kadınlar karşıtlığının rağbet görmesi üzerine dillendirilen kadın bakış açısı yorumları karşı bir kamuoyu oluşturmayı hedefliyor. **Fatmagül Berktaş**, bu konuda şunları söylüyor: “Mısır’da, Cezayir’de, Fas’ta kadınlar İslami bir çerçeveden İslam’ı eleştirmeye çok daha önce başladılar. Onların başka bir çerçevesi de yok zaten. İçeriden eleştiri çok önemli ama yine de bu eleştirilerin çok radikal olmadığını, radikal olmasının da mümkün olmadığını, radikallikten kastının da kolonyal feminizmin mitleştirdiği ataerkil zihniyetin aşılması olduğunu belirtir.¹⁸ Ataerkil söylemi antropolojik boyutları da olan sosyolojik bir kavram. Dolayısıyla bu kavramı Müslüman kadın ve erkeklerin kullanırken dikkatli bir biçimde hareket etmeleri gerekiyor. Ötekinin söyleminin içselleştirilerek durduğumuz yerin bulanıklaştırılmasını da beraberinde getiriyor alımlı kavramlar. Yazınsal iktidarın eteklerinde otorite peşinde koşan anlatı türlerine **Murathan Mungan**’ın *Çador*, **Ayşe Kulin**’ın *Gece Sesleri*, **Yasmina Khadra**’nın *Kâbil’in Kırlangıçları* romanlarında farklı biçimlerde de olsa rastlamak mümkün.

“Sevabının Kefaretini” Ödeyen Çakıltaşı Yalnızları

Zbignew Herbert, çakıltaşlarına ilişkin olarak onların yalnızca kendilerinin eşi olduğu ve sınırlarına sadık kalışlarından bahseder. İnsanların düşüncelerini, inançlarını umursamadan beden üzerine odaklanışının en bariz göstergelerinden birini oluşturur başörtüsü. Bu sorunu çeşitli biçimlerde mesele edinen edebiyatçılar var. Bir dönemin biyografilerinden, deneyimlerinden hareketle öyküler, romanlar, araştırmalar yazılıyor, yapılıyor, yapılacak, yazılacak. İçi acıyan, haksızlıklara ve aşağılanmalara boyun eğmeyen, suskunluk sarmalını kıran anlatı denemeleri “ruh hallerini” anlatma çabasında. Bu süreçte oluşturulan metinlere yaklaşırken **Michelin Tisan-Braun**’un yargılarını hatırlamakta yarar var. “Edebiyat toplumun bilincidir. Bir dönemin toplumsal hislerini ifade eder, aynı zamanda bu hisleri çözümler ve sorgular. Bir sismograf gibi, toplumu sarsan şokları kaydeder ve onların ayrıntılarına iner; fikir akımlarını, ruh hallerini, birbirine geçmiş özlemleri, memnuniyetsizliği, umudu.”¹⁹ Temsiliyet biçiminin çözülme ve direnme bağlamında sürdürdüğünü, eserleri ge-

nel olarak kadın yazarların oluşturdukları ve temsiliyet türünün ağırlıklı olarak öykü biçiminde gerçekleştiği ilk etapta söylenebilir. Randall “Anlatılmayan hikâye, yaşanmamış hayattır” der. Öykülerin suskunluğun kırılması açısından olumlu bir gelişme olduğu; kimlik/varlık duygusunu yapıta konumlandırma başkalaşım, birey-kadın olma durumunun abartılı bir biçimde keşfinin olduğu sıkıntılarının feminen tavırları güçlendirici boyutlara varışın ise eleştirilebilecek unsurlar olduğu söylenebilir. Kimliksizleştirme politikasına muhatap oluşun çoğu kere yas kültürü, bireyselcilik, nihilizm ve matem kokan havasının ruh yorgunluğundan kaynaklanan bir fetret hali olduğunu düşünmek istiyoruz, kadın romantizmi/bakış açısının sorunlu zihni duruşunun mümince bir basiretle çözümü bu alandaki ürünlerin felsefi kamurunun atılmasını sağlayacaktır. “Paramparça olmuş hayatın hikayesi ancak ufak tefek parçalar halinde anlatılabilir” diyordu Rilke. Belki post-modern ihtilâl ve Eylül hüznü sonrasında oluşturulan yazınsal metinlerin öykü ağırlıklı olması parçalanma ile ilgilidir. Bu dönemde yayınlanan kolektif çalışmalardan *Kapalı Öyküler*, başörtüsü nedeniyle çeşitli haksızlıklara uğratılmış kişilere

duyulan vicdani bir borcun ifadesi değilse bile “bu karşılığın alçak gönüllü ilk basamağı olarak tasarlanmış.” Öyküler direnişin boyutlarını bütün bütüne kuşattığı iddiasından ziyade parçaların desenlerini oluşturuyor. Eleştiri üslubu dışarıdan ziyade içeriye öz-eleştiriye yönelik. Bu durumun haklı gerekçeleri olmasına karşılık olağanüstü dönemlerde öz-eleştiri mantığı yıkımcı/nihilist duyguların, savrulmaların artışını hatta zaman zaman itirafnâmelerin yazılmasını sağlamaktan öte bir anlam taşıyor. Kadın ve erkek yazarların öykülerinden oluşan seçkide Cihan Aktaş, Yıldız Ramazanoğlu, Fatma K.Barbarosoğlu, Hülya Aktaş, Çiğdem Can’ın yanısıra Sadık Yalsızuçanlar, G. Özcan, Kamil Yeşil, S.K.Yazgaç ve S.Orhan’ın öyküleri yer alıyor.²⁰ **Fatma K.Barbarosoğlu**, *Yaşayamadığımız Dünya* öyküsünde başörtüsü takmanın anlamı üzerine öykünün kahramanı Aslı’nın dilinden şunları söyler: “Dindarlığın tek ölçütü başörtü takmak değil. Ama kabuğudur. Kabuk olmadan öz olmaz. Ben başörtüsü takarak sadece insanlara güvence veriyorum. Benden size bir kötülük gelmez. Ben Allah’a teslim olmuş bir kulum.” Bu ifadeler öz-biçim karşıtlığının anlamsızlığını belirtir.²¹ **Fatma K.Barbarosoğlu** *Eksik Kalan* öyküsünde postmodern ihtilal sürecinin benliklerde, ailelerde oluşturduğu sıkıntıları, onursuzlukları anlamlandırmamızı sağlayacak insanlık durumları ifadelendirir. *Büyü(mek)* öyküsünde Beyazıt’taki oturma eylemleri ve insanların umursamazlıkları, *Dazlak* öyküsünde özel üniversitede okuyan bir öğrencinin sıradışı eyleminin okul yönetimini endişelendirdiği, *Sevabın Kefareti* öyküsünde üçüncü yol devriyesi gibi gezen fetva anlayışları eleştiri konusu edilir. “Kocam kabuğunu çıkarabilirsin dedi. Bir fetva buldum, dedi. Fetva nereden bulunuyor böyle? Kocama fetvayı veren, benim hayatımı delik deşik edecek fetvayı veren benim kalbimi biliyor mu? Sevabın bile kefareti ödeye ödeye bugüne geldiğini biliyor mu? Herkes günahlarını kefaretsiz yaşayıp sere serpe salarken kendini, biz işte sevabımıza kefareti ödeye ödeye yaşıyoruz.”²² *Sevabın Kefareti* öyküsü, **Yıldız Ramazanoğlu**’nun “uzun hikaye” olarak da okunabilecek *İkna Odası* romanıyla aynı izleği paylaşır. Kariyerizmin basamaklarını ağır/hızlı çıkan bazı Müslüman erkeklerin eşlerinin tesettürlerini takıntı olarak görmeleri eleştirilir. **Hülya Aktaş** *Ter ve Tem-*

po öyküsünde bir kamu kurumunun sıkıntılı ortamında çalışan başörtülü öznenin; postmodern ihtilal sürecinde “işte çağdaş Türkiye” sloganını dilendiren Süleyman Demirel’i ironik biçimde eleştirmesi sözkonusudur.²³

Edebi kamunun hakim işleme biçimini türler bazında alabora eden **N.Aydın Gökduman** romandan öyküye yönelen bir edebiyatçı. Başörtüsü özelinde ruhu yorumlayan bireylerin öykülerini yazıyor. *Sabah Yakın Değil mi? Yedi Kara, Haziran, Bekle Beni İstanbul* başörtüsünü toplumsal yaşam içerisinde konu edinen öyküler²⁴ Ayrıca *Deniz ve Martular Kadar, Rabbe Dön Yüzünü, Tatile Çıkalım mı? Çık Git, Peruğuma Örgü De Öreyim mi Hocam!* öyküleri direngen ve istikamet verici öyküler olarak okunabilir, oluşturulacak yeni öyküler için de kılavuz olabilir. Yitirilmiş hayalleri, özlemleri, hayatın acılı ve mutsuz yanlarını dile getiren öyküler yazan **S.Kandoğmuş Şahin**’in *Hicret* öyküsü örtünme eylemini Uhud tarihi arşivleriyle kurgulamıştır. Örtünme ve Uhud imtihanı, okçular ve istikbal ekseninde şekillenen ayakları ve kalbi sabit bir müminenin öyküsü *Hicret*.²⁶

Postmodern ihtilal sürecinde tırmandırılan başörtüsü yasaklarına ilişkin yayımlanan günlüklerden **Esra Erol**’un *Sen Başımın Tacı* (Birun yay), **Ayşe Gül Çetin** müstearıyla yayımlanan *Direnış Günceci* (Ekin yay) anılmaya değer. Toplumsal birliktelik, direniş, onursuz ve teslimiyetçi tavırların iç içe anlatıldığı metinler, günlükler eleştirerek inşa edişin yansımaları.

“Arasakların tarihi” olarak da nitelendirilen hatıralar ve hatıralar dünyasına odaklandığımızda; hatıraların farklı eserler içinde kopuk kopuk, parça parça yer aldığını gözlemlemek mümkün. Altmışlı yıllardan itibaren oluşmaya başlayan hatıraların yanında müstakil hatıratlar da var başörtüsü özelinde. **Sakine Akça**’nın *Elveda Ankara* adını taşıyan hatıratı, başörtüsü taktığı için üniversite eğitimi yarıda kalan merhum Safiye Hanım’ın yaşamöyküsünü anlatıyor. “Bu kitap sıradan bir anı kitabı değil, dik durmayı başaran onurlu bir kişiliğin hikayesi” diye takdim ediliyor *Elveda Ankara*. Başörtüsünü önemsemenin göstergesi mahiyetindeki eserde modernist pedagojik tasarım içerisinde başörtülü olarak okumanın getirdiği sıkıntıların ortaöğretimden üniversiteye değin kronikleştirdiğini görmek mümkün. Yetmişli yıllar,

Şûle Yüksel Şenler, 12 Eylül yasakları sahih ve samimi birliktelikleri karşı koyuşları anlatıyor. *Elveda Ankara* yaşanmışlık kokuyor ama en önemli gördüğüm husus Peruk tartışmalarının postmodern ihtilal öncesine uzanan yönlerini öğrenmek oldu. “O günlerde hiç kimse kullanmamasına rağmen, peruk tak diyenlerde türemeye başlamıştı. Ah o peruk tavsiye eden erkekler onlarca peruk takıp da Kızılay’da bir gezdireceksin.²⁷ Onu taşımamanın maddi ve manevi külfetini tattıracağını. Zekiye Oğuzhan (Demir)’in *Bir Başörtüsü Günlüğü* adını taşıyan kitabı hatırat olarak da okunabilir. ODTÜ’de okuyan ilk başörtülü öğrenci olan Zekiye Oğuzhan’ın günlüğü felsefi bir manifesto mahiyetinde. Duyarsızlıklar, karşılaşılan güçlükler, hayat tasavvuru, biz ve onlar ayrımının yapay olmayan aksine varoluşsal bir ayrım olduğu vb. hususlarda kimlikleri bir yazınsal eserin nasıl vücuda getirileceğinin örnekliliğini sunuyor. Başörtüsü ve alışkanlık konusunda söyledikleri ise çok önemli. Alışkanlık’ın kategorik olarak kötü olmadığını belirtiyor. Örtünme bağlamında “özellikle alışkanlık kelimesini kullanıyorum, çünkü bilinç alışkanlıkların içine gömülüdür. Onun ortaya çıkması, büyük oranda ters alışkanlıklarla karşılaşmayla başlar. Bazen bilinci alışkanlıkların köreltiği de doğrudur kuşkusuz, ama alışkanlıkla beslenmeyen bilinç de kendini yeniden üretmez,

uzun ömürlü olmaz.” “Tesettür, hem kadın hem de erkeğin nefsanî eğilimlerini denetleyebilmeleri için en güzel yöntemlerden biridir. Bu yüzden de kadınlara özgü olmadığı gibi, sadece kadınları değil, erkekleri de koruyucu bir nitelik taşımaktadır. Zekiye Oğuzhan’ın anılarında 12 Eylül, Kenan Evren, diğer siyasiler, yasaklar, merhum ERCÜMENT ÖZKAN’ın yardımları var. Bir dönemin tanıklığının nasıl yapıldığının, mücadele azminin, yılmamanın göstergesi anılar.”²⁸ Başörtülü ilk milletvekili Merve Safa Kavakçı’nın anılarında çekimserliklerin, geri adım atışların nelere sebebiyet verdiğinden başka batıda başörtüsünün algılanma şekline dair de izler bulmak mümkün. M.Safa Kavakçı adaylığının açıklanmasından sonra ilk röportajını *Washington Post* gazetesine verir. Görüşme öncesinde Abdullah Gül şöyle bir uyarıda bulunur. “Merve kardeşim, röportajı yaparken başörtüsünü böyle değil de şöyle bağlasan” diyerek başörtüsünü çene altından bağlamasını teklif eder, ancak Kavakçı bu tarzı kendisine yakıştıramadığı için teklifi reddeder.²⁹

Başörtüsü özelinde oluşturulan yazınsal ürünler yukarıda dile getirdiklerimizle sınırlı değil kuşkusuz. Seçkimizin alanın bütününe temsil edemeyeceğinin bilincindeyim. Örneğin Cihan Aktaş öykücülüğünün bu bağlamda yapılacak metin dışı ve metin içi okumalarının değişim süreçlerini, al-

gılama kalıplarını anlama açısından çok önemli katkılar yapacağı kanısındayım. Ayrıca süreç içerisinde defalarda yayımlanan genç öykücülerin, anlatı yazarlarının da metinlerinin analiz edilmesi yada mevcut bilinen yazarların metinlerinin kelime/kavram eksenli temsiliyet biçimleri açısından irdelenmesi meselemize dair önemli katkılar sağlayacaktır. İkna, fetva, peruk, tüketim ideolojisi vb. konu/tema eksenli okumalar yazınsal belleğimizin anlaşılmasını sağlayacaktır. Bunun yanında yazıda kısmen temas etmeye çalıştığımız ve zihniyet yabancılaşmasının nüvelerini içinde taşıyan kadın bakış açısı üzerinde derinlikli düşünsel çabaların sürdürülerek bu yabancılaşma biçimiyle hesaplaşılması gerekiyor. Burjuva bireyselliğinin nihilist dünyasının handikaplarından kurtulmak, Seyyid Kutub'un ifadesiyle, "istikamet verici" santsal yapıtları başörtüsü özelinde oluşturmak ve tarihe tanıklık yapmak gerekiyor. Unutulmamalıdır ki, "reel olan realite ile reel olmayı bekleyen imkansızlığın mümkünatı her direnişçi ruhun gıdasıdır."³⁰ İmkansız düşünmek ve yaşamak küresel kuşatmayı aşacak imkanları sunabilir bize. Bütün gerekçeli kararlar ondan sonra gelir. Ve son söz üçüncü yolculara: **Kimlerdensiniz?** ■

Kaynakça

- 1- Oryantalist söylemin 'peçe' söylemi için bkz. Yeğenoğlu M. "Peçeli Fantaziler. Oryantalist Söylemde Kültürel ve Cinsel Fark". F. Keyman, M. Mutman, M. Yeğenoğlu (der), Oryantalizm, Hegemonya ve Kültürel Fark. İstanbul, İletişim yay. 1996 sh. 107-160, Timothy Mitchell, Mısır'ın Sömürgeleştirilmesi, İletişim yay. Leila Ahmed için bkz. "Kolonyal Feminizm" Nazife Şişman, Emanetten Mülke içinde 105-112. İstanbul, İz yay. 2003.
 - 2- Bu analiz bağlamında "İslami roman", "hidayet romanları" biçiminde nitelendirilen ve eleştiriye konu edinilen neredeyse külliyat oluşturacak boyutta sayısallığa sahip olan alan kasıtlı olarak seçkiye dahil edilmemiştir. Bu alan hala hakkaniyetli analizlere konu edilmemiştir. Resmi edebi kamunun rahat ve rahatlatıcı söylemlerine tutunarak yapılan eleştiriler için bkz. Koray Çalışkan "İslami romanlar üzerine bir inceleme" Birikim 91 sh. 89-95; A. Sait Akçay, "İslamcı Söylemin romanlarına eleştirel bir yaklaşım-1, BD s. 12, "İslamcı Söylemin Şarkısı, Epikten Fantaziye", Parşömen, c, 3 sh. 3, Bahar, 2004.
- Karşı eleştiri için bkz. F. K. Barbarosoğlu, Nazife Şişman "Hidayet Romanları Vasıtasıyla Edinilen Kamusal Alan Tecrübesi", Kamusal Alanda Başörtülüler içinde İz yay., sh. 55-58, İstanbul 2000.

- 3- Elif Şafak, "Başörtülülerin 'Kara Koyun' olmaları gerek", Yemenimde Hâre Var içinde sh. 203-210 Elest yay. Fadime Özkan, 2005, İst.
- 4- Müge İplikçi, "Yasağı içselleştirmemiz İsteniyor", Yemenimde Hâre Var içinde sh. 211-214. Elest yay. 2005.
- 5- Müge İplikçi, a.g.e.
- 6- Elias Canetti, Sözcüklerin Bilinci, çev. Ahmed Cemal, Payel yay, sh. 280, 1984, İst.
- 7- Cihan Aktaş, "İslamcı Kadının Hikayesi" (Ed) Kadının Tarihi Dönüşümü, Yıldız Ramazanoğlu, Pınar yay. 200 sh. 171-187.
- 8- Fatma K. Barbarosoğlu, "Gerilim Hikâyeleri Yazmak İstiyorum" Ü.Ö Akgündüz söyleşisi 18.4.2005 Zaman gazetesini.
- 9- Hülya Aktaş, 26 Kasım- 12 Aralık. Gerçek Hayat dergisi, s. 31.
- 10- Atasoy Müftüoğlu, "Asloğan Bağımsızlıktır", Hece, 100, sh. 18.
- 11- Paul Connerton, Toplumlar Nasıl Anımsar? Çev. Alaeddin Şenel, Ayrıntı, İstanbul, 1999.
- 12- H. Refiğ, 'Kadının Başını Örtten Kim?', NPQ Türkiye c.6, s.2 s 5-10, B.İbrahimhakkıoğlu, "Tefekkürsüz Tesettür Olmaz", Yemenimde Hâre Var içinde, sh. 237-243, Tahsin Yücel, Kumru ile Kumru, Can yay. 2005.
- 13- Fatma K. Barbarosoğlu, İmaj ve Takva, Timaş, İst. sh. 92-93, 2002.
- 14- Elif H. Toros, "Hayat , Hikayeler ve Suskunluğa Dair...", Kadının Tarihi Dönüşümü, Pınar yay. içinde sh. 198.
- 15- Selma Ekrem, Peçeye İsyani; Namık Kemal'in Torunun Anıları, çev. Gül Çağalı, Güven, İst. Anahtar kitaplar, 1998.
- 16- A. Ömer Türkeş, "Edebiyat alanında Otoritenin Şekillenmesi" Birikim, 127, s. 39.
- 17- Halide Mesudi, Cezayir'de Kadın Olmak, çev. Şirin Tekeli, İst. Metis Yay. 1996, Bu kitabın eleştirisi için bkz. Nazife Şişman, 'Başörtüsü Sarı Yıldız mı?' Birikim, 95 s. 90-92.
- 18- Fatmagül Berktaş, Yemenimde Hâre Var içinde, sh. 177-178.
- 19- Akt. James M. Jasper, Ahlaki Protesto Sanatı, Ayrıntı yay, sh. 234, İst. 2002.
- 20- Kapalı Öyküler, Birun yay. İst. 2004.
- 21- Fatma K. Barbarosoğlu, Ahir Zaman Gültüşleri sh. 88-89, Timaş, 2002.
- 22- Fatma K. Barbarosoğlu, İki Kişilik Hikayeler, sh. 86 Timaş, 2005.
- 23- Hülya Aktaş, Ter ve Tempo, sh. 109 Pınar yay. 2003.
- 24- N. A. Gökdoğan'ın Haksöz dergisinde yayımlanan öykülerinden bir bölümü Eylül'le Gelen adıyla Eylül 2006'da Pınar yay'dan çıkacak.
- 25- N.A. Gökdoğan, Öyküye Ağıt, Ekin yay. 2002.
- 26- Selvigül K. Şahin, Hayırlı Haber, Eylül yay. 2002.
- 27- Sakine Akça, Elveda Ankara, Beyan yay. 2005.
- 28- Zekiye Oğuzhan, Bir Başörtüsü Günlüğü, İz yay. 1998.
- 29- Merve Safa Kavakçı, Başörtüsüz Demokrasi, Timaş, 2004.
- 30- Gürsel Dönmez, Viyana Yazıları, Kaknüs yay. 2004.

Umutsuzluğa kapıldığınızda sayfayı açınız, yazıyı okuyunuz

ÜZERİNDEKİ NİMETİ HATIRLA

Yeis yok!

AHMET MERCAN

Sen, yani ben- Ben, yani sen

Hiçbir ahvalde yeis yok. Böyle bir hakkımız da yok. Umut bir azanırken, uyarıcı ve müjdeleyen misyonunuz omuzlarınızda parıldarken, karamsarlık, seçenek bahsinde yer almaz.

Ey! En yakınımından, dünyanın en ücra diyarına kadar, “iyiliği yayma, kötülüğe mani olma” görevini kuşananlar!

Misyonunuzu hatırlayın. Kendinizi yoklayın. Davranın! Yeryüzünde, mutsuz tek kişi kalmayın- caya kadar durmak yok!

Salih bir niyetle başlamalısın. En küçük kıpırdama “Salih amel” bahsine girmeli.

Gücünü kavra.

Sana verilen kime verildi? Sağlam bir bilgi ile uyarıldın. İlk insandan –peygamberden- son peygambere kadar insanlık tarihi önüne, “can alıcı” kesitleriyle serilmedi mi? İnsanın yapısı, en küçük detayına kadar anlatılmadı mı sana? Düşmanın değişmeyen karakteri, tuzakları aktarılmadı mı? Sana kendin dahi tahlil edilmedi mi? Mücadele, bolluk, sıkıntı zaafı, sapmalar ve neticeler tek tek önüne bir sofa gibi açılmadı mı?

Ve her şeyin neticesinin, o gündü nasıl karşılık bulacağı, iman edip, cehd eden ve sabredenlerin neler kazanacağı anlatılmadı mı?

Hangi beşeri söyleyin, böyle bir imkanı var? Doğruluğundan şüphe duyulmayacak, bu güven kalesine senden başka kim sahip?

Gücünü idrak et!

Suç duyurusu yaptılar adına

Ülkeye gizlice gül taşımışsın

*Gökyüzünü çizmişsin kalın sulara
Sırtında nehirler şehre varmışsın*

Esenlik ikliminin özlemi yansın göz ışığında. Rüyalarını bezesin, mutlu dünyanın korkusuz çocukları. Elleri somun, ellerinde umut. Uçurtmaları sonsuz akan kırlangıç...

İnsanlar yıldız savaşlarına değil; bereketsizliğe proje hazırlar böyle bir iklimde.

“Esenlik iklimi” gecelerine konuk olmalı, uykularını bölmeli. Çünkü, ancak sen; yalnızca sen başarabilirsin bunu.

Güven kalesi sensin. Adalet ve merhamet, senin künyene silinmez harflerle kazındı. Küçük bir rüzgarda, künyene şüpheyle mi bakacaksın? İstikametinden vaz mı geçeceksin? Yoksa donanımını gözden geçirip, kararlılığını yeniden ve daha sıkı mı kuşanacaksın?

Ey! “iyiliği yayma, kötülüğü engelleme” misyonunu kuşananlar! Önce donanım gerek.

Ahlak temel ilke, bedel ve kararlılık gerek. Ve hiç kimseden ecir beklememek... Doğru olanın, adil olanın karşısına tüm dünya nüfusu dikilse dahi; tek başına, “ben buradayım” deyip, dimdik ayakta durma gücünü elinde bulundurman gerek.

Sicilinin pırıl pırıl. Alnın ak. Yüreğin merhamet kazanı, coşkun gür debili bir ırmak. Her dem yeni doğarsın; “Senden kim usanast”...

Rüzgar, perçemlerinde dolaştı diye mutlu olur. Dağ seni taşıdığı için övünür. Sular türkününe eşlik eder. Varlığını nasıl da uyum içinde kainat. Bir bütünsün, o sonsuz koro ile. Değil mi ki, “kendin için istediğini, başkalarına da uygun görmüyorsun...”

Önüne sayısız engel, aşılmaz duvarlar çıkabilir. Cana kasteden sürecin içinde olabilirsin. Yapabilirliklerin azalabilir. Hedeflerin küçülebilir, üzülmeye.

Yeni hedefler üret.

Akideni olayların eline bırakma. Yeise kapılma. Amacın yerinden sarsılmıyor ya, işte ona dayan. Allah'ın rızasını kazanmak... Ve o rıza, insanlara faydalı olma mücadelesinden geçmektedir. Sen illegal değilsin, yeryüzünün asıl sahibisin. Bu bilinçle bas toprağa, senin varlığın güllerin açmasıyla uyumludur. Yağmurun gözlerindeki ışıltısıyla anlaşılmalıdır varlığın. Güven duy. İç bütünlüğünü oluştur. Coşkulu çağlayanın çarmlıklarda oluşu, şelaleye ırmak kalışın göstergesidir.

Sen illegal değilsin. Umut sensin. O bilmese de, gardiyanın düşünüyüşüne süsleyensin, basitlik geçmesin yörenden.

*Küçük yumruğunu umut yap sık
Merhametin fakat hiç eksilmesin
Bu örümcek dansı / hileli koşu
Kırpıkların ısladığı için senin
Hançerdir kalbinde meleksin bunu bil*

Utanma, kaçma kendinden.

Esenlik iklimiyle uyumlu oldukça, yenilgi yok kitabında.

Yenilgi yok!

Senden başka kim sahip buna? Davran! Bir tebessümün bile, sağ yan meleşini harekete geçiriyor, bu ne dehşetli imkân!

Müslüman olmak, yeryüzünde erişebilecek en

büyük payedir, unutmama!

Canı sahibine o uğurda verebilmek, zirvesidir yaşamının. Ölüm sonrası sözlere sahipsin. Ölüm sonrası mekânların var. Uğrunda bilinçle kaybettiğin her şeyi, hesaba sığmaz karşılığıyla karşılayacaksın orada. Havsalanı zorla! Senden başka kim erişebilir buna?

Küçük bir bedel öderken yalpalama. İnsanlardan ücret bekleme. Tek başına da kalsan, kimseye kızmama. Çöken çatının altında birlikte ölünse bile, unutmama herkes tek tek ölür.

Tek başına, gerektiğinde, tüm insanlığı karşısında alabilecek bilinçte ve kolektif çabada eriyip mütevazî olabilme inceliğini elinden kaçırmayan anlayışla...

Üzerindeki nimeti hatırla!

Hamd atmosferinde yaşa. Rabbine hayranlığı, bir saniye eksik etmeden, soluğuna ekleyerek yaşa.

Kitabı oku. Kainatı oku. Olayları oku. Sürekli... Sürekliliği şiar edin kendine. Yakın, orta ve uzak hedeflerin olsun. Yerelliği ve evrenselliği, çelişkisiz bütünlemeyi başarmış olarak yola çık. Yoldaşlarına iyi davran. Güncelle ilgili ol, fakat ona teslim olma.

İnsana sirayet eden her dert, senin de derdindir; unutmama! Say ki, Taif tesin. Taif bir bilinçtir. Yeniden giyin.

Yeis yok!

Bilinç, güven ve coşku.

Rabbin yardımcı olsun... Daha güzel yardımcısı olan kimdir?

Temmuz 1999

bir çağrı

BİZİM HİKAYEMİZ

Sevgili Arkadaşlar,

Son yıllarda ülkemizde yaşanan anlamsız ve acımasız başörtüsü problemi hepimizin malumu. Çok acılar çekildi; genç kızlarımız ağladılar, ebeveynlerinin kalpleri adeta dağıldı. Bir yıldırma ve sindirme politikası güdüldü. İnanamadık! Sadece kızlarımız ve anneleri mi ağladı? Babalarımız, kocalarımız, erkek kardeşlerimiz, abilerimiz, erkek arkadaşlarımız da kahroldu, çaresizlik duyguları içinde aslında içlerine kapandılar.

Sorun çözülmüş değil. Biz hayatımıza devam edeceğimiz çünkü biz dürüst ve inandığımız gibi yaşayarak ülkemize hizmet etmek isteyen insanlarız. Aksi ise verimsiz insan demektir Hiç kimseye yaranmak için değil sadece Allah'a kul olduğumuz için örtündük. Sakin ama kararlı olacağız. Çocuklarımızı bu aşağılayıcı mirası bırakmayacağız.

Başörtüsü dini, psikolojik, sosyal, ekonomik ve siyasi boyutları olan çok yönlü bir konudur. Toplumumuzun o döneminin tarihi, siyasi, sosyal, antropolojik, ruhsal, düşünsel, ekonomik düşüncesi ve pratikleri hakkında ciddi bilgiler verecektir. Hikayelerimiz birer bilimsel veri ve referans kaynağıdır. Bu hikayeler çocuklarımız ve torunlarımız tarafından ister niteliksel ister niceliksel olsun akademik anlamda incelenecektir. Biz diyoruz ki, bu baskı ve aşağılamayla ilgili olarak ilgili kişi ve kurumlara kendimizi başkalarının ağzıyla değil kendi ifadelerimizle bizzat başımızdan geçenleri ya da şahit olduklarımızı anlatalım.

Biz Avrupa'da yaşayan iki profesyonel başörtülü arkadaşız. Bu sorunları biz de yaşadık. Yetmedi, bir şekilde yolumuz Avrupa'ya düştü, olup biteni internet üzerinden gazetelerden de takip ederken acımız her seferinde bir kat daha arttı. Dışarıdan ülkemize objektif bir gözle bakabilmenin ve aldığımızın eğitimin avantajlarını (özellikle yazılı tarihin oluşturulması, konuşarak ve yazarak toplumsal paylaşıma katkıda bulunmak gibi) kullanarak aklı selim anlayışlarla bir şeyler yapalım dedik. Bu noktaya isyanla değil ciddi beyin sancıları çekerek geldik. Birçok deneyimli örtülü arkadaşımız da buralara gelmek zorunda kaldı ve acılarıyla her seferinde yeniden bütünleştik. Ya eğitim yuvalarında üretkenliklerinin en had safhasında bilim üretiyor olacakken ailelerinden ayrıлып sadece diploma almak için memleket dışında çare aramak zorunda kalan, derin küskünlüklere sevkedilen genç insan kitlemize ne demeli? Nasıl faydamız olur diye uykularımız kaçarken; tertemiz niyetlerle yola çıkılan bir yolda bir

anda örtülülere arkadaşlarına, ailelerine, komşularına ve hocalarımıza düşman diye lanse edip bilim camiasını korkulara boğarak geleceğimizi karartmak isteyenlere teknolojinin avantajını kullanarak hikayelerimizle cevap verelim dedik. Ve şimdi size duyurmaya çalışacağımız bu proje yeşermeye başladı.

'Bizim Hikayemiz' projesiyle ile dört ana amaca hizmet etmek istiyoruz:

1. Başörtüsü ve ona bağlı konularla ilgili olarak yazılı tarihimizi oluşturmak,
2. Bireysel tarihlerle toplumsal tarihe tanıklık etmek, sosyal bilimlere doğru veri sağlamak,
3. Konuşan insanlar sağlıklıdır anlayışıyla bir paylaşım oluşturmak ve bu yolla toplumsal huzura katkıda bulunmak,
4. Ülkemizi emanet edeceğimiz sağlıklı düşünen yeni nesilleri doğuracak olan genç kız ve kadınlarımıza özel destek vererek kendilerine güvenlerini yeniden tesis etmek.

Sizlerden istediğimiz şu: YAZIN! Başörtüsü konusyla ilgili tecrübelerinizi ve duygularınızı bizlere ve topluma aktarın. Çevrenize ve dünyaya Türkiye'de neler olduğunu siz söyleyin. Yazı yazmak için başörtülü ya da bayan olmanız gerekmiyor. Aynı katkıyı babalarımızdan, annelerimizden, erkek kardeşlerimizden, hocalarımızdan da istiyoruz. Sizler de olayı kendi açınızdan değerlendirin, örneğin konunun erkek göziyle ve ruhuyla portresi neydi? Zaman zaman çeviri gerçek hikayeler de yayınlayarak sorunun evrensel boyutlarını gözler önüne sermeye çalışacağız. Özellikle eli kalem tutan arkadaşlarımızdan ilk yazıları yazarak gençlerimize ve yazmaya cesaret edemeyen kadınlarımıza önyak olmalarını rica ediyoruz.

Yazılarınız uzun, harika ve profesyonel olmak zorunda değil. Umran dergisinin editörü yazıları gözden geçirecek ve içerik, üslup açısından bir elemeye tabi tutacaktır. Küfür, hakaret, isyan ve bir kişi ve kurumu hedef alan yazılar amacımıza hizmet etmeyeceği için dahil edilmeyecektir.

Hiçbir siyasi görüşle ve şahısla bağlantımız yoktur. Umran dergisinin bu konuyu işlediğine tanık olduk, bu yazdıklarımızı onlara da aktardık ve yardımcı olmayı kabul ettiler. Buradan Umran Dergisi yöneticilerine göstermiş oldukları duyarlılıktan ötürü teşekkür ediyoruz.

Yazılar her ay Umran'da bir dizi şeklinde yayımla-

nacaktır. Kesinlikle isim vermek zorunda değilsiniz. Takma isim kullanabilirsiniz ve isminizin açıklanmasını istemediğinizi bize bildirebilirsiniz. Yazılarımız gizlilik ilkesi gereğince saklanacak ve sizlerin izni olmadıkça kullanılmayacaktır. Bilimsel araştırma amaçlı çalışmalar dışında yazılar kimseye verilmeyecektir. Yazısının kullanılmasında kendisinden izin alınmasını isteyenler adreslerini bildirebilirler. Bu adresler hiçbir şekilde yayınlanmayacaktır.

Yazılarınız, sorularınız ve projeye ilişkin katkılarınız için ilgili e-mail adresi ve posta adresi aşağıda ve-

rilmıştır. İnternet imkanı olmayanlar posta yoluyla dergiye ulaşabilir.

Cesaretiniz ve inancımız için sizi kutlarız.

Proje Yazışma adresleri

Merih Bektaş Fidan,
Uzman Psikolog
University of Birmingham
School of Psychology
Edgbaston, Birmingham
B15 2TT
merih@fidan.co.uk

Umrans Dergisi
Sofular mah. Yeşiltekte sk.
No: 4/2 FATİH-İSTANBUL
Umrans@umrans.org

Our.story@lycos.co.uk

“BAŞIMI ÖRTÜNCE ZİHNİMİ AÇTIM”

Şerife Carlo

Çev: Salih Baykara

Batılı bir toplumda yaşayan bir gayrimüslim olarak iffet kavramı zihnimde mutlak önceliğe sahip şeylerden biri değildi. Benim kuşağımdan ve zihin yapımdan olan bütün diğer kadınlar gibi ben de böylesi fikirlerin çağdışı ve aşırı şeyler olduğunu düşünüyordum. “Bütün şu eski püskü şeyleri giymek” veya o zamanlar kullandığım tabirle “yatak çarşafı içinde etrafta dolaşmak” zorunda kalan zavallı Müslüman kadınlara acıyordum.

Ben eğitim görmüş ve özgürleşmiş modern bir kadındım. Korkunç gerçekten yana en ufak bilgim yoktu: Ben, kıyafet veya hayat tarzımı seçmemek dolayısıyla baskı altında değildim; fakat kendi toplumumu, hakikatte olduğu şekilde göremeyişim dolayısıyla baskı altındaydım. Kadının güzelliğinin aleni olacağı ve şehvetin karıştığı bir beğenme ve takdirin saygıya eşdeğerde olduğu düşünceleriyle baskı altındaydım.

Ancak Allah beni İslam’a yönelttikten ve kendim tesettüre girdikten sonradır ki, yaşadığım toplumun dışına çıkıp onu gerçekte ne ise öyle görebilme imkanına kavuştum. En yüksek ücreti alan kadınların; aktrisler, modeller ve hatta striptiz yapanlar gibi kendilerini teşhir edenler olduğunu artık görebiliyordum. Erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkinin adaletsiz biçimde nasıl da erkekler lehine işlediğini görebiliyordum. Eskiden erkekleri cezbetmek için giyindiğimi şimdi idrak ediyordum. Bunu, kendim mutlu olmak için yaptığımı söyleyerek kendimi kandır-

maya çalışıyordum; ama acı gerçek şuydu ki, beni memnun eden şey, bir erkek tarafından beğenilip cazibeli bulunmamdı.

Şimdi biliyorum ki, hiçbir zaman temiz olmamış bir insan için, kirli olduğunu anlayabilmenin yolu yoktur. Aynı şekilde ben de bu baskıcı toplumun karanlığından İslam’ın aydınlığına çıkıncaya kadar baskı altında olduğumu fark edebilme imkanına sahip değildim. Bu ışık hakikatin üstüne vurunca benim Batılı felsefelerimin gizlediği gölgeleri nihayet görebildim. Kişinin kendisini ve toplumu koruması, baskı ve zulüm değildir; bir bataklığa, oranın kirli olduğunu inkar ederek, gönüllü olarak kendini atmaktır baskı ve zulüm.

Allah’a şükürler olsun ki, şunu farketme imkanını bana bahşetti: Başımı örttüğüm zaman, başkalarının beni aklım, ruhum ve kalbimden başka birşeyle değerlendirmesi imkanını ortadan kaldırıyordum. Başımı örtünce, güzelliğe dayalı istismar dürtüsünü uzaklaştırmıştım. Başımı örttüğümde, insanların bana saygı duymasını sağladım; çünkü kendime saygılı olduğumu gördüler. Ve başımı örttüğüm zaman, nihayet zihnimi hakikate açtım.

* Şerife Carlo (Yvonne Carlo) ABD’de yaşıyor. Kadın hakları konusunda aktif çalışmalar yürütürken ABD hükümeti tarafından İslam ülkelerine yönelik bir projede görev alma teklifiyle karşılaşmış; hazırlık kursları esnasında okuduğu Kur’an-ı Kerim’den etkilenmiş ve uzun bir arayış sonunda 1990’ların başında İslam’ı seçmiştir.

BAŞÖRTÜSÜ YASAĞI HAKKINDA GÖRÜŞLER

28 Şubat süreciyle başlayan başörtüsü yasağı, toplumun büyük çoğunluğunu yasağa karşı olmasına rağmen, inatla ve ısrarla sürdürülüyor. Yasakçı zihniyet, konunun gündeme getirilmesini bile bir gerilim vesilesi yapıyor. Oysa sorun, onbinlerce mağduru ve ülkede sebep olduğu psikolojik, sosyolojik, idari sonuçlarıyla ortada duruyor ve ülkenin önünü tıkayan bir problem olarak da giderek kronikleşiyor. *Umran*, bu sayısında başörtüsü yasağını kapağına taşımakla kalmadı; bu konuda çeşitli görüşleri de kapsayan bir soruşturma gerçekleştirdi.

Görüşlerine başvurduğumuz değerli şahsiyetlere aşağıdaki soruyu yönelttik. Kendilerine, *Umran*'a lütfettikleri cevabı beyanlarından ötürü teşekkür ediyoruz.

28 Şubat'ta başlayan süreçte başörtüsü hem savunanlar hem de karşı çıkanlar açısından bir sembol oldu. En liberal ve özgürlükçü görünen kesimlerin bile bir bölümü başörtü yasağını kırmızı çizgi olarak gördü ve savundu. Bütün kamuoyu yoklamalarında ülke insanının geneli yasak karşısında yer aldığı halde yine de bir ilerleme kaydedilemedi. Üstelik hanımı, çocukları, çevresi başörtülü olan bir başbakana sahipken, hatta kabinenin çoğunluğunun çevresi baş örtülüken yaşandı, yaşanıyor bu durum. Aynı şekilde AIHM'de açılan davalarda da benzer bir durumla karşılaştı başörtülüler.

- 1- Özgürlükler konusunda hassas olduğu söylenen AIHM'in tavrı ile bizdeki kimi liberallerin tavrı arasındaki paralelliği nasıl değerlendiriyorsunuz ?
 - 2- Bu bağlamda sizce Türkiye'de uygulanmakta olan başörtüsü yasağının temel dinamiği nedir ?
 - 3- Oy verme yeterliliği görüp kendisinden aldığınız oya dayanarak ülkeyi yönettiğiniz insanların nasıl giyineceğine dair bir yeterliliğe sahip olmadığını söylemek garip kaçmıyor mu ?
 - 4- Başörtüsünden dolayı kızları okullardan atarken "haydi kızlar okula" türü kampanyalardaki ironik durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?
 - 5- Sınırlı insan ömründe haksızlığa uğrayanlara "biraz daha bekleyin" demek ne kadar anlamlı sizce? Geciken adaletin adil olma özelliği var mıdır ?
- Daha da uzatılması mümkün olan yukarıdaki soruların tamamına ya da bir kısmını cevaplayabilirsiniz.

"BAŞÖRTÜSÜ YASAĞI TOPLUM MÜHENDİSLİĞİNİN İFLASIDIR"

Merve Kavakçı

1) Ben bu paralelliğin yüzey-selliğin ötesine geçmediğini düşünüyorum zira kaynak buldukları yerler farklı. AIHM'nin tutumu "İnsan Hakları"na olan şartlı yaklaşımını göstermektedir. İnsan Hakları mahkemesi olduğunu iddia eden bir oluşum,

Müslüman kadına gelince 'insan' hakkını kendi anladığı ölçüde değerlendirmektedir. Batı mentalitesine göre üç İbrahimi din de kadına ayrımcılık

yapar konumdadır. Başörtüsü de Avrupalı gözünde -İslam'ın Hıristiyanlık ve Musevilikte olduğu gibi zaman içinde reformlaşmaması sebebi ile- kadının erkeğe boyun eğmesinin bir sembolü olarak yorumlanmaktadır. AIHM hür irade ile başını örtmeyi vicdan hürriyeti olarak değerlendirmek yerine, insan ve, kadın hakkı ihlali olarak algılamaktadır. Bir başka deyişle, oryantalist bir yaklaşımla, müslüman kadını, yasağı desteklemekle, 'kendinden' ve 'özünden' kurtarmaktadır. Bu bağlamda, başı örtülü kadının ne düşündüğünün bir önemi yoktur, zira o oryantalist düşüncede kurtarılmaya muhtaç, bireyselliğini kaybetmiş bir objedir. Bu mentalitenin AIHM kanun ve kurallarına yansıması ise biraz daha farklı. Mahkeme, Türkiye'nin 'laik' bir cumhuriyet olduğunu, bu sebeple bu ülkede okumak iste-

yen öğrencilerin -Leyla Şahin davasında olduğu gibi- laik kuruluşların kurallarına uymak zorunda olduğunu savunmaktadır. Ancak AIHM'nin kavrayamadığı, veya kavramak istemediği konu, Türkiye'de laik kurumların dışında, halkın kanalizere olabileceği 'laik olmayan' herhangi bir müessesenin mevcut olmadığıdır. Dileyenler laik kuruluşlara, laik kuruluşların gereklerine uyamayacaklarını düşünenler ise laiklik esasına oturtulmamış kuruluşlara yönlendirilebilseler, AIHM'nin tutumu anlam kazanabilirdi. Bu karmaşa, AIHM'nin Türkiye'ye has laiklik anlayışını tam olarak algılamamış olmasından kaynaklanmaktadır.

Türkiye'deki yasağı destekleyen liberallerin tutumu ise, onlara bir ayna niteliğindedir. Bu, ne derece liberalleşebildiklerinin bir ölçütüdür. Belli kesim ve konularda liberal bir tutum içerisinde olmak, belli grupların hassasiyetlerine ise illiberal bir bakış açısı ile yaklaşmak liberallik olarak görülemez.

2) Bu yasak, Türkiye'nin kuruluşu ile başlatılan ve bir çeşit toplum mühendisliği olan 'batılılaşma' projesinin uzantısı ve bu projenin ne derece başarısız olduğunun bir göstergesidir. Bu süreç, Türkiye insanına tepeden inme hiyerarşik bir mo-

del ile empoze edilmiştir. Elit ile Anadolu insanı arasındaki uçurumun bir tezahürüdür, bu yasak.

3) Halkına güven duygusunu kapsamlı tutmamak, halk iradesini mutlak irade kılmamak, sadece Türkiye'nin değil, Türkiye gibi bir çok 'yakın' demokrasilerin sorunudur. Halkına, onun özgün iradesine karşı 'paranoyak' bir yaklaşım sergilemek, her seçimini sorgulamak, aynı zamanda demokratik esaslar üzerine kurulmuş bir sivil toplumun oluşmasına engel olmak, elit ile avam arasındaki uçurumu korumak, statükodan yana tavır sergilemek anlamına da gelir. Halbuki bu 'Hakimiyetin kayıtsız şartsız milletin olduğu' esasına da ters düşmektedir.

Hükümetin 'yeterliliğe sahip olunmadığı' yönündeki ifadeleri ise, siyaset oyununun bir parçası, 'kendini' kandırma çabasından kaynaklanmaktadır. Zaten, bu ifadelerin ardından yapılan eleştiriler, hükümetin bu söylemde ısrar etmemesine de sebep olmuştur.

4) Çaresizlik, talihsizlik, ürkeklik ve strateji eksikliği olarak değerlendiriyorum. Böyle bir kampanyanın, hükümetin halk nezdindeki itibarına olumlu değil, olumsuz tesir edeceğine inanmakta-

"BAŞÖRTÜSÜ ÖZGÜRLÜK MÜCADELESİNİN SİMGESİDİR"

Sabahattin ZALM

Başörtüsü, toplumun İslami yapısını belirleyen bir simge olmuştur. Erkeklerin kıyafetinde böyle bir özellik yoktur.

Seküler akımların hedefi, İslam'ı toplumun dışına itmek, onu ferdi ve deruni bir inanç sistemine dönüştürmektir. Böyle bir toplumda yönetim ve yönetenler se-

külerlerden oluşmalı, dindarlar yönetilen ve edilgen durumda kalmalıdır. Bir ailede hizmetçi başörtülü olabilir, fakat hanımefendi başı açık olmalıdır. İşçi, çiftçi, odacı, temizlikçi başörtülü olabilir, fakat memur, amir, işveren okumuş, münevver hanım başı açık olmalıdır. Daha radikal bir yapıda başörtülü hiçbir kademede yer almamalıdır.

İslam ülkelerinde ve Türkiye'de yaşanan deislamizasyon dönemlerinde manzara böyle idi. Yirminci asrın son çeyreğinde Türkiye'de ve İslam dünyasında Reislamizasyon dönemi başladı. Millet, demokratik sistem içinde inancına sahip çıktı ve İslâm'ı yeniden toplum yapısı içine çekmeğe başladı,

buna gayret etti. Dindarlar, iş hayatında, kamuda, hükümette, toplumun her kesiminde yar almaya başladı. Kısaca evvelce cahil ve fakir olan dindarlar aydın ve iktisaden güçlü olmaya başladılar. Araba süren, hekimlik, avukatlık, öğretmenlik yapan başörtülü hanım bu değişimin sembolü oldu. Ürdün'de bir üniversiteyi ziyaretimde, mihmandarım üniversitedeki başörtülü kızların sayı ve nispetindeki artışı, toplumdaki İslâmî uyanışın bir sembolü olarak izah etti.

Diğer İslâm ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de başörtülü okumuş hanımların artışı Reislamizasyondan hoşlanmayan, seküler-laikçi-batıcı grupların hoşuna gitmedi. Bunu toplum yapısının İslama doğru dönüşümünün bir sembolü olarak kabul ettiler ve bu akıma cephe aldılar.

Toplumun İslamî yapısını zayıflatmak ve toplumu kontrol altında tutmak isteyen bazı sivil toplum kuruluşları bu cephe alışı başı çektiler.

Türkiye'de inanç ve fikir hürriyetini savunan bir partinin ve hükümetin iş başına geçmesi karşısında büsbütün telaşlandılar. Hem toplumun dindarlaştırmasını önlemeye çalıştılar (İmam Hatip okullarının önünü keserek, Kur'an kurslarını sı-

yım. Samimiyet sorgulamasına da götürebileceği göz önüne alınırsa, kampanyanın faydadan çok zarar getirebileceği dahi düşünülebilir.

5) Bu talep, konunun ne derece kanserleştiğinin, ne derece içinden çıkılmaz bir hal aldığına, çözümünün ise uzun bir zaman gelmeyeceğinin habercisi olabilir. Zaman geçtikçe anlamını kaybeden bir talep bu. Zamanın 'ihanet edilmişlik' duygusu ile karşılayacağı bir talep, ayrıca. Talebin halk bazında cevap bulmaması, hükümeti iktidar eden kemik kitlenin hayır duasını geri çekmesi anlamına da gelebilir.

Bir başka açıdan bakarsak, bu talep iktidarın halkından kopuşu, uzaklaşması, önceki iktidarlara konvoyuna katılışı, seçmenin ihtiyaçlarına duyarsızlaşması anlamına da gelebilir.

Adalet, ne zaman vuku bulursa bulsun, adalet olma özelliğinden bir şey kaybetmez. O adaleti sağlayanlar veya geciktirenler kendileri için kârda veya zarardadırlar. Nihayet, her beşer ölümü tadacaktır. Hepimiz O'na döneceğiz ve her yaptığımız, ve yapmadığımızdan, her geciktirdiğimiz veya geciktirmediğimizden sorumlu tutulacağız.

“HER SORU SORULDU; ARTIK SÖZÜ DİNLENİR HALE GETİRMELİYİZ”

Cihan Aktaş

1) Bu paralellik, AİHM'nin kültürel (ya da medeniyetsel) anlamda ırkçı, bizdeki liberallerin ise gerçekte jakoben olmasından kaynaklanıyor. Her iki yaklaşımda da ortak iki nokta belirginlik kazanıyor: Yeni yorumlara kapalılık ve farklılıklara yönelik korku. AİHM'nin korkusu, genel olarak Avrupa'nın başat ülkelerinde var olan, eski Avrupa'nın müslüman nüfus ve kültür yanında azınlığa düşeceği şeklindeki öngörüyle de ilgili. Kadın meselelerinin modern Batılı kadın modeli üzerinden tartışılması nedeniyle, örtünmenin müslüman kadınlar için taşıdığı anlam hiçbir yerde her boyutuyla konuşulmuyor. Laik ve totaliter, aslında pozitivist, dolayısıyla üsttenci ve belirle-

nırlayarak, din eğitimi engelleyerek, İlahiyat fakültelerinin kontenjanlarını budayarak) hem de dindarların hem kendine hem de hükümete olan güvenlerini sarsarak ve toplumun dindarlaşma sembolünü yıkarak karşı hücumla geçtiler. 28 Şubat hareketiyle birlikte hürriyetlerin kısılması yoluyla bu durum siyasi, hukuki, kültürel ve iktisadi sahaya (yeşil sermaye kamu sahasına sakallı ve başörtülülerin girmesinin yasaklanması gibi) taşındı.

Bu karşı hücumlara rağmen demokratik gelişme halkın inanç ve fikir özgürlüğünü arttırdı. Millet-Devlet çatışması yerine Millet-Devlet kaynaşması başladı. Ortak Pazara giriş hareketi özgürlüklerin artışını hızlandırdı. İç yapıdaki bu gelişmelere paralel olarak küreselleşmenin yaygınlaşması, Sovyetlerin ve Marksizmin yıkılışıyla milletlerarası iktisadi güçlerin hakimiyeti, dünyada İslam karşıtı bir hareketi başlattı. Bu milletlerarası güçler zahiren demokrasiyi savunurken, İslam dünyasında fırsat ve imkan nispetinde, derinden derine, dindarlaşmaya karşı olan mahalli seküler güçleri desteklediler. Milletlerarası kuruluşlar bu işlevlerini NGO (Sivil Toplum Kuruluşları) olarak gerçekleştirmeye çalıştılar. Bu kabil kuruluşlar mahalli seküler güçlerle birlikte, başörtüsünü İslâmî uyanışın bir sembolü olarak algıladılar ve buna karşı tutumlarından hiç taviz vermeden müdahaleye karar verdiler. Tunus'ta, Cezayir'de başörtüsüne aleni cephe alındı. Tür-

kiye'de de bu mücadelede iç güçleri desteklediler ve yönlendirdiler.

AİHM ile bizdeki kimi liberallerin tavrı arasındaki paralellik buradan kaynaklanmaktadır. Türkiye'deki başörtüsü yasağının temel dinamiği Türkiye ve Dünyadaki İslami duyarlılığın artışına karşı gösterilen iç ve dış reaksiyondur.

Türkiye'de demokratik sistem içinde hükümete sahip olmakla devlete sahip olmak aynı şey değildir. Demokratik sistem, siyasi ve iktisadi kudretin muhtelif gruplar (gelir-inanç grupları) arasında dağıldığı bir sistemdir. Hükümet bu gruplardan belki en önemlisidir, ama tek değildir. Türk milleti, seçimde eski siyasi partileri tasfiye etti. Fakat seçtiği yeni iktidar/hükümet henüz devleti, tasfiye edilen eski siyasi partilerin kadrolarından teslim alamadı. Devletin önemli bir kesimi hala bu kadrolar tarafından yönetilmektedir. Bu kadroların tasfiyesi demokratik sistem içinde zaman alır ve sabır ister. Birçok toplum katmanında demokratik gelişmeyi engelleyen düğümler ve kördüğümler oluşmuştur. Bunların lif lif çözülmesi, zaman, sabır ve beceri ister. Beceriye sabırla, yerinde ve zamanında uygulamak gerekir. Bu durum süreci uzatmaktadır.

Bu mücadeleyi basit bir başörtüsü meselesi sanmak hatadır. Bu durum, demokrasinin ve hürriyetlerinin (inanç, fikir, çalışma, çalıştırma) gelişme mücadelesidir. Başörtüsü, hürriyet/özgürlük mücadelesinin bir simgesidir.

meci bir inanç yaşama olgusu perspektifiyle kararlar alınıyor, veriliyor.

Bunun yanında, Beyaz Batılı kadın modelinden hareketle, örtünmenin bu kadınlar için aşağılayan, baskılayan ve erkeğin yanında ikincilleştiren bir zorunluluk olduğu varsayılıyor. Sözgelimi AIHM'e açtığı davada geri çevrilen Leyla Şahin başörtüsünün özgürlüğün bir sembolü olduğunu düşünürken, yasakları savunanlar bu kararı 'türbanın Türk kadınına ikinci-üçüncü sınıf vatandaş konumuna soktuğunu' iddialarının bir doğrulaması saydılar. Ancak yaşağı AIHM açısından da makul kılan türde homojen ve resmi bir kamusal tanıma, dünyanın hiç bir ülkesinde yok görünüyor. Fransa ile Türkiye'nin mukayese edilmesi ise, iki ülkedeki müslüman nüfusu arasındaki uçurum açısından kabul edilemez.

2) Özlü olarak, kimlik ve aidiyetle ilgili bir kararsızlık hatta tanımsızlıkla ilgili bir dinamik. En az yüz yıldır başörtüsü Batı ve Doğu, modernlik ve geleneksellik, İslam ve modern dünya arasındaki gerginlik ve çatışmaların bir simgesi haline geldi; bu nedenle de söz konusu ikiliklerin uzlaşmazlığı nispetinde zor bir mesele olarak yeniden ve yeniden tanımlamalara maruz kaldı. Daha özeldir ise başörtülü kadınların etkin olarak görüldükleri bir Türkiye fotoğrafı, bu ülkenin Batı tarafından algılanan aidiyetinden, bu aidiyeti oluşturan değer ve sembollerden uzaklaşmak isteyenler için gerek zamansal gerekse mekansal anlamda bir geriye dönüşün göstergesi şeklinde okunabilmektedir.

Bu açıdan bakılınca Türkiye'de modernleşmeye dönük stratejilerin ve üslupların modernleşmeyi oluşturan kurum ve kavramların yerini tutmuş olduğunu söyleyebiliriz. Yobazlık denilen şey de zaten böyle bir karıştırmanın eseridir. Modernlik mesela eleştirel akıl açısından değil de, araçların ve hayat tarzlarındaki sembollerin değişimi açısından, bir bakıma hayli duygusal bir yaklaşımla tanımlanıyor. Bu çok kolay ve ucuz bakış açısıyla sorunlar çözülmek yerine bastırılıyor.

3) Tabii ki tuhaf ve hep savunulan demokrasi ölçüleriyle de tutarsız söylemler bunlar. Zaten sorunun çözümü fazlasıyla Türkiye'nin politikacılarının ve özellikle 'solcu' ve 'liberal' siyasilerinin zihinsel olarak demokratlaşmalarıyla mümkün. Bu demokratlaşmaya Türkiye'nin gerçekten ihtiyacı var. Doğrusu ben bu sorunun siyasal iktidarlar ka-

nalıyla çözümleneceğine inanmakta zorlanıyorum. Kendini nasıl ifade ederse etsin, islamcı bir geleneğin süreğinde yer alan AKP'nin başörtüsünün serbest bırakılması için attığı her adım büyük tepki görecektir. Sivil toplum örgütlerinin etkinliklerinin bu konuda kamuoyu oluşturma ve önyargıları değiştirme gücüne inanıyorum.

4) Sorunu oluşturan zaten kamusal alanda varolma imkanları. Türkiye'de hala büyük kentlerde ve tabii ki bu kentlerin varoşlarında okula gitmeyen kız çocuğu sayısında büyük bir artış olduğundan yakınmalar oluyor; bir tarafta başörtülü öğrenciler okul kapılarından uzak tutulurlarken bu yakınmaların samimiyetine inanmak güç.

Başörtüsü yasaklarında insandan hareket edilmesi gerekirken müphem kurallardan yola çıkılıyor; günler, kutlamalar, açılışlar, paneller sanki kadınların eğitimsizliği, ekonomik sıkıntıları, töre ve namus cinayetleri, kadın sığınma evlerinin güvensizliği, aile içi şiddet, kız çocuklarının vatan- daş olarak ikinci sınıf muamele görmesi gibi bir sonuç doğuran başörtüsü yasakları gibi önemli mağduriyet başlıklarının çok uzağında seyrediyor. BM'nin hazırladığı 'İnsani Gelişme Raporu'nun kadınların hayattan beklentileri, okur yazarlık oranları ve benzeri başlıkları dikkate alan 'Toplumsal Cinsiyete Bağlı Gelişme Endeksi'nin verilerine göre Türkiye 177 ülke arasında 70'inci sırada yer alıyor. Bu listede Yunanistan 25'inci, Bulgaristan ise 48'inci sırada bulunuyor.

5) Tahsil yapmak gibi üretmek üzere çalışmak da kişiyi geliştiren, hayatını sürdürmesi için gerekli süreçler. Samimiyetle kız çocuklarının cehaletinden yakınılıyorsa, töre cinayetleri rahatsızlık veriyorsa, erkekegemen kültürün kadınları baskıladığına inanılıyorsa, insandan ve toplumsal ihtiyaçtan doğan bir tanıma gidilmelidir. Başörtüsü zaten kamusal bir unsurdur, evin içinde takılması gerekmemekte, mümin kadınların toplum içine çıkma şartını ifade etmektedir.

Bence bu konuda gerekli bütün sorular soruldu, bundan böyle yapılması gereken sorunun varlığını konuşmaya devam etmek, yani sözünü sürdürmek ve geliştirmek, sözünü dinlenir hale getirmek. Sözlerin içinin ısrarlı çabalarla, hayattan yükselen sesler dikkate alınarak doldurulması gerekiyor. Bu konudaki itirazların mevcut bütün kanallarla ve sözü dinlenir kılan etkili yollarla top-

luma iletilmesi gerekiyor. Bu durumda başörtüsü ile kamusal alanda bulunma hakkı kamuoyunda daha fazla bilinecek, bu bilişin de sorumlu çevreleri bu alanda hesap vermeye hatta bu sorunu çözmeye zorlama gibi bir etkisi olacaktır.

“YASAK İDEOLOJİK VE PSİKOLOJİKTİR”

Hayreddin Karaman

1) Bizdeki kimi liberaller Fransız tipi laikliği benimsemiş, liberallikleri bu anlayış ile sınırlı (!) kimselelerdir. Ayrıca içeriden, AİHM ile temas kuran, onlara kontrollü ve yönlendirici bilgiler verenler arasında da bu liberallerin bir kısmı yer almaktadır. Yüksek

Mahkeme son tahlilde, “Başörtüsünden rahatsız olanların haklarını, başını zorla açma yüzünden rahatsız olanların haklarına tercih etmiş” ve bunu gerekçede açıklamıştır.

2) Temel dinamik ideolojik ve psikolojiktir. Okumuş yazmış dindarların çoğalmasa, bazı gafillere göre tarihe gömüldüğü sanılan dinin yeniden hayata dönmesi, İslam’ın kendi dinamikleri ve değerleri ile çağdaşlaşmasının sembolüdür.

Laik/seküler ideolojiler demokrasiyi değil, radikal laikliği öncelerler. Demokrasinin getirmesi gereken hak ve özgürlüklerin içinden daha dindar bir toplumun doğmasını kendi ideolojileri (ve buna dayalı menfaatleri, imtiyazları) için tehlikeli görür ve bundan korkarlar.

3) Çok garip kaçıyor. Ancak halkı yalnızca bir oy deposu olarak gören ve verilen oyları da “vesayeti kabul oyları” olarak değerlendirenler burada bir çelişki/gariplik görmezler.

4) Yarışa sokacağınız inanların bir kısmının ayaklarını bağlar veya üzerlerine ağırlık asar sonra da “başla” düdüğünü çalarsanız size dışarıdan bakanların varacakları bazı hükümler olacaktır: Zalim, şaka yapıyor, güçlü ile güçsüzü dengeliyor... Bizim meselemizde üçüncü ihtimal yok. Yine de

bir iyi zan besleyerek kendimizi şöyle bir yoruma zorlayabiliriz: Önce bütün kızları okula davet edecekler, sonra örtünerek okumak isteyen kitle büyüyeceği için bu büyüklükten güç alarak -daha kolaylaşacak olan- çözüme yönelecekler!

5) Bu konuda “bekletmenin gerekçesi” önemli ve belirleyicidir. Neyi neye tercih ediyoruz? Önceliklerimiz makul ve meşru mu? Bu soruların cevaplarının verilmesi ve mağdurlarla paylaşılması gerekiyor.

Siyasi partiler ve sivil toplumun, başörtüsü yasağının kalkması için yapabileceği yalnızca iktidara yüklenmek, yasağın devamından da siyasi vb.rant elde etmeye çalışmak değildir. İktidarın hem bekletme süresini kısaltmak hem de işini kolaylaştırmak için yapılabilecek çok şey vardır.

İKTİDAR VE MUKTEDİR!

Abdurrahman Dilipak

1) Batıların çıkarları ilkelerinden önce geliyor.. Düşünce hürriyeti, felsefi ve vicdani kanaat konusunda da aynı durum sözkonusu. Düne kadar bize insan hakları dersi verenler, bu gün Irak konusunda konuşmayı ve yazmayı yasaklayan, bizdeki eski “Takriri Sukun” yasasını hatırlatan uygulamalara girişiyorlar.. Siyonistler, İsrail yönetimi konusundaki çifte standartları da çok açık.. Hasandan korkup Hans'a kaçanlar, Hasan'ı bizim başımıza bela edenlerin yine Hans olduğunu unutuyoruz bazan..

AİHM'deki durum da böyle. AİHM bir hukuk mahkemesi değil. Siyasi bir yargılama. Lobilerin etkisi ve derin müdahaleler AİHM için de geçerli..

Bu olaylar batının demokrasi maskesinin parçalanmasına ve bizim gerçeklerle acı da olsa yüzleşmemize zemin oluşturdu.. Batılılar için demokrasinin ne anlama geldiğini gördük. O helvadan bir puttu ve acıkınca da yediler. Tıpkı eskiden olduğu gibi.. Aslında batılılar her zaman çifte stan-

dartlı oldular. Arka bahçelerindeki gelişmeler konusunda ilgileri hep çıkarları doğrultusunda oldu.. Ve bu gün de demokrasi ve insan hakları konusu onun için başka ülkeleri güdülemek için bir araç..

2) İslam'a ve müslümanlara karşı ön yargı ve ayrımcılık.. Bunu kendi uygarlık projelerine karşı bir baş kaldırarak görüyorlar.. Bir tehdit olarak algılıyorlar, meydan okuma olarak görüyorlar.. Başörtüsü özgürleşirse, bunun arkasının geleceğini ve farklı bir yaşam tarzının topluma hakim olmasından korkuyorlar. Mümkün olan ve zorunlu tek yaşam tarzının kendi yaşam tarzları olduğunu düşünüyor olsalar geler. O multi kültürel, çok sesli, çok kültürlü, çok renkli toplum dedikleri şey, İslam'ın özgürce bu rekabet ortamında varolması değil, İslam toplumuna kendilerini alternatif olarak "dayatma" girişimi olarak algılansa gerek.. İntihar, bunalım, uyuşturucu, homoseksüel, lezbiyen ve ensest ilişkilerin toplumu perişan ettiği, ailenin çözüldüğü bir ortamda İslam dünyasından gelen bu dine sahip çıkma iddiası batılıları rahatsız ediyor olsa gerek.

3) Bu yaman bir çelişkidir.. Devletin, anayasa ve yasaların varlık ve meşruiyet sebebi, temel hak ve hürriyetler, hukuk devleti, adaletin tesisidir.. Toplumların devlete sadakatleri, onların kutsallarına sadakatlerinin teminatı olduğu ölçüdedir. Yoksa devlet zulüm aracı olur.. Toplumun inanç, tarih, kültür ve kimlikleri, onların devledilemez ve vazgeçilemez haklarıdır.. Bunları tehdit olarak gören anlayışlar, ya da bu değerlerle çatışan iktidarlar, toplum nezdinde kendi varlık ve meşruiyetlerini tartışmaya açarlar.. Hitler'in, Stalin'in,

Saddam'ın, Firavun'un da yasaları, yargıçları, işkenceci polis şefleri vardı. Ama kimse bu yasaların ve iktidarların meşruiyetini savunmuyor.. Hukuka uymayan iktidarlar gibi yasalar da zulüm aracı olarak görülmelidir.. Devlet kutsal değildir. Kutsal olan haklardır.. Devlet ilahımız ve rabbimiz de değildir.. Devlet temel hak ve hürriyetlerimi koruyup geliştirme adına, belli bir coğrafyada, belli bir insan topluluğunun, koyduğu kurallarla oluşturulan bir düzün adıdır.. Modern devlet kuramına göre gerçek egemenin millet olsa gerekir. Bunun aksine tutumlar hukuk dışı dayatmalar olarak görülmelidir. Millet adına karar veren yargıçların da buna göre karar vermesi, bir milletin alameti farikası, (onu diğerlerinden ayırt eden özellikleri)ne saygı göstermesi ve bağlı kalması gerekmez mi? Varlık ve meşruiyet temeli bu değil mi diye düşünüyorum..

4) Traji komik bir durum.. Tahrik ve bastırma. Bazan dalga mı geçiyorlar diye düşünüyorum.. Dininden vazgeç öyle gel. Bu bir aşağılama olduğu kadar manevi işkence aynı zamanda.. Bizden batı uygarlık projesi ile çelişmeyen, onlara karşı bir tehdit içermeyen, iddiası olmayan bir dinni yorum geliştirmemizi istiyorlar. TSE damgalı bir İslam ya da euro islam gibi bir saçmalık.. Nasıl şekersiz şeker, yağsız yağ yaptılarsa, şeriatsız ve imansız bir din, Alisiz Alevilik, Halksız bir Demokrasiye razı olmamızı istiyorlar.. Okullara girerken başörtümüzü çıkartmakla bizden beynimizi ve ruhumuzu, imanımızı da bir kenara bırakmamızı istiyorlar.. Biyonik bir robot olmayı kabul edersek bizi eğitim denilen bu insan öğütme makinası içinde sistematik birer

"BAŞÖRTÜSÜ YASAĞI SOSYAL AYRIMCILIKTIR"

Özdemir Erdoğan

Sanatçı Özdemir Erdoğan; *Umran Dergisi*'nin "Ülkemizde uygulamakta olan başörtüsü yasağını nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna "bu yasak bir ayrımcılıktır" diye cevap verdi. Özdemir Umran'a şu açıklamayı yaptı:

"Ben Türkiye'de uygulamakta olan başörtüsü yasağını, toplum katları içinde yapılan bir ayrımcılık olarak değerlendiriyorum. Bu yasağı koyanların niçin ve hangi sebeple, hangi gerekçeyle böyle bir uygulamaya girdiklerini

anlayamıyorum, hiçbir anlam da veremiyorum. Başörtüsü yasağını laiklikle de, demokrasi ile de asla bağdaştıramıyorum. Üstelik, bir sanatçı olarak, estetik açıdan da bu yasağı oldukça çirkin ve kaba buluyorum."

Özdemir Erdoğan, bu yasağı ısrarla ve inatla uygulayan yetkililere de şöyle bir çağrıda bulundu:

"Eğer hanımların başlarını örtmeleri bir suçsa, devlet bunu bir suç olarak görüyorsa, bu suçu tanımlasın ve başını örten hanımlar hakkında gerekli işlemleri yapsın; bu da tarihin kara sayfalarına geçsin, yazılsın. Bunu yapmıyor, yapamıyorsa da acizliğini itiraf etsin..."

geri zekalı yapacaklar.. Kitabın suç aleti, fikrin suç, aydınların suçlu olduğu bir toplumdaki ve siyasal sistemde daha başka ne olabilir ki!

5) Geciken adalet adalet değildir. Bu bir. Beklemek! neyi, niçin, ne zamana kadar! İktidar kim, bu işin sırrı ne? Bu konudaki derin gerçek, "iktidar kim" sorusunun sorulmasını kaçınılmaz kılıyor. Parlemantoda anayasal çoğunluğa sahip bir iktidarın başı, kendi karısının-kızının hakkını aramaktan acizse, bizim hakkımızı nasıl savunabilir. Kelin ilacı olsa önce kendi başına çalar.. Kendisi himmete muhtaç bir dede, nerde ki gayriya himmet ede!

"YASAKÇILAR 'KANUN YERİNE KAFAM' ANLAYIŞIYLA HAREKET EDİYOR"

Mustafa Başoğlu

Ülkemizde başörtüsü yasağı Anayasa ve Kanunlara aykırı olarak uygulanmaktadır. Bu durumu Türkiye'de kamuoyuna ilk duyuranlardan birisiyim.

2547 Sayılı YÖK Kanunu'nun Ek 17. Maddesi'ne göre üniversitelerde kılık kıyafet serbest olmasına rağmen yasakçılar, "kanun yerine kafam(!)" tercihi yaparak yasağı sürdürmektedir.

İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sayın Mesut Parlak, basına yaptığı açıklamada başörtüsü yasağının Anayasa Mahkemesi'nin yorumuna dayanılarak sürdürüldüğünü belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, sözünü ettiğim 17.Maddenin iptali için açılan davada maddeyi iptal etmemiş, önceki kararına atıfta bulunmuştur. Bu nedenle uygulama Anayasa Mahkemesi'nin yorumuna bağlı olarak sürdürülmektedir.

Hangi açıdan bakarsak bakalım insanların Anayasa'nın güvencesi altında olan eğitim, çalışma, sosyal güvenlik, kamu görevlileri için kamu hizmetine girme ve görevde yükselme hakları, bu kanunsuz uygulama ile ortadan kaldırılmaktadır.

Bu anlayışı, hukuk devleti ilkesini esas edinen Anayasa ile bağdaştırmak kesinlikle mümkün değildir. Başörtüsü yasağını tartışırken buna bağlı

olarak devletin resmi okulları olan İmam Hatip liselerini ve buralardan mezun olan öğrencilerin uğratıldığı haksızlığı da gözden ırak tutmamak gerekir. Ayrıca belli öğrenimi ve yaşı doldurmamayan Müslüman Türk çocuklarının Kur'an öğrenebilmelerinin yasaklanması, dini vecibelerini yerine getiren kamu görevlilerinin irticacı suçlaması ile bazı haklarının ellerinden alınması, başörtüsü yasağı ile birlikte düşünülmesi gereken bir durumdur.

AIHM'nin İslam bağlantılı davalardaki tavrı, hem kendi hukukuna hem uluslararası sözleşmelere aykırıdır. Mahkeme kararlarında işi, Hıristiyan kültürü ile İslam kültürünü mukayese edebilecek kadar ileriye götürmüş, yetkisi olmadığı halde İslam'ı yargılayarak Hıristiyanlık karşısında yenik durumuna düşürmek gibi uluslararası Mahkemeye yakışmayan hissi ve kinci bir tavır sergilemiştir.

Türkiye'de liberal ilkeleri savunanlar bu ilkelerin sadece kendileri için geçerli olabileceğini düşünmekte, başkalarının haklarına özellikle inançla ve İslam'la ilgili haklarına saygı duymak gibi bir yol izlemektedirler. Bu anlayış, "liberaliz ve özgürlükleri savunuyoruz" iddiasıyla kesinlikle çelişmektedir.

Siyasi partilerin başörtüsü yasağı karşısında muhalefette iken söyledikleri ile iktidarda yaptıkları daima birbirine zıt olmuştur. Bu konuda siyasi partilerin verdikleri demeçler ile hükümetin uygulamaları başörtüsü yasağının kaldırılmasındaki en büyük etkenlerden birisidir.

Ülkemizde hangi güç odağı olduğu bir türlü açıklanmayan bazı çevreler, başörtüsü yasağını sürdürmeyi demokrasi, özgürlük, Atatürk devrim ve ilkeleri açısından şart olarak görmektedirler. Böyle bir şarta dayanarak yasağı sürdürmek biraz önce de değindiğim gibi her şeyden önce Anayasa ve Cumhuriyetin temel ilkelerine aykırıdır.

Yasağı kaldırma mevkiinde olanların başörtüsü mağdurlarına "sabırlı olun" tavsiyesinde bulunmalarının haklı hiçbir gerekçesi olmadığı gibi, yasakçılar ile aynı paralelde olduğu görülmektedir.

İnsanların yaşları her yıl ileriye doğru gitmektedir. Bu insanlar yasağın kaldırılması için daha ne kadar bekleyecekler? Yasak ne zaman kaldırılacak ki yasağın mağdurları eğitimlerine devam edebilsinler, kamuda görev alabilsinler? Sabır tavsiye edenlerin bunu da açıklamaları ve mağdurlar

rın uğradıkları hak kayıplarını gidereceklerini taahhüt etmeleri gerekmektedir.

Sorunu toplumsal uzlaşma ile çözme düşüncesinde ise, kimin kimin ile uzlaşacağı, kimin kimin ile pazarlık yapacağı belli olmadan hiçbir anlam ifade etmemektedir. Kaldı ki inancının gereği İslam Dini'nin emrettiği kurallara göre başını örtmek isteyenler acaba bu vecibeden vazgeçerse bu uzlaşmanın gerekçesi sayılabilir mi? Ya da başörtüsünü iğne ile tutturmadığında yada örtüsünü tavşan kulağı biçiminde bağladığında bu problem çözülebilecek mi?

Son olarak belirtmek isterim ki, bu iş sorunu çözmek isteyenlerin cesaretine, kararlılığına ve haksızlığı ortadan kaldırma inancına bağlıdır. Bu anlayış olmadan başörtüsü yasağı çözülmez.

Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanlığından vazgeçmeye razı olarak yıllardan beri savunduğum başörtüsü yasağı kaldırılincaya kadar geri adım atmayacağım.

Bana göre başörtüsü yasağı için tek çözüm, insanların başlarını örtmesinin İslam dini'nden kaynaklandığı ve bu dini vecibeyi yerine getirmek isteyenlerin elinden bu hakkın alınmamasıdır.

“ÖZGÜRLÜKLER İHLÂLCİLERİN İNSAFINA BIRAKILAMAZ!”

Ayhan Bilgen

Öncelikle gözden kaçırılması gereken bir noktaya dikkatinizi çekmek isterim. Özgürlükler ancak yasalarla kısıtlanabilir ve tabii özgürlüğün özüne dokunmamak şartı ile. Türkiye’de kadınların kıyafetleri ile ilgili herhangi bir yasal

düzenleme tek partili yıllarda bile söz konusu olmamıştır. Yönetmelik yada yargı kararlarının arkasına sığınarak devam ettirilen uygulama ile suç işlenmektedir. Başörtülülere yönelik dışlayıcı ve ayrımcı uygulamalar toplumsal bir alt yapıya dayanmadığı gibi, hukuki olmaktan ziyade siyasal niteliklidir. Sivil siyaset mekanizmalarının toplumsal beklentiler doğrultusunda hareket edemesinin neticeleri ile karşı karşıya bulunmaktayız. Seçilmiş siyasetçinin görev alanının yargı ya da

SON OLAYLAR YASAKÇILARIN ‘İYİ NİYET’ TESTİ OLDU

*Naciye Kaynak**

‘Postmodern Darbe’ adı verilen 28 Şubat sürecinin hemen ardından üniversitelerde başlatılan başörtüsü yasağı sadece üniversite öğrencileriyle sınırlı kalmamış, kamu çalışanları, imam hatip lisesi öğrencileri derken zaman içinde hastalar, sanıklar, gazetecilere kadar yaygınlaştırılmıştır. İslami kimliğin bir parçası olan ve yüzyıllardan beri Müslüman kadınla birlikte zihinlerde beliren başörtüsünün sosyal hayattan tecrit edilme çabasının son örnekleri de Yeni Şafak Gazetesi’nden bir muhabirle birlikte benim Kadir Has Üniversitesi’nden çıkarılmam ve avukat eşinin ödül töreni için gittiği İstanbul Üniversitesi’ne girmek isteyen Ayşe Elçi’nin engellenmesidir.

Daha önce Galatasaray Üniversitesi’ndeki iki programı yine ‘başörtülü’ olduğum için takip etmeme müsaade edilmezken bu sefer önce içeri alınmış, kısa bir süre sonra kapı dışarı edilmişim. 15 Mart 2005 tarihine rastlayan bu olayda bana okul yönetiminden bir kişi

“Başını aç” emrini yöneltmiş “Açmam” cevabına “O zaman çık” şeklinde bir karşılık vermişti. Muhatap olduğum bu kişinin hiçbir kanuna dayanmayan bir yasağı, o yasak kapsamında olmayan bir gazeteciye uygularkenki tavrı, yasağın, hangi kişisel tahammülsüzlüklerin hayata geçirilme fırsatı verdiğini gösteriyordu.

Evrensel hak anlayışı çerçevesinde asla kabullenilmeyecek bir zorbalık olan başörtüsü yasağının hakperestliğe mi yoksa “Benden farklı olana hayat hakkı yok” anlayışına mı dayandığını bir kez daha ispat eden diğer olay ise 5 Nisan 2005 tarihinde İstanbul Üniversitesi’nde gerçekleştirilen bir törende ödül alacak eşinin yanında bu okula girmek isteyen Ayşe Elçi’nin içeri alınmamasıdır. Elçi’nin durumunda olayın ve faillerinin trajikomik halleri daha da aşıkardır.

Başörtüsü yasağına gerekçe gösterilen metinlerde ve yasakçıların diğer ifadelerinde yasağın hedefi olan ‘türban’ değildir Elçi’nin başındaki. ‘İdeolojik’ ve ‘siyasi simge’ yaftasını yiyen başörtüsü şeklinde değil de ‘masum’ kabul edilen ‘Anadolu usûlü’ olarak tanımlanan bir başörtüsü olduğu halde, Ayşe Elçi üniversiteye alınmamıştır. Üstelik Elçi’nin, okul bahçesinde duran arabasının içinde beklemek istemesi de “Hayır” cevabını almış, kendisi bahçeden çıkartılarak evine gönderilmiştir. Bu hadise de yasağı uygulayan ve savunuların ‘iyi niyet’ testi olmuş ve gerçek yüzlerini göstermiştir.

Başörtüsünü ‘İlahi bir emir’ olarak görsün veya görmesin, insaf ehli hiç kimsenin kabul etmediği bu yasak ve onun failleri bir gün mutlaka tarih olacak ve yerini özgürlüklere, farklılıklara saygıya bırakacaktır. Müslümanlar olarak burada bize düşen ise ‘değerlerimize’ sahip çıkarak, müsbet bir hak arayışı içinde bulunmak ve sonrasında Rahmet-i İlahiye’den bu güzel neticeyi beklemektir diye düşünüyorum.

* **Naciye Kaynak:** Kadir Has Üniversitesi’ne alınmayan Yeni Asya Gazetesi muhabiri

bürokrasi tarafından yetkisizce kontrol altına alınması sorunun özünü oluşturmaktadır. Bu uygulamanın devamından yana olan çevreler parlamenter sistemi ve onunu ortaya çıkarttığı siyasi iktidarları da içine sindirememektedir.

Seçimleri halk iradesinin tezahürü olarak görmek ve kabullenmek istemeyenler açısından “oy verme” işlemi de bir formalitenin yerine gelmesi olarak görülmektedir. İnsanların nasıl giyineceğine siyasi otoritenin karar vermesi insanlığın ulaştığı birey-iktidar ilişkisi açısından kabul edilemez bir durumdur.

Kız çocuklarının okuma yazma ve öğrenim düzeylerinin düşüklüğü bunun sonucu olarak da toplumsal hayata yeterince katılmadıkları iddiası ile yapılan her türlü kampanya trajikomik bir durum arz etmektedir. Kadınların siyasette daha aktif görev almalarına yönelik çağrılar da bu açıdan tıpkı “haydi kızlar okula!” kampanyalarına benzemektedir.

Bir tek kişinin bile özgürlüğü kısıtlanıyor, hakkı gasp ediliyorsa siyasi otoritenin görevi bunu önlemenin yolunu geliştirmektedir.

İnsan hakları ve özgürlükler için azınlık-çoğunluk kriterleri geliştirmek, mutabakat şartı ileri sürmek doğru bir tutum olmadığı gibi toplumsal gerilimi de artıracaktır. Özgürlüklerin güvence altına alınması ihlalcilerin insafına bırakılamayacağı gibi, meçhul bir geleceğe de havale edilemez.

Çözümle ilgili sorumluluk taşıyanların yaşanan sorunu toplumsal vicdan ve siyasi ahlak zemininde gündeme taşıma cesaret ve karalılığı göstermesi gerekmektedir. Aksi takdirde toplumsal taleplerden kopan siyasi yapılanmaların akıbeti mevcut iktidar içinde kaçınılmaz olacaktır.

Özellikle 28 Şubat’tan sonra yoğunlaşan baskılar dolayısı ile bazı toplum kesimlerinde özgürlüklerin ancak dış dinamiklerin aracılığı ile elde edilebileceği beklentisini ortaya çıkarmıştır.

AB sürecine yönelik abartılı beklentiler karşısında Avrupa ülkelerinin 11 Eylül sonrası politikalarında ciddi bir çifte standart ve kırılma yaşanmıştır. AİHM’nin diğer din mensupları ile ilgili verdiği özgürlükçü kararlarla örtüşmeyen Leyla Şahin kararı bütünü ile Türkiye hükümetinin gönderdiği savunma doğrultusunda şekillenmiştir. Hukuki olmaktan ziyade, siyasi korkuların etkili olduğu izlenimi veren karar Avrupalılar için İnsan Hakları sürecinde bir geriye gidiş örneğidir. ■

FEVZİYE NUROĞLU

“YÜRÜYEN HAYRÂT

ABDULLAH YILDIZ
Konuşan: Fatma KUTLUOĞLU

Umran'da uzun süredir devam ettiğimiz “Geçmişten Geleceğe Ko(nu)şanlar” dizisinde bu ay, iki önemli değişiklikle karşınızdayız. Evvelen; Şubat 2003'te bu sayfalarda yer verdiğimiz Şule Yüksel Şenler abladan sonra ikinci kez bir hanımefendiyi, bir ablamızı konuşturuyoruz: Eczacı Fevziye Nuroğlu. Saniyen; Fatma Kutluoğlu Hanımefendi'nin gerçekleştirdiği bu sohbeti, dizinin formatına uygun olarak ben kaleme alıyorum. İnşallah merâmımızı anlatmaya muvaffak oluruz.

Kur'ân Kursu, Vakıf, Dernek,
Okul Kurmada “Öncü”

Fatma Kutluoğlu Hanımefendinin tabiriyle “Yürüyen Bir Hayrât” o. Gençlerimizin kendisinden öğrenecekleri çok şey var; annelerin de öyle. O hepimizin ablası...

Mümtaz şahsiyetleri tanıtmaya yönelik yazı ve sohbetlerde gelenek olduğu üzere, Fevziye Hanımefendi hakkında önce kısa bir biyografik malumat sunarak işe başlayalım:

Fevziye Nuroğlu 1948 yılında Gazi Antep'te doğdu. Gaziantep Şehit Kamil İlkokulunda birinci sınıfı okuduktan sonra, babasının işi gereği ilkokul eğitimini İstanbul'da tamamladı. Ortaokulu Cibali Kız Lisesi orta bölümünde, liseyi Fatih Kız Lisesi'nde okudu. Üniversiteyi ise Nişantaşı Eczacılık Fakültesi'nde (bugünkü Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi) bitirdi. Lise yıllarında Yeşilay derneğine girip faaliyete başladı. Üniversitede Milli Türk Talebe Birliği Türk Kızları İlim ve Kültür Kolu Başkanlığını yaptı.

Fevziye ablanın en bilinen yönü ise, çok sayıda Kız Kur'ân Kursu kurucusu ve hâmesi olmasıdır. Tabii, bu Kur'ân Kurslarının sadece Kur'ân okumayı öğreten kurslar değil, İmam Hatip niteliğinde eğitim kurumları olduğunu, burada mükemmel Arapça öğretildiğini, hatta kendi ifadeleriyle, kursun lise-1 öğrencilerinin bile Arap-Fars Filolojisi mezunu seviyesinde eğitim aldığını hatırlatmalıyız. Bu formattaki kursların ilki, İstanbul'daki Fazilet Kız Kur'ân Kursu'dur. Bundan başka Tûbâ Kız Kur'ân Kursu, Ravza Kız Kur'ân Kursu, Mehmet Akif Kız Kur'ân Kursu ve diğerlerinin kurucularındandır Fevziye Hanım.

Ayrıca yakın tarihimizin ilk Müslüman kadın kuruluşu olarak temayüz eden Hanımlar İlim Kültür Derneği ve Mukaddesatçı Hanımlar Derneğinin ilk kurucusudur Fevziye abla. Dahası, “Yürüyen Bir Vakıf” olarak tanımlanmayı hak edecek bir büyüğümüzdür kendileri; Şefkat Vakfı'nın, Şefkat Ana Okulu ve diğer eğitim kurumlarının, Hanımlar Eğitim ve Kültür Vakfı ve Gönenli Mehmet Efendi Hazretleri Vakfı'nın kurucusudur. Kendi ifadeleriyle bütün bu hayır kurumlarının “hâdim”i; hayra koşan, hayır yarışında hep önde giden, nerede hayır hizmeti varsa, nerede bir müminin sıkıntısı varsa ona koşan bir ablamız...

Bir çok sağlık sorunlarına rağmen, durmak bilmeyen, artık İstanbul'a sığmayıp Anadolu'ya açılan Fevziye Hanım, geçen yıl Gaziantep'te Dolunay Çocuk Evi'ni kurdu.

Bütün bu hummalı çalışmaları yılmadan, bıkmadan sürdüren Fevziye ablanın, aynı zamanda bir anne ve bir eş olduğunu unutmamalıyız. Onun bir

anne ve eş olması "yürüyen vakıf" olmasına engel değil; hayır çalışmalarını da eş ve anne olmasına...

"Hocaya Giderken Kur'an'larımızı Bohçaya Sararak Gizledik"

Sözü Fevziye ablaya bırakmanın zamanı. Şöyle başlıyor konuşmaya:

"Sevgili kardeşlerim, değerli yavrularım. Öncelikle, bizleri bu İslam diyarında müminler olarak yaratan ve bizi hayırlara koşturan Rabbimize hamdediyorum. Alnımızı yerden kaldırmadan bir ömür boyu Rabbimize secde etsek yine de şükürümüzü ifa edemeyiz... Allah'ın lütfu ile sekiz yaşlarında Gaziantep'ten İstanbul'a gelmiştik, ama yaz tatillerinde yine Antep'e giderdik. Tabi, o zamanlar ışık yoktu köylerde, damlara minder serer, orada oturur, orada yatardık. Rabbimin lütfu ile herkes uyur, ben uyumazdım; gökyüzünü seyrederek, yıldızlara bakardım, gözlerim yaşarırdı: "Ya Rabbi, ne kadar güzel yaratmışsın bütün bunları, şu gökyüzünü, şu yıldızları..." diyerek Rabbime hamdederek, acaba ben bu güzelliklerin şükürünü nasıl eda ederim diye Rabbime niyazda bulunurdum... Gaziantep'teki yuvaya *Dolunay* adını vermemin sebebi budur. Dolunay olduğu zamanda aya bakmasını çok severdim. Mehtabı bir ayna yüzü olarak kabul eder o aynadan Rasûlullah'ın mübarek şemailini görecekmiş gibi bir duyguya kapılır ve Onu görme arzusu ile yanar tutuşurdum. Her dolunayda 'dedem Rasûlullah'ı görecekmişim gibi gelir, her seferinde aynı duyguya kapılırdım. Cabir (r.a.) diyor ki: 'Ben, mehtaplı bir gecede, bir Rasûlullah'ın yüzüne baktım bir de dolunaya baktım; Rasûlullah'ın yüzünün çok daha parlak olduğunu gördüm.'

"Yine küçük yaşlarımda, Allah, bildiklerimi çevremdekilere öğretmeyi bana nasip etti. Demek ki, Rabbimin bana vermiş olduğu rol bu imiş. Bir düşünür diyor ki: "Allah insanlara çeşitli roller vermiştir. Bu rollerinizi en güzel şekilde oynayın." Yüce Rabbimin bana verdiği görev de şükürler olsun ki eğitim görevi imiş..."

Namaza yedi yaşında başlar Fevziye Hanım. Çünkü anne-babası da musallidirler. Ve o yıllardan başlayarak namaz kılmayı öğretir arkadaşlarına. Onlara Cennet'i anlatır, Peygamber'i anlatır...

ARASTIRMA VE KÜLTÜR VAKFI

İmam Hatip okullarının, bugünkü Kur'an Kurslarının olmadığı bir zamanda, mahalle kurslarında öğrenir Kur'an okumayı. "Gaziantep'te bir yaşlı hoca hanım vardı" diyor ve devam ediyor: "CHP'nin hocalara baskı yaptığı dönemdeki korkuyu hala yaşıyordum... Beş yaşında idim o zaman... Bize diyordu ki: 'Çocuğum sakın Kur'an'ınızı açıkta getirmeyin, bohçaya sarın; sizi gören başka bir yere gittiğinizi zannetsin.' Biz de bohçaya sarardık Kur'an'larımızı, öyle hocamızın evine gelirdik. Kapıyı çaldık. Hocamız korkuya kapılırdı. Çünkü o dönemde ('Şeflik Devri'nde) kadın hocalar bile falakaya yatırılmış... İşte, bende mücadele ruhunu uyandıran bu tür olaylardır... 'Niçin saklıyoruz Kur'an'larımızı?' diyerek, hocamızın bu korkusunun sebebini araştırıp çok üzülürdüm..."

Hocasının yaşadığı bu korkular ona, yalnız Allah'tan korkmayı ve Allah'tan korkanın kimseden korkmayacağı gerçeğini öğretmiş...

Daha ilkokula başlamadan Kur'an'ı hatmeden Fevziye Nuroğlu, ortaokul yıllarında **Numan Kurtulmuş** Hoca'nın (Prof.Dr. Numan Kurtulmuş'un dedesi) *Amentü Şerhi*'ni okumuş, İslamî bilgileri oradan öğrenmiş.

Her yaz Antep'e gittiğini hatırlayarak anlatmaya devam ediyor Fevziye Hanım: "Kainat tablosunda devamlı Cenabı Allah'ın büyüklüğünü düşünür; korkar, kendimden geçerdim adeta. Abdüssamed'den sürekli Kur'an-ı Kerim dinlerdim. Allah-ı Zül-Celâl'in Azamet ve Kibriya'sını tefekkür eder, gözlerimden yaşlar dökerdim. Ağlardım, ağlar-

isiniz?" dedi... Bir isisi yapıyorlarmış. ii fark etmediler. i gördüler, elleri olmuş, bu yüzden la geri döndüğüm lizildiler. Hep be-âmîn; ilahiyatçı ttertiler ki ben on- okulu terk edece- sız, İslam'ı bilme- vakarla, bir asker zorunda kaldılar. n bağırmağa baş- .. Kendi kendime à Rabbi, bu haka- e girerken ellerini eyyidinâ Muham- llahu ekber, Alla- olurdum ki; 'Alla- eni gördükleri za- getirmeyen diller tekbir getiriyor- bana, örtülü oldu- diye bağırıldı. 'Al- orsun sen' dedim; diğim için sen ba- n; ben de sana Al- p kaldı...

"Hamdolsun, tesettürümden asla taviz vermedim. Bizim dönemimizde Müslüman hanımların çoğu dizden dört parmak altta pardösü giyerlerdi. Rabb'imın lütfu ile ben eteklerimi topuğuma kadar giyerdim. Bazı arkadaşlarım "aman, sana zara verirler" derlerdi. "Vallahi hiçbir şey yapamazlar" derdim. Arkasından moda çıktı; herkes uzun etek giymeye başladı... Müslüman kimliğinden asla fedakarlık yapmamalı; başta ne ise son nefesine kadar öyle olmalı. Müslüman kardeşlerimiz vücut hatlarını belli edecek kıyafetler asla giymemeli. Bu tür gayri İslamî davranışlara çok üzülüyorum. Şimdi o hale geldik ki, Müslüman erkekler defilelerde mankenleri seyrederek oldular. Bunun da hesabını Allah soracak..."

Fevziye Hanım, geçmişini anlatırken bugüne mesajlar vermeyi ihmal etmiyor. Tesettürde amacın cazibeyi örtmek olduğunu, Müslüman kadının cazibesini, güzelliğini yalnızca eşine sergilemesi gerektiğini, İslam'ın bunu emrettiğini ihtar ediyor. "Ama maalesef" diyor; "seksenli yıllardan sonra tesettürde büyük yozlaşmalar oldu. Eğer biz, mümine hanımlar, kızlar olarak, haya ve iffet sembolümüz olan örtülerimizden taviz verirse, onlara şirin görünmek için bir takım kılık-kıyafetlere bürünürsek, Allah bizi onlara şirin göstermediği gibi tam tersine onlar bize bu şekilde tahakküm ederler ve bu zulüm de yıllar boyu sürer. Bizim, başımıza gelen her olayda hatayı kendimizde aramamız lazım..."

n, bütün kızlar başımda. 'Allah ledim. Durum idareye ulaşmış. İğrıldım. Müdür Muavini: 'Fevre sen namaz kılyormuşsun giz- sılıyorum Hocam' dedim. 'Bun- acaksın' dedi. 'Neden' dedim. naz kılmak yasak' dedi. 'Allah den duyuyorum bu yasağı Ho- şularımın candan dışarı el salla- eri, çeşitli aktrisleri taklit etme- da benim bir köşeye çekilip na- sak oluyor' dedim. 'Ben sana bu dedi. Çarptım kapıyı çıktım. daşlar namaz kılmam yasaklan- lan sonra burada kılacağım' de- lim sınıfa, namazımı eda ettim. Ağa Camii'ne, Fatih Camii'ne niyor... Bir hocamız laboratuvarın al kızım, laboratuvarı kıl nama- ndan razı olsun. 'Allah'ım' de- vendim, Sen bana lütfettin'..." eri geldiğinde nasihatlerini esir- ızda hep buna dikkat etmeliyiz. ak ve küfür karşısında geri adım ben geri adım atmadım, Cenab- içerisinde namaz kılacak iki yer lülillah... Bu vaziyette okulu bi- rularım..."

üniversite Yılları...

ısı Altındaki Faaliyetleri...

mücadelesi üniversite yıllarında tır. Kız Lisesi'nin müdiresi, bir şiyede bulunur: "Fevziye, üniver- eğer bu halini devam ettirirsen er" diyerek ona değişmesini öne- ğlü'nün cevabı kesindir: "Bakın n Huzuru İlahîde Allah'a ne ce- nu düşünürüm. Kulların alay et- esi hiç önemli değil. Benim için imin emirlerini yerine getirmek-

hanettin Kayhan'ın Milli Türk ışkanı olduğu yıllarda üniversite çatı altında sürdürür Fevziye Ha- **l Sedat Yenigün** Eğitim Komitesi isi de Türk Kızları İlim Kültür Ko-

Fevziye Abla, gençlerimizin ibadet duyarlılığı konusundaki zaafına da dikkat çekmeden edemiyor: "Bir başörtülü genç kız nasıl namazını terk eder?" diyor. Peygamberimizin "Namaz dinin direğidir." "Namaz küfür ile iman arasında bir perdedir." hadislerini hatırlatıyor. Başını örttüğü için okuldan atılan ama namaz kılmayan bir Müslüman genç kızı anlayamadığını ifade ediyor ve fakülte yıllarında namazını kaçırmamak için nasıl mücadele verdiklerini anımsıyor: "Ders arasında, beş kat yukarı nefes nefese çıkar, namazımı eda eder, tekrar derse yetiştirdim... Minibüste kimse bana sürünmesin diye son durağa gider; Maçka'da iner, Nişantaşı'na kadar yürürdüm... Fakültede beni gördüğü zaman sinirlenen solcu bir asistan vardı. Kendisiyle sık sık mücadelemiz olurdu. O sıra laboratuvar dersimiz başlayacaktı; baktım, ikinci namazım kaçacak. Ayet-el Kürsi'yi okudum; 'Ya Rabbi, kalpleri evirip çeviren sensin' diye dua ederek içeri girdim. 'Hocam sizden önemli bir ricam var' dedim; 'laboratuvar dersimiz başlıyor, ikinci namazımın geçme tehlikesi var, çok rica ediyorum, arkadaşlar sigara molasına çıkıyorlar, sizin bana namaz için on dakika izin vermenizi rica ediyorum.' O bana muhalif olan, beni gördüğü zaman simsiyah kesilen kadın birden: 'Tabi Fevziyecğim' demez mi! 'Yalnız, çıkarken izin al' dedi. Laboratuvar dersi başladı. 'Hocam vakit geldi' dedim. Bana; 'Fevziye, baş asistanla konuştuk da, kaza eder misin namazını?' dedi. 'Hocam, ben kaza edemem namazımı, lütfen' dedim ve ekledim: 'Siz ister misiniz, bir öğrencinizin başarısız olmasını, ben o zaman başarılı olamam' dedim. 'Hadi git' dedi. Yani siz kararlı olursanız, Allah açıyor yollarını kardeşlerim, sevgili yavrularım. Onun için Allah'ın dininden asla taviz vermeyeceksiniz. Ayaklarınızı Sırat-ı Müstakim'den kaydırmaması için sürekli dua edeceksiniz..."

"Amaç Diploma Değil, Allah Rızası Olmalı"

Fevziye Abla'dan alınacak o kadar çok feyizler, nasihatler var ki... Sorulara verdiği cevaplar, birer eğitici ders hükmünde. Fatma Hanım'ın, "üniversite eğitimi sizin için ne anlam ifade ediyordu? Üniversite eğitimi almaktaki hedefiniz neydi. Bugün, sizin hedefinizle yeni nesillerin hedefleri arasında bir sapma görüyor musunuz?" sorusu üzerine bakın neler diyor:

"Bizim üniversiteye gitmekteki amacımız kesinlikle bu dünya değildi. Bir makam ve mevkie geleyim, bir kariyer sahibi olayım, insanlar bana saygı duysun; böyle bir duyguyu asla taşımadık. Üniversiteye gittiğimiz zaman ne gibi zorluklarla karşılaşacağımızın bilinceydik biz. Hocalarımıza sorardık: 'Hocam, biz asla başımızı açmadan üniversiteye gireceğiz ve inşaallah diplomalarımızı Allah yolunda kullanacağız. Bu amaçla üniversitede okumak istiyoruz. Ne dersiniz, gidelim mi gitmeyelim mi?' Bizze aynen şöyle dediler: 'Eğer üniversite mezunu olup da diplomalarınızı yatak odanıza asacaksanız, hiç boşuna gitmeyin. Ama o diplomalarınızı Allah yolunda kullanacaksanız, inşaallah yapacağınız hizmet karşılığında Cenab-ı Hakk size yardım eder, o dönemde işlemiş olduğunuz günahlarınızı da örter.' Allah onlardan razı olsun; iyi ki bunları söylediler. Biz, Allah'ın emrini her şeyin üzerinde tutarak başımızı açmadan okuduk elhamdülillah. Diploma için okuyanlar taviz verir; İslam'a hizmet için okuyanlarsa böyle bir şeye yanaşmazlar. Müminler Allah'ın rızasına muhalif bir iş yapamazlar."

Gerek o yıllarda ve gerekse bugün, sadece diploma ve kariyer peşinde olan, İslâmî bilinçten yoksun olan anne-babaların, çocuğunun başından örtüyü çekip alarak okula gitmeye zorladıklarını ve elbette bunu yapanların Allah katında çetin hesap vereceklerini hayıflanarak ifade ediyor Fevziye abla: "Sadece anne-babalar mı? Bir çok ilahiyatçımız, kanaat önderleri de 'siz açıp girin, okuyun, günahınız bizim boynumuzadır' dediler. Tabi, herkesin kendi günahının azabını çekeceği, sevabının mukafatını da göreceği o hesap günü gelecek..."

Fevziye Abla, bu sözlerinden, hanımların evlerinde oturup beklemeleri sonucunu çıkarmamalarını; aksine sabırla ve ısrarla mücadeleye devam etmelerini tavsiye ediyor. Kur'an'ı ve İslâm'ı öğretmenin önemine dikkat çekiyor: "Her biriniz, ama öğretmen, ama talebe, en az on çocuğa Kur'an'ı ve dinini öğretmelisiniz. İslâm'ı yeterince bilmiyorsanız ilk önce siz öğrenmelisiniz. İslâmî eğitim mücadelemizden vazgeçmemeliyiz. Peygamberimiz(s.) 'Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğreteninizdir.' buyuruyor. Allah onlardan olmayı nasip ve müyesser eylesin..."

Söz, İslâmî eğitime gelmişken; Fevziye Hanım, seksenli yılların sonlarında başörtüsü yüzünden okullarından atılan, eylemler yapan kızlarımıza sadece destek vermekle kalmadığını, onlara yedi kat-

nı açmaları istenmektedir. (Ek 4)

Uygulama, özel sürücü kurslarında başı açık fotoğraf talep edilmesine kadar ileri boyutlara gelmiştir. Kırklareli İl Milli Eğitim Müdürlüğü, bir kursiyerin başı örtülü fotoğrafını kabul etmemiştir. (Ek 8) Bunun üzerine tamamıyla özel bir kurum olmasına ve ücreti ödenmesine ve bu konuda hiçbir hukuki mevzuat bulunmamasına rağmen kursiyerin kaydı silinmiştir. (Ek 9)

+ Meslek sahibi olan bayanlar açısından durum farklı değildir. Başlarını örten kadınların, çalışma imkanları kısıtlanmaktadır. Her Türk vatandaşının Devlet memuru olma hakkı bulunmasına rağmen, başörtülü bayanların memur olmasına izin verilmemektedir. Henüz sınav aşamasında başlarının açık olması istenmektedir. Daha önce memuriyete alınanlar ise 1998 yılından itibaren kademeli olarak Devlet memurluğundan çıkartılmışlardır. Devlet memurluğundan çıkartılan bir memurun, ömür boyu kamu kurumunda çalışmasına imkan bulunmamaktadır. Bu surette daha önceki senelere ait emeklilik haklarından da yoksun kalmaktadır. Başın örtülmesi yasal mevzuat uyarınca sadece uyarma ve kınama disiplin cezası gerektirir bir suç olduğundan, başörtülü memurlar, ideolojik veya siyasi amaçlarla ideolojik ve siyasi amaçlarla kurumun huzur sükun ve çalışma düzenini bozmakla suçlanmışlardır. Fakat gerçekte somut olarak düzenin bozulması aranmamıştır. Aynı kişilerin senelerce disiplin soruşturması geçirmeden ve düzen bozmadan görev yaptığı, fiiliyatta hiçbir zaman huzursuzluk olmadığı, pek çok memurun 25/10/1982 tarihli "Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Çalışan Personelin Kılık Kıyafetine Dair Yönetmelik" ihlal ettiği ve uyarma disiplin cezasıyla bile karşılaşmadıkları dikkate alınmamıştır. Sadece Milli Eğitim Bakanlığında çıkartılan öğretmen sayısının beş bin olduğu ifade edilmektedir.

Toplam on dokuz sene değişik kurumlarda öğretmenlik yapan bir bayan devam eden kanser tedavisi nedeniyle sözlü savunma tanık dinleme hakkının kullanımına imkan olmadığı halde, fiili savunma hakkı tanınmadan matbu evraklarla Devlet memurluğundan çıkartılmıştır. (Ek 10)

Peruk takan öğretmenler hakkında disiplin soruşturması açılmıştır. Memur yönetmeline uydurduğu ifade etmesine rağmen düzen bozmakla

suçlanarak hakkında Devlet memurluğundan çıkarma cezası verilmesi teklif edilmiştir. (Ek 11) Hatta peruk taktığı için çıkarma cezası alan bir öğretmen hakkında, Mahkeme "peruk taktığına göre Kılık Kıyafet Yönetmeliği'ne uymada samimi değil, ideolojik veya siyasi amaçlarla düzen bozma isnadı ile verilen Devlet memurluğundan çıkarma cezası doğrudur" (Ek 12) şeklinde bir karar vermiştir. Düzen bozma vakiasının, zaten fiilen gerçeklemediği, başın açık olma, yani bu konuda yegane mevzuat olan yönetmeliğe uyma şartının dahi mevcut olduğu dikkate alınmamıştır. Bu surette başını örten bayanlara ceza verilmesinin temel sebebinin varsayımsal "niyetleri" olduğu açıkça ortaya konmuştur.

Aynı şekilde öğretmenler hakkında, salt kıyafet biçimleri nedeniyle ceza davası açılması için lüzumu muhakeme kararları verilmiştir. **Kıyafetin Türk Ceza Kanunu bağlamında suç olmaması nedeniyle açılan davalar teker teker beraat ile sonuçlanmıştır. (Ek 13)** Fakat yüzlerce başörtülü bayan, adi suçlar gibi hakim karşısında ifade vermek zorunda kalmışlar ve senelerce başörtülü görev yapmaları dikkate alınmaksızın, istifa etmeleri yada başları açmaları yönünde baskı yapılmıştır. Tuzla Asliye Ceza Mahkemesinde bir hakim başörtülü görev yaptığı için hakkında ceza davası açılan sanığı, kıyafeti gerekçesiyle duruşma salonundan çıkartmıştır. Sanığı kıyafetiyle değerlendiren hakim bağımsız olamayacağı gerekçesiyle hakim reddi talebinde bulunulmuşsa da Kartal 2. Ağır Ceza Mahkemesi hakim reddi talebini reddetmiştir. (Ek 14)

Hakimler hakkında da, eşlerinin kıyafetleri nedeniyle disiplin soruşturması açılmıştır. "sosyal ve ailevi yaşantınız nedeni ile eşinizin benimsediği çağdaş olmayan giyim tarzı itibarıyla laiklik karşıtı düşüncelere yakınlık duyduğunuz hususunda kanaat uyandırdığınız ileri sürüldüğünden" (Ek 15) ya da eşinin kıyafet biçimine ek olarak "evinize gelen misafirleri haremlik ve selamlık şeklinde tabir edilen şekilde ağırladığınız, odanızdaki teyp-ten veya radyodan dini yayınlar ve ilahi dinlediğiniz" (Ek 16) ifadelerinin yer aldığı soruşturma yazıları düzenlemiştir. Bir hakim, disiplin cezası teşkil eder herhangi bir davranışı nedeni ile değil de, eşinin "çağdaş olmayan" şeklinde tabir edilen giyim tarzı nedeni ile soruşturma geçirdiği gerçe-

ği, başörtülü davacılar hakkında tarafsız hukuk normları uyarınca karar verilmesini engellemiştir. Nitekim hukuki bir dayanağı bulunmayan uygulamanın hukuka aykırı olduğunu ifade eden hakimler soruşturma geçirmişler, cezai amaçla atamaları yapılmıştır. (Ek 17)

Başörtülü avukatlar duruşmaya girememektedirler, hatta sanık olarak dahi mahkemede bulunamayacakları beyan edilmektedir. 07/11/2003 tarihinde bir sanık, başörtülü olduğu gerekçesiyle duruşma salonundan çıkartılmıştır. Savunma hakkının adil yargılanma hakkının en önemli parçası olduğu, temel bir hakkının kullanımı için kişiden başını açmasını istenemeyeceği önemsenmemiştir.

Somut örnekleriyle ifade edilen ve hiçbir yasa-ya dayanmayan uygulama her geçen gün artmakta ve başını örten bayanlara karşı gerçekleştirilen hak ihlalinin kapsamı her an genişletilmektedir.

BAŞÖRTÜSÜ TAKMANIN DİN VE VİCDAN HÜRRIYETİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLİP DEĞERLENDİRİLMEMEYECİĞİ SORUNUNUN İNCELENMESİ

Başörtüsü kullanımı, din ve vicdan hürriyetinin tezahürüdür. Zira başın örtülmesi dini inanç gereğidir. Bu durum bizzat Devlete ait bir kurum olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın değişik tarihlerde verdiği fetvalar ile sabittir. Dini konularda devlet adına görüş bildiren tek kuruluş, "Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Yasa" gereği Diyanet İşleri Başkanlığıdır.

Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı, kadınların, saçlarını, başlarını, boyunlarını örtmelerinin dinin kesin bir emri olduğunu ve bu konuda ihtilaf bulunmadığını ifade etmiştir. Bu durumda başörtüsü din ve vicdan hürriyeti bağlamında değerlendirilmelidir.

Din, inananların kimliğini ve yaşam konseptini oluşturan en hayati unsurlardan birisidir. Bu özgürlük, bir inanışa sahip olma veya olmamayı ve bir dinin kurallarını uygulayıp uygulamama özgürlüğünü de beraberinde getirir. (bakınız Kokkinakis v. Greece, judgment of 25 Mayıs 1993, Series A no. 260-A, p. 17, § 31, and Buscarini v. San Marino [GC], no. 24645/94, § 34, ECHR 1999-I). Ba-

şın örtülmesi, dini inançları yaşamak, gerektiğinde bu inancı dışarı vurmak şeklindeki din ve vicdan özgürlüğünün bir yansımasıdır.

Devletin bu konuda yetkili tek Resmi Organı, bayanların başlarının örtülmesinin sadece dini inanç gereği olduğunu ortaya koyduğundan, başörtüsü takmak dini inancını yerine getirme noktasında iyi niyetli bir davranış olarak algılanmalıdır.

Din ve vicdan özgürlüğünün bir ifadesi şeklinde ortaya çıkan başörtüsü kullanmaya saygı gösterilmesi, insan temel hak ve özgürlüklerine saygının bir gereğidir. Nitekim tüm dünya ülkelerinde dini veya geleneksel olsun, tüm giyim tarzları ve şekilleri, herhangi bir dinin simgesi sayılsalar bile hürmete layık görülmekte ve saygı duyulmaktadır. Başörtüsü kullanıp kullanmamak tamamen kişinin dinsel inancını yerine getirme alışkanlığı ile ilgili bir durumdur; kendisiyle Allah arasında bireysel bir ilişkidir.

Başını örtmeyi tercih eden Türk kadınları örtünmenin İslam dinin emri olduğuna ve dinin böyle bir zorunluluk getirdiğine inandıkları için başörtüsü takmaktadırlar. Bu nedenle hakları ihlal edilen bayanlar müdahaleyle karşılaştıklarında, tüm yaşamlarında başlarının örtülü olması gerektiğini düşündükleri, basit bir alışkanlık olmadığı için başlarını açmamaktadırlar. Fakat bu durum diğer haklarından mahrum bırakılmalarını gerektirmemektedir.

Zira ifade edilmesine ve kullanılmasına izin verilmeyen bir inanç veya fikrin, var olduğundan ve özgürlüğünden bahsedilemez. Devlet inançlara saygıyı, yani bu özgürlüğün fiilen ve gerçekten kullanılmasını sağlamak için gerekli tedbir ve güvenceleri getirmekle yükümlüdür. Din ve vicdan hürriyeti, Anayasa ve uluslararası sözleşmeler ile güvence altına alınan kişiye bağlı dokunulmaz bir haktır. Ulusal ve Uluslar arası tüm insan hakları belgelerinde, bir din ve inanca sahip olmanın yanı sıra, bağlı olunan dinin gereklerinin yerine getirilmesini ve uygulanmasını da korunmaktadır. Türkiye de ise inancın serbest olduğu söylenirken, dini inancının gereklerinin yerine getirilmesine ve serbestçe uygulanmasına engel olunmaktadır.

Din ve vicdan özgürlüğünü düzenleyen metinlerde ifade edildiği gibi, bu özgürlük sadece birey-

lerin inançlarını ve vicdani kanaatlerini güvence altına alarak gerçekleşemez. Bireysel yaşamada ve toplumsal yaşamda inancını gereğini gibi yerine getirme ve açıklama, dışa vurma özgürlüğünü de kapsar. İnsanın içinde kalan bir inanca, zaten müdahale edilemez.

Başın örtülü olması din tarafından emredilen pratik bir uygulamadır. Bu durumda inandığı gibi yaşama yani ibadet özgürlüğünün, güvence altına alınan din ve vicdan hürriyetini kapsamında olduğunda şüphe yoktur. İnançların dış dünyada ortaya konulması açısından ileri sürülebilecek husus, bu amaçla icra edilen fiillere toplumda diğer fertlerin haklarını ihlal etmemesidir. Bir bayanın giyim tarzı da üçüncü kişilerin hak ve hürriyetlerini ihlal etmez.

TÜRK HALKININ VE İNSAN HAKLARI KURULUŞLARININ KONUYA DEĞERLENDİRMESİ

Türkiye'deki yerel koşullar, başörtü kullanmasının başkalarının kendi dini inancına çekme (proselytist) bir etki yapacak nitelikte olmadığını ortaya koymaktadır. Türkiye'de kişilerin dini inançlarının ne olduğunu göstermek için, başını örtmelerine ihtiyaç duymadıkları açıktır. Sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan istatistiklerde, Türkiye'de başörtüsü bir ayırım, baskı aracı olarak değerlendirilmediği, farklı giyimdeki bireylerin kamu düzeni bozulmadan aynı ortamlarda bulunup bulunmadıkları incelenmiştir. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı TESEV'in "Türkiye'de din, toplum ve siyaset", Liberal Düşünce Topluluğunun "Yasal ve Sosyal Yönleriyle Türkiye'de İfade Özgürlüğü", Akademik Araştırmalar Merkezi AKART'ın genel çalışması, İstanbul Mülkiyeliler Vakfı Sosyal Araştırmalar Merkezi (İMV-SAM) "Siyasal ve Toplumsal Eğilimler Araştırması'nın Aralık 1997 Raporu", Milliyet Gazetesi'nin on beş gün devam eden "Türban Dosyası", Gerçek Hayat dergisinde üç hafta yayımlanan "Başı açıklar anketi" ve Modus Araştırma Merkezi tarafından gerçekleştirilen "Başörtüsü Mağdurları Anketi"nde konunun bir insan hakkı sorunu olarak görüldüğü halkın %70'inden fazlasının bu yasağın kalkması gerektiği yönünde görüş beyan ettiği ortaya çıkmıştır.

Aynı şekilde yerel ve uluslar arası insan hakları kuruluşları Human Rihts Watch, Eğitimciler Bir-

liği Sendikası, İnsan Hakları Derneği(IHD) ve İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MAZLUMDER) ve pek çok sivil toplum kuruluşu bu konunun insan hakkı ihlali teşkil ettiğine ilişkin görüşlerini tekrarlamışlardır.

+ TESEV araştırması, *Türk kadınlarının çoğunun örtündüğünü göstermektedir. Sokağa çıktıklarında başını örtmediğini söyleyen kadınların oranı sadece %27.3'tür. Buna karşılık %53.4'ü başörtüsü ve %15.7'si türban taktığını söylemektedir. Ankete cevap veren erkeklerden eşinin başını örtmediğini söyleyenlerin oranı %16. 4'tür. (s. 22)*

Görüşülenlerin %76.1'i üniversite öğrencisi kızların isterlerse başlarını örtmelerine izin verilmesi gerektiğine destek verirken, bu görüşe katılanlar yaklaşık %16 düzeyindedir. Devlet memuru kadınların isterlerse başlarını örtmelidir" ifadesine katılanların yüzdesi %74.2 olup, katılmayanların yüzdesi 16.0'dır. *Türk halkının yarısı (%50.2) dindar insanlara baskı yapıldığını düşünmekte, baskı yapıldığını düşünen %42'nin yaklaşık %65'i türban yasağını örnek olarak vermektedir. Dinin kamu ve siyaset yaşamı üzerinde etkili olmaması gerektiğini düşünenlerin gibi devletin de dini yaşam müdahale etmemesi gerektiğini düşünenlerin çoğunluğundadır. (s. 16)*

+ *Liberal Düşünce Topluluğunun, 3 Aralık 2002 tarihli basın açıklamasında deklare ettiği rapora göre, toplumun yüzde 73'ü Türkiye'de insan hakları ihlallerinin yaygın olduğu kanaatindedir. Toplumun yarıdan fazlası, başörtülüler, kadınlar, dindarlar, eşcinseller ve Kürtlerin baskı gördüğü kanısındadır. (s.2) Toplumun yüzde 70'i üniversitelerde başörtüsünün serbest olması gerektiğini düşünmektedir. (s. 3)*

+ Akademik Araştırmalar Merkezi (AKART'ın) araştırmada2, Türk halkının %86'sı başörtüsü konusunda olumlu görüş bildirmektedir. Halkın üçte ikisi, okul devlet dairesi dahil ayırım yapılmaksızın her yerde başörtüsünün özgürce takabilmesini savunmaktadır.

+ Milliyet Gazetesinin on iki süren "Türban Dosyası" başlıklı yazı dizisindeki araştırma sonucuna göre, Türk kadınların yüzde 64'ü, sokağa çıkarken, evinin dışında başını kapamaktadır. Her 100 evin 77'sinde, başını örten bir kadın vardır. 17 yaşından büyük 22 milyon kadının, yaklaşık üçte ikisi, 14 milyonu, evinden dışarıya çıktığında başı-

nı bir giysiyle kapamaktadır.

Başını örten 14 milyon kadının 11 milyonu, başına örttüğü giysiyi "başörtüsü" ya da "eşarp", 800 bini ise "türban" olarak adlandırmaktadır. 2 milyon kadın, "yöresel örtü" ile başını kapattığını, 270 bin kadınıız çarşafıla örtündüğünü söylemektedir.

Başını örtenler ve örtmeyenlerin çoğunluğu "türban"ı "sorun olarak" görmemektedir. Yetişkinlerin (42-44 milyon kişinin) en çok 6 milyonu için Türkiye'de "türban sorunu" vardır. (31/05/2003 tarihli Milliyet Gazetesi)

Halkın dörtte üçü, üniversitelerde türban yasağı uygulanmasının karşısındadır. Cinsiyet ve yaş farkı, bu isteğin oranını değiştirememektedir. "Üniversitelerde turban yasağı olmamalıdır" diyenlerin oranı %75. 5'dir.

Devlet dairelerinde çalışan bayanlardan isteyenler başlarını örtmelidir diyenler %62, 6 oranındadır. Üstelik Yüzde % 54.1 "size hizmet veren bir memurun kamu hizmetlisinin (hakim, öğretmen, tapu memuru, polis vs.,) siyasi olarak ne düşündüğünü belli edecek bir görünümde (rozet, işaret, belli bir şapka, türban vs) hizmet vermesinin kendisini sizi rahatsız etmeyeceğini ifade etmektedir.

+ Human Rigts Watch değişik tarihli raporlarında, Türkiye'de başörtüsü nedeniyle bayanların temel haklarını kullanmalarını engellenmesini insan hakkı ihlali olduğunu beyan etmiştir. (Ek 18)

"OSCE İstanbul Zirvesinin Arka Planı" Kasım 1999

Dini hakların kısıtlanmasının (ifade özgürlüğünün daha ileri düzeye gelmesi sonucu) üzücü sonuçları başörtüsü ve türbanı toplum hayatında ve kamusal alanda yasa dışı ilan eden bir kampanya şeklinde tezahür etti. Geçen 3 yılda laiklik adı altında yürütülen işlemler, binlerce bayan öğrencinin yüksek öğretimden çıkarılmasına ya da okula devamlarına ara verilmesine, doktor ve hemşireleri de içeren kamu görevlilerinin işten çıkarılmasıyla sonuçlandı.

"Başörtüsü Üzerindeki Yıkıcı Kısıtlamalar" (Türkiye İnsan Hakları Ve Avrupa Birliği Katılım Ortaklığından, Eylül 2000)

Başörtülü kadınlar dini inanışlarının samimi bir ifadesi olarak bu giyim tarzını benimsediklerini ifade ediyorlar. Toplum hayatında her hangi bir giysinin örneğin başını örten bir giyecek (kullan-

ma ya da kullanmama³) kararı kişisel yapı ve dini inancın dışı yansıması olarak Avrupa İnsan Hakları Anlaşması 9. ve 10. maddeleri dahil olmak üzere çeşitli vesilelerle korunmuş bir haktır. Ve ancak toplum düzeni, sağlığı ve ahlaki yapısı hakkında devletin yasaları bireyin çıkarlarından daha ağır bastığında, bu haklar sınırlandırılabilir. Türkiye'de öğrenciler ya da seçilmiş milletvekilleri tarafından başörtü kullanımı toplum düzeni, sağlığı ve ahlaki yapısı üzerinde şu ana kadar bir tehdit oluşturmadı ve bundan sonra oluşturabileceği koşulları hayal etmek de oldukça zordur.

Katılım Ortaklığı Önerileri

Türk Otoriteler yüksek öğretimde öğrencilerin, başörtüsü veya başı örtmeyi gerektiren dini kıyafetleri kullanmalarını yasaklayan uygulamaları kaldırılmalıdır. Ve devlet memurları hakkındaki kılık kıyafet kısıtlamalarının yeniden gözden geçirilmesi konusunda yönlendirilmelidir. Mecliste seçilmiş milletvekillerinin kılık-kıyafetleri hakkındaki kısıtlamanın hiç bir haklı gerekçesi olamaz. Bu koşul rapor ve ajandada belirtilmektedir.

"Türkiye'nin AB'ye Uyum Sürecinin Gelecek Basamağı İçin İnsan Hakları Gündemi Özet Dosyası Ocak 2003 ve 31 Ocak 2003 AB Troiko-Türkiye Toplantısının İnsan Hakları Gündemi (Raporu)"

Türkiye'deki diğer bir kronik insan hakları ihlali de, dini inançları nedeniyle başörtüsü kullanan bayanların devletin eğitim kurumlarını kullanmalarının yasaklanmış olmasıdır. Binlerce bayan öğrenci sadece başörtüsü yüzünden orta ve yüksek öğrenimden mahrum edilmektedir. Ayrıca görevleri sırasında başörtüsü kullanan bir çok öğretmen ve doktor da işlerini kaybetmişlerdir.

Bir giyim tarzını seçmek veya seçmemek, düşünce vicdan ve din özgürlüğünün bir göstergesidir. Düşünce vicdan ve inanç özgürlüğü, kamu düzeni, güvenlik, ahlak ve sağlığını korumak ve diğerlerinin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına almak amacıyla kanunla kısıtlanabilir. Üniversitelerdeki yasağı ele alacak olursak, İnsan Hakları Sözcüsü öğrencilerin başörtüsü kullanmalarının yasaklanmasında bir adalet görmemektedir. **Kamu çalışanları ve memurlar için uygulanan başörtüsü yasağının da bir temeli yoktur. Çünkü, sadece oldukça küçük bir alanda başörtüsü kullanmak onların görevleri sırasındaki performanslarını engelleyebilir.**

Türk yetkililer öğrenciler tarafından başörtüsü takılması veya diğer dini baş sargılarının kullanılmasındaki yasağı kaldırmalıdır. Ve çalışma performansının etkilendiği koşullar dışında memurlar için olan kılık-kıyafet kısıtlamaları da kaldırmalıdır.

+ Eğitimciler Birliği Sendikası'nın İstanbul Şubesi" 1999 yılında yayımladığı İnsan Hakları Raporunda, başörtülü memurlar için sadece bir yönetmeliğe dayanarak gerçekleştirilen müdahalenin insan hakkı ihlali olduğu beyan edilmiştir.

Raporda "bazı kıyafetler, inançlı kimseler için dini bir gerekliliktir. Yaşadığımız dünyada devletler nelerin dinen gerekli olduğunu belirleme hakkına sahip değildir. Kişiler bir davranışın gerçekten dini bir gereklilik olduğuna inanıyorsa, devlet bunu bir "dini gereklilik" olarak kabul etmek zorundadır. Baş örtmenin dini bir vecibe olduğu, hem kişiler tarafından benimsenmekte, hem de devletin bir anayasal kurumu olan Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından belirtilmektedir", Anayasa ve uluslar arası sözleşmelerde din hürriyeti güvence altına almışlardır. Eğitim Bir Sendikası Genel Başkanı 10/12/2003 tarihinde insan hakları günü nedeniyle yaptığı basın açıklamasında, "yıllarca devlette görev yapıp takdir alan 3.500 öğretmenin başlarını örttükleri için mağdur edildiği, 6.000 stajyer öğretmenin memur yapılmadığını" ifade etmiştir.

+ İnsan Hakları Derneği, basına yaptıkları açıklamalarda, konunun insan hakkı ihlali olduğu bir insan hakları kuruluşu olarak, sembollere, giysilere ve tamamen formellik üzerine kurulu, sözde çağdaşlık, uygarlık söylemlerine itibar etmediklerini, başörtüsü sorununa bireyin özgürlük alanı açısından baktıklarını belirtmişlerdir.

İnsan Hakları Derneği'ne göre, başörtü giyme yasağı veya giyimdeki kısıtlamalar, genel ayrımcılık ve insanların özel yaşamlarına müdahale yasağının ihlalidir. **İnsanların giyinme şekillerine veya görünüşlerine göre kamu hizmetlerini kullanmasına izin verilmemesi, ayrımcılık olarak kabul edilmelidir.**

i. Devlet adına hükümetin yasallığı konusundaki nihai kriter, devletin insan haklarını koruma husundaki sorumluluğudur.

ii. İnsanların özel yaşamdaki ve sosyal yaşamdaki görünüşlerine ilişkin bireysel tercihlerine

müdahale etmek veya onları tercihlerini değiştirmesi noktasında zorlamak yetkisine ne hükümet, ne de kamu sahiptir.

iii. İdare ve yetkililer, bu gibi bireysel tercihlerinden dolayı tehditlerden veya ayrımcılıklardan korumak zorundadır.

iv. Eğitim hakkı, çalışma hakkı, bireysel hayatın gizliliği ve toplumsal yaşama katılmak - tüm bu temel haklar istisnasız kabul edilmelidir.

v. Bireyin politik ideolojisi veya dininden dolayı haklarındaki veya özgürlüklerindeki kısıtlamalar bütün devletleri başlayan, ayrımcılığın ortadan kalkması karşıtıdır.

vi. Kızları veya kadınları eğitim, çalışma ve sosyal yaşama iştirak etme haklarından giyim stillerine, başörtü giyip giymemelerine göre mahrum etmek, devletin kişilerin bireysel gelişimlerinden önce engelleri ortadan kaldırma sorumluluğuna karşıttır, kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kalkmasına karşıttır, kadınların insan haklarına ilişkin çalışmaların amacına karşıttır.

+ İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MAZLUMDER), yaptığı açıklamalar ve hazırladıkları raporlarda, başörtülü bayanların eğitim ve çalışma hakkını kullanmalarının engellenmesinin insan hakkı ihlali olduğu defaaten tekrarlanmıştır. 1998 yılında Mazlumder tarafından yayımlanan Türkiye insan hakları ihlalleri raporunda; din özgürlüğü ihlalleri 26.669, görevden alınan, atılan, sürgün edilen memur 1.052, soruşturma geçiren memur 7.126, başörtülü öğrenci 4.236, okula alınmayan ve yok yazılan öğrenci 8.238, çeşitli cezalar alan öğrenci sayısı 1.573 olarak belirlenmiştir⁴. (Ek 20)

2000 yılı içinde derneğe 500'ü aşkın başörtüsü ile ilgili şikayet ulaştığı, özellikle Milli Eğitim Bakanlığının yüzlerce öğretmen, yasa ve usulü çiğnenerek görevlerinden uzaklaştırdığı, pek çok öğretmenin istifa etmek zorunda kaldığı, çok sayıda memurun açığa alındığı, haklarında disiplin soruşturmaları sürdüğü, hatta daha önce başörtüsü takmış olan bazı öğretmenlerin peruk takmaları nedeniyle soruşturma geçirdikleri, bu memurlarının çoğunun 8-10 yıldır bu şekilde görevlerine devam ettiği ve daha önce herhangi bir sorunla karşılaşmazken, son üç yıldır yoğun ve sistematik bir şekilde yasak ve baskı uygulamalarına maruz kaldığının tesbit edildiği ifade edilmiştir.

2001 yılı insan hakları ihlalleri raporunda, başörtülü memurların bir kısmının istifa ederken diğerlerinin de çeşitli cezalara çarptırıldıktan sonra memuriyet ve görevlerinden atıldığı, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre verilebilecek en ağır ceza "kınama" olduğu halde suçlamanın niteliğinin değiştirilerek "kurumun huzur ve sükunu bozmak" iddiasıyla atılmaların sağlandığı, yapılan soruşturmaların çoğunda memurun başörtülü olmasının yeterli görüldüğü, memuriyetlerine son verildiği, bu nedenle peruklu veya okul dışında başörtüsü takan öğretmenler de cezalandırıldığı, soruşturmaların eksiklik ve usulsüzlüğü yanında Yüksek Disiplin Kurulu çıkarma cezası verdiği memurların çoğuna savunma hakkı gibi temel haklarını kullanmalarına da imkan vermediği ifade edilmiştir. Bu yolla atılan öğretmenlerin sayısının binlerle ifade edildiği açıklanmıştır.

+ Örneklemediğimiz araştırmalar ve insan hakları raporları, mevcut yasağı halkın desteklemediğini, başörtüsünün Türkiye sınırları içinde bir insan hakkı ihlali olarak değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. Somut vakıalarla ortaya konan insan hakkı ihlallerini makul ve demokratik toplumda gerekli hale getirebilecek bir neden mevcut değildir.

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Yetişkin bir insanın en doğal haklarından bir tanesi, nasıl giyineceğine kendisinin karar vermesidir. Yedi yaşındaki bir kız çocuğunun bile giyim zevki varken, seneler önce kendi kararlarını kendi verme kabiliyetini kazanmış, reşit bir bayana nerede başını örtebilip nerede açması gerektiğinin söylenmesi ve aksi hareket halinde diğer haklarının elinden alınması, kadınlık onurunu zedeleyen bir durumdur. Başörtüsü yasağı aslında tamamıyla kadınları hedefleyen çok ağır bir ayrımcılıktır. İsteyen kendi inançları doğrultusunda istediği kılığı tercih etmelidir.

Dini inancından dolayı ayrımcılığa maruz kalan bayanlar, aslında kadın olmalarından dolayı da ayrımcılığa uğramaktadır. Eğitim hakkı kısıtlanan, çalışma imkanları ellerinden alınan bayanlar, eğer erkek olsalardı, düşünce ve inançları ne olursa olsun herhangi bir müdahale ile karşılaşmayacak-

lardır. Bu durumda, aslında Türkiye'de cinsiyet ayrımcılığı yapılmaktadır. Kadınlar yaşları, konumları ne olursa olsun aciz, daha kıyafet biçiminin ne olacağına kendisi karar vermeyen, saçlarını örtüp açmasına başkalarının karar verme hakkının bulunduğu ikinci sınıf insan konumunda değerlendirilmekte, kendi kıyafetleri konusunda verilen kararlara uymadıkları için cezalandırılmaktadırlar. Gereğe olarak üçüncü kişileri hakları gösterilmektedir. Kimsenin sadece görünüş biçimiyle diğer insanların haklarını olumsuz etkileyemeyeceği gerçeği önemsenmemektedir.

Tüm insanlar kıyafetleri ve cinsiyetlerine olursa olsun, doğdukları anda temel insan haklarına sahiptirler. Hangi hakkı ne zaman ve nerede kullanabilecekleri kendi takdirindedir. Haklarının kısıtlanması ancak Anayasa öngörülen usullere bağlıdır. Açık bir yasa yada Anayasa maddesi olmadan, sadece keyfi yorumlarla kısıtlanamaz. Sadece yargı kararlarındaki yorumlar yasağın yasal temelleri olarak değerlendirilemez.

Türkiye'de bir bayan zaten en doğal haklarından birisini kullanıp kıyafetini belirlerken, insanlığın ve insan olmasının gerektirdiği temel haklarından feragat etmez. Bir temel hakkın kullanımını diğerinden feragat etmeyi gerektirmez. Bireyler, birbirinden bağlantısız iki haktan birisini tercih etmek zorunda bırakılamaz. Kişi yaşam hakkını kullanırken, işkence görmeme hakkından vazgeçmiş sayılamaz.

Demokratik sistemin korunması, on binlerce kadını eğitimsiz bırakarak hayatın kıyasına atılması ile zorla başlarını açtırarak kendi kendileri ile çelişen psikolojisi bozulmuş, kişiliği zedelenmiş insanlar oluşturarak sağlanamaz. Hedeflenen amaç insanları sahip oldukları eğitim hakkı ya da din özgürlüğü gereği kullandığı başörtüsü arasında seçim yapmaya zorlamak olmamalıdır.

Zira eğer sadece başını örttüğü için eğitim hakkını kullanmayan bir öğrenciye gerçekleştirilen müdahalenin demokratik bir toplumda doğru olduğu kabul edilirse, başını açmadığı için öğrencisini anfiye kilitlenen öğretim görevlisinin de doğru yaptığını kabul etmek gerekecektir. Soyut varsayımlarla hak ihlallerine mazur gösterilmesi halinde, her davranışa bir mazeret bulmak mümkündür.

Bu noktada somut örnekleriyle ifade edilmeye

çalışıldığı üzere, bayanların din ve vicdan özgürlükleri ile eğitim, çalışma, insan gibi yaşama haklarından birisini tercih etmek zorunda bırakılmaları insan hakkı ihlalidir. Türkiye de bu ihlal 1998 yılından itibaren sistematik olarak sürekli gerçekleştirilmektedir. Binlerce genç, mevcut yasak yüzünden okulu bırakmak zorunda kalmış, pek çoğu evlerine çekilmiş, bir kısmı yurtdışına giderek ailelerinden ve arkadaşlarından kopmak zorunda kalmışlardır. Binlerce bayan geçimini temin edemez duruma getirilmiştir. Bir kişiyi öldürmek ile geleceğini elinden almak arasında bir fark yoktur.

Bu nedenle Hukukçular olarak, Türkiye'deki mevcut uygulamaya ilişkin değerlendirmemizi tarafınıza bildirme ihtiyacı hasıl olmuştur.

Gereğinin yapılması ricasıyla, saygılarımızla bilgilerinize sunulur. 02/01/2004

Hukukçular Derneği
Hukukçu Hanımlar Derneği
Demokrat Hukukçular Derneği
Hukuki Araştırmalar Derneği
Hukukçular Birliği Vakfı
Ayrımcılığa Karşı Kadın Hakları Derneği (AKDER)

GÜRSOY DANIŞMANLIK LTD. ŞTİ. EĞİTİM VE DANIŞMANLIK

ISO 9001:2000

1- KALİTE YÖNETİM SİSTEMİ

- a) Sistem Kurulumu
- b) Sistem Danışmanlığı ve Eğitimi

2- CE BELGESİ DANIŞMANLIĞI

3- HACCP

4- ISO 14001

5- TS 16949

6- GOST-R BELGESİ RUSYA FEDERASYONU

7- OHSAS 18001

<http://www.iso9005.com>

info@iso9005.com

TEL: 0216 499 23 69- 365 99 46

FAX.: 0216 313 99 18

Temel eğitimlerimiz
Umran vasıtasıyla gelenlere ücretsizdir.